

M. A. Akşit Koleksiyonundan/Collection

2

Ortak akıl, kamu vicdanı diyerek birey fikirleri ve hakkı gasp edilemez*

As indication of Common Sense and Juridical verdict cannot be over the individual Ideas and Rights*

M. Arif AKŞİT**

*Ortak akıl, Kamu vicdanı sadece bir görüş olup, ikna yasaktır, birey kararı temel ve rıza geçerlidir.

** Uzman Dr. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Neonatoloji/Yenidoğan ve Pediatrik Genetik, emekli,

Her bireyin bir fikri, düşüncesi ve kendisine göre bir davranışları vardır. Bunlar özel, özgün ve tekdir. Eli ile yapılan kopya olsa bile, yine resimde kendi çizgileri ile farklılaşma gözlenir. Bu onun bağımsızlığı, hürriyeti kapsamındadır, özgün kişiliğidir.

Genel yapı istenmesi, fikirler, düşünceler ile topluma uygun olmasını beklemek, bir kültürel yapı olarak Mahalle Kültürü denilse de bu gelişimi etkilemekte, ilerlemeyi sıklıkla bloke etmektedir.

Gereğe Kamu vicdanı, ortak akıl olmaktadır.

Zarar ve zulüm olmadıkça, bireylerin hür, kişisel fikir ve düşüncelerine karışılmamalı, bunlar kabul edilmesi değil, en azından dinlenmesi sağlanmalıdır.

S

evgi boyutu olmasına karşın, İslam tebliğini yapan, Resul/tebliğ eden elçi olmasına karşın, kuralları sanki o koyuyormuş gibi, Peygamber, bizim aralarımızın söylediklerine karşı konuşmalar olduğu, düşüncelerin hür, bağımsız olduğu için, mutlaka engellenmeli şeklinde yaklaşımlar yapmışlardır. Muhammed'in konuşmasının engellenmesi, özellikle Ebu Lehep ve bazı akrabasına yapılmıştır.

Bizim toplumumuzun kuralları vardır, kişiye rıza şati ile sorumluluk verilemez, sadece emirleri yapmalıdır denilmiştir. Ebu Lehep namaz da kıldığı bilinmektedir.

Civil Liberties, vatandaşların bağımsızlığı olarak irdelense bile, kişi haklarında temel unsurdur. Her insanın bağımsız, bağlantısız olarak kendi özgün düşünce ve fikrini söylemesi, davranmasıdır.

Sanat zaten her sanatçının yaptığı eserin değeri ile oluşmaktadır. Her bireyin yaptığı kendisine özgün ise, sanat boyutu eğer toplumdan ayrılan ve özel, özgün ise sanat denilebilir. Düşünen Adam heykelini yapan Rodin 1905 yılında yapmış, Fransa Sanatçılar arasına alınmamasına neden olan gerekçelerden biri olmuştur. Belirli kalıpta yapmayan kişi, sanatçı kabul edilmediği dönemler olduğu gözlenmiştir.

Özet

Ortak akıl, kamu vicdanı diyerek birey fikirleri ve hakkı gasp edilemez

Amaç: Birey Hakkı temel iken, bunu ortak akıl, kamu vicdanı gerekçesi ile topluma, jüri sistemine bırakan yapının, sistemin, hatta dini temelli olan yapının kişi bağımsızlığı ve suç olmadıkça karışılmaz, onun inancı ona, seninki sana boyutu Makalede ele alınmaktadır.

Dayanaklar/Kaynaklar: İddialar Google kaynaktan alınarak irdelenmiş, belirttikleri ile, birey hakkı üstünde olmaması gerektiği yine kaynaklara dayanarak belirtilmiştir. Kuran temel kaynak olup, diğer ifadeler kişilere göre hür ve bağımsız olarak ele alınmış, makalede ki yorumlar Yazara aittir.

Genel Yaklaşım: 622 Medine Sözleşmesinde olmasına karşın¹, toplum, Kuran yaklaşımı yerine toplumu güden belirli yapının oluşmasını sağlayarak, bir denetleyici oluşturmaktadır. Gerekçesi de kamu vicdanı ve ortak akıl denilmiştir. Bu yaklaşımların iddialar ele alınarak ele alınmış ve kişilerin kendi inancı ve değerlendirmelerine karışılmaması vurgusu yapılmıştır.

Sonuç: Bireyi kalıp değil, sadece suç konusunda sınırlama getirilmesi gerekirken, tüm kültürler belirli kalıpta olmasını istemiş, buna göre bir nizam yapılmıştır. Bunun gerekçesi de toplum algısıdır. Birey toplumun ilettiklerini bilgi olarak alır, ama karar, rıza kendisine aittir, sorumlulukta kendisindedir. Bu açıdan hür ve bağımsız olursa, özel ve özgün olabilir.

Yorum: Daima bireyi kontrol etmek yerine, ona hür ve bağımsız yaparak, güvenmek ve kişiye dayanmalıdır. Onun inancı ona, benimki bana diyerek, iletişim, etkileşim ve faydalanama boyutunda olunmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Birey Hakkı ve toplumun kamu vicdanı ve ortak akıl olarak yanıtı

Outline

As indication of Common Sense and Juridical verdict cannot be over the individual Ideas, Rights

AIM: Civil Liberties and Human Individual Rights, as a basic concept, thus, by common sense it can grounded on juridical system, even by reasoning on religious aspects, but, if not on criminal act, they responsible for them, we for us, with not any pressure is the aspect.

Grounding Aspects: The ideas and performed facets, taken from Google and evaluated upon the reality about the subject. Not any indications, taken as above individual rights cannot be considered on truth. Original basis Quran, thus, valuation is free and independent, so, Author make his own decision also.

Introduction: Upon on the 622 Medina Constitution¹, and not taken directly form Quran, from community perceptions taken as the fact, making some regulations, comments and observations on individual acts, rights. Grounding on common sense concept. The reasoning is taken in attention, and evaluated upon the civil liberties and human individual rights.

Notions: Not let a person on borders, thus, only criminal act as evidence based be on legality, cultural perspectives want to order and control the people, so, by common sense reasoning, confirming at legal perception and notion. But a person only being free and independent, sole, unique and special one.

Conclusion: Let be the civil liberties, they ideas, believes to themselves, so ours to us, for share and taken advantage and progression.

Key Words: By indicating as common sense, the emphasis the civil Liberties.

Giriş

Sıklıkla inanç boyutunda, atalarımız ne yapıyorsa aynısını yapın yaklaşımı, bir kültür, toplum adedi şekline girmesi ile bir boyut oluşturmaktadır.

Askerlikte yürüyüş yaparken her bireyin aynı anda adım atması ve düzende olması beklenir, istenir ki ayaklara basılmasın. Ancak yaşamda bireyin katkısı için özel, özgün olması istenir. Bu açıdan önce inanış yaklaşımı ile sonra da referanslarla konu irdelenecektir.

Biz atalarımıza uyarız yaklaşımı

Kuran^{2,3} 10 Ayette atalarının yanılmış olsa bile hale aynı şeyi inanmaya devam edecek misiniz şeklinde ifadeler beyan edilmiştir.

Başlıcaları:

- **Tanrı istedi biz böyle olduk:** Kendileri sorumluluk almak istemedikleri, yapan Yaratan, o halde suç ve ceza varsa bize uygulanmamalıdır yaklaşımı vardır. O isteseydi biz bu olmazdık. Yaratılışı tanrı ve yapan, bireyin sorumlu olmayacağını belirten, bazı kader tanımlarında da aynısı rastlanılmaktadır. Kader kelimesi, değer ve değer biçme anlamında iken saptırılmaktadır. Hastalıklar Yaratılış/yaratan boyutu iken, bunu ceza, suç gibi görmek Katolik görüşüdür, anlamsızdır.

Her birey kendi yaptığından sorumlu olacaktır, kabul görmemesidir. (16/35 Ortak koşanlar dediler ki: "Allah isteseydi biz de atalarımız da Allah dışında bir şeye ibadet etmez, O'na rağmen hiçbir şeyi haram kılmazdık." Onlardan öncekiler de aynen böyle yaptılar. Resullere düşen, açık bir tebliğden başkası değildir)

- **Kalıp, insana göre değilse kıyafet bile uymaz:** Eskilerde giysiler, kendisinden büyük olan alınır, düzeltilir kullanılırdı. Ayakkabı bile büyük olmalı, ayak büyüyünce de sığmalıdır. Çocuğun zevki değil, genel renksiz denilen koyu renkler tercih edilmeli, temizlemesi de kolay olmalıdır.

Bilim insanı daima bir konuyu, hekim hastalığı, kişiye yaptığı etkiye göre algılamalı, bu nedenle yakınmalar ve bulgularla tanı değil, hastalığın etkileşimini tanımlamalıdır. İlim sahibi olmayan bakar, karnı ağrımış, kitap şunları ver der, apandisitın patlaması ile rahatladı diyerek ve sonuçta ölüm kaçınılmaz olmakta imiş. Şimdi ise devamlı izlem ile bunlar öne geçilmiştir. %10 tam tanı konmasa bile ameliyat gerekenlerin olması da öngörülmektedir.

Plasebo tanımı, bir anlamı olmayan madde, kontrol veri olarak kullanılır. Bu yalanların da sık kullanıldığı, sanki faydası olur gibi söylendiği de gözlenir.

(18/5 Ona ilişkin ne kendilerinin bir ilmi vardır ne de atalarının. Söz olarak ne büyüktür ağızlarından çıkıveren! Onlar bir yalandan başka şey söylemiyorlar

- **Destanlarda böyle denilmemektedir.** Resul tebliğ eden demek, Peygamber denilen, melekler ve doğa üstü varlıklar ile olmalıdır. Nitekim dini konularda halka hakimiyet kurmak isteyenler, kılık, kıyafet ve bazı büyücü gibi yaklaşımlar ile etkilemeye çalışmaktadırlar. (23/24 Toplumunu içinden inkârcı kodaman grup şöyle dedi: "Bu adam, sizin gibi bir insandan başka şey değil; size üstünlük taslamak istiyor. Eğer Allah dileseydi, melekler indirirdi. Biz, ilk atalarımız arasında böyle bir şey duymadık)

- **Daha önce söylenenler gibi, ancak bunlar bizim sonumuzu getirmemektedir.** Tehdit edilme, gerçek olmadıkça bir masala gibidir. İyilik, güzellik ve barış ile hakimiyet olmaz. (23/83 "Yemin olsun, biz de bizden önce atalarımız da bununla tehdit edildik. Öncekilerin masallarından başka bir şey değil bu)

- **Geçmişten bazı örnekler alınır, bunlar destanlaşmış olsa da sanki olur gibi uygulamaya kalkarlar ve perişan olurlar:** Kendim için ben bir oturuşta bir oğlağı bitirmişim dediler. Lise sonda iken oğlak çevirmeye götürdüler, 9 kişi idik. 3 saate yakın pişti, sonra bana bir parça ayırdılar ve bitirdiler. Dönüşte ben,

aslanlar gibi atıldık, bir lokmada yedik, bitirdik ve kemikleri bile sıyırdık dediğim için benim üstüme atılmış. Sordum, sen bu sözleri söyleyince bir parça yemiş olamazsın, tümünü tüketmiş dememiz gerekir diye yanıtladılar. Kısaca ben bir oturuşta bir oğlağı yemişim! (25/18 Derler ki: "Tespîh ederiz seni; seni bırakıp da başka dostlar edinmek bize yaraşmazdı. Ama sen onları ve atalarını öylesine nimetlenirdin ki, zikiri/Kur'an'ı unuttular ve helâke giden bir topluluk oldular

- **Hz. Musa başına gelenler gerçek bilimsel, doğaya uygun iken bu saptırılmakta, ona bile atamızdan gelmeli demişlerdir.** Hz. Musa, toplumunu Zorba, Firavunun elinden kurtarmış ama onlar altından buzağı yapıp tapmışlardır. Birçok olaya şahit olmuşlar, Firavun boğulmuş, buna karşın emniyette olunca eski inançlarına dönmüşler. Halen Hindistan'da buzağıya tapınıldığı gözlenmektedir. O bölgede jeolojik olarak Tsunami olduğu bulgusu vardır. Denizin yarılıp geçilmesi boyutudur.

Çevre kirliliği ile, kurbağaların kaçması, suyun kırmızı alg ile kan gibi olması, elini göğsüne sokup, dolaşımı bloke edince beyaz çıkması, gölge oyununda ışık arkadan alınması ile sanki diğerlerini yutar görünmesi bilimsel açıklanan boyutlardır. Sadece o zaman için bilinmeyen bir olgulardır.

(28/36: Bunun ardından Musa onlara açık-seçik ayetlerimizi getirdiğinde onlar şöyle dediler: "Uydurulmuş bir büyüden bakası değil bu. İlk atalarımız arasında bunu hiç duymadık)

- **Birçok dini hikayeler uydurular, bunlara bilimsel kanıtınızı getirin denilmelidir:** Her bir mucizenin bir bilimsel temeli vardır. Bu açıdan tüm anlatımları masal, hikâye olağan üstü değil, bilimsel temeli vardır. Tsunami, o zamanlarda bu bölgede olduğuna dair not vardır ki, denizin çekilmesi ve sonra kaplaması bilinmektedir. Sihir yoktur dedikten sonra ancak size büyü yapan için şu duayı okuyun demeleri ve bu sözün "yalnız sana inanır, sana dayanırız (1/5: Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz)" olan Fatiha olduğu da unutulmamalıdır. Arapça okunduğu için, anlaşılmaz sanılır.

Büyü Konusu: Büyü; doğaüstü varlıkların yardımıyla ya da doğada bulunan gizli güçlere söz geçirmek yoluyla birtakım doğal olmayan işler yaptıklarını ileri süren kimselerin başvurdukları birtakım işlem ve davranışlara verilen genel ad (Google) ifade edilmektedir. Yaratılış ve bilim üzere olan kişi, doğa üstüne inanmaz. Bu yaklaşımı yapanlar tanrı ve ilah kavramında olanlardır. Bizi birileri yarattı, bizi güdüyor, kaderimiz nedeni ile de kaçamayız algısı yaratıp, gütmeye çalışırlar.

Büyü olmadığını anlamak için incelediğimizde: (Google) Kaç çeşit büyü var? Büyü kendi içinde sempatik büyü, taklit büyü, temas büyü, ak büyü, kara büyü, aktif büyü ve pasif büyü şeklinde çeşitlere ayrılmaktadır. Bunun anlamı, somut olan değil, soyut kavramlara çekilmektedir. Sevgi, benimseme ve ilgi duymak, kısaca psikiyatrik boyutlar bu anlama katılmaktadır. Alakası olamaz.

Büyü bir duygusal algı yaratmak ise, bunun için kullanılan Ayetleri inceleyelim. ---Denilenler (Felak Nas Sureleri büyü bozar mı? Peygamber'e yapılan büyü veya sihrin onun nübüvvet ve risaletinin ispatı olduğunu dile getirir. Hz. Mûsa'ya sihribazların yaptığı sihrin yok olması gibi Allah'ın lütfu ve yardımı, Felak ve Nas surelerindeki hikmetlerin idrakiyle sihir ve büyü işlevinin yok edilebileceğini söyler. 113 Defa Felak ve Nas Suresi Okunursa Büyüleri iptal olur)

Öncelikle sureler incelenmelidir. Ayrıca 113 defa okunması da 13 rakamının büyü olduğu, bunun İstanbul Fethi nedeniyle Roma Katoliklerin tanımladığı sanılmaktadır (13 sayısı, özellikle Hristiyanlık inancı tarafından uğursuz olarak

kabul edilmiştir. 13 sayısı, 12'den sonraki ve 14'ten önceki bir tek tam sayıdır. 13, aynı zamanda bir asal sayıdır. Asal olmakla kalmaz, aynı zamanda bir Lasa sayısıdır/Wikipedia. Lasa sayılar, tersten yazımı da asal olan asal sayılar için kullanılan bir terimdir. Herhangi bir kullanım alanı olmadığı için evrensel bir terimle ifade edilmemiş ve asal kelimesinin tersten yazımıyla ifade edilmiştir/Wikipedia).

Felak suresi (Aydınlığa çıkış): 113/1: *De ki: "Yarılan karanlıktan çıkan sabahın Rabbine/yarılışlardan fıskıran oluşun Rabbine sığınırım. 113/2: Yarattıklarının şerrinden. 113/3 Çöktüğü zaman karanlığın/gelip çattığı zaman göz perdelenmesinin/tutulduğu zaman Ay'ın/battığı zaman Güneş'in/taştığı zaman şehvetin/soktuğu zaman yılanın/ümit kırdığı zaman musibetin şerrinden. 113/4: Düşümlere üfleyip tüküren üfürükçülerin şerrinden. 113/5: Kısandığı zaman hasetçinin şerrinden*

Nas Suresi (İnsan): 114/1 *De ki: "İnsanların Rabbine sığınırım. 114/2 İnsanların yöneticisine, yönlendiricisine. 114/3 İnsanların ilahına. 114/4 Kıvrılıp, kıvrılıp saklanan, sinip, sinip gizlenen vesvesenin/o sinsisi, o aldatıcı şeytanın şerrinden. 114/5 İnsanların göğüslerine kuşkular, kuruntular sokar o. 114/6: Cinlerden de insanlardan da olur o.*

ÖZET: Yorum daha sonra yapılacaktır. Türkçesini okuyan kişi, yaratılış üzere olmak gerektiği, ilah denilerek bizleri aldatıldığımız anlaşılmaktadır. Yaratan, yaratılışa sığınılmaktadır, zaten büyü bir aldatmacadır.

Cin Konusu: Cin, (*Cin nedir?* çok akıllı, çok zeki kimse, masallara ve kimi inanışlara göre göze görünmeyen ama gerektiğinde türlü biçimlere ve bu arada insan biçimine de girebilen, iyilik de kötülük de yapabilen yaratık demektir. Cin ayrıca, bedeni olmayan enerji kapsamında ele alınır. İnsan davranışlarından öte, enerji boşalmalarıdır denilebilir.

Cin Suresi:

- **Somut dışı soyut enerji kaynağı da yaratılış ve bilim üzere olmalıdır:** 72/1: *De ki: "Cinlerden bir topluluğun dinleyip şunu söyledikleri bana vahyolundu: 'Gerçekten biz, hayranlık verici bir Kur'an dinledik. Burada doğa, yaratılış vurgusu olan, kısaca bir manzara seyrederken, ona olan hayranlık boyutu fark edemezler mi? Evdeki çiçeklerde, bitkiler sizin sevginizi algılar, bunun anlamı, onlar sıcakta kurusmasın diye, sıktığınızı suyun etkisidir denilebilir.*
- **Kuran doğru ve hayra yol gösterir:** 72/2 *"Doğruya ve hayra kılavuzluyor. Biz de inandık ona. Artık Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız. Burada bireyin sadece akli değil, kendi benliği, gönül ve vicdanı ile de işe katılmasının vurgusudur denilebilir.*
- **Yaratan, yaratılışı yaratmış ise, yüceliği kesindir:** 72/3 *"Rabbimizin adı/kudreti/işi/gayreti çok yücedir. O ne bir dişi dost edinmiştir ne de bir çocuk. Hristiyanlık vurgusu ötesi, bazı kişiler kendilerini Yaratanı yakın hissederek, sanki ondan mesajlar getirmiş gibi davranmaları da kimse yaratılışın içinde değil, etkisindedir denilebilir.*
- **Aklıl süzgecinden geçmeyen zaten bilimsel olamaz:** 72/4 *"Doğrusu, bizim beyinsiz, Allah hakkında saçma lakırdı ediyormuş. Burada Yaratanı tanrı gibi görüp, ondan haber getiren, bilim dışı, yaratılışa aykırı üretenler beyinsiz olarak vurgulanmaktadır denilebilir.*

- **Enerji boyutu zaten bilim, yaratılış üzeredir:** 72/5 *"Biz sanmıştık ki ne insanlar ne de cinler Allah hakkında asla yalan söylemezler. Kanıt ve veri ortada iken insanlar çeşitli nedenlerle bunu ifade eder, yanılabilir veya bilerek yanlış da söyleyebilirler. Bu belirtilmektedir denilebilir.*
- **İnsanlar şımarıklık ve azgınlık ile enerjilerini artırmaları yazıktır:** 72/6 *"Gerçek şu ki, insanlardan bazı erkekler, cinlerden bazı erkeklere/cinlerin şerrinden bazı erkeklere sığınırlandı da onların şımarıklık ve azgınlığını artırırlandı. Şımarıklık, azgınlık ile oluşan boyut, soyut olduğu için, burada anlam, söyleme dayalı olanların bu yaklaşımları kabul edilemez denilmektedir. Hakaret toplumun algısına göre farklıdır. Azerbaycan'da Demirel'e söylenen pezevenk kelimesi, kardeş demek olduğu için kabul edildiği söylenebilir.*
- **Yaratılışta elçi ve iletici gelmesi beklenmemesi doğaldır:** 72/7 *"Onlar, tıpkı sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi asla diriltmeyeceğini/peygamber göndermeyeceğini sanmışlardı. Genel boyut, atom parçalanamaz denilirken parçalanmış, enerjiden madde oluşmaz denilirken Hidrojen Bombası ile hidrojen yapılabilmıştır. Bu bize madde enerjiye, enerjide maddeye değişimini anlatmaktadır, ispat etmektedir. Burada yaratılış bize uyarı gönderir mi diye soranlara, elinin yanmaması için sıcaklığı hissetmen de bir uyarı değil midir denilebilir.*
- **Bilim bize Newton kuralının bir üst aşaması olan, Coulomb Kanunu ile kütlelerin birbirini çekme ve itmesini belirtmektedir. Bu açıdan bu enerji boyutu akla gelmektedir:** 72/8: *"Biz göğe gerçekten dokunduk da onu titiz ve güçlü bekçilerle ve kayıp giden ışınlarla/alevlerle doldurulmuş bulduk. Burada yaratılış döneminde olanlar vurgulandığı söylenebilir. Bir bilimsel veri denilebilir. Bu düzeyi Muhammed'in bilmesi elbette beklenemez.*
- **Bir sohbet sonunda konuşulanlar, bir ömür ve birçok kişinin etkileşimine neden olabilmektedir. Mezuniyet sonrası (1972) dedemin söyledikleri hala aklımdadır:** 72/9 *"Biz eskiden, onun, dinlemek için oturlan yerlerinde otururduk. Ama şu anda kim dinlemeye kalksa kendisini gözetleyen bir alev/ışık bulur. Kuran okunması ötesinde, onu anlamak ve kavramak ile bir ışık kazanıldığı, bir değişimin yaşandığı şeklinde ifadedir denilebilir.*
- **Burada şuurlu olanlar, kendileri şer veya doğru yola yönlenmektedirler. Bu bir kendimizin oluşturduğu yapı olmaktadır:** 72/10: *"Doğrusu, bilmiyoruz, yeryüzündeki şuurlulara şer mi istendi, yoksa Rableri onlar için doğru ve güzel olanı mı istemiştir. Bir boyutta vurgu iki şekilde ele alınabilir. Zümer suresinde (39/44: De ki: "Şefaati, tümünden ve sadece Allah'ındır. Göklerin ve yerin mülkü/yönetimi O'nundur. Sonunda O'na döndürüleceksiniz) şefaatin bile Yaratanda olması ile yaratılış boyutunda kötülük değil onu yanlış kullananlar ile zarara oluşturanlar olabilmektedir şeklinde ifade edilebilir.*
- **İnsanlar arasında iyilik ve barış üzere olanlar varken, tam ters olarak başka yollara ayrıлып bölünenler de olmaktadır:** 72/11: *"Şu da bir gerçek ki, bizden hayra yönelenler/barışçılar vardır; ama bizden, başka türlü olanlar da vardır. Dilim, dilim yollar olmuşuz biz. Bilerek, isteyerek faydalı, barışa yönelik iyilik ve güzellikler ile değer ve eser üretenler dışında da insanlar ve soyut kavramlarda elbet vardır. Aynı şekilde belirli ters enerjiler de olacaktır, bozgunculuk ve hakikatin dışına yaklaşım yapanlardan da söz edilebilir. Hakaret bir tanımlama iken tüm vücudumuz, moralimizi bozar, bir ses, bir kelimedir. Bu açıdan somut şiddet ve vurma ötesinde soyut olanlar, kısaca cin*

denilen yaklaşımları da doğa üstü değil, gerçek, oluşunlar olarak görmek gerektiği düşünülmektedir.

- **Bir enerjinin yaratılış dışında olması beklenmez, bu açıdan bilimsel gereklilik oluşacaktır:** 72/12: "Ve biz şunu sezdik: "Biz, yeryüzünde Allah'ı asla âciz bırakamayız; kaçarak da onu âciz bırakamayız. Burada tüm söylenenlerin aksine, yaklaşımlar ve oluşunlar tamamen bilim ve yaratılış üzeredir. Aciz bırakacak bir eylemde söz edilmemesi, bilim dışı bir durum olmayacağıdır.
- **Bir kişi hakkının eksik verilmesi korku ve endişe değil, çalışarak, didinerek hakkını elde etmeye çalışır ama çatışma ile kaybedeceğini algılamalıdır:** 72/13: Biz, doğruya ve güzele kılavuzlayıcı dinleyince, ona inandık. Rabbine inanan kişi ne hakkının eksik verilmesinden korkar ne de tecavüze uğrayıp kuşatılmaktan. Yaratılışa inanana, bilim üzere olan kişi, korku ve endişe taşımaz. Depreme dayanıklı evler yapanlar, depremden korkmaz, çünkü faylar üzerinde değil, güvenli yerde bina inşa ederler.
- **Barişe yönelik, doğru ve iyiliği, hayrı arayanlar yaratılış ve bilim üzere oldukları gibi tam tersi olanlarda bilinmelidir:** 72/14: "Nihayet, bizden Allah'a teslim olanlar da var, haksızlığa sapıp çizgiden çıkanlar da var. Allah'a teslim olanlar, işte onlar, doğruyu ve hayrı aramışlardır. Burada Yaratana teslim olmak, bilim üzere olmak, buna göre davranmaktır. Bir hekim Tıp Bilimi dışında bir yaklaşım yapmaz, yaparsa zaten meslekten ihraç edilir. Plasebo ve faydasız yaklaşımlar ile tedavi eder şeklinde yaklaşamaz.
- **Bir kişi doğuştan değil, yaptıkları ile haksızlık oluşturmaları ile cezalandırılırlar, bunlar azabın ateş kaynağı olmaktadır. Başkalarını da azaba çekmeleri gözlenmektedir:** 72/15 "Haksızlığa sapanlar ise cehenneme odun olmuşlardır. Haksızlık yapanlar, Dünyada da zarar görenleri algılayarak azap duyarlar. Azap duymayana zaten insan denilemez. Bu açıdan, telafi edip özür dilemedikçe de bunu kaldıramazlar. Bu açıdan Cehennem denilmesi doğal, gerçekliktir.
- **Bir kimse amacı iyilik ve güzellik iken, yolda, metot olarak tam tersi olursa, kılavuzlamayacağını bilmelidir:** 72/16: Eğer yolda, kıvamında yürüselerdi, onları bol bir su ile suvarırdık, Suvarmak, su vermek, bakmak, ilgilenmek olarak ele alırsak, bir insana, tüm doğaya da bir bakıcı olduğuna algılamalıdır.
- **Yaşam bir imtihan ise, etik ilkelerde olmak gibi, Kuran ilkeleri ancak kurtarıcı olabilecektir:** 72/17: Ki onları, onun içinde imtihan edelim. Kim Rabbinin zikrinden/Kur'an'dan yüz çevirirse Rabbi onu, gittikçe yükselen bir azaba sokar. Basit olarak bir çiçeğe ihtiyacı dışında yaklaşım yapılırsa, gübre verilirse kurur, bozulur. Bu bir imtihandır. İnsan kişi ve duruma göre olaylara yaklaşımları bu açıdan bilimsel ve yaratılışına göre olmalıdır. Az kuru kurutur, kaktüse de bol su çürütür.
- **Burada ibadet, dua ve yaratana yaklaşım boyutunun ancak bu amaçla olmasını, başkalarının bundan yararlanma adına bozmasına, tarikatlar gibi ayrımcılığa karşı çıkılmaktadır:** 72/18 Hiç kuşkusuz, mescitler/secdeler Allah içindir. O halde, Allah ile birlikte bir başkasına yakarmayın/Allah'ın yanında bir başkası için çağrıda bulunmayın. Her ortam, her yer bizim için bir mescit niteliğindedir. Hristiyanlar gibi klişe binasında ibadet kavramı yoktur. Yaratılış olduğuna göre bilim üzere olmak varken, sanki tanrı gibi

yakarmak istemenin anlamı olmaz. Musa'ya yiyecek talebinde bulununca, bunu tanrıdan değil, gidin şehirden alın demiştir.

- **Bir kimse yaratılış üzere, yaklaşırken, diğerlerinin ondan pay almaya çalışması, her kişinin kendi yaptığı ile yargılanacağı olgusuna da terstir: 72/19 Allah'ın kulu kalkmış O'na yakarırken, onlar onun üzerine keçeleşir gibi üşüşüyorlardı.** Bir kişi olumlu netice alınca her birey ona üşüşebilir. Gerçekte ise onun yaptığını yapmalarıdır. Devlet Üretme Çiftlikleri, halka uygulamayı bizzat göstermişler ve bu şekilde kalite ve ürün artımını sağlanmasını temin etmişlerdir.
- **Bir bilim insanı, bilim ve yaratılış dışında hiçbir şeye dayanmaz: 72/20: De ki: "Ben ancak Rabbime yakarırım/çağırırım. Ve hiç kimseyi O'na ortak koşmam.** Bir talebe Tanrıdan ödevini yapmasını sterse, yapılmasını beklemez. Kopya olur, bir yerden alması bile kabul görmez, bizzat kendisi yapmalıdır. Tanrı değil, Yaratılıştan istenen, zihin açıklığı ve anlamada kolaylıklar dilenir. Başkasından istenen yapması değil, destek, açıklama ve anlaşılmasını sağlamaktır. Yine kendisi yapmalıdır.
- **Enerji boyutunda olanların zarar ve aydınlık veremeyeceği, sadece mevcut olduğu kabulü yeterli olmaktadır: 72/21 De ki: "Ben size zarar verme gücüne de ışık ve aydınlık verme gücüne de sahip değilim.** Burada başkası, cin veya büyü gibi unsurlarda katılabilir, kimse başkasına doğrudan etki edemez. Aydınlatma anlama ve kavrama içindir, görmesini arttırmak içindir.
- **Bir felaketten ancak bilimsel korunma ve tedbir ile, yaratılışa uymak işe kurtulacağı belirgindir: 72/22: De ki: "Allah'tan beni hiç kimse kurtaramaz ve O'nun dışında bir sığınak da asla bulamam.** Yaratılış üzere olan kişiler, bilimsel gerekçe ile yaparlar. Depremde yıkılan evlerin girişinde asılan bu ayet, olayı anlamadıklarının ifadesidir. Sizin kurtulmanız için yaratılışa olmanız gerekmektedir. denilebilir.
- **Burada resul elçi olduğuna göre iletilenler, aynı zamanda veri, kanıtlar, yaratılış boyutu da bir bilimsel gerçektir ve bunu kabul etmeyenlerin, tedbir almayanların felaketlerde yok oldukları da açıktır: 72/23 "Ancak Allah'tan bir tebliğ ve O'nun gönderdiklerinden beyineler iletirim." Allah'a ve O'nun resulüne isyan edenler için cehennem ateşi vardır. Uzun süre orada kalacaklardır.** Bir insanın göre hak, adalet ve bilimsel veri üzerinde, gerçekler ile uğraşmalıdır. Bunu iletmeli, eğitmelidir. Gerçek dışı, büyü, masal ve fantezide olanların perişan olması beklenir. Bunlar uzun süre sorunlarla da bocalarlar. Eğer bir kişi dua ile uçaktan atlayabileceğini sanırsa, kısaca ölür ama bir şekilde giysileri paraşüt görevi görüp, ölmese bile aylarca hastanelerde kalacaktır.
- **Bir kişi felaket anında gücendiği, bilimsel güçlendirilmiş olanlardır, zayıf ve güçlü kim ortaya çıkmaktadır: 72/24: Sonunda, onlar kendilerine vaat edileni gördüklerinde, yardımcı bakımından daha zayıf kim, sayı bakımından daha az kim, bileceklerdir.** Bilim üzere olan bilir. Bir binanın sağlamlığı yapılması ve alınan tedbir ve projesine bağlıdır. Lüks demek, onu korumaz. Bunu kim bilebilir, bu konuda uzmanlaşmış, mühendisler ancak bilir.
- **Bir felaketin, depremin ne zaman geleceği bilinmez, tedbir hemen en kısa sürede alınmalıdır ki korunulabilsin: 72/25: De ki: "Bilmiyorum, size vaat edilen şey yakın mıdır yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi koyacaktır?"** Felaketin ne zaman geleceği bilinmez, tahmin edilebilir. Bu açıdan tedbir alınmalıdır. Fay üzerinde zayıf bina inşa eden, devamlı uykusuz olmalı, her

an için beklemelidir. Zarar yapan bunun gibi her gece yaptıkları rüyasına girip, huzursuz olup, azap çeker. Af ve tazminat ile kurtulmalıdır.

- **Gelecekte ne olacak ne zaman oluşacak kimse bilemez, ancak tahmin edebiliriz:** 72/26 *Gaybı bilendir O. Gaybı konusunda hiç kimseyi yardımcı yapmıyor.* Acaba ne olacak? Gelecekte ne olacak? Bunu bilim adamları bile ihtimal ile söyleyebilir. Hızlı süren, trafik kurallarına uymayanın kaza yapma olasılığı yüksektir ama ne zaman bilinemez. Hedefe, varılacağı noktaya yakın iken, 10 Km kalmış iken dikkatsizler bu dönemde daha çok kaza yaparlar. Bu istatistikler tedbir alınması içindir ve kesinlik taşımaz.
- **Bir insan eğer eğitilmiş ve Kuran dahil, bilimsel gerçek ve dayanakları iletiyorsa, gerçekten önünde ve arkasında onu izleyen, taktir eden ve saygı duyanlar olur, devamlı bir selam ve sevgi yumağı içindedir:** 72/27 *Seçtiği bir elçi müstesna. Çünkü O, resulünün önünden ve arkasından gözetleyiciler yürütür.* Bunu hatalı olarak, sanki Peygamber yürürken, bir bulut onu gölgeler ve her şeyde önü açılmış dedikleri bilinir ama hiçbir zaman gerçek ve doğru değildir. Burada önde ve arkadan tedbir, önlem ve yaklaşımlar yapılmalı şeklinde algılanmalıdır.
- **Bir konu, Kuranda farklı ayetler ile aynı mealde açıklanmaktadır, bu açıdan anlaşılması, hedefe ulaşmaması imkansızdır, bilerek saptıranlar elbette olacaktır:** 72/28: *Ki onların, Rablerinin elçiliklerini hedefine tam ulaştırdıklarını bilsin. Allah, onların katında bulunan şeyleri kuşatmış ve her şeyi inceden inceye sayıya bağlamıştır.* Burada yaratılış boyutuna vurgu görülmektedir. Her yapılan bir eylemin sonucu olur ve bu sonuç, diğerlerini de etkilemektedir. Kısaca ben yaptım oldu olamaz. Bir kişi ağaç dikerse, onun gölge ve çıkardığı oksijeninden faydalananlar, meyve ötesinde de bir bağışlama sağlarlar. Bu Mahşere kadar devam etmesi beklenir. Bu nedenle yaptım oldu değil, yapılanların önü ve arkası da dikkate alınmalıdır şeklinde denilebilir.

NOT: Burada cin kavramında doğa üstü bir varlık anlaşılması mümkün değildir. Somutlar ötesi soyut kavramların vurguları vardır. Bu ayeti kanıt olarak kullananlar, en azından bir okuması önerilir.

Büyü savdığı söylenen Surelere Bakalım, alakası olmadığı anlaşılacaktır.

Felak: Güneşin Doğuş zamanı:

- **Yaratılışın oluşumu bir sistem içinde olup, bunun büyü ile alakası elbette olamaz:** 113/1: *De ki: "Yarılan karanlıktan çıkan sabahın Rabbine/yarılışlardan fıskıran oluşun Rabbine sığınırım.* Burada moralsiz ve ümitsiz olmaya gerek yoktur, vurgusu nettir. Çalışarak değer ve eser üretenlere karşı yaklaşımlar olur ama güneşin parlaması gibi belirgin, diğerleri sönecektir. Rektörlük zamanında yapılan iftiralar ve mahkemeler sonucunda, kanun ve nizamlara uygun davranışlar olarak tanımlanması gibi ele alınmaktadır. Bu boyut, 1998 yılından, 2016 yılına kadar sürmüş, Sayıştay Mahkemesi beraat derken, Ağır Ceza Dava açılmaz, Ağır Cezada beraat varken Hukuk Mahkemesi açılmaz için yapılmış, tümü aynı kararı almıştır. Bu açıdan burada sığınma olması, bilim, hukuk temelinde olmak olarak algılanmalıdır.
- **Yaratılışta bazı şeyler bizi rahatsız ederler, sivrisinek örnek olarak verilebilir, ama esas sorun, arkadaş denilip, sana karşı haksız girişimde bulunanlar olmaktadır:** 113:2: *Yarattıklarının şerrinden.* Bu davranış tam bi şey olayıdır, bunu yapanlar belirli makamdaki kişiler bir hırs ve sistem adına yapmışlardır.

- **Büyü denilen, yaratılışın bilimsel olarak oluşan farklı sistematığıdır, alakası bile olamaz:** 113/3 *Çöktüğü zaman karanlığın/gelip çattığı zaman göz perdelenmesinin/tutulduğu zaman Ay'ın/battığı zaman Güneş'in/taştığı zaman şehvetin/soktuğu zaman yılanın/ümit kırdığı zaman musibetin şerrinden.* Üst makamda olanlar bilir, size rakip olanların birçok oyunu olacaktır. Bunlar yukarıda sayılanlara benzemektedir.
- **Bozucu olan, şerr yapanlardan korunmak, gözetilmek dua ile değil, eylem ile, tedbir ile olacaktır. Bunun yolu da iyilik ve hayırda olan bilimsel olanlardır:** 113/4: *'Arabozucuların, sözleşmeleri bozanların şerrinden, karanlık işlere düşkün tüm insanların şerrinden.* Açık olarak size oluşacak kötülükler tanımlanmaktadır.
- **Kıskanıp, haset yapan kişi de tüm hakları ortadan kaldırır ve ayrımcılık ister, bilimde, hukukta ise yoktur, olamaz:** 113/5: *Kıskandığı zaman hasetçinin şerrinden.* Ayrıca sizi kıskananlardan da çekinin demektir.

NOT: Burada okunarak bi şey edilmeyeceği açıktır. Bunlara dikkat et ve tedbir al diye uyarılarda bulunmaktadır. İsterseniz bin defa okuyun tedbir almanın başına gelir.

Nas: İnsan Suresi:

- **İnsanlar sahipsiz değil, onlara uyarı, öğüt ve terbiye boyutunda yaratılış olduğu, ancak bunu algılayıp, bilime sığınmak önemlidir:** 114/1 *De ki: "İnsanların Rabbine sığınırım.* Rab kelime anlamı olarak: sahip, ıslah/terbiye eden, efendi/hükümdar, Yaratan denilebilir. Yaratılış ise, bilim ise bu yapıya sığınması Rabbe sığınmadır. Sığınma iltica ve zarardan korunma olarak tanımlanmaktadır. Bunun yolu da bilim üzere, yaratılışa dikkat edilerek alınan tedbirdir.
- **Yöneticisi ve yönlendirici bizden çıkmış ise, biz yargılamayız. Burada olan vurgu, yaşamda karşılaştığımız olgu ve olaylar bizi yönlendiren olmaktadır, bunsan faydalanmalıyız:** 114/2 *İnsanların yöneticisine, yönlendiricisine.* Yaratan tanımı devam etmektedir, yönlendirici, Kuran bir yönlendiricidir, emir değil, uyarılar sunar, bir bakıma bu şekilde de bizim yönetilmemiz olur. Bir etik ilkeler gibi alınabilir, ama destek Kuran olmalıdır.
- **İnsanlar inançları gereği bir Yaratan ve yaratılışa inanırlar. Bu bir put olmadığı sürece bilimsellik oldukça değerlendirme fark etmeyecektir:** 114/3 *İnsanların inandıklarına (ilahına).* Burada ilah yoktur derken, bu tanımlama bir Yaratan sıfatı olarak alınmalıdır. Bizi, biz yapan, benlik sağlayandır, yoksa kader gibi bizi güden değildir.
- **Burada vesvese, aldatıcı yorumlar ve durumlardan sakınmamızın önemi belirtilmektedir:** 114/4 *Kıvrılıp, kıvrılıp saklanan, sinip, sinip gizlenen vesvesenin/o sinsi, o aldatıcı şeytanın şerrinden.* Toplumda sık olarak insanların aleyhine davranışları tanımlamaktadır.
- **Bir kişiyi saptırmak için, önce kalbine kuşku sokulur ve sonra saptığı ve insanlık dışına çıkması izlenir. Bundan kaçınmalı, veri, kanıt ve gerçek üzerinde olunmalıdır:** 114/5 *İnsanların göğüslerine kuşkular, kuruntular sokar o.* Burada da kuşku ve endişe sokulması, korkutulması belirtilmektedir. Din adamlarının sen günahkârsın diye korkutmaları akla gelir. Buna sorum hangi eylem derim, senin kuralın olmak Kuran kuralından söz edilmeli derim. Domuz yemek bile, aşağıda şekildedir. (2/173 *Allah size leşi, kanı, domuz etini, Allah'tan başkası adına kesileni haram kılmıştır. Ama zorda kalanın,*

sınırı aşmadan, şuna-buna haksızlık ve tecavüze gitmeden yemesinde kendisi için günah yoktur. Allah çok affedici, çok merhametlidir).

- **Enerji ve soyut kavramlara bakınca, bunların yorumları ve etkisi altında kalmamak gerekir, veri, kanıt ve gerçek temel alınmalıdır: 114/6: Cinlerden de insanlardan da olur o.** Somut kadar soyut kavramlardan da olacağı anlaşılmaktadır. Yukarıda cin konusu incelenmiştir.

NOT: Burada güvenin insana değil yaratılışa karşı olmasının gerektiği, bunun bir temel olduğu vurgusu da önemlidir. Dua gibi okunması değil, tedbir alınmalıdır. Kurana okunacak, dikkat edilecek kitap, öneri, uyarı, taktim kelime anlamı ise buna uyulmalıdır ki netice alınsın.

Bir ayeti okumak ile bütün tehlikelerden korunabilir mi? Kuran kelime anlamı olarak öğüt, sunum, taktim, okunacak kitap demektir. Onu büyü gibi göstermek ana ilkesine terstir. Susayınca su içmek ile susuzluk gider, gönül susuzluğunu kuranı okumak, düşünmek, algılamak ve farkın varmak gerekir.

Ayeti inceleyelim.

- **Burada Yaratıcı tanımlarken, bunun herhangi başka bir şeyin onun yüceliğine karşı gelemeyeceğini, dolayısıyla büyü yoktur demektir: 2/255 Allah'tan başka ilah yok. (NOT: Hatalı tercüme, Allah, la ilah/ilah değildir, illa Hu'dur. Başka kelimesi yoktur): Hayy'dir O, sürekli diridir; Kayyûm'dur O, kudretin kaynağıdır. Ne gaflet yaklaşır O'na ne kendinden geçme ne de uyku. Göklerde ne var, yerde ne varsa yalnız O'nundur. O'nun huzurunda, bizzat O'nun izni olmadıkça, kim şefaate edebilir! O, insanların önden gönderdiklerini de bilir, arkada bıraktıklarını da!... İnsanlar O'nun bilgisinden, bizzat kendisinin dilediği dışında, hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar. O'nun kürsüsü, gökleri ve yeri çepeçevre kuşatmıştır. Göklerin ve yerin korunması O'na hiç de zor gelmez. Aliyy'dir O, yüceliği sınırsızdır; Azim'dir O, büyüklüğü sınırsızdır.**

NOT: Burada Allah tanımı vardır. Bu bize bir bilgilendirme, aydınlatmadır. Eğer bunun belirtildiği gibi anlam taşırsak (Ayetele kürsi ile büyü bozulur mu? Bu ayete Ayetele Kürsi denilmiştir. Ayetele Kürsi okumanın faydaları, sırları, hikmetleri ve sevabı şu şekildedir: Ayetele Kürsi okunan eve şeytan giremez. O evde büyü tutmaz), anlamı saptırmış ve şirk içinde oluruz. Büyü tutmaz demek, büyüye inanmak olup, Kuran dışı yaklaşımdır. Kuran'da ekber kelimesi yoktur, etimolojik olarak fiziksel büyük anlamındadır. Bunun yerine Ebter, Ehat ve hatta Ulu, Yüce denilmesi daha uygun iken, ekber denilmesi, bu anlama kişi koymadığı sürece, kısaca onu bir büyük put gibi algılamadığı sürece hatalı denilemez. Tutum ve eylem önemlidir.

Sihir Konusu: Sihir kavramı bazı ayetlere dayandırılmaktadır. Hatta Peygamber sihir yapıyor denilmiş, gerekçe de Kuran olmuştur. Halbuki Peygamberimiz tek bir mucize de getirmediği ifade edilir.

- **Büyü öğretmek irdelendiği zaman, bilimde bazı yaklaşımlar ile, el çabukluğu ve göz boyama ile yapılanların sihirbazların yaptıklarını tanımlamaktadır. Bilim dışı olan zaten oluşamaz, zaten küfre sapmayın, bilim dışı büyü sanmayın, bu anlamı ifade etmektedir: 2/102 Süleyman'ın mülk ve saltanatı konusunda onlar, şeytanların okuyup durduklarına uydular. Halbuki Süleyman küfre sapmamıştı. Ancak şeytanlar küfre sapmıştı; insanlara büyüü öğretiyorlardı. Ve Babil'de Harut ve Mârût adlı iki**

meleğin/iki melikin üzerine indirilene öğretiyorlardı. Oysaki o iki melek, "Biz bir imtihan aracıyız, sakın küfre sapma!" demedikçe hiç kimseye bir şey öğretmiyorlardı. İnsanlar onlardan erkekle eşinin arasını açacakları şeyi öğreniyorlardı. Ne var ki, onlar onunla Allah'ın izni olmadıkça hiç kimseye zarar veremezler. Onlar kendilerine zarar vereni, yarar vermeyeni öğreniyorlardı. Yemin olsun ki, onu satın alanın âhirette hiçbir nasibi olmayacağını açıkça bilmişlerdir. Öz benliklerini sattıkları şey ne kötüdür! Bir bilebilselerdi. Şeytan bir obje değil, bir fikir ve düşünce ile yalan, yanlış ve gerçek dışını kabul etmek ise, özellikle kadın ve koca arasındaki geçimsizliklerde olduğu durularda, çoğu yalan ve yanıştır. Mahkemelerde bile önce ispat edin, somut ortaya koyun demelidir. Eğer, doğrudan savunma yaparsanız kabul etmiş olmanızdır. Burada iyi davranış içinde olanlar, hekimlikte plaseboyu sanki tedavi eder zannedenlerde olduğu gibi, zararlı olmamalıdır. Zakkum olayında olduğu gibi, Hacettepe Onkoloji Hastanesi hastalarında TV programında bizi zakkum iyileştirdi dediler, Başhekim ise tam tıbbi tedavi görüyorlar demiştir. Bu açıdan bakıldığında öz benlikleri bir çay fincanı dışında içenlerde zehirli olmuş, hatta ölümden sorumlu oldukları ispat edilmese bile düşünülmektedir. Kısaca bilim dışı inanç olamaz, olmamalıdır.

- **Burada arkadan ışığı alan kişi, gölge oyunu ile onu yok edebilmektedir:** 20/69 "Sağ elindeki yere bırak! Onların, sana olarak ortaya çıkardıklarını yalayıp yutsun. Onların sanayi olarak ürettikleri sadece bir büyücünün hilesidir. Büyücü ise nereye gitse iflah etmez. Burada ışığı arkasına alan kişinin elindeki sopa, bir gölge oyunu ile diğerlerini yutabilir. Bu bir aldatıştır, bir hiledir, bu açıdan bunu yapanlar iflah olmazlar, insanları aldatmaktadırlar denilmiştir.
- **Kendisine büyü yaptığını söyleyenlere, büyücülerin kurtuluş yoktur demesi bir düşünülmalıdır. Adatmanın, hile yapmanın kurtuluşu olamaz denilmektedir:** 10/77 Mûsa dedi ki: "Gerçek size ulaştığında böyle mi konuşuyorsunuz? Büyü müdür bu? Büyücülerin kurtuluşu yoktur. Musa, yapılanlar büyü değil, aldatmacadır ve bu aldatmadan kurtuluşunuz olmaz demiştir. ş

NOT: Burada güvenin insana değil yaratılışa karşı olmasının gerektiği, bunun bir temel olduğu vurgusu da önemlidir. Dua gibi okunması değil, tedbir alınmalıdır. Kurana okunacak, dikkat edilecek kitap, öneri, uyarı, taktim kelime anlamı ise buna uyulmalıdır ki netice alınsın. Aynı zamanda Kuran dışı Musa olayı ile bize nakledilenler, sanki büyü yapılmış gibidir. Büyüye inanma ama büyü yapılırsa bunu bozmalısın yaklaşımıdır. Dayanağı Kuranda ve bilimde de olmayan, destansı yaklaşımlardır.

Şeytan Konusu: Şeytanın yaklaşımın durumu hakkında net veri veren son ayet olduğu için ilk plana alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

- **Kişi rıza ve sorumluluğu olduğuna göre, birisi bunu öldür deyince, öldürecek midir? Öldürürse cezadan şeytana söyledi yaptım diye kurtulacak mıdır? Buna çocuklar bile inanmaz:** 59/16 Durumları, şeytanın durumuna benziyor. Hani, şeytan insana, "Küfret/inkâr et!" der, insan küfür ve inkâra sapınca da şöyle konuşur: "Vallahi ben senden uzağım; ben, âlemlerin **Rabbi** olan Allah'tan korkarım!" Yaratılış daima bir aksi, karşıtı da

yaratmıştır. Fikirlerde böyledir. İyilik yap derken, kötülük yap diyen bir taraf vardır veya niye yardım ediyorsun şeklinde de ifade bulur. Bu fikirlere sorumlu ararsanız, ben eylemden uzağım, ben yaratılıştan korkarım, yaparsan sen sorumlu olursun der. Kısaca eğer şeytan bir obje gibi alınırsa, o zaman sanki Yaratana karşı gibi ele alınması söz konusu olur. Bu bazı inançlarda görülür, aman bundan kaçınmalıdır.

- **Burada açık ifade ile ben bir fikirim, bana uyan yanar denilmektedir:** 14/22 İş bitirilince şeytan onlara şöyle dedi: "Allah size hak bir vaatle vaatle bulundu, ben ise vaat ettim ama vaadimden caydım. Benim sizin üzerinizde bir sultam yoktu. Sizi davet ettim, siz de bana uydunuz. Hepsi bu. Şimdi beni kınamayı bırakın da öz benliklerinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Aslında ben sizin, daha önceden beni şirk aracı yapmanıza karşı çıkmıştım. Zalimler için acıklı bir azap öngörülmüştür." Burada yukarıdaki vurgular doğrudan ayet içindedir. Dikkatlice okunmalıdır.
- **Bir kişi başkasına zarar verince, yaptığım güzel der, hak etmişti, ben olmalıydım der. Ancak algılaması da kavraması da zor olabilir:** 8/48 Şeytan onlara, yaptıklarını süslü gösterip şöyle demişti: "Bugün size galip gelecek kimse yok, ben yanınızdayım." Fakat iki topluluk yan-yana gelince iki topuğu üstüne çark edip şöyle dedi: "Ben sizden uzağım. Ben sizin görmediklerinizi görüyorum, ben Allah'tan korkarım. Allah'ın cezası çok şiddetlidir." Bir durumda şeytan üstüne almaz, ben fikir verdim, siz yaptınız, yapan sizsiniz anlamlıdır.
- **Bir kişi ister eğitilmiş ister belirli bir tecrübeli olsun, içinde sevgi ve insanlık temeli yok ise, hırs ve kıskançlık temelinde olursa, şeytanlık yapması beklenebilir:** 7/175: Onlara, şu adamın haberini de oku: Kendisine ayetlerimizi vermiştik; onlardan sıyrılıp çıktı, şeytan da onu peşine taktı; nihayet o, azgınlardan oluverdi. Aklın var, ayetleri oku, nereden çıktı bu büyü, sihre inanma demezler mi?

İKİNCİ BÖLÜM:

- **Bazen kanun maddesi unuttur, ancak kötülük belirgindir, bunu unutmak olanaklı değildir. T. Ceza Kanunu, suç bilinir, tanımlanmasına bile gerek olmadığını ifade eder:** 58/19 Şeytan onları kuşattı da Allah'ın zikrini/Kur'an'ını onlara unutturdu. İşte bunlar şeytanın hizbidir. Dikkat edin! Şeytanın hizbi, hüsrana uğrayanların ta kendileridir. İnsanların sık bahanesi, unuttum, yapacaktım ama aklıma gelmedi olur. Bu sizin konuya önem vermediğiniz, unutmaya eğilimli olduğunuz içindir. Susayan insan su içmez ise duramaz, arar. Acıkanda aynı şekildedir. Bu açıdan bu unutmaya hizip denilmesi anlamlıdır. Kelime anlamı olarak hizip: ayırım yapmak, ayırmak, ayrı koymak, kesmek anlamına gelmektedir.
- **Bir nimet elde edilip, hekim ve hatta uzman olunca, ben büyük kişi, toplum bana hizmet etmeli denirse, bir açıdan arzularının esiri olmuş olmaktadır:** 47/25 Hidayet kendilerine açıkça belli olduktan sonra arkalarına dönenlere şeytan fit vermiş, sonu gelmez arzuların/ümitlerin ardına takmıştır onları. Nasrettin Hoca, köye verilen filden şikâyet edenlerin sözcüsü olarak girmiş, ama bir bakmış arkasında kimse yok. Halk çok memnun bir tane daha istiyor demiş. Rektör olarak bir iş yaparken, tüm ilgililerden yazılı geniş görüş aldım. Sonra devir değişince hepsi aleyhimde yazı yazmışlar, bizi zorladı demişler. Olaya karşı mısınız demişler, hepsi hayır uygun diye de eklemişler. Evet görüşlerinizi yazın diye zorladım ama kendi

hür fikirleri idi. Komisyon 3 kişi olabilir iken niye 13 kişi komisyon üyesi oldu diye sordular. İlgili 13 kişi vardı, bu açıdan bu sayı oluştu dedim.

- **Türk Ceza Kanunu'nda suçlar belirgindir, ayrıca uyardıya gerek yoktur denilmektedir:** 43/62: *Sakin şeytan sizi geri çevirmesin. O, sizin için açık bir düşmandır.* Bir yolda yürürken, insanın içine endişe, tereddüt ve karşı fikirler gelebilir. Bu açıdan bilim üze olarak sevgi ve insanlık parametresi ve etik ilkelerde olma durumuna bakılır. Bunlar uygun iken geri dönmek, şeytanın fikrine uymak olacaktır.
- **İyilik yapan yorgunluk hissetmez, ama zarar veren, içindeki duygular ile biter, tükenir:** 38/41 *Kulumuz Eyyûb'u da an! Hani, Rabbine şöyle seslenmişti: "Şeytan bana bir yorgunluk ve azap dokundurdu.* Yaratılış üzere giderken, çevre, durum ve birçok nokta karşınıza çıkabilir. Burada çözüm için bilimsel ve etik irdeleme gerekir. Yorgunluk hissetmek şeytanın etkisi diye yorumlanmalıdır.
- **Zarar ve zulüm bizim için bir düşman değil, bir pozisyon elde etmek için bir metot ise, tam bir şeytan olmuşuz demektir:** 35/6: *Şu bir gerçek ki, şeytan sizin için bir düşmandır. O halde siz de onu düşman tutun. Hiç kuşkusuz, o kendi hizbini cehennem yâranından olmaları için çağırır durur.* Şeytanı düşman tutun demek, zarar ve zulmü karşınıza alın, düşman tanıyın demektir. Yoksa bir varlık olarak bize etki eden, bir gücü olan değil, bir fikir, bir düşüncedir.
- **Geçmiş olumlu ise örnek alınır, olumsuz ise ibret olarak derstir. İbretlik işi yapan kişiler, elini ateşte yakıp, yeniden sobaya uzanan gibidirler:** 31/22 *Böylelerine, Allah'ın indirdiğine uyun dendiğinde şu cevabı verirler: "Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız." Peki, şeytan onları, alevli ateşin azabına çağırmış olsa da mı?* Yaratılış tersine olan, inkâr eden, yanılanların bu davranışlarına onay vermek demek, ataların fay üstünde çürük evlerde oturmaya benzer. Maazallah, ölenler bu gerekçeyi söylemektedirler.
- **Bir işi yapmadan önce, süslü değil, etik ve barışa yönelik iyilik olup olmadığına bakmalıdır, süslü diye insanlıktan çıkma olasılığı olasıdır:** 29/38 *Âd'ı, Semûd'u da böyle yaptık. Bu, onların yurtlarından/meskenlerinden açıkça belli olmaktadır. Şeytan onlara amellerini süsleyip püslemişti de kendilerini yoldan çıkarmıştı. Oysaki, bakıp görebilen insanlardı.* Bilim üzere olan, fayda ve zararı analiz etmeden, etik irdeleme yapmadan zaten başlamalıdır. Hekimler hastayı irdelemeden, kitap yazdı diye ilaç başlayamazlar.
- **Bir kişi yaratan olarak başka şeylere inanırsa, geri dönmesi zor olmaktadır, peşin kabul etmek, bilim dışında olan için kolaydır:** 27/24: *"Onu ve toplumunu, Allah'ı bırakıp Güneş'e secde eder buldum. Şeytan onlara, yapıp ettiklerini süslü gösterip onları yoldan saptırmış. Artık doğruyu bulamazlar.* Yaratılış üzere derken, bize ışık ve bizi aydınlatan objeleri tanı kabul edildiği görülmüştür. Musa kavmi bile, tüm başlarına gelenden sonra, emniyete ulaşınca, altından buzağı yapıp, Musa'nın tanrısı diye tapınmışlardır.
- **Toplumda birisi bir uyarı, öğüt getirince, hemen bunun karşı ve zıttı ortaya atılır, bu süre hâkim gibi olsalar da yaratılış, bilim gereği yokluk kaçınılmaz olacaktır:** 22/52: *Biz senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki, o bir şey tasarladığında/okuduğunda, şeytan onun düşüncesi ve dileği içine bir şey atmış olmasın. Ama Allah, şeytanın attığını siler, sonra kendi ayetlerini muhkemleştirir. Allah Alîm'dir, Hakîm'dir.* Burada her bir

insan ayeti dinleyince, bunda bir sihir, bir farklı anlam var mı diye baktığı görülmektedir. Bunun yansıması da olmaktadır. Örnek olarak; La ilah, ilah yoktur, illa Allah, Hu denilen yerde, başka kelimesi yok iken eklerseniz, yaratana tanrı yaparsınız. Gerçi, put anlamı olmadan tanrı demek sorun olmadığı şeklinde yaklaşımlar vardır, bireyin algısı ve yaklaşımına bağlıdır.

- **Hz. Âdem insanların büyük arzusu ile sonsuzluk istedikleri için, sözlerini unuttular, cinsellik kavramını irdeleyip, örtününce de Dünya mekanları oldu:** 20/120 *Derken, şeytan ona şöyle diyerek vesvese verdi: "Ey Âdem! Sana, sonsuzluk ağacıyla eskimez-çökmez mülk ve saltanatı göstereyim mi?"* Buradaki aldatma sonsuzluk iken, kişilere cinsiyet kavramını aşılamaştır. Sonuç, halen toplumda otururken birisi cinsiyet kavramı ile yaklaşırsa dışlanır, topluluktan uzaklaştırılır.
- **Yaratılış gereği, Yaratan şeytani da yaratmıştır. Yaratıcıya isyan etmesi değil, asi olması bir hikmet olarak oluşturulmuştur. Her boyut, çift olmakta, olumlu kadar olumsuzlukta oluşturulmuştur. Bundaki seçim, bizlerin tutum ve davranışlarımızı belirler ve ona göre hesap veririz:** 19/44 *"Babacığım, şeytana kulluk etme! Çünkü şeytan Rahman'a isyan (NOT: kelime asi oldu şeklindedir) etmişti. Yaratılışa şeytan isyan değil, aksi fikir söylemesidir. Bunun müsaadesi de Yaratan tarafından. Bir durumda aksi fikirler, bizi hatadan, yanlıştan korur. Onları yapmam dersiniz ve kurtuluşa olursunuz. İbret daha önemli katkı sağlar.*
- **Şeytan zıt şeyleri söyler, sanki kazançlı olunacak sanılır, ama tersine, zulüm yapan kaybeden taraf olur, olacaktır:** 17/64 *"Onlardan güç yetirdiğini sesinle yerinden oynat. Atlıların ve yayalarınla yaygara çıkarıp üzerlerine çullan. Mallarda, evlatlarda onlara ortak ol, onlara ha bire vaatte bulun."* Şeytan onlara bir aldandıktan başka ne vaat eder ki. Zamanımızda savaş kavramı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak öneri Fetih'tir. İlk defa Mekke şehrinin alınması için gidiyorlar, beklenen 7-8 ailenin karşı çıkması, tepelerde ateş yakarak da psikolojik baskı yapılıyor. Peygamber antlaşma yapalım deyince karşı çıkıyorlar, bize Kuran delili getir deniyor. Fetih suresini belirtiyor (48/1: *Şu bir gerçek ki, biz sana apaçık bir fetih nasip ettik*). Kavramıyorlar ama uyguluyorlar. Anlamını iki yıl sonra, Mekke'ye törenle girince, 9 kat tek silah atmadan genişlemeleri ile kavriyorlar. Bu nedenle Osmanlı fetih yapmış, savaştan söz edilemez. İki yıl İstanbul fethinden sonra hiçbir Bizans memurlarının yeri değişmemiştir.
- **İnsanlığın oluşumu ile ortaya bir risk durumu varken, buna tedbir alınması, öğütler varken, bu zararın sanki lehte olacak gibi irdeleyenlerde bulunur. Kayıp her zaman bilim dışı olanda olmaktadır:** 16/63 *Yemin olsun Allah'a ki, senden önceki ümmetlere de elçiler gönderdik de şeytan onlara amellerini süslü gösterdi. O, bugün de onların dostudur/ o gün de onların dostu idi. Onlar için acıklı bir azap var.* Bir amirin en büyük düşmanı, elde ettiği itibar, kudret ve her bireyin ona sanki tapınıyormuş gibi yaklaşımdır. Ancak bu ayeti bilenler, mutlaka onların arasına girip, yazılı mutlaka görüşlerini almalıdır. Sonra karşı etkileşim olursa, elinde veri olmalıdır. Bu Dünya geçici ve yalancıdır bu nedenle denilir.
- **Unutmak bile bir bakıma şeytanlık boyutunda olmakta, geciken tedbir, felakette perişanlığı ortaya koymaktadır:** 12/42 *Yûsuf o iki kişiden, kurtulacağını düşündüğüne şöyle dedi: "Rab edindiğin kişi yanında beni an." Ama şeytan o adama, rab edindiği kişiye hatırlatmayı unutturdu. Böylece*

Yûsuf yıllarca zindanda kaldı. Bazı gecikmeler olması, bir sistem hatası, bunun da bir şeytan işi vurgusu vardır.

- **İnsanların bir yanı da kandırılabilir olmalarıdır. Bunun sonucunda oluşan durumun da sorumlusu kendileri olur ve gerekeni hak etmiş olurlar:** *7/22 Nihayet, onları kandırarak aşağı çekti. O ikisi ağaçtan tadınca çirkin yerleri kendilerine açıldı. Bahçenin yapraklarından yamalar yapıp üzerlerine örtmeye başladılar. Rableri onlara seslendi: "Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Ben size, şeytan sizin için açık bir düşmandır demedim mi. Burada Âdem/Havva, cinsiyet ve bunun ilişkide olması bir şeytan verisi olarak irdelenmelidir.*
- **Bir toplantıda insanlık dışı bir durum olursa, cinsel yaklaşım olursa, artık o masada oturulamaz, ayrılmak gerekir:** *6/68 Ayetlerimiz hakkında lakırdıya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze dalıncaya değin onlardan yüz çevir. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra o zalimler topluluğu ile oturma. Yaratılışa karşı çıkan, gerçek dışı, insanların aleyhinde olan yerde oturmak, sohbete katılmanın anlamı olamaz. Bu vurgu yapılmaktadır.*
- **İnsanlar karar verirken, akıllarını bulandıran, onları uyuşturan, bağımlı kılan durumlarda sonuçta hatalar kaçınılmaz olacak ise, baştan bunlara yanaşmamalı, uzak durmalıdır:** *5/90 Ey iman edenler! Uyuşturucu/şarap, kumar, tapılmak için dikilen taşlar, fal okları şeytan işi birer pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Burada da şeytan bir uygulama aile vurgulanmaktadır. Bir zarar ve ziyanı belirten bir simgedir.*
- **Bir konuda anlaşma yapılacak ise, barışa yönelik, iyilik, güzellik ve paylaşım üzerine olmalıdır, aksi ise perişanlığa yol açacaktır:** *4/60: Sana inzâl olunana ve senden önce inzâl olunana iman ettiklerini sananları görmüyor musun; inkâr etmeleri emredildiği hâlde Tağut'u aralarına hakem yapmak isterler... Şeytan da onları geri dönemeyecekleri kadar uzak bir sapıklığa (şirke) düşürmeyi diler. Esas insanlar şeytan olarak Tağut gibi algılara inanmış, onlardan korktukları için, tam ibadeti ona yapmaktadırlar. Fikir değil, obje olduğu algısı içindedirler. Sonuçta amaç yaratılışa, bilime inkâr edilmeleridir.*
- **Bir kişi, İbni Arabi Özün, Özü kitabında vurguladığı gibi, biz puta tapınır sanırız, tahtayı yaratana, yaratılışa şükreder, diğeri namaz kılıyor sanılır, gösteriş için, abdestsiz Kuran okumadan yapmaktadır. Elbette bunların için biz bilmeyiz ama yaratan bilir ona göre ödülleri vardır:** *4/38 Bunlar, Allah'a ve âhiret gününe inanmazlar da halka gösteriş olsun diye mallarını dağıtırlar. Arkadaşı şeytan olan için ne kötü arkadaştır o. İman, sevgi ve insanlık ile, iyilik ve güzelliği, değer ve eser yaratmak iken, bunu bir sosyal pozisyon için yapanlar, hatta bu amaçla namaz kılanlar dışlanmaktadır. (MAUN (Ufak bir nezaket gördün mü?): 107/1: Gördün mü o, dini yalan sayanı? 107/2: İşte odur yetimi itip kakan197/3 Yoksulu doyurmayı özendirmez o. 107/4 Vay haline o namaz kılanların/dua edenlerin ki107/5 Namazlarından/dualarından gaflet içindedir onlar! 107/6 Riyaya sapandır onlar/gösteriş yaparlar. 107/7: Ve onlar, kamu hakkına/yardıma/ zekâta/ iyiliğe engel olurlar).*
- **İnsanlar hata yapabilir, ancak geri dönme her zaman söz konusu olabilir ve kapı açıktır. Ancak ısrarla zarar ve zulümde olan için öğüt, uyarı dışı yapılacak da yoktur:** *3/154 İki topluluğun karşılaştığı gün geri dönüp gidenleriniz var ya, yaptıkları bazı işler yüzünden şeytan onların ayağını*

*kaydırmak istemişti. Yemin olsun, Allah onları yine de affetti. Allah **Gafûr'dur, Halim'dir.** Yaratılış, pişman olan, tazmin edenlerin de affedilme olanağı olduğu belirtmektedir. Bu nedenle Mahkemeler bir eyleme baktıktan ve onun suç olduğuna dair kesin delil var ise, mutlaka amaç ve saikine/güdüüne bakar ve ona göre karar verilir. Peşin hüküm olmaz.*

- **Ben fakir olursam, bana kim bakar? Sosyal Yardımlaşma boyutu olduğu ve askıda ekmek dahil, birçok yaklaşım olduğu düşünülürse, korkmak zalim olmanın gerekçesi olamaz:** 2/268: *Şeytan sizi fakirlikle korkutur, size görünür görünmez çirkinliklere özendirir, Allah ise size kendisinden bir bağışlanma ve lütuf vaat eder. Allah, **Vasi'dir, Alîm'dir.** Birçok zimmet veya rüşvet, fakir kalma korkusundan olur. Burada uyarı açık ve nettir.*
- **Bir insan zarar ve zulüm üzerine kazançlı olacağını düşünürse, sonuçta kaybeden olacaktır:** 2/36 *Bunun üzerine şeytan onların ayaklarını kaydırda da onları içinde buldukları yerden çıkardı. Biz de şöyle buyurduk: "Bir kısmınız bir kısmınıza düşman olarak aşağıya inin. Belli bir süre kadar yeryüzünde sizin için bir bekleme yeri, bir nimet/bir yararlanma imkânı olacaktır."* Yaratılış ikili zarar yapanların eylemlerini karşılıklı düşman olarak muhakemeye çağırılmaktadır. Bu nedenle baştan tazmin ve tedbir ile özür dilemek bu anlamda önemlidir.

NOT: Burada şeytandan korkutulmanın anlamsızlığı ortaya çıkmaktadır. Korku, endişe yaratanlar dinden değil, insanların insancıl duyguları ile oynamaktan yapmaktadırlar. Şeytan bir fikir ve düşünce, bir bakıma bizi ibret olarak kaçının diyen durumdur. Atasözü olarak, ***bir bela bin nasihatten iyidir*** denilmektedir. ***Nasıl aldatıldığımızı kavramamız gereklidir. Kısaca şeytana biziz, kendi arzu ve duygularımızı iyiye değil, kötülüğe kullanan da biziz.*** Şükür şeytana derim, çünkü bana zarar ve zorbalığı tanımlar ki ben kaçınayım, yapmayayım.

Kuran temelinde Yorum

- **Eğer geçmiş, bir yaratılış, bilim üzere ve insanlık ile sevginin bütünleşmesi ve etik ilke metotlarında ise elbette onu örnek almamız, ama düşünerek, olgu, duruma göre yorumlayarak olabilir.** Kendileri (43/22: *Hayır, sadece şunu söylemişlerdir: "Biz atalarımızı bir ümmet/bir din üzerinde bulduk; onların eserlerini izleyerek biz de doğruya ve güzele varacağız).* Hekimlikte kitaba bakarak, bazı örnekler alarak tedavi yapılmaz. Her hasta farklı, özel ve özgündür. Hastalığın hastaya etkileşimi, durumu irdelenmesi ile yaklaşıma başlanır. Ayrıca tedaviye verdiği yanıtta izlenir. Baştan doğru ve güzel bilinemez, izlem şarttır ve değişimi, gelişimi de unutmamalıdır.
- **Hindistanda ateş üstünde yürüyenleri görünce, bunun bir tıbbi açıklaması vardır diye düşünmelidir.** (31/22: *Böylelerine, Allah'ın indirdiğine uyun dendiğinde şu cevabı verirler: "Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız" Peki, şeytan onları, alevli ateşin azabına çağırmış olsa da mı?)* Her bir biyolojik yaklaşımında bir hile vardır. Su ateşi kaynatır, ama ateş söner. Yanana su dökmek, üstünde hava almaması için bir tabaka, ateşi soğutma, ayrıca ısıyı düşürme gibi çoğul etkisi vardır. Atalarının yaptıklarında bir hile ve diğer yaklaşım vardır ki, bazı kişiler bunu öğrenmiş ve topluda güç kazanma peşindedirler.

SONUÇ: Büyü ve sihir olmayan ama insanları korkutma, endişeye düşürmek için uydurulan boyutlardır.

Şeytan bir fikir ve bilim dışı, insanlık dışı zarar ve zulüm veren fikirdir, süje değildir. Yapan sorumlu ve ceza görmeyi hak eder.

Cin'de bir dumansız enerji denilen, soyut kavramları temsil eder.

NOT: Dini kaynağı olduğu söylenen Kuran ayetleri tam tersini söylemektedirler. Kuran okuyan ve yorumlayanlar bundan uzak olmalı ama kavramaları ve yorumlamaları için anlayarak okumalıdır. Aklını işleten ve düşünen için açık, nettir.

Biz elbet atalarımıza uyarız: Bilim üzere, sevgi ve insanlıkta olan etik ilkelere uyar, kurallara değil, birey ve olgu, durum ve olaya bakarak iyilik ve güzellik üzere yarar, değer ve eser üretmeye bakarız. Her yaklaşım, bireyin sorumluluğundadır, bu açıdan olumlu örnek, olumsuz ibrettir. Kalp geçerli olamaz. Tarih, geçmiş, bilgi ders almak içindir.

Kaynaklardan Bakış

Kaynaklardan ortak akıl ve genel kamu vicdanı konularında referanslar bakılarak yorum yapılacaktır. İngilizce verilmesi, tercüme olmadan okuyucular doğrudan okuması içindir. Yorumlarımız doğrudan yazara aittir.

Common sense, Wikipedia⁴

Common sense is sound, practical [judgement](#) concerning everyday matters, or a basic ability to [perceive](#), [understand](#), and judge in a manner that is shared by (i.e., "common to") nearly all people.^[1]

The everyday understanding of common sense is ultimately derived from historical philosophical discussions. Relevant terms from other languages used in such discussions include Latin *sensus communis*, Greek αἰσθησις κοινῆ (*aisthēsis koinē*), and French *bon sens*, but these are not straightforward translations in all contexts. Similarly in English, there are different shades of meaning, implying more or less education and [wisdom](#): "good sense" is sometimes seen as equivalent to "common sense", and sometimes not.^[2]

"Common sense" has at least two specific [philosophical](#) meanings. One is as a capability of the animal soul ([ψυχή](#), *psūkhē*) proposed by [Aristotle](#) to explain how the different senses join together and enable discrimination of particular objects by people and other animals. This common sense is distinct from the several [sensory perceptions](#) and from human [rational thought](#), but it cooperates with both.

A second philosophical use of the term is Roman-influenced and is used for the natural human sensitivity for other humans and the community.^[3] Just like the everyday meaning, both of these refer to a type of basic awareness and ability to judge that most people are expected to share naturally, even if they cannot explain why. All these meanings of "common sense", including the everyday ones, are interconnected in a complex history and have evolved during important political and philosophical debates in modern [Western civilisation](#), notably concerning science, politics and economics.^[4] The interplay between the meanings has come to be particularly notable in English, as opposed to other western European languages, and the English term has become international.^[5]

Since the [Age of Enlightenment](#) the term "common sense" has been used for [rhetorical](#) effect both approvingly, as a standard for [good taste](#) and source of scientific and logical [axioms](#), and disapprovingly, as equivalent to vulgar [prejudice](#) and [superstition](#).^[6] It was at the beginning of the 18th century that this old philosophical term first acquired its modern English meaning: "Those plain, self-evident truths or conventional wisdom that one needed no sophistication to grasp and no proof to accept precisely because they accorded so well with the basic (common sense) intellectual capacities and experiences of the whole social body."^[7] This began with [Descartes](#)'s criticism of it, and what came to be known as the dispute between "[rationalism](#)" and "[empiricism](#)". In the opening line of one of his most famous books, [Discourse on Method](#), Descartes established the most common modern meaning, and its controversies, when he stated that everyone has a similar and sufficient amount of common sense (*bon sens*), but it is rarely used well. Therefore, a skeptical logical method described by Descartes needs to be followed and common sense

should not be overly relied upon.^[18] In the ensuing 18th century [Enlightenment](#), common sense came to be seen more positively as the basis for modern thinking. It was contrasted to [metaphysics](#), which was, like [Cartesianism](#), associated with the [Ancien Régime](#). [Thomas Paine](#)'s polemical pamphlet [Common Sense](#) (1776) has been described as the most influential political pamphlet of the 18th century, affecting both the [American](#) and [French revolutions](#).^[6] Today, the concept of common sense, and how it should best be used, remains linked to many of the most perennial topics in [epistemology](#) and [ethics](#), with special focus often directed at the philosophy of the modern [social sciences](#).

Aristotelian

[Aristotle](#), the first person known to have discussed "common sense", described it as the ability with which animals (including humans) process sense-perceptions, memories and imagination ([φρονεῖν](#), *phroneîn*) in order to reach many types of basic judgments. In his scheme, only humans have real reasoned thinking ([νοεῖν](#), *noeîn*), which takes them beyond their common sense.

The origin of the term is in the works of [Aristotle](#). The best-known case is [De Anima Book III, chapter 1](#), especially at line 425a27.^[9] The passage is about how the animal mind converts raw sense perceptions from the [five specialized sense perceptions](#), into perceptions of real things moving and changing, which can be thought about. According to Aristotle's understanding of perception, each of the five senses perceives one type of "perceptible" or "sensible" which is specific ([ἴδιον](#), *idia*) to it. For example, sight can see colour. But Aristotle was explaining how the animal mind, not just the human mind, links and categorizes different tastes, colours, feelings, smells and sounds in order to perceive real things in terms of the "common sensibles" (or "common perceptibles"). In this discussion, "common" ([κοινή](#), *koiné*) is a term opposed to specific or particular (*idia*). The Greek for these common sensibles is *tá koiná* (τά κοινά), which means shared or common things, and examples include the oneness of each thing, with its specific shape and size and so on, and the change or movement of each thing.^[10] Distinct combinations of these properties are common to all perceived things.^[11]

In this passage, Aristotle explained that concerning these *koiná* (such as movement) people have a sense — a "common sense" or sense of the common things (*aísthēsis koinē*) — and there is no specific (*idéā*) sense perception for movement and other *koiná*, because then we would not perceive the *koiná* at all, except by [accident](#) ([κατά συμβεβηκός](#), *katá sumbebēkós*). As examples of perceiving by accident Aristotle mentions using the specific sense perception vision on its own to try to see that something is sweet, or to try to recognize a friend only by their distinctive color. [Lee \(2011, p. 31\)](#) explains that "when I see Socrates, it is not insofar as he is Socrates that he is visible to my eye, but rather because he is coloured". So, the normal five individual senses do sense the common perceptibles according to Aristotle (and Plato), but it is not something they necessarily interpret correctly on their own. Aristotle proposes that the reason for having several senses is in fact that it increases the chances that we can distinguish and recognize things correctly, and not just occasionally or by accident.^[12] Each sense is used to identify distinctions, such as sight identifying the difference between black and white, but, says Aristotle, all animals with perception must have "some one thing" that can distinguish black from sweet.^[13] The common sense is where this comparison happens, and this must occur by comparing impressions (or symbols or markers; [σημεῖον](#), *sēmeion*, 'sign, mark') of what the specialist senses have perceived.^[14] The common sense is therefore also where a type of [consciousness](#) originates, "for it makes us aware of having sensations at all". And it receives physical picture imprints from the imaginative faculty, which are then memories that can be recollected.^[15]

The discussion was apparently intended to improve upon the account of Aristotle's friend and teacher [Plato](#) in his [Socratic dialogue](#), the [Theaetetus](#).^[16] But Plato's dialogue presented an argument that recognising *koiná* is an active thinking process in the rational part of the human soul, making the senses instruments of the thinking part of man. Plato's Socrates says this kind of thinking is not a kind of sense at all. Aristotle, trying to give a more general account of the souls of all animals, not just humans, moved the act of perception out of the rational thinking soul into this *sensus communis*, which is something like a sense, and something like thinking, but not rational.^[17]

[Avicenna](#) became one of the greatest medieval authorities concerning Aristotelian common sense, both in Islamic and Christian lands.

The passage is difficult to interpret and there is little consensus about the details.^[18] [Gregorić \(2007, pp. 204–205\)](#) has argued that this may be because Aristotle did not use the term as a standardized technical term at all. For example, in some passages in his works, Aristotle seems to use the term to refer to the individual sense perceptions simply being common to all people, or common to various types of animals. There is also difficulty with trying to determine whether the common sense is truly separable from the individual sense perceptions and from imagination, in anything other than a conceptual way as a capability. Aristotle never fully spells out the relationship between the common sense and the [imaginative faculty](#) ([φάντασία](#), *phantasiā*), although the two clearly work together in animals, and not only humans, for example in order to enable a perception of time. They may even be the same.^{[15][17]} Despite hints by Aristotle

himself that they were united, early commentators such as [Alexander of Aphrodisias](#) and [Al-Farabi](#) felt they were distinct, but later, [Avicenna](#) emphasized the link, influencing future authors including Christian philosophers.^{[19][20]} [Gregorić \(2007, p. 205\)](#) argues that Aristotle used the term "common sense" both to discuss the individual senses when these act as a unity, which Gregorić calls "the perceptual capacity of the soul", or the higher level "sensory capacity of the soul" that represents the senses and the imagination working as a unity. According to Gregorić, there appears to have been a standardization of the term *koinè aisthēsis* as a term for the perceptual capacity (not the higher level sensory capacity), which occurred by the time of Alexander of Aphrodisias at the latest.^[21]

Compared to Plato, Aristotle's understanding of the soul (*psūkhē*) has an extra level of complexity in the form of the *noûs* or "intellect"—which is something only humans have and enables humans to perceive things differently from other animals. It works with images coming from the common sense and imagination, using [reasoning \(λόγος, *lógos*\)](#) as well as the [active intellect](#). The *noûs* identifies the true [forms of things](#), while the common sense identifies shared aspects of things. Though scholars have varying interpretations of the details, Aristotle's "common sense" was in any case not rational, in the sense that it implied no ability to explain the perception. [Reason](#) or [rationality \(*lógos*\)](#) exists only in man according to Aristotle, and yet some animals can perceive "common perceptibles" such as change and shape, and some even have imagination according to Aristotle. Animals with imagination come closest to having something like reasoning and *noûs*.^[22] Plato, on the other hand was apparently willing to allow that animals could have some level of thought, meaning that he did not have to explain their sometimes complex behavior with a strict division between high-level perception processing and the human-like thinking such as being able to form opinions.^[23] Gregorić additionally argues that Aristotle can be interpreted as using the verbs *phroneîn* and *noeîn* to distinguish two types of thinking or awareness, the first being found in animals and the second unique to humans and involving reason.^[24] Therefore, in Aristotle (and the medieval Aristotelians) the universals used to identify and categorize things are divided into two. In medieval terminology these are the *species sensibilis* used for perception and imagination in animals, and the *species intelligibilis* or apprehendable forms used in the human intellect or *noûs*.

Aristotle also occasionally called the *koinè aisthēsis* (or one version of it) the *prōton aisthētikón* (πρῶτον αἰσθητικόν, lit. "first of the senses"). (According to Gregorić, this is specifically in contexts where it refers to the higher order common sense that includes imagination.) Later philosophers developing this line of thought, such as [Themistius](#), [Galen](#), and [Al-Farabi](#), called it the *ruler* of the senses or *ruling* sense, apparently a metaphor developed from a section of Plato's *Timaeus* (70b).^[20] [Augustine](#) and some of the Arab writers, also called it the "inner sense".^[19] The concept of the inner senses, plural, was further developed in the [Middle Ages](#). Under the influence of the great Persian philosophers [Al-Farabi](#) and [Avicenna](#), several inner senses came to be listed. "Thomas Aquinas and [John of Jandun](#) recognized four internal senses: the common sense, [imagination](#), *vis cogitativa*, and memory. Avicenna, followed by [Robert Grosseteste](#), [Albert the Great](#), and [Roger Bacon](#), argued for five internal senses: the common sense, imagination, fantasy, *vis aestimativa*, and memory."^[25] By the time of [Descartes](#) and [Hobbes](#), in the 1600s, the inner senses had been standardized to *five wits*, which complemented the more well-known five "external" senses.^[19] Under this medieval scheme the common sense was understood to be seated not in the heart, as Aristotle had thought, but in the anterior [Galenic ventricle](#) of the brain. The anatomist [Andreas Vesalius](#) found no connections between the anterior ventricle and the sensory nerves, leading to speculation about other parts of the brain into the 1600s.^[26]

[Heller-Roazen \(2008\)](#) writes that "In different ways the philosophers of medieval Latin and Arabic tradition, from Al-Farabi to Avicenna, [Averroës](#), [Albert](#), and [Thomas](#), found in the *De Anima* and the *Parva Naturalia* the scattered elements of a coherent doctrine of the "central" faculty of the sensuous soul."^[27] It was "one of the most successful and resilient of Aristotelian notions".^[28]

Roman

Marcus Aurelius, emperor and Stoic philosopher, and an important influence upon the concept of "humanist" common sense

"*Sensus communis*" is the Latin translation of the Greek *koinè aisthēsis*, which came to be recovered by Medieval [scholastics](#) when discussing Aristotelian theories of perception. In the earlier Latin of the Roman empire, the term had taken a distinct ethical detour, developing new shades of meaning. These especially Roman meanings were apparently influenced by several Stoic Greek terms with the word *koiné* (κοινή, 'common, shared'); not only *koinè aisthēsis*, but also such terms as *koinós noûs* (κοινός νοῦς, 'common mind/thought/reason'), *koiné ênnoia* (κοινή ἔννοια), and *koinonoēmosúnē*, all of which involve *noûs*—something, at least in Aristotle, that would not be present in "lower" animals.^[29]

- *Koiné ênnoia* is a term from [Stoic philosophy](#), a Greek philosophy, influenced by Aristotle, and influential in [Rome](#). This refers to shared notions, or common conceptions, that are either in-born

or imprinted by the senses on to the soul. Unfortunately, few true Stoic texts survive, and our understanding of their technical terminology is limited.^[30]

- *Koinós noús* is a term found in [Epictetus](#) (III.vi.8), a Stoic philosopher. C.S. [Lewis \(1967\)](#), p. 146) believed this to be close to a modern English meaning of "common sense", "the elementary mental outfit of the normal man", something like [intelligence](#). He noted that *sensus* could be a translation of *noús*, (for example in the [Vulgate Bible](#)), but he only found one clear case of a Latin text showing this apparent meaning, a text by [Phaedrus the fable writer](#).
- *Koinonoēmosinē* is found only in the work of the emperor [Marcus Aurelius](#) ([Meditations](#) I.16), also known as a Stoic. He uses the word on its own in a list of things he learned from his adopted father. [Anthony Ashley Cooper, 3rd Earl of Shaftesbury](#) felt it represented the Stoic Greek original, which gave the special Roman meaning of *sensus communis*, especially when used to refer to someone's public spirit. He explained the change of meaning as being due to the specific way that Stoics understood perception and intellect, saying that one should "consider withal how small the distinction was in that Philosophy, between the [ὑπόληψις](#) [conjecture], and the vulgar [αἴσθησις](#) [perception]; how generally Passion was by those Philosophers brought under the Head of Opinion".^[31]

Another link between Latin *communis sensus* and Aristotle's Greek was in [rhetoric](#), a subject that Aristotle was the first to systematize. In rhetoric, a prudent speaker must take account of opinions ([δόξαι](#), [δόξαι](#)) that are widely held.^[32] Aristotle referred to such commonly held beliefs not as *koinai dóxai* ([κοιναὶ δόξαι](#), lit. "common opinions"), which is a term he used for self-evident logical axioms, but with other terms such as [ἐνδόξα](#) ([ἐνδόξα](#)).

In his [Rhetoric](#) for example Aristotle mentions "*koinōn [...] τὰς πίστεις*" or "common beliefs", saying that "our proofs and arguments must rest on generally accepted principles, [...] when speaking of converse with the multitude".^[33] In a similar passage in his own work on rhetoric, [De Oratore](#), [Cicero](#) wrote that "in oratory the very cardinal sin is to depart from the language of everyday life and the usage approved by the sense of the community." The sense of the community is in this case one translation of "*communis sensus*" in the Latin of Cicero.^{[34][35]}

Whether the Latin writers such as [Cicero](#) deliberately used this Aristotelian term in a new more peculiarly Roman way, probably also influenced by Greek Stoicism, therefore remains a subject of discussion. [Schaeffer \(1990\)](#), p. 112) has proposed for example that the [Roman republic](#) maintained a very "oral" culture whereas in Aristotle's time rhetoric had come under heavy criticism from philosophers such as Socrates. [Peters Agnew \(2008\)](#) argues, in agreement with Shaftesbury, that the concept developed from the Stoic concept of ethical virtue, influenced by Aristotle, but emphasizing the role of both the individual perception, and shared communal understanding. But in any case, a complex of ideas attached itself to the term, to be almost forgotten in the Middle Ages, and eventually returning into ethical discussion in 18th-century Europe, after Descartes.

As with other meanings of common sense, for the Romans of the classical era "it designates a sensibility shared by all, from which one may deduce a number of fundamental judgments, that need not, or cannot, be questioned by rational reflection".^[36] But even though Cicero did at least once use the term in a manuscript on Plato's [Timaeus](#) (concerning a primordial "sense, one and common for all [...] connected with nature"), he and other Roman authors did not normally use it as a technical term limited to discussion about sense perception, as Aristotle apparently had in [De Anima](#), and as the Scholastics later would in the Middle Ages.^[37] Instead of referring to all animal judgment, it was used to describe pre-rational, widely shared human beliefs, and therefore it was a near equivalent to the concept of [humanitas](#). This was a term that could be used by Romans to imply not only [human nature](#), but also humane conduct, good breeding, refined manners, and so on.^[38] Apart from Cicero, [Quintilian](#), [Lucretius](#), [Seneca](#), [Horace](#) and some of the most influential Roman authors influenced by Aristotle's rhetoric and philosophy used the Latin term "*sensus communis*" in a range of such ways.^[39] As [C. S. Lewis](#) wrote:

Quintilian says it is better to send a boy to school than to have a private tutor for him at home; for if he is kept away from the herd (*congressus*) how will he ever learn that *sensus* which we call *communis*? (I, ii, 20). On the lowest level it means tact. In Horace the man who talks to you when you obviously don't want to talk lacks *communis sensus*.^[40]

Compared to Aristotle and his strictest medieval followers, these Roman authors were not so strict about the boundary between animal-like common sense and especially human reasoning. As discussed above, Aristotle had attempted to make a clear distinction between, on the one hand, imagination and the sense perception which both use the sensible *koiná*, and which animals also have; and, on the other hand, *noús* (intellect) and reason, which perceives another type of *koiná*, the intelligible forms, which (according to Aristotle) only humans have. In other words, these Romans allowed that people could have animal-like shared understandings of reality, not just in terms of memories of sense perceptions, but in terms of the way they would tend to explain things, and in the language they use.^[41]

Cartesian

[René Descartes](#)' illustration of perception. Sensations from the senses travel to *sensus communis*, seated in the pineal gland inside the brain, and from there to the immaterial spirit.

One of the last notable philosophers to accept something like the Aristotelian "common sense" was [Descartes](#) in the 17th century, but he also undermined it. He described this inner faculty when writing in Latin in his [Meditations on first philosophy](#).^[42] The common sense is the link between the body and its senses, and the true human mind, which according to Descartes must be purely immaterial. Unlike Aristotle, who had placed it in the heart, by the time of Descartes this faculty was thought to be in the brain, and he located it in the [pineal gland](#).^[43] Descartes' judgement of this common sense was that it was enough to persuade the human consciousness of the existence of physical things, but often in a very indistinct way. To get a more distinct understanding of things, it is more important to be methodical and mathematical.^[44] This line of thought was taken further, if not by Descartes himself then by those he influenced, until the concept of a faculty or organ of common sense was itself rejected.

René Descartes is generally credited with making obsolete the notion that there was an actual faculty within the human brain that functioned as a *sensus communis*. The French philosopher did not fully reject the idea of the inner senses, which he appropriated from the [Scholastics](#). But he distanced himself from the Aristotelian conception of a common sense faculty, abandoning it entirely by the time of his [Passions of the Soul](#) (1649).^[45]

Contemporaries such as [Gassendi](#) and [Hobbes](#) went beyond Descartes in some ways in their rejection of Aristotelianism, rejecting explanations involving anything other than matter and motion, including the distinction between the animal-like judgement of sense perception, a special separate common sense, and the human mind or *noûs*, which Descartes had retained from Aristotelianism.^[46] In contrast to Descartes who "found it unacceptable to assume that sensory representations may enter the mental realm from without"...

According to Hobbes [...] man is no different from the other animals. [...] Hobbes' philosophy constituted a more profound rupture with [Peripatetic](#) thought. He accepted mental representations but [...] "All sense is fancy", as Hobbes famously put it, with the only exception of extension and motion.^[47]

René Descartes is the source of the most common way of understanding the "common sense" as a widely spread type of judgement.

But Descartes used two different terms in his work, not only the Latin term "*sensus communis*", but also the French term *bon sens*, with which he opens his *Discourse on Method*. And this second concept survived better. This work was written in French, and does not directly discuss the Aristotelian technical theory of perception. *Bon sens* is the equivalent of modern English "common sense" or "good sense". As the Aristotelian meaning of the Latin term began to be forgotten after Descartes, his discussion of *bon sens* gave a new way of defining *sensus communis* in various European languages (including Latin, even though Descartes himself did not translate *bon sens* as *sensus communis*, but treated them as two separate things).^[48]

[Schaeffer](#) (1990, p. 2) writes that "Descartes is the source of the most common meaning of *common sense* today: practical judgment". Gilson noted that Descartes actually gave *bon sens* two related meanings, first the basic and widely shared ability to judge true and false, which he also calls *raison* (lit. "reason"); and second, wisdom, the perfected version of the first. The Latin term Descartes uses, *bona mens* (lit. "good mind"), derives from the Stoic author [Seneca](#) who only used it in the second sense. Descartes was being original.^[49]

The idea that now became influential, developed in both the Latin and French works of Descartes, though coming from different directions, is that common good sense (and indeed sense perception) is not reliable enough for the new Cartesian method of [skeptical reasoning](#).^[50] The Cartesian project to replace common good sense with clearly defined mathematical reasoning was aimed at certainty, and not mere probability. It was promoted further by people such as Hobbes, [Spinoza](#), and others and continues to have important impacts on everyday life. In France, the Netherlands, Belgium, Spain and Italy, it was in its initial florescence associated with the administration of Catholic empires of the competing [Bourbon](#), and [Habsburg](#) dynasties, both seeking to centralize their power in a modern way, responding to [Machiavellianism](#) and [Protestantism](#) as part of the so-called [counter reformation](#).^[51]

Cartesian theory offered a justification for innovative social change achieved through the courts and administration, an ability to adapt the law to changing social conditions by making the basis for legislation "rational" rather than "traditional".^[52]

So, after Descartes, critical attention turned from Aristotle and his theory of perception, and more towards Descartes' own treatment of common good sense, concerning which several 18th-century authors found help in Roman literature.

The Enlightenment after Descartes

Epistemology: versus claims of certainty

During the [Enlightenment](#), Descartes' insistence upon a mathematical-style method of thinking that treated common sense and the sense perceptions sceptically, was accepted in some ways, but also criticized. On the one hand, the approach of Descartes is and was seen as radically sceptical in some ways. On the other hand, like the Scholastics before him, while being cautious of common sense, Descartes was instead seen to rely too much on undemonstrable metaphysical assumptions in order to justify his method, especially in its separation of mind and body (with the *sensus communis* linking them). Cartesians such as [Henricus Regius](#), [Geraud de Cordemoy](#), and [Nicolas Malebranche](#) realized that Descartes's logic could give no evidence of the "external world" at all, meaning it had to be taken on faith.^[53] Though his own proposed solution was even more controversial, Berkeley famously wrote that enlightenment requires a "revolt from metaphysical notions to the plain dictates of nature and common sense".^[54] Descartes and the Cartesian "[rationalists](#)", rejected reliance upon experience, the senses and [inductive reasoning](#), and seemed to insist that certainty was possible. The alternative to induction, deductive reasoning, demanded a mathematical approach, starting from simple and certain assumptions. This in turn required Descartes (and later rationalists such as Kant) to assume the existence of innate or "[a priori](#)" [knowledge](#) in the human mind—a controversial proposal.

In contrast to the rationalists, the "[empiricists](#)" took their orientation from [Francis Bacon](#), whose arguments for methodical science were earlier than those of Descartes, and less directed towards mathematics and certainty. Bacon is known for his doctrine of the "[idols of the mind](#)", presented in his *Novum Organum*, and in his *Essays* described normal human thinking as biased towards believing in lies.^[55] But he was also the opponent of all metaphysical explanations of nature, or over-reaching speculation generally, and a proponent of science based on small steps of experience, experimentation and methodical induction. So, while agreeing upon the need to help common sense with a methodical approach, he also insisted that starting from common sense, including especially common-sense perceptions, was acceptable and correct. He influenced [Locke](#) and [Pierre Bayle](#), in their critique of metaphysics, and in 1733 [Voltaire](#) "introduced him as the "father" of the [scientific method](#)" to a French audience, an understanding that was widespread by 1750. Together with this, references to "common sense" became positive and associated with modernity, in contrast to negative references to metaphysics, which was associated with the *Ancien Régime*.^[6]

As mentioned above, in terms of the more general epistemological implications of common sense, modern philosophy came to use the term common sense like Descartes, abandoning Aristotle's theory. While Descartes had distanced himself from it, [John Locke](#) abandoned it more openly, while still maintaining the idea of "common sensibles" that are perceived. But then [George Berkeley](#) abandoned both.^[45] [David Hume](#) agreed with Berkeley on this, and like Locke and Vico saw himself as following Bacon more than Descartes. In his synthesis, which he saw as the first Baconian analysis of man (something the lesser known Vico had claimed earlier), common sense is entirely built up from shared experience and shared innate emotions, and therefore it is indeed imperfect as a basis for any attempt to know the truth or to make the best decision. But he defended the possibility of science without absolute certainty, and consistently described common sense as giving a valid answer to the challenge of [extreme skepticism](#). Concerning such sceptics, he wrote:

But would these prejudiced reasoners reflect a moment, there are many obvious instances and arguments, sufficient to undeceive them, and make them enlarge their maxims and principles. Do they not see the vast variety of inclinations and pursuits among our species; where each man seems fully satisfied with his own course of life, and would esteem it the greatest unhappiness to be confined to that of his neighbor? Do they not feel in themselves, that what pleases at one time, displeases at another, by the change of inclination; and that it is not in their power, by their utmost efforts, to recall that taste or appetite, which formerly bestowed charms on what now appears indifferent or disagreeable? [...] Do you come to a philosopher as to a cunning man, to learn something by magic or witchcraft, beyond what can be known by common prudence and discretion?^[56]

Ethics: "humanist"

Once Thomas Hobbes and [Spinoza](#) had applied Cartesian approaches to [political philosophy](#), concerns about the inhumanity of the deductive approach of Descartes increased. With this in mind, Shaftesbury and [Giambattista Vico](#) presented new arguments for the importance of the Roman understanding of common sense, in what is now often referred to, after [Hans-Georg Gadamer](#), as a [humanist](#) interpretation of the term.^[57] Their concern had several inter-related aspects. One ethical concern was the deliberately simplified method that treated human communities as made up of selfish independent individuals ([methodological individualism](#)), ignoring the [sense of community](#) that the Romans understood as part of common sense. Another connected epistemological concern was that by considering *common good sense* as inherently inferior to Cartesian conclusions developed from simple assumptions, an important type of wisdom was being arrogantly ignored.

The Earl's seminal 1709 essay *Census Communis: An Essay on the Freedom of Wit and Humour* was a highly erudite and influential defense of the use of irony and humour in serious discussions, at least among

men of "Good Breeding". He drew upon authors such as [Seneca](#), [Juvenal](#), [Horace](#) and [Marcus Aurelius](#), for whom, he saw, common sense was not just a reference to widely held vulgar opinions, but something cultivated among educated people living in better communities. One aspect of this, later taken up by authors such as Kant, was good taste. Another very important aspect of common sense particularly interesting to later British political philosophers such as [Francis Hutcheson](#) was what came to be called *moral sentiment*, which is different from a tribal or factional sentiment, but a more general fellow feeling that is very important for larger communities:

A public Spirit can come only from a social Feeling or *Sense of Partnership* with Human Kind. Now there are none so far from being *Partners* in this *Sense*, or sharers in this *common Affection*, as they who scarcely know *an Equal*, nor consider themselves as subject to any law of *Fellowship* or *Community*. And thus, Morality and good Government go together.^[58]

Hutcheson described it as, "a Public Sense, viz. "our Determination to be pleased with the Happiness of others, and to be uneasy at their Misery."" which, he explains, "was sometimes called *κοινωνημοσύνη*^[59] or *Census Communis* by some of the Antient".^[60]

A reaction to Shaftesbury in defense of the Hobbesian approach of treating communities as driven by individual self-interest, was not long coming in [Bernard Mandeville](#)'s controversial works. Indeed, this approach was never fully rejected, at least in economics. And so, despite the criticism heaped upon Mandeville and Hobbes by Adam Smith, Hutcheson's student and successor in Glasgow university, Smith made self-interest a core assumption within nascent modern economics, specifically as part of the practical justification for allowing free markets.

By the late enlightenment period in the 18th century, the communal sense had become the "moral sense" or "[moral sentiment](#)" referred to by Hume and [Adam Smith](#), the latter writing in plural of the "moral sentiments" with the key one being *sympathy*, which was not so much a public spirit as such, but a kind of extension of self-interest. [Jeremy Bentham](#) gives a summary of the plethora of terms used in British philosophy by the nineteenth century to describe common sense in discussions about ethics:

Another man comes and alters the phrase: leaving out moral, and putting in *common*, in the room of it. He then tells you, that his common sense teaches him what is right and wrong, as surely as the other's moral sense did: meaning by common sense, a sense of some kind or other, which he says, is possessed by all mankind: the sense of those, whose sense is not the same as the author's, being struck out of the account as not worth taking.^[61]

This was at least to some extent opposed to the Hobbesian approach, still today normal in economic theory, of trying to understand all human behaviour as fundamentally selfish, and would also be a foil to the new ethics of Kant. This understanding of a moral sense or public spirit remains a subject for discussion, although the term "common sense" is no longer commonly used for the sentiment itself.^[62] In several European languages, a separate term for this type of common sense is used. For example, French *sens commun* and German *Gemeinsinn* are used for this feeling of human solidarity, while *bon sens* (good sense) and *gesunder Verstand* (healthy understanding) are the terms for everyday "common sense".

According to Gadamer, at least in French and British philosophy a moral element in appeals to common sense (or *bon sens*), such as found in Reid, remains normal to this day.^[63] But according to Gadamer, the civic quality implied in discussion of *sensus communis* in other European countries did not take root in the German philosophy of the 18th and 19th centuries, despite the fact it consciously imitated much in English and French philosophy. "Sensus communis was understood as a purely theoretical judgment, parallel to moral consciousness ([conscience](#)) and [taste](#)."^[64] The concept of *sensus communis* "was emptied and intellectualized by the German enlightenment".^[65] But German philosophy was becoming internationally important at this same time.

Gadamer notes one less-known exception—the [Württemberg pietism](#), inspired by the 18th century [Swabian](#) churchman, M. [Friedrich Christoph Oetinger](#), who appealed to Enlightenment figures in his critique of the Cartesian rationalism of [Leibniz](#) and [Wolff](#), who were the most important German philosophers before Kant.^[66]

Giambattista Vico

Vico, who taught classical rhetoric in [Naples](#) (where Shaftesbury died) under a Cartesian-influenced Spanish government, was not widely read until the 20th century, but his writings on common sense have been an important influence upon [Hans-Georg Gadamer](#), [Benedetto Croce](#) and [Antonio Gramsci](#).^[29] Vico united the Roman and Greek meanings of the term *communis sensus*.^[67] Vico's initial use of the term, which was of much inspiration to Gadamer for example, appears in his *On the Study Methods of our Time*, which was partly a defense of his own profession, given the reformist pressure upon both his University and the legal system in Naples. It presents common sense as something adolescents need to be trained in if they are not to "break into odd and arrogant behaviour when adulthood is reached", whereas teaching Cartesian method on its own harms common sense and stunts intellectual development. Rhetoric and elocution are not just for legal debate, but also educate young people to use their sense perceptions and their perceptions

more broadly, building a fund of remembered images in their imagination, and then using ingenuity in creating linking metaphors, in order to make [enthymemes](#). Enthymemes are reasonings about uncertain truths and probabilities—as opposed to the Cartesian method, which was skeptical of all that could not be dealt with as [syllogisms](#), including raw perceptions of physical bodies. Hence common sense is not just a "guiding standard of [eloquence](#)" but also "the standard of [practical judgment](#)". The imagination or fantasy, which under traditional Aristotelianism was often equated with the *koinè aisthēsis*, is built up under this training, becoming the "fund" (to use Schaeffer's term) accepting not only memories of things seen by an individual, but also metaphors and images known in the community, including the ones out of which language itself is made.^[68]

In its mature version, Vico's conception of *sensus communis* is defined by him as "judgment without reflection, shared by an entire class, an entire people, and entire nation, or the entire human race". Vico proposed his own anti-Cartesian methodology for a new Baconian science, inspired, he said, by [Plato](#), [Tacitus](#),^[69] Francis Bacon and [Grotius](#). In this he went further than his predecessors concerning the ancient certainties available within vulgar common sense. What is required, according to his new science, is to find the common sense shared by different people and nations. He made this a basis for a new and better-founded approach to discuss [Natural Law](#), improving upon Grotius, [John Selden](#), and [Pufendorf](#) who he felt had failed to convince, because they could claim no authority from nature. Unlike Grotius, Vico went beyond looking for one single set of similarities amongst nations but also established rules about how natural law properly changes as peoples change, and has to be judged relative to this state of development. He thus developed a detailed view of an evolving wisdom of peoples. Ancient forgotten wisdoms, he claimed, could be re-discovered by analysis of languages and myths formed under the influence of them.^[70] This is comparable to both [Montesquieu's](#) *Spirit of the Laws*, as well as much later [Hegelian historicism](#), both of which apparently developed without any awareness of Vico's work.^[71]

Thomas Reid and the Scottish school

Contemporary with Hume, but critical of Hume's scepticism, a so-called [Scottish school of Common Sense](#) formed, whose basic principle was enunciated by its founder and greatest figure, [Thomas Reid](#):

If there are certain principles, as I think there are, which the constitution of our nature leads us to believe, and which we are under a necessity to take for granted in the common concerns of life, without being able to give a reason for them — these are what we call the principles of common sense; and what is manifestly contrary to them, is what we call absurd.^[72]

Thomas Reid was a successor to Francis Hutcheson and Adam Smith as [Professor of Moral Philosophy, Glasgow](#). While Reid's interests lay in the defense of common sense as a type of self-evident knowledge available to individuals, this was also part of a defense of natural law in the style of Grotius. He believed his use of "common sense" encompassed both the communal common sense described by Shaftesbury and Hutcheson, and the perceptive powers described by Aristotelians.

Reid was criticised, partly for his critique of Hume, by Kant and [J. S. Mill](#), who were two of the most important influences in nineteenth century philosophy. He was blamed for over-stating Hume's scepticism of commonly held beliefs, and more importantly for not perceiving the problem with any claim that common sense could ever fulfill Cartesian (or Kantian) demands for absolute knowledge. Reid furthermore emphasized inborn common sense as opposed to only experience and sense perception. In this way his common sense has a similarity to the assertion of *a priori* knowledge asserted by rationalists like Descartes and Kant, despite Reid's criticism of Descartes concerning his theory of ideas. Hume was critical of Reid on this point.

Despite the criticism, the influence of the Scottish school was notable for example upon American [pragmatism](#), and modern [Thomism](#). The influence has been particularly important concerning the epistemological importance of a *sensus communis* for any possibility of rational discussion between people.

Kant: In aesthetic taste

Immanuel Kant proposed that *sensus communis* ([German](#): *Gemeinsinn*) was a useful concept for understanding aesthetics, but he was critical of the Scottish school's appeals to ordinary widely shared common sense (*gesunden Verstand*) as a basis of real knowledge.

[Immanuel Kant](#) developed a new variant of the idea of *sensus communis*, noting how having a sensitivity for what opinions are widely shared and comprehensible gives a sort of standard for judgment, and objective discussion, at least in the field of [aesthetics](#) and taste:

The common Understanding of men [*gemeine Menschenverstand*], which, as the mere sound (not yet cultivated) Understanding, we regard as the least to be expected from any one claiming the name of man, has therefore the doubtful honour of being given the name of common sense [*Namen des Gemeinsinnes*] (*sensus communis*); and in such a way that by the name common (not merely in our language, where the word actually has a double signification, but in many others) we understand vulgar, that which is everywhere met with, the possession of which indicates absolutely no merit or superiority. But under

the *sensus communis* we must include the Idea of a *communal* sense [*eines gemeinschaftlichen Sinnes*], i.e. of a faculty of judgement, which in its reflection takes account (a priori) of the mode of representation of all other men in thought; in order as it were to compare its judgement with the collective Reason of humanity, and thus to escape the illusion arising from the private conditions that could be so easily taken for objective, which would injuriously affect the judgement.^[73]

Kant saw this concept as answering a particular need in his system: "the question of why aesthetic judgments are valid: since aesthetic judgments are a perfectly normal function of the same faculties of cognition involved in ordinary cognition, they will have the same universal validity as such ordinary acts of cognition".^[74]

But Kant's overall approach was very different from those of Hume or Vico. Like Descartes, he rejected appeals to uncertain sense perception and common sense (except in the very specific way he describes concerning aesthetics), or the prejudices of one's "*Weltanschauung*", and tried to give a new way to certainty through methodical logic, and an assumption of a type of *a priori* knowledge. He was also not in agreement with Reid and the Scottish school, who he criticized in his *Prolegomena to Any Future Metaphysics* as using "the magic wand of common sense", and not properly confronting the "metaphysical" problem defined by Hume, which Kant wanted to be solved scientifically—the problem of how to use reason to consider how one ought to act.

Kant used different words to refer to his aesthetic *sensus communis*, for which he used Latin or else German *Gemeinsinn*, and the more general English meaning which he associated with Reid and his followers, for which he used various terms such as *gemeinen Menscheverstand*, *gesunden Verstand*, or *gemeinen Verstand*.^[75]

According to Gadamer, in contrast to the "wealth of meaning" brought from the Roman tradition into humanism, Kant "developed his moral philosophy in explicit opposition to the doctrine of 'moral feeling' that had been worked out in English philosophy". The *moral imperative* "cannot be based on feeling, not even if one does not mean an individual's feeling but common moral sensibility".^[76] For Kant, the *sensus communis* only applied to taste, and the meaning of taste was also narrowed as it was no longer understood as any kind of knowledge.^[77] Taste, for Kant, is universal only in that it results from "the free play of all our cognitive powers", and is communal only in that it "abstracts from all subjective, private conditions such as attractiveness and emotion".^[78]

Kant himself did not see himself as a relativist, and was aiming to give knowledge a more solid basis, but as [Richard J. Bernstein](#) remarks, reviewing this same critique of Gadamer:

Once we begin to question whether there is a common faculty of taste (a *sensus communis*), we are easily led down the path to [relativism](#). And this is what did happen after Kant—so much so that today it is extraordinarily difficult to retrieve any idea of taste or aesthetic judgment that is more than the expression of personal preferences. Ironically (given Kant's intentions), the same tendency has worked itself out with a vengeance with regards to all judgments of value, including moral judgments.^[79]

Contemporary philosophy

Epistemology

Continuing the tradition of Reid and the enlightenment generally, the common sense of individuals trying to understand reality continues to be a serious subject in philosophy. In America, Reid influenced [C. S. Peirce](#), the founder of the philosophical movement now known as [Pragmatism](#), which has become internationally influential. One of the names Peirce used for the movement was "Critical Common-Sensism". Peirce, who wrote after [Charles Darwin](#), suggested that Reid and Kant's ideas about inborn common sense could be explained by evolution. But while such beliefs might be well adapted to primitive conditions, they were not infallible, and could not always be relied upon.

Another example still influential today is from [G. E. Moore](#), several of whose essays, such as the 1925 "[A Defence of Common Sense](#)", argued that individuals can make many types of statements about what they judge to be true, and that the individual and everyone else knows to be true. [Michael Huemer](#) has advocated an epistemic theory he calls *phenomenal conservatism*, which he claims to accord with common sense by way of [internalist intuition](#).^[80]

Ethics: what the community would think

In twentieth century, philosophy the concept of the *sensus communis* as discussed by Vico and especially Kant became a major topic of philosophical discussion. The theme of this discussion questions how far the understanding of eloquent rhetorical discussion (in the case of Vico), or communally sensitive aesthetic tastes (in the case of Kant) can give a standard or model for political, ethical and legal discussion in a world where forms of [relativism](#) are commonly accepted, and serious dialogue between very different nations is essential. Some philosophers such as [Jacques Rancière](#) indeed take the lead from [Jean-François Lyotard](#) and refer to the "[postmodern](#)" condition as one where there is "*dissensus communis*".^[81] [Hannah Arendt](#) adapted Kant's concept of *sensus communis* as a faculty of aesthetic judgement that imagines the judgements of others, into something relevant for political judgement. Thus, she created a

"Kantian" political philosophy, which, as she said herself, Kant did not write. She argued that there was often a banality to evil in the real world, for example in the case of someone like [Adolf Eichmann](#), which consisted in a lack of *sensus communis* and thoughtfulness generally. Arendt and also [Jürgen Habermas](#), who took a similar position concerning Kant's *sensus communis*, were criticised by Lyotard for their use of Kant's *sensus communis* as a standard for real political judgement. Lyotard also saw Kant's *sensus communis* as an important concept for understanding political judgement, not aiming at any consensus, but rather at a possibility of a "euphony" in "dis-sensus". Lyotard claimed that any attempt to impose any *sensus communis* in real politics would mean imposture by an empowered faction upon others.^[82]

In a parallel development, [Antonio Gramsci](#), Benedetto Croce, and later Hans-Georg Gadamer took inspiration from Vico's understanding of common sense as a kind of wisdom of nations, going beyond Cartesian method. It has been suggested that Gadamer's most well-known work, *Truth and Method*, can be read as an "extended meditation on the implications of Vico's defense of the rhetorical tradition in response to the nascent methodologism that ultimately dominated academic enquiry".^[83] In the case of Gadamer, this was in specific contrast to the *sensus communis* concept in Kant, which he felt (in agreement with Lyotard) could not be relevant to politics if used in its original sense.

Gadamer came into direct debate with his contemporary Habermas, the so-called *Hermeneutikstreit*. Habermas, with a self-declared Enlightenment "prejudice against prejudice" argued that if breaking free from the restraints of language is not the aim of dialectic, then social science will be dominated by whoever wins debates, and thus Gadamer's defense of *sensus communis* effectively defends traditional prejudices. Gadamer argued that being critical requires being critical of prejudices including the prejudice against prejudice. Some prejudices will be true. And Gadamer did not share Habermas' acceptance that aiming at going beyond language through method was not itself potentially dangerous. Furthermore, he insisted that because all understanding comes through language, hermeneutics has a claim to universality. As Gadamer wrote in the "Afterword" of *Truth and Method*, "I find it frighteningly unreal when people like Habermas ascribe to rhetoric a compulsory quality that one must reject in favor of unconstrained, rational dialogue".

[Paul Ricoeur](#) argued that Gadamer and Habermas were both right in part. As a hermeneutist like Gadamer he agreed with him about the problem of lack of any perspective outside of history, pointing out that Habermas himself argued as someone coming from a particular tradition. He also agreed with Gadamer that hermeneutics is a "basic kind of knowing on which others rest".^[84] But he felt that Gadamer underestimated the need for a dialectic that was critical and distanced, and attempting to go behind language.^{[85][86]}

A recent commentator on Vico, John D. Schaeffer has argued that Gadamer's approach to *sensus communis* exposed itself to the criticism of Habermas because it "privatized" it, removing it from a changing and oral community, following the Greek philosophers in rejecting true communal rhetoric, in favour of forcing the concept within a *Socratic dialectic* aimed at truth. Schaeffer claims that Vico's concept provides a third option to those of Habermas and Gadamer and he compares it to the recent philosophers [Richard J. Bernstein](#), [Bernard Williams](#), [Richard Rorty](#), and [Alasdair MacIntyre](#), and the recent theorist of rhetoric, [Richard Lanham](#).^[87]

"Moral sense" as opposed to "rationality"

The other Enlightenment debate about common sense, concerning common sense as a term for an emotion or drive that is unselfish, also continues to be important in discussion of social science, and especially *economics*. The axiom that communities can be usefully modeled as a collection of *self-interested individuals* is a central assumption in much of modern *mathematical economics*, and mathematical economics has now come to be an influential tool of political decision making.

While the term "common sense" had already become less commonly used as a term for the empathetic moral sentiments by the time of Adam Smith, debates continue about *methodological individualism* as something supposedly justified philosophically for methodological reasons (as argued for example by [Milton Friedman](#) and more recently by [Gary S. Becker](#), both members of the so-called *Chicago school of economics*).^[88] As in the Enlightenment, this debate therefore continues to combine debates about not only what the individual motivations of people are, but also what can be known about scientifically, and what should be usefully assumed for methodological reasons, even if the truth of the assumptions are strongly doubted. Economics and social science generally have been criticized as a refuge of Cartesian methodology. Hence, amongst critics of the methodological argument for assuming self-centeredness in economics are authors such as [Deirdre McCloskey](#), who have taken their bearings from the above-mentioned philosophical debates involving Habermas, Gadamer, the anti-Cartesian [Richard Rorty](#) and others, arguing that trying to force economics to follow artificial methodological laws is bad, and it is better to recognize social science as driven by rhetoric.

Catholic theology

Among Catholic theologians, writers such as theologian [François Fénelon](#) and philosopher [Claude Buffier](#) (1661–1737) gave an anti-Cartesian defense of common sense as a foundation for knowledge. Other Catholic theologians took up this approach, and attempts were made to combine this with more traditional

Thomism, for example [Jean-Marie de Lamennais](#). This was similar to the approach of Thomas Reid, who for example was a direct influence on [Théodore Jouffroy](#). This meant basing knowledge upon something uncertain, and irrational. [Matteo Liberatore](#), seeking an approach more consistent with Aristotle and Aquinas, equated this foundational common sense with the *koinai dóxai* of Aristotle, that correspond to the *communes conceptiones* of Aquinas.^[53] In the twentieth century, this debate is especially associated with [Étienne Gilson](#) and [Reginald Garrigou-Lagrange](#).^[89] Gilson pointed out that Liberatore's approach means categorizing such common beliefs as the existence of God or the immortality of the soul, under the same heading as (in Aristotle and Aquinas) such logical beliefs as that it is impossible for something to exist and not exist at the same time. This, according to Gilson, is going beyond the original meaning. Concerning Liberatore he wrote:

Endeavours of this sort always end in defeat. In order to confer a technical philosophical value upon the common sense of orators and moralists it is necessary either to accept Reid's common sense as a sort of unjustified and unjustifiable instinct, which will destroy Thomism, or to reduce it to the Thomist [intellect](#) and reason, which will result in its being suppressed as a specifically distinct faculty of knowledge. In short, there can be no middle ground between Reid and St. Thomas.^[53]

Gilson argued that Thomism avoided the problem of having to decide between Cartesian innate certainties and Reid's uncertain common sense, and that "as soon as the problem of the existence of the external world was presented in terms of common sense, Cartesianism was accepted".^[89]

Projects

- [McCarthy's advice-taker](#) proposal of 1958 represents an early proposal to use logic for representing common-sense knowledge in [mathematical logic](#) and using an [automated theorem prover](#) to derive answers to questions expressed in logical form. Compare [Leibniz's calculus ratiocinator](#) and [characteristica universalis](#).
- The [Cyc](#) project attempts to provide a basis of common-sense knowledge for [artificial-intelligence](#) systems.
- The [Open Mind Common Sense](#) project resembles the Cyc project, except that it, like other on-line collaborative projects depends on the contributions of thousands of individuals across the [World Wide Web](#).

Yorum

Toplum görüşü diye güç kazandırılması anlamsızdır. Genel öneri, görüş ve yaklaşım olarak ele alınmalıdır. Teşekkür ederim ama ben farklı yaklaşım yapacağım denilmelidir ki bireyin bağımsızlığı esastır. Rodin yaptığı heykeller zamanına göre farklı olduğu için, Sanat Ekibine alınmamış, bu onu özel, özgün yapmıştır. Hakaret, aşağılama ve zulüm bu kapsamda olmadığı da açıktır.

Toplumun kabul ettiği ve paylaştığı hususlar ve temel kabiliyet olarak algılanan ve anlaşılabilir olarak ifade edilmektedir. Burada Yazar tarafından itiraz edilen şey, ilke olmalıdır, kalıp ve kural olursa, bu inanı zorlamakta, bir kutu içine sokmaktadır.

Etik boyutta ilkelerdir, önce uzmanlar tarafından bir saptamalar yapılır, siz uygularken doğru olarak ne yapmalıyım yaklaşımı içinde olursunuz. Sorumluluk sizde olur. Örnek olarak başkasına yaklaşım yapmak için onun rızası alınmalıdır. Eğer kişi sizin onu öldürmenizi istiyorsa, umutsuz kanseri bile olsa, yapamazsınız. Başkasına da yaptırmazsınız, ötenazi suçtur. Başka yerde olabilir, örnekler verilebilir ama siz yapamazsınız, başkasının yaşam hakkını alarak, bir nevi tanrı rolü oynayamazsınız.

Akıl boyutu her olguya göre öne çıkarılmalıdır. Ortak akılda farklı düşünce ve duyguların bir araya geldiği, obje, insan ve durum olarak ayrılmanın yapılabileceği, duygusal paylaşım ve insanın akli ve somut boyut ile uyumunun yapılacağı konusu olmaktadır. Yine Yazar olarak ifadem, bunlar bir ilke olmalı, anlatıldığı şekli ile kalıp olmamalıdır.

Batı Medeniyetinin bilim, politika ve ekonominin bütünleşmesi ile oluştuğu vurgusu vardır. Anlam olarak bunların araştırılması da beklenmelidir denilmektedir.

Ancak Filistin gerçeğinde olduğu gibi, kendi çıkarlarının temel alınması, sevgi ve insanlık boyutunun dışlanması da bir gerçektir. Bir çatışmada fetih değil, yok etme prensibi güdülmesi de söylenen ile eylem uyumsuzluğunu göstermektedir.

Tarih örnekleri sunularak bu yaklaşım ile oluşan iyiliklerden söz edilmektedir.

Değerlendirme birey değil, fiil üzerinden, somut olanlara bakmalı, o oldu ve durumda oluşan zarar ve zulüm boyutu kesin ise ilgi alanına alınmalıdır. Toplum bunu uygun görebilir ama yapılan doğrudan soykırıma varan öldürme olabilir.

Tarihsel kişilerin yaklaşımları konu kapsamında olmadığı için değinilmeyecek, sadece makalede sunulacaktır.

Okunup irdelenmesi önerilir.

Etik ilk aşamada ahlak olarak yorumlandığı için, yine bir kalıp kapsamında ele alınmıştır. Bu yaklaşım Yazar tarafından değil, ahlak felsefesi olarak görülmeli ve kalıp değil ilke üzerinde olunmalıdır.

Etik kural yapısına dönüşünce, toplum ne der kavramı ilkeleştirilmeye çalışıldığı, aynı yapıya döndüğü anlaşılmaktadır.

Burada karşı çıkılmasına karşın, yapının daha yumuşak olmasını temin etmesi, bir prensipler yumağı sunması açısından ret değil, bir bilgi bir yorum, danışmanlık olarak görülmeli, ifadeler buna göre yapılmalıdır. Metodolojik bireysellik penceresi olarak görmek bir iyileşmedir.

Günlük toplam kalorinin %50'si Karbonhidrat, %15 Protein, %35 yağ olsun demek bilimsel bir boyut iken, bunun uygulanmasında, Beslenme Teknikleri olarak yapılmasında, toplumun sevdiği, kabul ettiği yemek, besinler olması gibi uyarılama beklenilmelidir.

Bazı yaklaşımlarda, kalıplar şeklinde, Katolik, tarikatlarda olduğu gibi, bunun üst makamdan yapılması ile kişilik unsurları ortadan kaldırılmaktadır. Bu durumda yargılanma yapılması zorlaşır. Şişman kişi, ben listeyi uyguladım demesi ile uygun yaptın denilemez. Kurala uydun ama bu elbise sana bol gelmiş denilmelidir.

Sağduyu, Vikipedi⁵

Sağduyu, insanın kişisel günlük yaşantısından edindiği görüş, duyuş, davranış ve düşünüş biçimlerinin tümü.^[1] Bir yanıyla **maddecilikle** uyuşan sağduyu, diğer yanıyla **metafizik** bir özellik taşır. Çünkü, doğrudan gündelik pratikte sınırlandırıldığından, nesnelere ve süreçlerin özüne inmez. Böylece de bir bakıma, **bilimsel düşünceye** aykırı düşer. **Bertrand Russell**, **Batı Felsefesi Tarihi** adlı yapıtında, **Aristoteles**'in öğretilerini, bir ölçüde bir sağduyu öğretisi olarak değerlendirdi; "Aristoteles'in yargıları, çoğunlukla sudan ayrıntılar üzerinde bile özenle duran ve öğretici bir hava içinde öne sürülen sağduyu önyargılarıdır."^[2] **Einstein** ise, "sağduyunun on sekiz yaşından önce zihinde yerleşen **önyargılardan** başka bir şey olmadığını" ileri sürdü. **Lincoln Barnett**, Einstein'ın başarısını, tartışmasız benimseyen sağduyu önyargılarına karşı çıkışında bulur.

Sağduyu Felsefesi'ni (Philosophy of Common Sense) öne süren **İskoçya Okulu**'nun öncüsü **Thomas Reid**, sağduyuyu, "doğuştan gelen ve herkesçe aynı biçimde duyulana dile getiren ortakduyuş (Common Sense)" diye tanımladı. **Thomas Ferguson** (1723-1796) izleyen **Adam Ferguson** (1723-1816) ve **Dugald Stewart** (1753-1828) gibi düşünürler de, **Hume**, **Berkeley**, **Descartes** ve **Locke**'a bağlanabilecek metafizik bir sağduyu anlayışı geliştirdiler.^[3] Ancak sağduyu yalnızca bu yanıyla ele alma, kimi düşünürlere göre, doğru değildir. Çünkü sağduyu, doğru ve bilimsel muhakeme yapma yeteneğini de içerir. Bu açıdan, bilimsel bilgiye yaklaşan sağduyu ile bilimsel düşünüş arasındaki karşıtlık görelidir.

Zorunlu olarak günlük pratiğin bilgileriyle sınırlı olan sağduyu, yine ve ancak günlük pratiğin bilimselleşmesiyle serpilip gelişebilir. Bilim ile üretim arasındaki bağlar sıkılaşır bilimsel görüşler yaygınlaştıkça, kişinin günlük pratiğinin niteliği de değişikliğe uğrar. Bu nedenle sağduyuyu bir süreç içinde ele almak gerektiğini ileri süren bu düşünürler şu tanımlı yapmaktadır: "İnsanın günlük yaşamı içinde bulunan görüşlerin, alışkanlıkların ve düşünme biçimlerinin toplamı sağduyudur."^{[4][5]}

Yorum

Türk Dil Kurumu olarak sağduyunun anlamı:

- 1) Doğru, gerçekçi, akla uygun ve yerinde yargılar verme yeteneği ve
- 2) Doğruyla yanlış birbirinden ayırma ve doğru yargılama yetisi olarak geçmektedir.

Burada ise tanım, kişinin günlük yaşamındaki görüş, duyuş ve düşünüş biçimi olarak yerine almaktadır. Bilimsel düşünceye de aykırı düşebilir denilmektedir.

Bir yanı ile maddesel yapısı olduğu, diğer yanı ile de metafizik özellikleri olduğu vurgulanmaktadır.

Günlük pratik ile sınırlı olduğu yaklaşımı belirtilmektedir. Günlük olarak görüş, alışkanlık ve düşünme biçiminin toplamı denilmektedir.

Burada söylenin geniş anlamda kullanıldığı, yazar olarak kullandığımı kavradım. Bu sadece günlük yaşama değil, bir kişiyi anlama, kavrama, onu güzellikler ve iyilikler üzere olduğunun yorumlanması, uyarıları da buna göre yapması anlamını taşımaktadır.

Yaptığı iş için en azından Allah Kahretsin demek yerine, Allah İslah etsin, kendini düzeltsin, zarar ve zulüm verdiğini kavrasın demek olarak anlamaktayım.

Judiciary, Wikipedia⁶

The **judiciary** (also known as the **judicial system**, **judicature**, **judicial branch**, **judicative branch**, and **court or judiciary system**) is the system of [courts](#) that adjudicates legal disputes/disagreements and interprets, defends, and applies the [law](#) in legal cases.

Meaning

The judiciary is the system of [courts](#) that interprets, defends, and applies the [law](#) in the name of the [state](#). The judiciary can also be thought of as the mechanism for the resolution of disputes. Under the doctrine of the [separation of powers](#), the judiciary generally does not make [statutory law](#) (which is the responsibility of the [legislature](#)) or enforce law (which is the responsibility of the [executive](#)), but rather interprets, defends, and applies the law to the facts of each case. However, in some countries the judiciary does make [common law](#).

In many [jurisdictions](#) the judicial branch has the power to change laws through the process of [judicial review](#). Courts with judicial review power may annul the laws and rules of the state when it finds them incompatible with a higher norm, such as [primary legislation](#), the provisions of the [constitution](#), [treaties](#) or [international law](#). Judges constitute a critical force for interpretation and implementation of a constitution, thus in [common law](#) countries creating the body of constitutional law.

History

This is a more general overview of the development of the judiciary and judicial systems over the course of history.

Roman judiciary

Archaic Roman Law (650–264 BC)

The most important part was *Ius Civile* (Latin for "civil law"). This consisted of *Mos Maiorum* (Latin for "way of the ancestors") and *Leges* (Latin for "laws"). *Mos Maiorum* was the rules of conduct based on social norms created over the years by predecessors. In 451–449 BC, the *Mos Maiorum* was written down in the [Twelve Tables](#).^{[1][2][3]} *L' were rules set by the leaders, first the kings, later the popular assembly during the Republic. In these early years, the legal process consisted of two phases. The first phase, In Iure, was the judicial process. One would go to the head of the judicial system (at first the priests as law was part of religion) who would look at the applicable rules to the case. Parties in the case could be assisted by jurists.*^[4] *Then the second phase would start, the Apud Iudicem. The case would be put before the judges, which were normal Roman citizens in an uneven number. No experience was required as the applicable rules were already selected. They would merely have to judge the case.*^[5]

Pre-classical Roman Law (264–27 BC)

The most important change in this period was the shift from priest to [praetor](#) as the head of the judicial system. The praetor would also make an [edict](#) in which he would declare new laws or principles for the year he was elected. This edict is also known as praetorian law.^{[6][7]}

Principate (27 BC – 284 AD)

The [Principate](#) is the first part of the Roman Empire, which started with the reign of [Augustus](#). This time period is also known as the "classical era of Roman Law" In this era, the praetor's edict was now known as *edictum perpetuum*, which were all the edicts collected in one edict by [Hadrian](#). Also, a new judicial process came up: *cognitio extraordinaria* (Latin for "extraordinary process").^{[8][9]} This came into being due to the largess of the empire. This process only had one phase, where the case was presented to a professional judge who was a representative of the emperor. Appeal was possible to the immediate superior.

During this time period, legal experts started to come up. They studied the law and were advisors to the emperor. They also were allowed to give legal advice on behalf of the emperor.^[10]

Dominate (284–565 AD)

This era is also known as the "post-classical era of Roman law". The most important legal event during this era was the Codification by Justinianus: the [Corpus Iuris Civilis](#).^[11] This contained all Roman Law. It was both a collection of the work of the legal experts and commentary on it, and a collection of new laws. The *Corpus Iuris Civilis* consisted of four parts:

1. *Institutiones*: This was an introduction and a summary of Roman law.
2. *Digesta/Pandectae*: This was the collection of the edicts.

3. *Codex*: This contained all the laws of the emperors.
4. *Novellae*: This contained all new laws created.

Middle Ages

During the late Middle Ages, education started to grow. First education was limited to the monasteries and abbeys, but expanded to cathedrals and schools in the city in the 11th century, eventually creating universities.[12] The universities had five faculties: arts, medicine, theology, canon law and *Ius Civile*, or civil law. Canon law, or ecclesiastical law are laws created by the Pope, head of the Roman Catholic Church. The last form was also called secular law, or Roman law. It was mainly based on the *Corpus Iuris Civilis*, which had been rediscovered in 1070. Roman law was mainly used for "worldly" affairs, while canon law was used for questions related to the church.[13]

The period starting in the 11th century with the discovery of the *Corpus Iuris Civilis* is also called the *Scholastics*, which can be divided in the early and late scholastics. It is characterised with the renewed interest in the old texts.

Ius Civile

Early scholastics (1070–1263)

The rediscovery of the *Digesta* from the *Corpus Iuris Civilis* led the university of Bologna to start teaching Roman law.[14] Professors at the university were asked to research the Roman laws and advise the Emperor and the Pope with regards to the old laws. This led to the *Glossators* to start translating and recreating the *Corpus Iuris Civilis* and create literature around it:

- *Glossae*: translations of the old Roman laws
- *Summae*: summaries
- *Brocardica*: short sentences that made the old laws easier to remember, a sort of mnemonic
- *Quaestio Disputata (sic et non)*: a dialectic method of seeking the argument and refute it.[15]

Accursius wrote the *Glossa Ordinaria* in 1263, ending the early scholastics.[16]

Late scholastics (1263–1453)

The successors of the Glossators were the *post-glossators* or Commentators. They looked at a subject in a logical and systematic way by writing comments with the texts, treatises and *conciliar*, which are advises given according to the old Roman law.[17][18]

Canon Law

Early Scholastics (1070–1234)

Canon law knows a few forms of laws: the *canoness*, decisions made by Councils, and the *decreta*, decisions made by the Popes. The monk Gratian, one of the well-known *decretists*, started to organise all of the church law, which is now known as the *Decretum Gratiani*, or simply as *Decretum*. It forms the first part of the collection of six legal texts, which together became known as the *Corpus Iuris Canonici*. It was used by *canonists* of the *Roman Catholic Church* until Pentecost (19 May) 1918, when a revised *Code of Canon Law (Codex Iuris Canonici)* promulgated by *Pope Benedict XV* on 27 May 1917 obtained legal force.[19][20][21]

Late Scholastics (1234–1453)

The *Decretalists*, like the post-glossators for *Ius Civile*, started to write treatises, comments and advises with the texts.[22][23]

Ius Commune

Around the 15th century, a process of reception and acculturation started with both laws. The final product was known as *Ius Commune*. It was a combination of canon law, which represented the common norms and principles, and Roman law, which were the actual rules and terms. It meant the creation of more legal texts and books and a more systematic way of going through the legal process.[24] In the new legal process, appeal was possible. The process would be partially *inquisitorial*, where the judge would actively investigate all the evidence before him, but also partially *adversarial*, where both parties are responsible for finding the evidence to convince the judge.[25] After the *French Revolution*, lawmakers stopped interpretation of law by judges, and the legislature was the only body permitted to interpret the law; this prohibition was later overturned by the *Napoleonic Code*. [28]

Functions of the judiciary in different law systems

In common law jurisdictions, courts interpret law; this includes constitutions, statutes, and regulations. They also make law (but in a limited sense, limited to the facts of particular cases) based upon prior *case law* in areas where the legislature has not made law. For instance, the *tort* of *negligence* is not derived from statute law in most common law jurisdictions. The term *common law* refers to this kind of law. Common law decisions set precedent for all courts to follow. This is sometimes called *stare decisis*.

Country-specific functions

In the *United States court system*, the *Supreme Court* is the final authority on the interpretation of the federal Constitution and all statutes and regulations created pursuant to it, as well as the constitutionality of the various state laws; in the *US federal court system*, federal cases are tried in *trial courts*, known as the *US district courts*, followed by *appellate courts* and then the Supreme Court. *State courts*, which try 98% of *litigation*, [29] may have different names and organization; trial courts may be called "courts of common plea", appellate courts "superior

courts" or "commonwealth courts".[30] The judicial system, whether state or federal, begins with a court of first instance, is appealed to an appellate court, and then ends at the court of last resort.[31]

In [France](#), the final authority on the interpretation of the law is the [Council of State](#) for administrative cases, and the [Court of Cassation](#) for civil and criminal cases.

In the [People's Republic of China](#), the final authority on the interpretation of the law is the [National People's Congress](#).

Other countries such as [Argentina](#) have mixed systems that include lower courts, appeals courts, a [cassation court](#) (for criminal law) and a Supreme Court. In this system the Supreme Court is always the final authority, but criminal cases have four stages, one more than civil law does. On the court sits a total of nine justices. This number has been changed several times.

Judicial systems by country

For judicial systems of individual countries other than Japan, Mexico, and the US (for which see below), and some US states, see "Judiciary of..."

Japan

[Japan's](#) process for selecting judges is longer and more stringent than in various countries, like the [United States](#) and in [Mexico](#).[\[32\]](#) Assistant judges are appointed from those who have completed their training at the Legal Training and Research Institute located in [Wako](#). Once appointed, assistant judges still may not qualify to sit alone until they have served for five years, and have been appointed by the [Supreme Court of Japan](#). Judges require ten years of experience in practical affairs, as a public prosecutor or practicing attorney. In the [Japanese judicial branch](#) there is the Supreme Court, eight high courts, fifty district courts, fifty family courts, and 438 summary courts.[\[33\]\[34\]](#)

Mexico

Justices of the [Mexican Supreme Court](#) are appointed by the [President of Mexico](#), and then are approved by the [Mexican Senate](#) to serve for a life term. Other justices are appointed by the Supreme Court and serve for six years. Federal courts consist of the 11 ministers of the Supreme Court, 32 circuit tribunals and 98 district courts. The Supreme Court of Mexico is located in [Mexico City](#). Supreme Court Judges must be of ages 35 to 65 and hold a law degree during the five years preceding their nomination.[\[35\]](#)

United States

[United States Supreme Court](#) justices are appointed by the [President of the United States](#) and approved by the [United States Senate](#). The Supreme Court justices serve for life term or until retirement. The Supreme Court is located in [Washington, D.C.](#) The [United States federal court system](#) consists of 94 [federal judicial districts](#). The 94 districts are then divided up into [twelve regional circuits](#). The United States has five different types of courts that are considered subordinate to the Supreme Court: [United States bankruptcy courts](#), [United States Court of Appeals for the Federal Circuit](#), [United States Court of International Trade](#), [United States courts of appeals](#), and [United States district courts](#).[\[36\]\[37\]](#)

Immigration courts are not part of the judicial branch; immigration judges are employees of the [Executive Office for Immigration Review](#), part of the [United States Department of Justice](#) in the executive branch.

Each [state](#), [district](#) and [inhabited territory](#) also has its own [court system](#) operating within the legal framework of the respective jurisdiction, responsible for hearing cases regarding [state and territorial law](#). All these jurisdictions also have their own [supreme courts](#) (or equivalent) which serve as the highest courts of law within their respective jurisdictions.

Yorum

Toplum görüşü, hukuk ve yasa olarak irdelenirse, haklar ve adalet değil, kamu vicdanı ve ortak akıl gündeme gelir. Algıya göre değil, somut, veriye açık bilimsel duruma göre ceza verilmelidir.

Kanunların farklı işlevde olması, ancak genel usul Anayasa, sonra ceza/suç kavramı Ceza Kanunları temel ve buna göre diğerleri oluşmalıdır. Medeni Kanun ve insanların hukuki durumları için Hukuk Mahkemeleri ötesinde idare için de İdare Mahkemeleri vardır. Bunlar eğer kuralcı iseler, o toplum da adalet olduğu söylenmez. Beyaz polis zenciyi elini silah var zannettim diye öldürmesinden sorun görülmez. Filistinlerin öldürülmesinden de sorun görülmez.

Ülkemizde bilirkişi yaklaşımı temelinde mahkemeler karar vermekte, ancak bu kararlar itiraza açıktır. Jüri sistematığında hâkim ortadan kalkıyor, jüri karar oluşturuyor, hâkim cezayı takdir etmesi doğrusal kabul edilemez.

Kuvvetler ayrılığı ayrıca irdelenmektedir.

Tarihsel boyut ve ülkelerdeki uygulamalar konumuz dışıdır, sadece okunması için sunulmaktadır.

Separation of Powers, Kuvvetler Ayrılığı, Wikipedia⁷

Kuvvetler ayrılığı veya **güçler ayrılığı**, **devlet** organları olan **yasama**, **yürütme** ve **yargı** güçlerinin birbirinden ayrılmış oldukları bir devlet yönetim modelidir. Devletin her biri birbirinden ayrı ve bağımsız güçlerdeki kol ve sorumluluk alanlarına ayrıldığı ve böylece her bir güç ve kolun bir diğeri ile güç ve sorumluluk alanları bakımından bir çatışma yaşamadıkları bu model ilk olarak **antik Yunan** ve **Roma**'da geliştirildi. Kuvvetler ayrılığında güçler normal olarak **yasama**, **yürütme** ve **yargı** olmak üzere üç kola ayrılmaktadır.

Kuvvetler ayrılığı sistemi; **yasama**, **yürütme** ve **yargı** olarak tanımlanan kuvvetlerin değişik yollardan göreve gelen ve aralarında **fren ve denge mekanizması** bulunan farklı organlara verilmesi (Soysal, 1990:47) olarak tanımlanmıştır.^[1] **Devletin yasama** ve **yargı** dışındaki faaliyetleri **yürütme** işlevidir.^[2] **Yasama** kural koymak; genel, sürekli, objektif, kişisel olmayan işlemler yapabilmektir.^[3] **Yargı**; **yasama** ve **yürütme** organından 'bağımsız **mahkemelerce** görevlerin yerine getirilmesini ifade etmektedir. **Yargıçların** bağımsızlığı ise **yasama** ve **yürütme** organlarına bağlı olmadan **Anayasaya** ve **hukuka** uygun olarak vicdani kanılarına göre hüküm vermelerini amaçlar.^[4]

Tarihçe

Antik çağlar

Aristoteles karma hükümet düşüncesini **Antik Yunan**'daki kent devletlerinin anayasal biçimlerinin hatlarını çizdiği **Politika** adlı eseriyle ilk ortaya atan kişi oldu. **Polybius**a göre **Roma Cumhuriyetinde**; **Roma Senatosu**, **Romalı konsülleri** ve **Roma Meclisleri** karma hükümetin bir örneğini göstermektedir.^[5]

Montesquieu'nun üç kuvvetli sistemi

Üç parçalı sistem terimi **Fransız Aydınlanma çağı** siyaset bilimi düşünürü **Baron de Montesquieu**'ya atfedilmektedir.^{[6][7]} **Montesquieu** politik gücün ayrılmasını; **yasama**, **yürütme** ve **yargı** güçlerinin birbirinden ayrılması olarak tanımlamıştır. Bu modeli **Roma Cumhuriyeti** ve **Birleşik Krallık** anayasal sistemi üzerinden geliştirerek açıklamıştır. Montesquieu bu bakış açısını Roma Cumhuriyetindeki ayrılmış güçlerden hiçbirinin bir diğeri için gücünü elde edemiyor oluşundan almıştır.^{[8][9][10]} **Locke**, **Montesquieu**'dan önce, yönetimin **mutlak gücünün özgürlüğü** ve eşitlikçi bir çerçevede ele alınarak mutlaka belirli bir düzeye indirilmesi gerektiğini ve bunun ancak kuvvetler ayrılığı ilkesiyle gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. **Locke**'un **yasama** ve **yürütme** güçlerinin birbirinden ayrılığı olarak açıkladığı kuvvetler ayrılığı ilkesi; **Montesquieu** tarafından **yasama**, **yürütme** ve **yargı** güçlerinin ayrılığı olarak geliştirilmiştir.

Montesquieu, İngiliz kralının **avam** ve **lordlar kamarası** olarak ayrılmış ve bir diğeri denetler biçimdeki parlamentosunun yasama işleviyle dengelenmiş bir yürütme uygulaması yaptığını gözlemde bulundu. Ardından bunu bir adım ileriye götürerek **yürütme** ve **yasama** güçlerinin yanında **yargı** sisteminin de bağımsız oluşuyla tam bir denge kurulmuş olacağından bahsetti. **Montesquieu**, iyi bir demokrasi için en iyi hükümet biçiminin yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirinden ayrıldığı, her birinin bir diğeri denetleyebildiği ve herhangi birinin aşırı güçlü hale gelmesini engellenebildiği hükümet biçimi olabileceği sonucuna ulaştı.^[11]

Güçler ayrılığı ve güçler birliği

Demokratik yönetim sistemi düzenlenirken **başkanlık sistemi** ve **parlamentar sistem** arasında belirli bir seçim yapılır, bu seçim tamamiyle uygulanacak bir düzen seçimi olmak zorunda değildir. Başkanlık sisteminde kuvvetler sert bir şekilde ayrılmışken parlamenter sistemde daha ılımlı bir yapı gözlenir. Kesinlikle parlamenter sistem için kuvvetler birliği ilkesi yapılmaması gerekmektedir. Bununla birlikte "karışık sistemler" de vardır, yönetim sistemi iki ana sistemin ortasında daha yakındır, örneğin Fransa'daki şimdiki yönetim şekli. ^[kaynak belirtilmeli]

Kuvvetler birliği ilkesine göre bir yönetim birimi (genellikle seçilerek gelen **yasama** birimi) diğerlerinden üstündür ve diğer birimler bu birime hizmet ederler. Kuvvetler ayrılığı ilkesine göre ise her birim büyük oranda (tamamiyle olmasa da) bağımsızdır. *Bağımsızlıktan* kasıt her birimin diğer birimlerden bağımsız olarak seçilmesi ya da en azından varlığının diğer birimlere bağlı olmamasıdır.

Buna göre, kuvvetlerin birliği sistemlerinde (örnek olarak **Birleşik Krallık**'taki kuvvetler ayrılığı sisteminde) **yasama** kurumu halk tarafından seçilir ve yasama daha sonra **yürütme** birimi hükümeti "yaratır". Kuvvetlerin ayrılığı sistemlerinde ise yürütme birimi üyeleri yasama tarafından değil, başka çeşitli yollarla (örneğin genel seçim yöntemiyle) seçilirler. Parlamenter sistemlerde yasama biriminin süresi dolduğunda yürütme biriminin de süresi dolmuş olur. Başkanlık sistemlerinde ise yürütme biriminin süresi yasama süresine bağlı değildir, süreleri aynı zamanlarda dolabilir veya dolmaz. Burada önemli nokta yürütme biriminin seçiminin yasama biriminden bağımsız olmasıdır. Buna rağmen, yürütme biriminin partisi eğer mecliste çoğunluğa sahipse, başkanlık sisteminde de belirli bir derece "kuvvetlerin birlikteliği" etkisi görülebilir. Böyle durumlarda anayasal hedefleri engelleyebilir ve/veya halk tarafından büyük oranda benimsenen "yasama biriminin daha demokratik, halka daha yakın olduğu" fikrini baltalayabilir. Bu durumda yasama birimi sadece bir "danışma meclisi" konumunu alır ve yürütmeyi hatalara ve fiyaskolara karşı sorumlu tutmakta isteksiz olabilir.

İki kuvvetli sistemler

16. yy.'da **Kalvenizm** adı verilen **protestan** akımın kurucusu **John Calvin**, politik gücün **demokrasi** ve **aristokrasi** arasında paylaştırdığı bir **hükümet** biçimini destekledi. **Calvin**, **demokrasinin** avantajlarını takdir etti: "Eğer Tanrı bir halka kendi hükümetini ve yüksek görevlilerini seçmesine izin veriyorsa bu paha biçilmez bir armağandır."^[12] Politik gücün kötüye kullanım tehlikesini daha da azaltmak için, bir diğeri tamamlayıcı ve denetleyici bir fren (denetim) ve dengelerin olduğu bir sistem içinde bazı politik enstitüler kurulmasını önerdi. **Calvin** ve izleyicileri politik **mutlakiyetçiliğe** karşı durdular ve **demokrasinin** gelişimini ileriye

taşıdılar. [Calvin](#)'in amacı sıradan vatandaşların haklarını ve faydalarını korumaktı.^[13] 1620'de bir grup İngiliz; (devlet-kilise) ayrımı savunan kongre yanlıları ve [Anglikan](#) ki bunlar daha sonradan [Pilgrim Babaları](#) olarak bilindiler; Kuzey Amerika'ya göç ederek orada [Plymouth Kolonisini](#) kurdular. Kendi kendilerini idare ediyor olmaktan memnun halde iki parçalı demokratik bir hükümet oluşturdular. Yasama ve yargılamaya işini yapacak ve yedi asistanıyla bir yürütme organı işlevini göreceğ olan bir genel mahkemeyi seçerek oluşturdular.^[14] [Massachusetts Körfezi Kolonisi](#) (kuruluş 1628), [Rhode Island](#) (1636), [Connecticut](#) (1636), [New Jersey](#) ve [Pensilvanya](#) benzer anayasal kurumlarını oluşturdular. Hepsi de politik güçlerin ayrılığını benimsediler. [Plymouth Kolonisi](#) ve [Massachusetts Körfezi Kolonisi](#) dışındaki İngiliz ileri karakol kolonileri demokratik sistemlerine dinsel özgürlüğü eklediler ve [insan haklarının](#) gelişimine doğru önemli bir adım attılar.^{[15][16]}

[Plymouth Kolonisi](#) Valisi [William Bradford](#)'un 'Plymouth Plantasyonu'nun Tarihi' adlı kitabı [İngiltere](#)'de geniş bir okuyucu kitlesinin ilgisini çekti. Böylece [kolonilerdeki hükümet](#) biçimleri ana vatanları olan İngiltere'de, [John Locke](#) da dahil olmak üzere birçok kişi tarafından öğrenildi. O, İngiliz anayasal sistemi üzerine bir çalışmasında politik gücün, örneğin [Lordlar Kamarası](#) ve [Avam Kamarası](#) gibi bir takım yapılar arasında dağıtılması, diğer yandan [monarkın](#) ayrıcalıkları ve ülkenin korunması için bir yürütme ve federal yapının oluşturulması sonucunu çıkardı. İngiltere'nin yazılı bir anayasası olmamıştı.^[17]

John Locke'un yasama, yürütme ve federatif yetkileri

Montesquieu'nün üçlü sistemine öncülük eden daha önceki bir model, [John Locke](#) tarafından 1690 tarihli "*İki Hükümet Üzerine İki İnceleme*" adlı eserinde ortaya konulmuştur.^[18] Locke, "İki İnceleme" adlı eserinde yasama, yürütme ve federatif güç arasında ayrım yapmıştır. Yasama gücünü, "toplumun gücünün nasıl kullanılacağına yönlendirme hakkı" olarak tanımlamıştır. Yürütme gücü ise "yapılmış olan yasaların uygulanması" olarak belirtilmiştir. Locke ayrıca federatif gücü de tanımlamış, bu güç "savaş ve barış yapma, ittifaklar ve anlaşmalar yapma ve toplum dışındaki kişi ve topluluklarla yapılan tüm işlemleri" içermektedir, yani günümüzde dış politika olarak bilinir. Locke, ayrı güçleri ayırırken bunların ayrı kurumlar olmadığını belirtmiş ve bir kurumun veya kişinin birden fazla güce sahip olabileceğini vurgulamıştır.^[19] Locke, "Eylem için Yetki" olarak da adlandırılan bir konuda yoğun bir şekilde savunma yapar çünkü bu tür kampanyaların güç yoğunlaşmalarını oluşturma konusunda son derece sınırlı bir yeteneğe sahip olduğunu iddia eder. Örneğin, Locke, yürütme ve federatif güçlerin farklı olduğunu, ancak genellikle tek bir kurumda birleştirildiğini belirtmiştir.

Locke, yasama gücünün, yürütme ve federatif güçlere bağlı olan üstün olduğuna inanıyordu. Yasama gücünün üstün olduğunu Locke, yasa koyma yetkisi olduğu için "başkasına yasalar verebilecek olan, ondan üstün olmalıdır" (2. Tr., §150) şeklinde gerekçelendirmiştir. Locke'a göre yasama gücü yetkisini halktan alır ve yasama organını oluşturma ve kaldırma hakkına sahiptir.^{[20][21]}

Ve halk, "kurallara boyun eğiyoruz ve böyle kişiler tarafından yapılan yasalara uyacağız" dediğinde, kimse başkalarının onlar için yasa yapmasını söyleyemez; halk, yalnızca kendi seçtikleri ve yasalar yapmak için yetkilendirdikleri kişiler tarafından çıkarılan yasalara bağlı olabilir.

Locke, yasama gücü üzerinde kısıtlamalar olduğunu savunmaktadır. Yasama organının keyfi bir şekilde yönetemeyeceğini, halkın rızası olmadan vergi koymayı veya mülkleri el koymayı yapamayacağını belirtir (örn. "Temsil olmadan vergilendirme yok"), yasa yapma yetkisini başka bir kuruma devredemeyeceğini, bu durum nondelegation doktrini olarak bilinir.

Frenler ve dengeler mekanizması

Bir gücün diğerlerinden üstün gelmesini engellemek ve birimleri birlikte çalışmaya teşvik etmek için, kuvvetler ayrılığını uygulayan yönetim sistemleri "**frenler ve dengeler**"ni geliştirdiler. Bu terim de [Montesquieu](#)'e atfedilmektedir. Frenler ve dengeler sistemi sayesinde güçlerden birisi bir diğerinin gücünü yasal işlemler tabanında sınırlayabilmektedir.

Kuvvetler ayrılığı ilkesini benimsemiş her ülkenin kendine özgü bir "frenler ve dengeler" sistemi vardır. Örneğin [yargı](#) organı; [yasama](#) ve kısıtlı olarak da [yürütme](#) organının çıkarmış olduğu yasal düzenlemelerin öncelikle [anayasaya](#) uygunluğunu [Anayasa Mahkemesi](#) vasıtası ile denetleyebilmektedir. Bununla birlikte [mahkemelerin](#) kuruluş, görev ve yetkileri [yasama](#) organı tarafından [yasalarla](#) düzenlenmektedir. Bundan sonraki aşama toplum yaşamında bireyler arasında ya da bireylerle devlet arasında ortaya çıkan uyumsuzlukların yargı eliyle yargı yöntemleri kullanılarak çözümlenmesidir. [Yargıç](#) ve [savcılık](#) teminatı olarak bilinen güvenceler esasında yargı bağımsızlığının sağlanmasının teminatlarıdır. Her üç kuvvetin dengeli bir biçimde bir diğerini frenleyebilmesi kuvvetler ayrılığı ilkesinin özünü oluşturmaktadır. Kuvvetler ayrılığı teorisinin ardındaki temel dürtü [Aristo](#), [Platon](#), [Cicero](#), [Locke](#) ve [Montesquieu](#)'dan bu yana hep [devleti](#) yönetme gücünün tamamının bir kişi veya bir grup kişi elinde toplanmasının [mutlakiyete](#) yol açacağı endişesi ve bunu önlemek düşüncesidir.^[22]

Yasama (Meclis/ler)

Yürütme (Hükümet/ler)

Yargı (Bağımsız Mahkemeler)

- Yasa çıkarma gücü
- Vergi çıkarma gücü, borç alma ve bütçe hazırlama gücü
- Genellikle savaş ilan etmek için tek yetkili
- Soruşturma açma yetkisi, özellikle yürütme birimine karşı
- Çoğunlukla yürütme biriminin başına birini atama gücü
- Bazen mahkemelere yargıç atama gücü
- Anlaşmaları onaylama gücü
- Başkan bazen yasaları veto edebilir.
- Meclis tarafından azledilmeyi de göze alarak bazı yasaların uygulanmasına karşı çıkabilir
- Çeşitli amaçlar için ayrılmış bütçeyi harcamayı reddedebilir.

- Savaş yönetimi (askeriyenin operasyonel yönetimi)
- Çeşitli durum ilanlarına yetkilidir (acil durum, afet ilanları gibi), yasalara uygun düzenlemeler çıkarabilir ve yürütme emirleri verebilir.
- Genellikle yargıçları atar
- Bazen suçluların affedilmesini sağlar
- Hangi durumlarda hangi yasaların uygun olduğuna karar verir
- Bir yasanın anayasaya aykırı olup olmadığını denetler
- Yasaların yorumlanmasında ve anlaşmazlıklarda uygulanmasında tek yetkilidir
- Bazen, bazı yasaların daha önemli yasalarla (örneğin anayasa ile) uyumlu olmaması durumunda bu yasaları geçersiz kılabilir
- Suçluların idaresine karar verme gücü
- Kanıtların bulunması ve gerekli dokümanlarının oluşturulmasına zorlama gücü
- Temyiz işlemi tutarlı uygulamaları gerektirir ama tek tek davalar için karar verme yetkisi düşük makamda bulunan yargıçların yetkisinde olabilir (bu yargıçların ne kadar yetkili oldukları davaların tipine göre değişebilir)
- Sadece gerçek kişiler tarafından öne sürülen gerçek anlaşmazlıklar üzerinde karar verebilme yetkisine sahiptir
- Kendi üyelerinin idaresi
- Genellikle diğer birimler tarafından sebep gösterilmeksizin görevden alınamazlar

Bakiye durumunu dengede tutmak

Yasama ve yürütme birimlerinin teorideki bağımsızlığı bir miktar bu iki birimin ayrı ayrı seçimlerinden ve halka karşı doğrudan sorumlularından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte birimlerin birbirlerinin işlerine müdahalesini engellemek için yargısal önlemler de vardır. Yargısal bağımsızlık yaşam boyu görevlendirme, gönüllü emeklilik ve yasama tarafından çok zor görevden alınabilmeleri sayesinde sağlanmaktadır.

Üç devlet biriminin güçlerini sınırlayan yasal düzenekler çok büyük oranda halkın fikirlerine (kamuoyuna) dayanmaktadır. Kamuoyu, yasal otoritenin meşruiyetine ve fiilen uygulanmasına olanak sağlar. Fren ve denge sistemi aynı zamanda kendi kendine yönetilebilir bir sistemdir. Gücün suistimali caydırılabilir ve gücü elinde toplama durumu da diğer iki birimin düzeltmesi sonucu engellenebilir. Böyle bir durumda düzeltme kendiliğinden gelmez ve diğer iki birimin aktif olarak bu durumu engellemesi gerekir. Birimlerin bağımsızlığının ve -biraz da bunun bir sonucu olarak- tarafsızlığının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Böylece tiranlığın ve totaliter bir yönetimin önüne geçilebilir.

Kuvvetler ayrılığı modellerinin temel görünüşleri ve mukayeseleri

Güçlerin yüksek bir derecede ayrıldıkları anayasalar dünya çapında yaygın olarak görülmektedir. [Birleşik Krallık sistemi](#) güçlerin etrafını kuşatan özellikteki yapısıyla diğerlerinden farklı ayırt edilebilmektedir. [İtalyada](#) güçler tümüyle birbirinden ayrılmış olup bakanlar kurulu, parlamento meclislerinin her ikisinden de [güvenoyu](#) almak zorundadır. [Latin Amerika](#) ülkelerinden bazılarında hükümet seçim kurulları bulunmaktadır.

[Yeni Zelanda](#) ve [Kanada](#) gibi ülkeler güçlerin hafif bir biçimde ayrıldıkları ülkelere örnektir. Kanada, teoride kollarn ayrımıyla belirginleşmekte olsa da uygulamada güçler ayrımını sınırlı biçimde uygulamaktadır.

[Yeni Zelanda](#) anayasası birçoğu zımni olarak ifade olunan bir dizi anayasal güvencelerle güçlerin ayrıldığı ilkeler üzerinde oluşturulmuştur. Yürütmenin kararlarını uygulama yeteneği genel olarak karışık oransal üye sistemiyle seçilen yasamaya dayalıdır. Bunun anlamı hükümeti ender olarak tek bir partinin oluşturması ancak çoğunlukla koalisyon partilerinin hükümet kurmasıdır. Yargının hükümet müdahalesinden bağımsızlığı sağlanmıştır.

Bir dizi yargı kararları, yasanın [içtihat](#) yoluyla yorumlanmasıyla elde edilmişse [yürütme](#) organı [yasama](#) tarafından gerekli mevzuatın oluşturulması bakımından başlatıcı olarak rol alabilir. Yürütme organı herhangi bir hükmün yeniden incelenmesi veya yenilenmesi için herhangi bir yargısal organdan istekte bulunamaz; verilen hüküm nihaidir. Yürütme; yargı kurumu veya onun herhangi bir bireysel mensubu üzerinde bir otoriteye sahip değildir.

Kuvvetler ayrılığı özelliği taşıyan sistemler arasındaki ilişkinin yoğunluğuna göre birbirinden farklı özellikler taşıyabilmektedir. Kuvvetlerin yumuşak bir şekilde birbirinden ayrıldığı yapılara [parlamentar sistem](#); kuvvetlerin sert bir şekilde birbirinden ayrıldığı yapılara ise [başkanlık sistemi](#) adı verilmektedir. Kuvvetler ayrılığı mevcut olmakla birlikte devlet başkanına yürütme organı içinde ağırlık verilmişse bu tür bir yapıya da [yarı başkanlık sistemi](#) adı verilmektedir.^[23] Kuvvetler ayrılığı sistemleri de kendi içinde kuvvetlerin sert ve yumuşak ayrılığı olmak üzere ikiye ayrılır. Sert kuvvetler ayrılığı sistemine [başkanlık sistemi](#), yumuşak kuvvetler ayrılığı sistemine ise [parlamentar sistem](#) denir. Buna karşın [parlamentar sistemin yasama](#) ve [yürütme](#) arasında sürekli bir işbirliğini gerekli kıldığı ve bu nedenle sadece [başkanlık sisteminin](#) net kuvvetler ayrılığına dayandığı da ileri sürülmektedir.^[24]

Tipik kollar

- [Yasama](#)
- [Yürütme](#)
- [Yargı](#)
- **Denetleme Kurumları:** [Devlet Denetleme Kurulu](#), [Anayasa Mahkemesi](#) vb.
- **Seçim Kurumları:** İl ve İlçe Seçim Kurulları vb.- seçim komisyonları, kürsüler veya diğerlerinden bağımsız mahkemeler
- [Savcılıklar](#)

Üç kuvvetliler

Avustralya

[Avustralya](#) gerçek anlamda yasama ve yürütme güçleri arasında kesin bir ayrılığı oluşturmamıştır. Hükûmet bakanlarının parlamento üyesi (milletvekili) olmaları gerekmektedir ancak federal yargı sistemi diğer iki kuvvet olan yasama ve yürütmeden kesin bir biçimde ayrılmıştır. Bununla birlikte, [ABD](#) anayasasının etkisi altında, Avustralya Anayasası da üç kuvveti birbirinden ayrı olarak tanımlamaktadır. Bu ülkenin anayasal durumu yargıçlar tarafından kuvvetler ayrılığının dolaylı açıklaması olduğu yönünde yorumlanmaktadır. Ülkenin [federe devlet](#) hükûmetleri benzer düzeyde kuvvetler ayrılığına sahiptir ancak bu genel olarak anayasal düzeyde olmaktan ziyade geleneksel tabandadır.

Avusturya

[Avusturya](#) ve [Cekoslovakya'nın](#) 1920 tarihli anayasaları [Avrupa](#)'da anayasa akademisyeni olan [Hans Kelsen](#) tarafından hazırlanmıştır.^[25] Kelsen, Avusturya Anayasal İstinaf Mahkemesini (Anayasa Mahkemesi) anayasaya aykırı edimlere karşı anayasanın savunulması için^[26] üçlü idari yapının bir parçası olarak sunmuştur.

Birleşik Devletler

[ABD](#) Anayasası, Madde 1 Kısım I Kongre'ye şunu tanıır: "Yasama güçleri burada teslim edildiği gibidir." der ve Madde 1 Bölüm 9'da Kongre'ye yasaklanmış edimler anlatılırken Madde 1 Bölüm 8'de bu madde ile izni verilmiş edimleri sayar. Yetki veren Madde II ifadesi [yürütme](#) gücü için herhangi bir sınır koymamakta ancak *Yürütme gücü bir Amerika Birleşik Devletleri Başkanına yetkilendirilmelidir.*^[27] Madde III'e göre [Yüksek Mahkeme](#), "Yargı Yetkisi"ni elinde bulundurur ve aynı madde; dönüm noktası özelliğini taşıyan [Marbury v. Madison](#) davası sonrasında Marshall mahkemesinde adli gözden geçirmeye (temyiz) işaret taşımakta olduğu biçiminde yorumlandı.^[28] '[Hükûmet](#)' terimi genel ve yaygın olarak '[yürütme](#)' işlevini yerine getiren siyasal yapının ifadesi olarak kullanılmaktayken 'ABD Federal Hükûmeti'; ayrı güçleri *hükûmetin kolları* olarak işaret etmektedir. [Parlamente sistemlerinde](#) devletin organları olarak ayrılmış yasama, yürütme ve yargı güçlerinin [başkanlık sistemini](#) uygulamakta olan ABD'de hükûmetin organları olarak ayrılmış biçimi olarak açıklamak mümkündür.

[Federal](#) sisteme göre teşkilatlanmış [ABD](#)'deki yapı; [Federal](#) (ulusal) devlet, [eyalet](#) (federe devletler) ve [yerel yönetim](#) kademelerine ayrılmıştır. Yasama, yürütme ve yargı görev ve yetkilerinin tanımlanmış olmasının [güçlerin yatay ayrılığını](#); federal devlet, eyaletler ve yerel yönetim yapıları da [güçlerin dikey ayrılığını](#) ifade ettiği belirtilmektedir.^[29] Başkan halkoyu ile seçilmektedir. Yürütme gücünü elinde bulunduran, devlet başkanı, bakanlar kurulu başkanı ve silahlı kuvvetlerin başı olan başkandan^[30] tamamen bağımsız olarak seçilen temsilciler meclisi ve senato yapıları bulunmaktadır. Meclis üyeleri 2 yıl içinde yenilenmektedir. Senatonun ise iki yıl içinde 1/3'ü yenilenmektedir. [Yargı](#) teşkilatındaki yargıçlar, [yasama](#) ve [yürütme](#) tarafından belirlenmektedir. [Federe devletlerin](#) (eyaletlerin) [vali](#) adı verilen yöneticileri [üniter devletlerin](#) aksine atamayla değil seçimle görev gelmektedir.

Birleşik Krallık

- [Parlamento - yasama](#)
- [Başbakan, Bakanlar Kurulu](#), Hükûmet Departmanları ve Sivil Hizmet- [yürütme](#)
- [Mahkemeler - yargı](#)

Yazılı halde derlenmiş bir belge olmayan İngiliz anayasasının gelişimi, yasamada eski bir rolü bulunan monarkın kişiliğinde yasama, yürütme ve yargının oluşturulması tabanında olmuştur. İngiliz parlamento düzeni; taç, lordlar kamarası ve avam kamarası olmak üzere üç temel kurumdan oluşmaktadır. Yürütme ise; Özel Konsey, Bakanlar Kurulu ve hükûmet olmak üzere yine üçlü bir yapılanmadan oluşmaktadır.^[31] Yargı bağımsız bir yapı ve adaletin kaynağı olarak tüm sulh hakimlerini ve tüm savcılarını kendi adına göreve getirir.

Kuvvetler ayrılığı İngiltere'de bir ilke olarak etkin bulunsu da anayasal sisteminin "zayıf bir kuvvetler ayrılığı" na (A. V. Dicey) sahip olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Örneğin, İngiltere'de yürütme; yasamanın bir altkümesidir. Hükûmet, Avam Kamarası'nda çoğunluğa sahiptir ve yasa çıkarmakta bir güçle karşılaşmaz. Bu nedenle hükûmet çok açık bir biçimde yasamadan üstün bir durumdadır (Lijphart,2005:22).^[32] ve Yüksek Mahkemenin 2005 anayasal reformu ile kurulup 1 Ekim 2009'da faaliyete geçmesine kadar^{[33][34]} yargının daha küçük miktarda bir ek uzantısı olarak bulunmuştur.

Başbakanın tavsiye üzerine Britanya monarkları tarafından atanmakta olan ve yasama, yürütme ve 2005 öncesine kadar yargı teşkilatında görevli bulunan Lord Chancellor 2005'e kadar; 'Avam Kamarası Sözcüsü', Bakanlar Kurulunda bir 'hükûmet bakanı' ve mahkemelerin idari yapısının, yargı sisteminin ve yargıçların atanmasının yapıldığı 'Adalet Bakanlığı departmanının başı' olarak bulunduğu yasama, yürütme ve yargı güçlerinin içinde bulunmuştur. 2005'teki anayasal reformla güçler ayrımına doğru gidilerek yasama işlevi Avam Kamarasına ve yargı işlevi Adalet Bakanlığına geçmiştir. Adalet Bakanı Departmanı Adalet Bakanlığı ile değiştirilmiş ve Lord Chancellor ise şimdi sürmekte olan Adalet Devlet Sekreteri pozisyonuna dönüştürülmüştür.

Cekoslovakya

[Cekoslovakya](#) Anayasası [Hans Kelsen](#) tarafından yaklaşık olarak [Avusturya](#) hükûmeti için anayasayı yazdığı zamanlarda 1920'de yazıldı. Anayasa, bir temyiz yargısını da içeren haliyle üç parçalı hükûmet modeli tabanında hazırlandı. Anayasa için temel alınan model Birleşik Devletler Anayasası modeliydi.

Fransa

[Fransa](#), 4 Ekim 1958 tarihli [Beşinci Cumhuriyet](#) anayasasına göre Fransa yönetimi^[35] üç kola ayrılmıştır.

- [Yasama](#). Fransa'da parlamento [Fransa Anayasası](#) Madde 24'e göre^[36] [Senato](#) ve [Fransa Ulusal Meclisinden](#) oluşur ve senato ülkedeki yerel yönetimlerin temsilini sağlar. [Parlamento](#) yasaları çıkarır, [hükûmetin](#) faaliyetlerini izler ve kamusal politikaları değerlendirir.

- [Yürütme](#). Anayasanın 20. maddesine göre hükümet millî politikayı belirler ve yürütür. Yürütme organı halk tarafından seçilen [cumhurbaşkanının](#) yanı sıra [Başbakan](#) ve [Bakanlar Kurulunu](#) da içermektedir. Fransa başbakanı cumhurbaşkanı tarafından aday gösterilmekte ancak hükümet yasama organı olan Fransa Ulusal Meclisine karşı sorumlu bulunmaktadır.
- [Yargı](#). Anayasanın 64. maddesi Cumhurbaşkanını [yargı bağımsızlığının](#) garantörü olarak ve [Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunu Cumhurbaşkanına](#) yardımcı olarak belirtir. Fransa Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu biri [yargıçlar](#) diğeri [savcılar](#) konusunda yetkili iki daireden oluşmaktadır. Yargı sistemi bünyesinde 4 Ekim 1958 tarihli [Besinci Cumhuriyet](#) anayasası ile kurulan Fransa Anayasa Kurulunu de bulundurmaktadır.

Hindistan

- [Parlamento - Yasama](#)
- [Başbakan, Kabine, Hükümet Departmanları & Sivil Hizmet- Yürütme](#)
- [Yüksek Mahkeme - Yargı](#)

[Hindistan](#), güçlerin açık biçimde ayrıştığı parlamenter hükümet sistemini izlemektedir. Yargı kuvveti diğer iki koldan tamamen ayrılmıştır. Yürütme güçleri, Bakanlar Kurulu Sekreteri ve diğer sekreteriyalarla asiste edilmiş 'Başkan' ve 'Başbakan' olarak yetkilendirilmiştir. Her üç kuvvet de *frenler ve dengelerin* bir diğeriyle denge içinde sürdürülmektedir.^[37]

Hong Kong

[Hong Kong](#); [Cin](#) idare topraklarında bulunan, [Birleşmiş Milletlerle](#) birlikte imzalanmış uluslararası bir antlaşma olan Sino-Britanya Katılım Bildirgesi ile uyumlu olarak oluşturulmuş bir özel idari bölgedir. Hong Kong'da, Hong Kong Temel Yasa'sı içinde belirtilmiş üç temel güç bulunmaktadır. Bu temel yasa içinde, tek ülke, iki sistem doktrini adı verilen taban üzerinde 'Britanya kolonisi' döneminde oluşturulan 'İngiliz Hong Kong'u politik düzenlemeleri korunmuştur.

- [Hükümet - yürütme](#)
  - [Yasama Konseyi - yasama](#)
  - [Yargı](#)- (Son İnceleme Mahkemesi ve diğer mahkemeler ve kürsüler)- [Yargı](#)
- [Hong Kong](#) Yürütme Şefi, 1.200 üyeli bir seçim komitesi tarafından hem bölgenin hem de hükümetin başı olmak üzere seçilir ve resmi olmayan üyeler ile hükümet sekreteriyasından oluşan Hong Kong Yürütme Konseyine başkanlık eder. Mahkemeler yargısal anayasal yasamadan ve idari edimlerden inceleme yetkisini uygular ve işlemlerinde kuvvetler ayrımını gözetir. Hong Kong Son Adli Temyiz Mahkemesi (Yargıtay) Başkanı bu durumu (kuvvetler ayrılığını) 2010 adli yılı açılışında yaptığı konuşmasında ifade etti.^[38] Çin Halk Cumhuriyeti liderleri ve üç kuvvetin bağımsızlığını değil *yürütme-başkanlığındaki sistem* adıyla işbirliği içinde bulunmalarını desteklediklerini savunan politikacıların kuvvetlerin politik bağımsızlığına karşı oldukları öne sürülmektedir.^[39]

Türkiye

[Yasama \(TBMM\)](#)

[Yürütme \(Cumhurbaşkanı\)](#)

[Yargı \(Bağımsız ve Tarafsız Mahkemeler\)](#)

[Türkiye Cumhuriyeti Anayasası](#) 7. Maddesine göre; "[Yasama](#) yetkisi Türk Milleti adına [Türkiye Büyük Millet Meclisinin](#)dir. Bu yetki devredilemez." Madde 75 TBMM'nin kuruluş esaslarını, Madde 87 Görev ve Yetkileri'ni açıklamaktadır.^[40]

- [Kanun](#) koymak, değiştirmek ve kaldırmak,
- [Bakanlar Kurulunu](#) ve [bakanları](#) denetlemek,
- Bakanlar Kuruluna belli konularda Anayasanın 87. maddesine dayanarak [Kanun hükmünde kararname](#) çıkarma yetkisi vermek,
- Bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek,
- Para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek,
- Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek,
- Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.
— [Cumhurbaşkanı](#):^[41]
- [Yasama ile ilgili görev ve yetkileri](#):
  - Gerekli görmesi durumunda TBMM açılış konuşması yapmak,
  - Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj vermek.
  - Gerekliğinde TBMM'ni toplantıya çağırarak,
  - Yasaları yayımlamak,
  - Yasaları tekrar görüşülmek üzere TBMM'ye göndermek,
  - Gerekli görmesi halinde Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları halkoyuna sunmak,
  - Kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, TBMM İçtüzüğü'nün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil ve esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açmak,
  - Kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarmak,
  - Yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarmak.
- [Yürütme ile ilgili görev ve yetkilerinden bazıları](#)

- Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son vermek,
- Bakanlar Kurulu'na başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulu'nu başkanlığı altında toplantıya çağırmak,
- Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son vermek,
- Yabancı devletlere Türk Devleti'nin temsilcilerini göndermek, yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,
- Milletlerarası antlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
- TBMM adına [Türk Silahlı Kuvvetlerinin](#) Başkomutanlığı'nı temsil etmek,
- Genelkurmay Başkanını atamak,
- [Devlet Denetleme Kurulu](#) üyelerini ve başkanını atamak,
- Üniversite rektörlerini seçmek.
- **[Yargı ile ilgili görev ve yetkilerinden bazıları](#)**
  - [Anayasa Mahkemesi](#) üyelerini seçmek,
  - [Danıştay](#) üyelerinin 1/4'ünü seçmek,
  - [Yargıtay](#) Cumhuriyet Başsavcısını ve Vekilini seçmek,
  - [Askerî Yargıtay](#) üyelerini seçmek,
  - [Askerî Yüksek İdare Mahkemesi](#) üyelerini seçmek,
  - [Hâkimler ve Savcılar Kurulu](#) üyelerini seçmek.
- [Bakanlar Kurulu](#) ve [Cumhurbaşkanı](#)^[42]

Anayasanın 106. maddesi Bakanlar Kurulunun kuruluşunu açıklamaktadır. Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve Bakanlar Kurulu üyeleri, Cumhurbaşkanı'nın atanır. Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer. Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında iş birliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur.
- Bakanlar Kurulu, cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlardan oluşur,
- Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlar, milletvekili seçilebilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı'nın atanır,
- Bakanlar Kurulunun çalışma usullerini düzenleyen bir yasa yoktur,
- Anayasa Mahkemesi; Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcısı vekilini, Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Anayasanın 148. maddesine göre Yüce Divan sıfatıyla yargılayabilir,
- Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulunun başı olarak bakanlıklar arasındaki uyumu sağlar,
- TBMM, çıkaracağı bir yasayla Bakanlar Kuruluna [Kanun Hükmünde Kararname](#) çıkarma yetkisi tanıyabilir,
- Bakanlıkların görev ve yetkileri TBMM'nin çıkaracağı yasayla düzenlenir.
- Bakanlar kurulu, yürütmenin faaliyetlerinden dolayı siyasi olarak TBMM'ye, görevleri sırasında işledikleri suçlardan ötürü cezai olarak Yüce Divan'a karşı ve diğer yandan hukuki olarak sorumludur. Hukuki sorumluluk gereği yürütmenin işlem ve eylemlerine karşı yargıya başvurularak işlemlerin iptali ve zararların temini talep edilebilir.^[43]
- [Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının](#) 138. maddesi yargı bağımsızlığını, 139. maddesi hâkim ve savcılık teminatını güvence etmektedir. Esasen mahkemelerin bağımsızlığı ile yargıçların bağımsızlığı eş anlamlıdır. Yargı yetkisi, hukuk devletinin temel kurumlarından olduğu için her türlü baskı ve etkiden uzak biçimde yürütülmelidir.
- **[Anayasa Mahkemesinin görevleri](#)**^[44]
  - İptal davası açmak; kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, meclis içtüzüğünün anayasaya uygunluğunu denetlemek,
    - **Yüce Divan** sıfatı ile;
      - Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcısı vekilini, Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamak^[45]
      - Parti kapatma davaları,
- **[Yargıtay Başkanlığı \(Adli yargı\) görevleri](#)**
  - [Hukuk ve ceza mahkemeleri](#) uyuşmazlıklarına bakmak,
  - [Sulh Hukuk Mahkemeleri](#) temyiz mercii
  - [Asliye Hukuk Mahkemeleri](#) temyiz mercii
  - [Sulh Ceza Mahkemeleri](#) temyiz mercii
  - [Asliye Ceza Mahkemeleri](#) temyiz mercii
  - [Ağır Ceza Mahkemeleri](#) temyiz mercii
- **[Danıştay Başkanlığı \(İdari yargı\) görevleri](#)**
  - Yürütme ve idarenin hukuka aykırı işlemlerini iptal etmek,
  - [İdare mahkemelerinin](#) temyiz mercii,
  - [Vergi mahkemelerinin](#) temyiz mercii,
  - [Bölge idare mahkemelerinin](#) temyiz mercii,

- Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında görüş bildirmek.
- [Askeri Yargıtay Başkanlığı](#)
- [Askeri Yüksek İdare Mahkemesi](#)
- [Savıstay Başkanlığı](#)
- **Diğer sistemler**
- **Almanya**
[Almanya](#) hükümetinde üç kuvvet Federal Almanya Cumhuriyeti Temel Yasasında daha da ileri olarak 6 temel yapıya bölümlendirilmiştir:
- Federal **Başkan** (Bundespräsident)- **Yürütme**
- Federal Bakanlar Kurulu (Bundesregierung)- **Yürütme**
- Federal Kurultay (Bundestag) ve Federal Konsey (Bundesrat)- **Yasama**
- Federal Meclis (Bundesversammlung)- (Federal Kurultay ve Almanya federe devletlerinden gelen seçicilerden oluşur.) Başkanlık seçici heyeti
- Federal **Anayasa Mahkemesi** (Bundesverfassungsgericht)- **Yargı**
Federal düzeydeki yargılama kolu olan [Anayasa Mahkemesinin](#) yanında yine federal düzeyde beş [Yüksek Mahkeme](#) — biri medeni hukuk ve ceza davaları (*Bundesgerichtshof*) ve idare, vergi, iş hukuku ve sosyal güvenlik konularının her biri için toplam dört adet olmak üzere— oluşturulmuştur. Ayrıca federe devletler (Länder / Bundesländer) düzeyinde kurulmuş mahkemeler ilk önce sayılan beş Yüksek Mahkemenin mevki bakımından aşağısında bulunmak üzere oluşturulmuş olup Yüksek Mahkemelere oldukça ender olarak görev düşmektedir.
- **Belçika**
[Belçika](#) farklı yönetim seviyelerinde üçlü politik yapıyı oluşturmuş federal bir devlettir. 1831 Anayasası; monarkın güçlerini sınırlayan ve güçlerin sert bir biçimde ayrıştırıldığı, zamanın en özgürlükçü olanlarından birisi olarak değerlendirilir. Belçika enstitülerinin şematik gösteriminde belirtildiği gibi üç temel ilke üzerinde biçimlenmiştir.
Belçika kurumlarının şematik gösterimi:
Üçlü siyasal yapı (kuvvetlerin yatay ayrılığı):
- Yasama gücü, genel seçim sistemi (bir kişi bir oy) ile belirlenmiş seçimle tespit edilen meclis yapısına verilmiştir.
- Yürütme gücü, Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Bakanlar kral tarafından genellikle meclisteki (seçilerek belirlenen) milletvekilleri arasından atanırlar. (Bununla birlikte milletvekili olmayan kişiler de bakan olarak atanabilir.) Ancak bakan olarak atanmaları halinde seçilmiş oldukları vekillikten istifa etmelidirler.
- Yargılama yetkisi mahkemeler tarafından kullanılmaktadır. Üst düzey mahkeme başkanları Yüksek Yargı Kurulunun önerdikleri arasından bakan tarafından atanmaktadır.
  - Üst düzey başkanlar bir yargıç veya soruşturma yargıç veya savcı olarak atanabilirler.
  - Hükümetin yürütme gücü bunu yerine getirmek için fiziki yapıları (tesis oluşturma, personel istihdamı ve mali kaynak kullanımı) sağlanmasından sorumludur.
  - Yargıçlar ve diğer bazı kişiler belirli mevkilere (askeri, emniyet teşkilatı, ruhban, noterlik, sınırlı görevleri olan yargıçlık) atanabilirlerse de bu durumda bir seçim faaliyeti içinde bulunamazlar.
- **Bağlı kurumlar (güçlerin dikey ayrımı):**
- Ulusalüstü emirnameler ([AB yasaması](#)) ve uluslararası anlaşmalar federal düzeyde onaylanması gerekmektedir. (Federal devlet; Belçika ulusal devleti anlamındadır.)
- Federal düzey aşağıda belirtilenlerin birleşimidir:
  - İki meclisli bir yasama organı (Senato ve Temsilciler Evi) (2014'te doğrudan seçilen bir yapı oldu. Senato dolaylı olarak bölgelerden atamayla teşkil edilen bir yapı oldu.)
  - Federal bir hükümet (Başbakan ve Bakanlar ile devlet sekreteryası)
  - Adaletin gözetilmesi, savunma, dışişleri ve sosyal güvenlik, kamu sağlığı ile görevli.
  - Yüksek Mahkeme, Anayasa Mahkemesi, İptal (veya temyiz) mahkemesi
- Bölgesel (federe) düzeyde şunlardan oluşmaktadır:
  - Tek yapıdan müteşekkil parlamento
  - Bakan-başkan (bakanlar ve devlet sekreteryası) tarafından yönetilen bölgesel bir hükümet bölgesel konularla ilgili görevlendirilmiştir.
- Vilayetler de benzer yapılara sahiptir:
  - Tek yapılı vilayet kurulu
  - Vilayet konularıyla görevli, başkan yardımcısıyla asiste edilmiş vilayet yöneticisi.
  - Temyiz mahkemesi, Takdir Mahkemesi
- Vilayetler 'Arrondissement' adı verilen orta derecedeki belediye alanlarına bölünmüştür.
  - Arrondissemental belediye alanlarında bir yürütme düzeyi bulunmaktadır.
- Kent ve mahalli idare yapıları:
  - Bir kent veya mahalli idare kurulu
  - Bir belediye başkanı, belediye meclis üyeleriyle asiste edilmiş olup yerel konularla görevlidir.
  - Sulh Mahkemesi, Düzenleyici Mahkeme (üç yargıç).
  - Sulh yargıç ve polis mahkemesi yargıçları (tek yargıçlı mahkemeler)

- Kral, devletin başıdır, siyasal bir gücü bulunmamaktadır ve her edim ve ifadesinin bir bakan tarafından yürütme onayının verilmesi gerekir; bakanların atamalarını yapar ancak onları seçme yetkisi yoktur (yürütme gücü); parlamentoda çıkarılan yasaları imzalar ve yürürlüğe koyar. (yasama yetkisi)
- Devletin başı silahlı kuvvetlerin komutanıdır (sadece sembolik olarak). Silahlı kuvvetler siyasal bakımdan Savunma Bakanlığına bağlıdır ve Genelkurmay Başkanı parlamentoya karşı sorumludur ve emirleri Savunma Bakanı ve hükümetten almaktadır.
- Belirli işlevler birbiri ile bağdaşmaz nitelikli olarak addedilmiştir ve bu sayılanlardan birisini icra edecek olanlar bir diğerini de beraberinde yerine getiremeyeceklerinden birisinden istifa etmelidirler. (Ordu komutanları savaş dönemi içinde bile olsa bakan olamazlar.)

Kosta Rika

1948'deki [44 gün savaşının](#) sonucu olarak eski başkan ve zorunlu aday [Rafael Ángel Calderón Guardia](#) başkanlık seçimini kaybettikten sonra [Kosta Rika](#)'nın nasıl bir modeli izleyeceği seçimi kazananların önünde çözülmesi gereken temel konu olarak belirginleşti. [Jose Figueres Ferrer](#) liderliğindeki düzenlediği halk oyu ile bir Anayasa Meclisi oluşturuldu, anayasa 1949'da uygulamaya geçirildi ve yürürlükte kaldı. Kurucu meclis daha korporatist düşünceleri reddettiği için bu anayasa 1871 anayasası üzerinde yapılan değişikliklerle oluşturuldu. Yeni anayasada yasama, yürütme ve yargısal kollardan oluşan bir yapı getirildi. Ancak bunlarla birlikte ve bunlara eşit güçte, ilki seçimleri denetleyen, kararları gözden geçirilemeyen 'seçimsel brans'; ikincisi tek parçalı yasama meclisinin altında yer verilen ancak ona eşit güçte olduğu kabul edilen 'kontrolör brans' olmak üzere iki otonom yapı daha oluşturuldu. Kurum, hükümet binaları ve bina sahipleri için parasal ihtiyat da sağlamaktadır ve rutin olarak, görevi kötüye kullanmaları nedeniyle belediye başkanlarının düşürülmesini işleme koymaktadır. Kesin biçimde oluşturulmuş bu kurum ülkenin beşinci gücü durumundadır.

Macaristan

[Macaristan](#)'da güçler ayrılığı ilkesi uyarınca kurulmuş; parlamento, hükümet, mahkeme sistemi ve kamu ithamcısı olmak üzere dört farklı brans bulunmakta olup bunlar da altı bölüme ayrılmıştır.

- **Parlamento (Magyar Országgyűlés)**: Vekiller, oldukça karmaşık bir yöntemle, iki turlu oylama sistemi vasıtasıyla halk tarafından 4 yılda bir seçilir.
- **Hükümet (Magyar Kormány)**: %50+1 salt çoğunluk oyu ile 4 yıllık bir dönem için seçilir ve seçildikten sonra aynı oy miktarıyla herhangi bir an düşürülebilir.
- **Yüksek Mahkeme (Legfelsőbb Bíróság)**: Adliye şefi 2/3 oy çoğunluğu ile parlamento tarafından seçilir, hükümet gözetiminde değildir.
- **Anayasa Mahkemesi (Alkotmánybíróság)**: Üyeleri meclisin 2/3 oy çoğunluğu ile 8 yıl için seçilir, bu yapı meclisin çıkardığı yasaları baştan yok sayabilir ve hükümet gözetiminde değildir.
- **Baş Kamu Adına Suçlayıcısı (Legfőbb ügyész)**: Parlamentonun 2/3 oy çoğunluğuyla 6 yıllık bir dönem için seçilir, büro bütçesi sabit olup hükümet gözetiminde değildir.
- **Cumhurbaşkanı (Köztársasági Elnök)**: Macaristan Parlamentosu'nun 2/3 oy çoğunluğuyla 5 yıllık bir dönem için (bir defadan fazla olmamak kaydıyla) seçilir. Sadece sembolik gücü bulunur, yasaları imzalar ve barış döneminde orduya komutanlık yapar.

[Macaristan](#)'daki Kamu Adına Suçlayıcısının bağımsız yapısal durumu [1974 Devriminden](#) sonra [Portekiz](#) tarafından model olarak alındı. [Başsavcılık](#) sadece son zamanlar içinde; 1989'da [komünizmin](#) çöküşünden sonra [Macaristan](#) demokratik yapısının dördüncü bir sütunu haline geldi. Bu mevki [Macaristan Anayasası](#)'nın XI. yeni fıkrasıyla bağımsız bir yapı haline geldi. Değişikliğin anlamı devlet gücünün kötüye kullanım ihtimalinin - özellikle de muhalif politikacılara karşı meydana gelebilecek, seçimlerden uzun süreli harem tutulmalarına yol açabilecek hatalı suçlamaların önlenmesiydi. Macaristan'da Başsavcılar yanı sıra "pótmagánvád" adı verilen tarafsız gerçek kişiler tarafından da [mahkemelere](#) doğrudan başvuru yapılabilmektedir. İddiaların haklı olup olmadığına mahkemeler karar vermektedir.

Tayvan

[Sun Yat-sen'in Beş kuvvetin ayrılığı](#) düşüncesine göre, Çin Cumhuriyeti hükümetinin beş kuvvet kolu bulunmaktadır.

1. Yuan yürütme- Yürütme organı Çin Cumhuriyeti Başbakanı tarafından idare olunmakta ise de gerçekte **yürütme** siyasetini belirleyen Çin Cumhuriyeti Başkanı tarafından idare olunmaktadır.
2. Yuan yasama- tek meclisli parlamento tarafından yürütülen '*yasama*'
3. Yuan yargı- Çin Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Çin Cumhuriyeti En Yüksek Derece Mahkemeleri birbirinden farklı yargılama konularını yürütmektedir.
4. Yuan Denetim Kurumu- **kontrolörlük** kolu
5. Yuan Sınay Kurumu- **Sivil hizmetler insan kaynakları yönetimi**

[Çin Cumhuriyeti](#) Başkan ve Başkan Yardımcısı aynı zamanda ilga olunmuş [Ulusal Meclis](#) anayasal olarak yukarıda sayılmış beş kuvvet kolundan değildir. 2005'te iptal olunmasından önce, [Ulusal Meclis](#) ve başkan ve başkan yardımcısını seçmekle görevlendirilmiş **Seçim Kurulu** anayasal kurumlardan birisiydi. 2005 anayasa değişiklikleriyle [Ulusal Meclis](#)in yasa düzenleme yetkileri Yuan yasaması'na ve meclisin seçme yetkileri seçmenlere aktarıldı. Yasama ve yürütme güçlerinin arasındaki ilişkiler oldukça az miktarda tanımlanmıştır. Bunun yol açtığı, ülkenin politik ortamını neredeyse tümüyle felce götüren sorunlara bir örnek; devlet başkanının ne yasaları veto etme yetkisinin ne de (iktidar) partisinin azınlığa düşmesi halinde yasama organını dağıtma yetkisinin bulunmayışıdır.^[46] Yürütme ve denetim yuanları; liderleri başkan tarafından atandığı ve yasama yuanı tarafından onaylandıklarından marjinal güçler oldukları yönünde değerlendirilmektedir. Yasama yuanı kendi başkanlığı seçen tek organ olarak bulunmaktadır. Başkan yardımcısının uygulamada bir sorumluluğu yoktur.

Yorum

Burada kuvvet ayrılığından söz edilmektedir. Bu yapı, insanı güden kuvvetler olarak ele alındığında sorunları katlayıcı olmaktadır. Yürütme, Yargı ve Yasa çıkarıcılar ayrılması ile birbirine hakimiyet yapısında olmamalıdır kuralı oluşturulmaktadır.

Konu eğer bir diktatör olmaması açısından ise doğrudur. Ancak birey hakkı önemli ise, buna göre yaklaşım, hizmet öne çıkmamaktadır. Benim dediğim geçerli olsun yaklaşımı içinde olmaktadır.

Prensip güdülemek ile yönetmek ise, Ülkemizde 1980 Diktasının oluşturduğu, bürokrat Anayasası olduğuna göre, bu kurallara uymalı denilir. Cumhurbaşkanı geniş yetki verince, onun halk tarafından seçilmesi ile bazı kesimlerce diktatör denilmesi, belirli kesimleri kayırmamasından ileri gelmektedir. Kısaca birey hakkı esas olmadıkça tam adaletten söz edilemez. Yarım adalette adil olamaz. Her ülkede ayrı olması da onun gerçek adalet, birey hakları olmadığı, kamu önemli olduğunu vurgular. Kişi haklarında Kamu, Kurum ve Kuruluşlardan kişilerin hakları korunmalı, gözetilmeli ve talep olmadan sağlanmalıdır. Burada ise sözel söylenir ama yapılması konusunda ise şüpheler vardır. Filistin konusuna bu ülkelerin karşı tutumu olmamıştır.

Kuvvet Ayrılığına daha geniş bakacak olursak:

Birbirinden ayrı ve bağımsız dediğiniz zaman, hepsini ayrı kuvvet olması, hepsinin sizi ezmesi, kalıba alması olarak yapılabilir. Bu açıdan bunu uygulayan bürokrat, memurların yürütücü olması gerçekleşmektedir.

Bağımsız yargı denilmesi de yadırganmaktadır, birey hakkını gözetken, kişi hakları temelinde yargı denilmelidir. Zamanımızda Anayasa ve Yargıtay yine Anayasaya dayanarak haklı olduklarını, kimsenin birbirinin üstü olarak göremeyeceğini ifade etmişlerdir. Hekimlikte, kaynaklara bakarak, bu ilacı, hayır ötekini verelim bilimsel tartışmaya girenlere benzetirim. Hastaya bakın, rızasını alın ve eğer sorun olura diğerine geçin derim. Eskiden Penadur Beta infeksiyonu için tek doz yapıyorduk, ben çocuklardan rıza alıyordum, sen yaparsan olur, günlerce ilaç içmek istemem derlerdi. Ben acıtmasın diye, lokal anestetik/Lidokain kullanarak yapardım.

Parlamento sisteminde bir defa seçim yapılmakta, bu mekanizma, yürütme ve yasa yapmayı bünyesine almaktadır. Ancak, Ülkemizde ilk planda Yürütücü başkanı, Cumhurbaşkanı, milletin seçmesi ile başlayan sonra da yürütmenin başı hukuken tanınan bir durum ile gerçek 3 kuvvet yapısı oluşmuştur. Ancak Meclis bu gücü kendi bünyesine almak istemektedir. Parlamenter denilen sistem ile Başkanı da kendisi seçerek, Meclise bağlamak, Başbakan yapmak istemektedir.

Mekanizma fren ve dengeler değil, bireye göre uyarlaması prensip edilmelidir.

Seçim bireyin temsil edilmesi iken, bu mahkeme gibi yapılar ile tam bir kişinin hakkı boyotu ile oluşturulmalıdır. Bu nedenle yasalar bir kalıp değil, bir ilke yapılması olmalıdır. Örnek bir çocuk, babasının arabasını alır, kaza yaparsa, baba hırsızlık olarak yaklaşırsa bile, bu bir mirasın erken alınıp tahrip edilmesi konusudur.

Tarihçe ve ülkelerin uygulaması konumuz dışıdır.

Sharia, Wikipedia⁸

Sharia (/ʃəˈriːə/; **Arabic:** شريعة, **romanized:** *sharīʿa* [ʃaˈriːʕa]) is a body of **religious law** that forms a part of the **Islamic** tradition.^{[1][2][3]} It is derived from the **religious precepts of Islam** and is based on **scriptures of Islam**, particularly the **Quran** and the **Hadith**.^[1] In **Arabic**, the term *sharīʿah* refers to **God's** immutable **divine law** and is contrasted with *fiqh*, which refers to its human scholarly interpretations.^{[4][5][6]} Over time, **legal schools** have emerged, reflecting the preferences of particular societies and governments, as well as **Islamic scholars** or **imams** through their work on the theoretical (**usu**) and practical application (**furu'**/**Fatwa**) of laws and regulations. However, sharia has never been the sole valid legal system in Islam, and has always been used alongside **urf** (customary law) from the beginning.^{[7][8]} Although sharia is presented as a form of government in addition to its other aspects, especially by the contemporary **Islamist understanding**, **some researchers** see the **early history of Islam**, which was also modelled and exalted by most Muslims; not a period when the understanding of sharia was dominant, but a kind of "secular Arabic expansion".^{[9][10]}

Traditional **theory of Islamic jurisprudence** recognizes four **sources of Sharia**: the *Quran*, *sunnah* (authentic hadith), *ijma* (juridical consensus) and *qiyas* (analogical reasoning).^{[note 1][13]} Five Sunni **Madhhab** (legal school of Sunni Islam), **Hanafi**, **Maliki**, **Shafi'i**, **Hanbali** and **Zahiri**, developed Sunni methodologies for deriving Sharia rulings from scriptural sources using a process known as *ijtihad*.^{[4][5]} Traditional jurisprudence (*fiqh*) distinguishes two principal branches of law, *ibādāt* (rituals) and *mu'āmalāt* (social relations), which together comprise a wide range of topics.^{[4][6]} Its rulings are concerned with ethical standards as much as with legal norms,^{[14][15]} assigning actions to one of **five categories**: **mandatory**, **recommended**, **neutral**, **abhorred**, and **prohibited**.^{[4][5][6]} Fiqh was elaborated over the centuries by legal opinions (**fatwas**) issued by qualified jurists (**muftis**) and historically applied in Sharia courts by ruler-appointed **judges**,^{[4][6]} complemented by various economic, criminal and administrative laws issued by **Muslim** rulers.^[16]

In the 21st century, the role of Sharia has become an increasingly contested topic around the world.^[5] The manner of its application in modern times has been a subject of dispute between **Muslim fundamentalists** and **modernists**.^{[2][17]} There are progressives who argue that Sharia is compatible with **democracy**, **human rights**, **minority rights**, **freedom of thought**, **women's rights** and **banking**.^{[18][19][20]} According to human rights groups, some of the classical sharia practices involve serious violations of basic human rights, gender equality and freedom of expression, and the practices of countries governed by sharia are criticized. Against this, "the concept of human rights" can be categorically excluded by the governments of countries such as Iran and Saudi Arabia on the grounds that it belongs to secular and western values,^[21] and the **Cairo conference on the subject** by the **Organisation of Islamic Cooperation** declares that human rights can only be respected if they are compatible with Islam.^[22] The **European Court of Human Rights** in Strasbourg (ECtHR) ruled in several cases that Sharia is "incompatible with the fundamental principles of democracy".^{[23][24]} In Muslim countries in the modern era traditional laws have been widely used with European models.^{[5][25]} Judicial procedures and legal education have likewise been brought in line with European practice.^[5] While the constitutions of most Muslim-majority states contain references to Sharia its rules are largely retained only in family law.^[5] The **Islamic revival** of the late 20th century brought calls by **Islamic** movements for full implementation of Sharia, including **hudud corporal punishments**, such as **stoning**.^{[5][26]}

Etymology and usage

Contemporary usage

The word *sharīʿah* is used by Arabic-speaking peoples of the **Middle East** to designate a prophetic religion in its totality.^[27] For example, *sharīʿat Mūsā* means law or **religion of Moses** and *sharīʿatu-nā* can mean "our religion" in reference to any monotheistic faith.^[27] Within Islamic discourse, *sharīʿah* refers to religious regulations governing the lives of Muslims.^[27] For many Muslims, the word means simply "justice," and they will consider any law that promotes justice and social welfare to conform to Sharia.^[5] Jan Michiel Otto distinguishes four senses conveyed by the term *sharia* in religious, legal and political discourse:^[28]

- *Divine, abstract sharia*: God's plan for mankind and the norms of behavior which should guide the Islamic community. Muslims of different perspectives agree in their respect for the abstract notion of sharia, but they differ in how they understand the practical implications of the term.
- *Classical sharia*: the body of rules and principles elaborated by **Islamic jurists** during the first centuries of **Islam**.
- *Historical sharia(s)*: the body of rules and interpretations developed throughout Islamic history, ranging from personal beliefs to state legislation and varying across an ideological spectrum. Classical sharia has often served as a point of reference for these variants, but they have also reflected the influences of their time and place.

- *Contemporary sharia(s)*: the full spectrum of rules and interpretations that are developed and practiced at present.

A related term *al-qānūn al-islāmī* (القانون الإسلامي, Islamic law), which was borrowed from European usage in the late 19th century, is used in the Muslim world to refer to a legal system in the context of a modern state.^[29]

Yorum

Şeriat, dini kurallar ile yönetim değildir. Katolikler gibi bir sistem, din adamlarının karar verme üzerine yapılanan bir sistemdir. Belirtildiği gibi din, Kuran kuralları değildir. Kuranda geçen tabir etimolojik olarak *yol, mezhep, metod, âdet* demektir, buna Türkler Kanunilik derler. Hukuk açısından bakıldığında bir konu hakkında, a) Kuran bakılacak, sonra b) Resul sözleri/hadis, c) İçtihatlar, yorumlar ve d) Kıyas boyutu olacaktır. Türk Ceza Kanunu'nda kıyas, yorum ve kişilerin görüşü değil, somut bilimsel kanıt ve esaslar önemlidir. Yukarıdaki yaklaşım Katolik boyutuna benzer; a) İncil, b) Havarilerin sözleri, c) Papa ve konsül görüşleri, d) Papazın sizin hakkınızdaki yorumudur.

Şeriat; kelime anlamı, yol, usul, adet, metod, ulaştırma yöntemi anlamında iken, dini kural olarak ele alınması tamamen bir sosyal yaklaşımdır. Nitekim bu usul, Peygamber ölümünden sonra oluşmuştur. Daha önce sadece ceza yapısında Kuran temelli iken bu sosyal, kamu vicdanı şeklinde yayılmış ve başkalarının görüşü de eklenmiştir. Mezheplerin çıkışı çok sonra olmuştur. Hukuk ise Kuran temelinde aynı olması dikkate alınmamıştır.

Bu esas İslam değil, Katolik uygulaması daha net usulleri göstermektedir. İslamda, Kerbela olayından sonra bir yapıya kavuşmuştur. Osmanlı kendisi kanun çıkarmış, özellikle ceza yapısında ona uymuştur. Jüri değil, bilir kişi yaklaşımı ile uzman görüşü alınmış, bu toplum vicdanı olarak yorumlanamaz.

Ceza Hukukunda Kanunilik ilkesi vardır. Bir eylem somut olmalı ve açık kanunda belirtilmelidir. Yorum ve kıyas yasaktır. Şeriat ise kıyas ve yorum, görüşler üzerine olduğu için hukuk prensipleri dışındadır.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi: Madde 2- (1) Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.

(2) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.

(3) Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.

Bu nedenle birisinin yorumuna göre değil, aynı zamanda kişi talep etmese bile tüm indirimden yararlandırılmalıdır. Kuran hukuki yok demiş ama onun içeriği sonra doldurulmuştur. Selçuk ve Osmanlı şeriat değil Kanunla yönetilmiştir ve bu nedenle Kanuni denilir.

Olayı şeklen bakan, şeriat ile yönetilmiş sanabilir ama gerçek hukuk yapısında alakası yoktur.

Kurandan alınan dayanaklar; Şeriat kelimesi olarak geçen ayetler:

- **Kuran yöntemi, yolu ifadesi bozularak Katolik yaklaşımı, usulü şekline dönemez, bu şekilde de olamaz:** 1)_5/48: *Sana da kitabı hak olarak indirdik. Kitaptan onun yanında bulunmanı tasdikleyici ve onu denetleyip güvenilirliğini sağlayıcı olarak. O halde onlar arasında Allah'ın indirdiğiyle hükmet, Hak'tan sana gelenden uzaklaşıp onların keyiflerine uyma. Sizden her biri için bir yol/şeriat ve bir yöntem belirledik. Allah dileseydi sizi elbette bir tek ümmet yapardı. Ama size vermiş olduklarıyla sizi imtihana çeksin diye öyle yapmamıştır. O halde hayırlarda yarışın. Tümünüzün dönüşü Allah'adır. O size, tartışmış olduğunuz şeylerin esasını bildirecektir.* **Not: Kalıba ve kurala uyan iman etmiş değildir (49/14) yaklaşımı ile irdelenmeli, ayrıca her bir kişi için bir yol belirledik demek, hepimizin rıza ile sorumluluğu olduğu bildirmektedir.**

Bir yöntem belirlenmiş ise, bu nasıl Peygamber/Resul öldükten sonra Katolik tarzı olabilir? Hz. Muhammet zamanında önerileri Kuran temelli değilse ret edilmiştir.

Mekke fethinde fetih yapacağız diyerek, fetih suresi gösterilmiş, 7-8 kişi karşı çıkar biz Mekke'yi alırız derken antlaşma yapılmıştır. Hendek savaşında da bir bedel ödeyelim nefes alalım teklifi ise, Kuran desteği olmadığı için ret edilmiştir.

- **Bilinmeyen üzere gidilmez, veli ve diğer kişiler değil, kendi rızamız ve sorumluluk ile yol alınabilir: 45/18: Daha sonra seni, iş ve yönetimde bir şeriat/bir yol-yöntem üzerine koyduk. Artık ona uy! Bilmeyenlerin keyifleri ardınca gitme**

Not: İş ve yönetimde belirtilen şerait, Kuran temelli olmalıdır. Bunun dışındakiler geçerli bile kabul edilemez. Bilmeyenlerin keyifleri ardınca girme denilmektedir. Çoğunluğa bile uymama öğüdü vardır.

SAPTIRMALAR, TERCÜMEDE BOZULMALAR: Anlam saptırmaları olmuştur. Riba, haksız yere misli ile kazanç iken, bu faiz diye tercüme edilerek, birçok kişinin parası kaynağı kullanılmış bir bedel ödenmemiştir. Yasaklanan haksız kazançtır, riba denilerek haksız kazanç elde etmenin kapısını açmak değildir.

Tarihsel ve ülkelerin yaklaşımları konumuz dışıdır.

Kuran Değiştirilmesi, Nesh edilmesi olabilir mi?

Kuran son gelen kitap olduğuna göre, kendisinden önce gelenleri tasdik eder ve onları değiştirir, bozulan anlamları yerine oturtur. Başka kitap gelirse ancak o zaman Kuran da etkisizleşebilir.

Kuran dışındaki kitaplar değişime uğraması nedeni ile Kuran da en azından kendisi duruma göre değişmelidir diyenler vardır. Zaten Yaratıcı insanları yarattığına ve bildiğine göre kendilerine göre değişim yapacaklardır.

En basit olarak la-ilah: ilah yoktur iken, illa-Allâh-hu: inatla Allah'tır demek varken, başka tanrı yoktur diyerek, baştaki ilah yoktur zıt yaklaşım yaptıkları bilinmektedir. Bu nedenle tüm iddialara bakılarak onların mantık hataları ortaya konulacaktır.

Temelde Kuran yazım hatası olmaması açısından da ezberletilmiş, mukabele ile, hergün hatimler indirilerek ezber yapılmıştır. Yazımlarda bu mukabeleye uygun olmuştur. İngilizler 40,000 nüsha farklı yazım ile Kuran'ı bozmak istemişler ama mukabeleler ile düzletildiğini görmüşlerdir. Bu açıdan tarikatlara vasıtası ile anlam değişikliğine gidilmeye çalışılmıştır. Temelde bunun başlangıcı, Kerbela olayından sonra, artık İslam öldü, yeni din geldi diyenlerce olmuştur. Bu açıdan değişim yapmak için kuran ayetinde 300 civarında düşmeden söz edilmiştir.

Bunun mantık ve kavram yapılmadığı için olduğu masum yorum ile ifade edilebilir. Domuz haram dedikten sonra, arkasından aşırı ve haddi aşmamak üzere yenilebilir vurgusu zıt görülebilir. Kalıp insanları için evet, hayır dışında bir yaklaşım yoktur.

Dolayısıyla her toplum yazılı Kuran olmasına karşın, tercüme yapılmamasına karşın, kendilerine göre yorumlarla değiştirmektedirler. Buna göre literatür olan durumu belirtmektedir. Hatta, ayetlerin düştüğü, sonra gelenler birbirlerini nesh ettiği, kaldırdığı iddiası da vardır. Bundaki mantık hatası algılanmalıdır.

Konuya yayınlarla bakarsak:

[Kur'an'da nesh var mıdır? https://dinimizislam.com/9](https://dinimizislam.com/9)

Sual: Kur'an'da nesh var mıdır? **CEVAP:** Elbette vardır. Nesh, emir ve yasakların yürürlükten kaldırılması veya değiştirilmesi demektir. Allahü Teâlâ'nın, Hazret-i Âdem'den itibaren gönderdiği dinlerin hepsi itikatta aynı, amelde ise farklıydı. Sonra bütün dinleri nesh edip, İslamiyet'i göndermiştir. Kur'an-ı kerim 23 senede indi. Bu zaman zarfında bazı hükümler tedrici olarak indi. Mesela, içki önce haram değildi. Bir âyet inip fayda ve

zararından bahsedilmiş, zararı daha fazladır denilerek bırakılması istenmiş; fakat kesin olarak haram edilmemişti. Daha sonra kesin olarak haram edildi. Bir âyet-i kerime meali: **(Biz, daha iyisini veya onun gibisini getirmeden, bir ayeti nesh etmez veya unutturmayız.)** [Bekara 106] Hâşâ, bu âyet-i kerime lüzumsuz yere inmemiştir. Nesh var ki, böyle bildirilmiştir. İslam âlimlerinin kitaplarında bu hususta çok açıklama vardır. Türedilerin, nesh yok demelerine itibar etmemelidir.

YORUM: Ayet 2/106: *Biz bir ayeti siler, unutturur veya ertelersek ondan daha iyisini veya onun bir benzerini getiririz. Allah'ın her şeye gücü yeter olduğunu bilmedin mi?* Burada söz edilen İncil, Tevrat boyutu ile, diğerlerini kastedilmektedir. Ayet silindiğine dair bir veri, not var mıdır? Bir bakıma Kuran eski din kitaplarında olanı teyit için indirildiği (Kur'an-ı Kerim de kendisinden önce gelmiş olan bütün peygamberleri ve kitapları tasdik edici olarak gelmiş (bk. Bakara (2/97) *De ki: "Kim Cebrail'e -ki o, Allah'ın izniyle Kur'an'ı kendinden öncekini doğrulayıcı, inananlara yol gösterici ve müjde olarak senin kalbine indirmiştir- düşman kesilirse); Âl-i İmrân (3/3) O, sana **Kitap'ı**, daha öncekileri tasdikleyici olarak hak bir yoldan indirdi. Tevrat'ı ve İncil'i de indirmişti.); Mâide (5/48: Sana da kitabı hak olarak indirdik. Kitaptan onun yanında bulunana tasdikleyici ve onu denetleyip güvenilirliğini sağlayıcı olarak. O halde onlar arasında Allah'ın indirdiğiyle hükmet, **Hak'tan** sana gelenden uzaklaşıp onların keyiflerine uyma. Sizden her biri için bir yol/şeriat ve bir yöntem belirledik. **Allah** dileseydi sizi elbette bir tek ümmet yapardı. Ama size vermiş olduklarıyla sizi imtihana çeksin diye öyle yapmamıştır. O halde hayırlarda yarışın. Tümünüzün dönüşü Allah'adır. O size tartışmış olduğunuz şeylerin esasını bildirecektir) ve Hz. Peygamber'e İbrâhim'in dinine tâbi olması emredilmiştir (Nahl 16/123 *Daha sonra sana şunu vahyettik: Bir **hanif** olarak İbrahim'in milletine uy! O, müşriklerden değildi).* Bunlar varken, Tevrat, İncilin nesh edilmiş Kuran'dır niye denilmemektedir, bu kabul edilemez bir hata, saptırma olmaktadır. Evet bu ayet, bundan öncekilerle bağlantı kurmaktadır.*

Sual: Allah'ın, koyduğu bir hükmü, daha sonra değiştirmesi, akla uygun mudur? Nesh var mıdır?

CEVAP: Bütün hak dinlerde, iman bilgileri yani Amentü'nün esasları bozulmadan önce aynı idi. İmanda değişiklik olmaz. İki âyet meali: **(Kur'an, önce gelmiş olan kitapları tasdik edicidir.)** [Bekara 97], **(Tevrat'ı tasdik eden Kur'ana inanın!)** [Bekara 41]

YORUM: Tasdik edilen şey aynı olmalı veya anlam değişmemelidir. Bazı şeyler yasaklanırken, sonra serbest tutulduğu da ayetlerde vardır. 2/219: *Sana uyusturucuyu/şarabı ve kumarı sorarlar. De ki: "Bu ikisinde büyük bir günah vardır; insanlar için çıkarlar da vardır. Ama onların kötülüğü yararlarından çok daha büyüktür." Ve sana neyi infak edeceklerini de soruyorlar. De ki: "Helal kazancınızın size ve bakmakla yükümlü olduklarınıza yeterli olanından artanını verin." Allah, ayetleri size işte böyle açıklar ki, derin derin düşünebilirsiniz:* Bunun yanında Amentü Kuranda olmayan bir şeydir. Sonra oluşturulmuştur, burada da tartışmaya alınmamalıdır. Alkolden çıkarlar da vardır yaklaşımı dışlanmaktadır.

Nesh, Peygamber kıssaları ile Cennet ve Cehennemi bildiren âyetlerde olmaz. Yalnız, emir ve yasaklarda olur. Nesh; emir ve yasakları değiştirmek demek değil, bunların yürürlük zamanlarının bittiğini haber vermektir. Kur'an-ı kerim, Tevrat ve İncil'i nesh edip yürürlükten kaldırdı. **(Beyan-ül-hak).** Dinin emir ve yasakları tedrici olarak bildirildi. Mesela Bekara sûresinin 219. âyetinde, önce içkinin büyük günahı yanında, bazı faydalarının da bulunduğu bildirildi. Daha sonra haram edildi. **(Maide 91)**

YORUM: Ayet 5/91: *Şeytan; uyusturucu ve kumara sokularak aranıza düşmanlık ve şiddetli nefret yerleştirip sizi Allah'ı anmaktan, namazdan/duadan geri çevirmek ister. Artık son veriyorsunuz değil mi?* İfadesi ile başta belirtilen ayet arasında çelişki yok ki.

Haramlar sayılırken şarap ve içki diye geçmez, Sirop/şerbet kavramı vardır. Bu farklı bir bakış açısıdır. Alkol, saf alkol tıp biliminde kullanılır. Bu açıdan faydasını kullan, zararlı şekilde kullanma denilmektedir. Evet, hayır kavramı içinde olup, kavranmayabilir.

Nesh hakkında iki âyet meali: **(Biz, daha iyisini veya onun gibisini getirmeden bir ayeti nesh etmez veya unutturmayız.)** [Bekara 106] **(Ya bize bundan başka bir Kur'an getir yahut onu değiştir diyenlere de ki, Onu kendiliğimden değiştiremem.)** [Yunus 15]

Demek ki nesh edilen ve unutturulan ayetler vardır. Hadis-i şerifle de olsa, nesh yine Allahü Teâlâ'nın emri ile. Çünkü Resulullah'ın dine ait sözleri vahiydir: **(Onun sözü vahiyden başka değildir.)** [Necm 4]

YORUM: Ayet 53/4: *İndirilmiş bir vahiyden başkası değildir o.*

Bu Kuranın değişmediğinin bir kanıtıdır. Peygamberin söylediği elbette Kurana diye not edilerek, yazılanlar ayetlerdir. Peygamber değil, zaten elçi/Resul demektir. Resul kendisine verileni bildirir, tüm anlaşmalarda da böyledir. Burada doğrudan saptırma görülmektedir. Hadisler bir bakıma atasözleri gibidir.

Neshin çeşitleri şunlardır:

1- Ayetin, âyet ile neshi: Bekara sûresinin 180. âyetinde, ölüm hastasının ana, baba ve yakınları için vasiyette bulunma şartı vardı. Nisa sûresinin 11. âyetinde, herkesin ne kadar miras alacağı bildirilmiş ve böylece vasiyet şartı kaldırılmıştır. Nisa sûresinin, **(Yeminlerinizin bağladığı kimselere de hisselerini veriniz)** mealindeki 33. âyetine göre, akraba olmayan iki kişi yeminleşir ve biri diğerine mirasçı olurdu. Ama Enfal sûresinin, **(Yakın akrabalar vâris olmaya daha uygundur)** mealindeki 75. ayeti ile neshedildi. (Ebu Davud)

Nur suresinin, **(Zina eden kadını, başka erkekler nikah edemezler)** mealindeki 3. âyet-i kerimesi, Nisa sûresinin üçüncü ayeti ile nesh edilmiş ve hadis-i şerif ile bildirilmiştir. (Saadet-i Ebediye)

YORUM: Belirtilenlere sıra ile irdelersek: 1) İki ayete bakalım ve karşılaştıralım. Vasiyet: bir kimsenin, kendisinin ölümünden sonra yapılmasını istediği ve yerine getirilmesi gereken şey ya da şeyler olarak anlaşılmaktadır. Burada belirtilen kişisel değil, hak edişe göre olmalıdır, bu açıdan bunun bir sınırları olmalıdır: **a)** Ayet 2/180 *İçinizden birine ölüm geldiğinde, eğer bir hayır bırakacaksa, üzerinize yazılan şudur: Ana-babaya, akrabaya, örfü uygun vasiyette bulunmak. Takva sahipleri üstüne bir hak olarak... Ayrıca b)* Ayet 4/11: *Allah size çocuklarınızla ilgili olarak şunu öneriyor: Erkek için, iki dişinin payı kadar. İkidenden fazla kadın iseler ölenin bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer çocuk sadece bir kadınsa, mirasın yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, geriye bıraktığından ana-babanın her biri için altıda bir hisse olacaktır. Ölenin çocuğu yoksa ve kendisine ana-babası mirasçı olmuşsa bu durumda anasına üçte bir düşer. Eğer kardeşleri varsa, anasının payı, yapacağı vasiyetten ve borcundan arta kalanın altıda biridir. Babalarınız var, oğullarınız var. Siz bunlardan hangisinin yarar bakımından size daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Allah'tan gelen bir buyruğu önemseyin. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi bilir, tüm hikmetlerin sahibidir.* Vurgusu bunun bir düzeni olmasını ifade ediyor. Vasiyet bir şart değil, zaten bir hak edıştır. Kaldırılan veya konan yok, sadece hudutları getirilmiştir. Bunun yanında **c)** Ayet 4/33: *Ana-babanın ve akrabasının geriye bıraktıkları malların hepsi için mirasçılar belirledik. Yeminlerinizin/anlaşmalarınızın akde bağladığı kimselere gelince, onların paylarını da kendilerine verin! Allah her şeyi dikkatli bir tanık olarak gözetlemektedir.* Aynı kapsamdadır. Buna karşın **d)** Ayet 8/75 *Sonradan inanarak hicret edip de sizinle birlikte cihada katılanlar da sizdendir. Kan akrabaları ise, Allah'ın Kitabı'na göre birbirlerine daha yakın dostturlar. Allah her şeyi bilir.* Bu ifadeler arasında hukuk olarak bir zıtlık yoktur ki. Kısaca bir şeyin engellenmesi için kesin kanıt olmalıdır. Kuran bir sosyal veri, yaklaşım sunmaktadır. Birine evet, sonra hayır demektir ki.

2) İkinci yaklaşımda da verilen ile gerçek ayetlere bakalım ve karşılaştıralım: **a)** Ayet 24/3 *Zina eden erkeği zina eden bir kadın veya putperest bir kadından başkası nikâhlanmaz. Zina eden kadına gelince, onu da zina eden bir erkek veya putperest bir erkekten başkası nikâhlanmaz. Müminlere bu, haram kılınmıştır.* Nikah edemezler değil, birbirlerini tercih eder anlamındadır. Zaten evlilik dışı ilişki haramdır. Muta nikahı denilen 2-3 saatlik, para ile alınan süre nasıl evlilik olabilir? **b)** Bu Ayet Hadis ile ortadan kaldırılıyor ve ilişki kurmak yasal oluyor?

Bu yaklaşımların temel amacı anlaşılacaktır. Çünkü Peygamber/Resul, nakledici, tebliğ edici ise, kendi sözleri, davranışları örnek olabilir ama kural olarak alınamaz, bu Kuran'ı dışlamak demektir. 632 yılında ölen, İlk Hadislerin 8. Yüzyılda görülmesi ile bir nevi atasözü şekline gelmiş olarak, aradaki süreç önemlidir. Geçiş kaynağı da Kurana dayanması değil, aktaranların sözlerinde yalan söyleyip, söylemedikleri şeklindedir. Bir kulaktan kulağa telefon aktarımı gibidir. Kısaca kabul edilen Kuran da yok ise, kabul görmez. Bu yaşadığı tarihte de söylediklerinde Kuran desteği yok ise kabul görmemiştir. Hendek savaşında bedel verelim,

Kuran desteği olmadığı için reddedilmiş, buna karşın, Mekke fethinde fetih suresi verilerek antlaşma kabul edilmiştir.

2- Ayetin, sünnet ile neshi: Bekara sûresinin (Ölüm gelince, ana baba ve yakınlarla vasiyet farzdır) mealindeki 180. âyeti, [Buhari'deki] (Vârise vasiyet yoktur) hadis-i şerifi ile nesh edildi.

Zekât verilmesi bildirilen 8 sınıftan biri olan Müellefe-i kulub, iman etmesi veya kötülükleri önlenmek istenilen kâfirler ve yeni iman etmiş olan zayıf Müslümanlar idi. Hazret-i Ebu Bekir zamanında, Beyt-ül-mal emini olan Hazret-i Ömer, [Küttüb-i sittenin hepsinde bulunan] (Zekâti Müslümanların zenginlerinden al, fakirlerine ver) mealindeki Muaz hadisini bildirip, (Müellefe-i kulub'a zekât verilmesini Resulullah nesh etti) dedi. Eshab-ı kiramın hepsi, bunu kabul etti. Nesh edilmiş olduğuna ve bunlara zekât verilmemesi gerektiğine icmal hasıl oldu. (Redd-ül Muhtar)

YORUM: Ayette her bir kişinin mirası olduğu ve bu hak olduğu söz konusu iken, bu mirası toplum olarak paylaşmak güzel bir gerekçe ile ancak böyle halledilirdi ki buna yasal kılıf bile denemez. Yazı varken, söz öne çıkması, kanıt varken şahit irdelenmesine benzer.

Zekât konusu, 9/60 *Sadakalar/zekât malları Allah'tan bir farz olarak sadece şunlar içindir: Fakirler, düşkünler, sadakalarla ilgilenmeye memur edilenler, kalpleri yakınlaştırılıp ısındırılacak olanlar, özgürlüğünü yitirmiş olanlar, borçlular, Allah yolundakiler, yolda kalmış kişi. Allah Alîm'dir, Hakîm'dir.*

Zekât ile ilgili Ayetler (<https://www.haberturk.com/kuran-fihristi/zekat-ile-ilgili-ayetler>)¹⁰

- **Bir işi yaparken, eylemi, çalışarak, değer üreterek, paylaşarak ve buna saygı duyan, insan olanlarla birlikte yapılmalıdır. İslamda tapınma olmaz, yaratılışa, bilime uymak, dua çalışmak ile gerçekleştirilebilir:** *Bakara Suresi, 43. ayet: Namazı dosdoğru kılın (salat), zekâti verin ve rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.* NOT: Vurgu, zekâti verindir.
- **Bir yaşamda tek başına olmadığımız, çalışma ve paylaşma ile topluma da gelirden katkıda bulunma boyut olarak görülmektedir:** *Bakara Suresi, 83. ayet: Hani İsrailoğulları'ndan, "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, anneye-babaya, yakınlarla, yetimlere ve yoksullara iyilikle davranın, insanlara güzel söz söyleyin, namazı dosdoğru kılın ve zekâti verin" diye misak almıştık. Sonra siz, pek azınız hariç, döndünüz ve (hala) yüz çeviriyorsunuz.* NOT: Zekâti verin denilmektedir.
- **Burada çalışmak, yaratılış ve bilim üzere olarak kazanılanların paylaşımı, bu paylaşımın ödülü olacağı da net vurgusu vardır:** *Bakara Suresi, 110. ayet: Namazı dosdoğru kılın, zekâti verin; önceden kendiniz için hayır olarak neyi takdim ederseniz, onu Allah Katında bulacaksınız. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızı görendir.* NOT: Zekâti verin denilmektedir.
- **Burada namaz, şeklen yapmak değil, iyilik ve güzellik ile yapılması anlamı vurgulanmaktadır:** *Bakara Suresi, 177. ayet: Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz iyilik değildir. Ama iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, Kitaba ve peygamberlere iman eden; mala olan sevgisine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, isteyip-dilenene ve kölelere (özgürlükleri için) veren; namazı dosdoğru kılan, zekâti veren ve ahileştiklerinde ahidlerine vefa gösterenler ile zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda sabredenler (in tutum ve davranışlarıdır). İşte bunlar, doğru olanlardır ve müttaki olanlar da bunlardır.* NOT: Zekâti verin, iyiliklerden faydalanın denilmektedir.
- **İnanarak ve bilerek eylemde bulunan ve bunu yaratılış için yapan, paylaşanların korku ve endişe duymayacakları belirtilmektedir:** *Bakara Suresi, 277. ayet: İman edip güzel amellerde bulunanlar, namazı dosdoğru kılanlar ve zekâti verenler; şüphesiz onların ecirleri Rablerinin Katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır.* NOT: Zekâti verin, korku ve endişe duymayın denilmektedir.

- **Yaşamda temel olan barışa yönelik eylemler iken, savunma boyutunda da kaçmak değil, bu işet olmak zorunluluktur:** *Nisa Suresi, 77. ayet: Kendilerine; "Elinizi (savaştan) çekin, namazı kılın, zekâtı verin" denenleri görmedin mi? Oysa savaş üzerlerine yazıldığında, onlardan bir grup, insanlardan Allah'tan korkar gibi- hatta daha da şiddetli bir korkuyla- korkuya kapılıyorlar ve: "Rabbimiz, ne diye savaşı üzerimize yazdın, bizi yakın bir zamana ertelemeli değil miydin?" dediler. De ki: "Dünyanın metaı azdır, ahiret, ise muttakiler için daha hayırlıdır ve siz 'bir hurma çekirdeğindeki ip-ince bir iplik kadar' bile haksızlığa uğratılmayacaksınız."* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Yaratan, yaratılış ve bilimde olanların, eylemlerinde de doğrusal olacağı, her boyutun bir hesabının da olacağı belirtilmektedir:** *Nisa Suresi, 162. ayet: Ancak onlardan ilimde derinleşenler ile Mü'minler, sana indirilene ve senden önce indirilene inanırlar. Namazı dosdoğru kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve ahiret gününe inananlar; işte bunlar, biz bunlara büyük bir ecir vereceğiz.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Burada İsrail'e namaz değil, eylemlerinde yaratılış üzere olmasının iletildiği belirgindir. Uygulamada Tevrat değiştirilmiş, gelenekler daha hâkim kılınmıştır:** *Maide Suresi, 12. ayet: Andolsun, Allah İsrailoğulları'ndan kesin söz (misak) almıştı. Onlardan on iki güvenilir- gözetleyici göndermiştik. Ve Allah onlara: "Gerçekten Ben sizinle birlikteyim. Eğer namazı kılar, zekâtı verir, elçilerime inanır, onları savunup-desteklerseniz ve Allah'a güzel bir borç verirsiniz, şüphesiz sizin kötülüklerinizi örter ve sizi gerçekten, altından ırmaklar akan cennetlere sokarım. Bundan sonra sizden kim inkâr ederse, cidden dümdüz bir yoldan sapmıştır."* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Bir dost aranırsa yaratılış ve bilim olduğu algılanmalıdır. Buna içten uygulayanların da gerçek inanalar olduğu belirtilmektedir:** *Maide Suresi, 55. ayet: Sizin dostunuz (veliniz), ancak Allah, O'nun elçisi, rükû ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren müminlerdir.* NOT: Zekâtı veren mümindir denilmektedir.
- **Burada sanki Yaratan bize azap verdiği, rahmet ettiği, onun elinde olduğu algısı ile yanıtma yapılabilir. Burada her birey kendi yaptığı ile olacak, ancak içimizi Yaratan bildiği gibi anlayışla karşılayacağı da vurgulanmaktadır. Zalim şekline sokan yorumlardan, sanki güç onda demek için, Rahman ve Rahim sıfatını örtmekten sakınılmalıdır:** *Araf Suresi, 156. ayet: Bize bu dünyada da ahirette de iyilik yaz, şüphesiz ki biz sana yöneldik. Dedi ki: "Azabımı dilediğime isabet ettiririm, rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır; onu korkup-sakınanlara, zekâtı verenlere ve bizim ayetlerimize iman edenlere yazacağım."* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Burada öldürmek, cana kıymak ötesi olduğu, kötülükleri yok etmek, onlara ile mücadele edip ortadan kaldırma olarak anlaşılmaktadır:** *Tevbe Suresi, 5. ayet: Haram aylar (süre tanınmış dört ay) sıyrılıp-bitince (çıkınca) müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları tutuklayın, kuşatın ve onların bütün geçit yerlerini kesip-tutun. Eğer tövbe edip namaz kılarlarsa ve zekâtı verirlerse yollarını açiverin. Gerçekten Allah, bağışlayandır, esirgeyendir.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Bir kimsenin inanışta başlıca tutum ve davranış olarak, eski yaptıklarının dönecekleri, tazmin etmeleri, ayrıca tüm yaşamlarını yaratılış olarak paylaşım içinde olmaları ile olacağı belirtilmektedir:** *Tevbe Suresi, 11. ayet: Eğer onlar tövbe edip namaz kılarlarsa ve zekâtı verirlerse, artık onlar sizin dinde kardeşlerinizdir. Bilen bir topluluk için ayetleri böyle birer birer açıklarız.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Burada inanç yerlerinin bile ancak gerçekten inananlarca onarılabileceği uyarısı vardır:** *Tevbe Suresi, 18. ayet: Allah'ın mescitlerini, yalnızca Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayanlar*

onarabilir. İşte, hidayete erenlerden oldukları umulanlar bunlardır. NOT: Zekâtı verin denilmektedir.

- **Bir zekât, başışın kimlere yapılacağı vurgulanmaktadır:** *Tevbe Suresi, 60. ayet: Sadakalar, -Allah'tan bir farz olarak- yalnızca fakirler, düşkünler, (zekât) işinde görevli olanlar, kalpleri ısındırılacaklar, köleler, borçlular, Allah yolunda (olanlar) ve yolda kalmış(lar) içindir. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* NOT: Zekâtı verin değil, Arapça kullanılan kelime olan, sadaka demek, sadakadan bahsedilmektedir. Sadaka ile zekât aynı anlamda tutularak Kuran dışlanmaya çalışılmaktadır.
- **İnsanların birbirleri ile veli olduğu, korunma ve gözetme yapmaları belirtilmektedir:** *Tevbe Suresi, 71. ayet: Mü'min erkekler ve Mü'min kadınlar birbirlerinin velileridirler. İyiliği emreder, kötülükten sakındırırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler ve Allah'a ve Resul'üne itaat ederler. İşte Allah'ın kendilerine rahmet edeceği bunlardır. Şüphesiz, Allah, üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Burada yaşarken, yaratılış üzere olan, bunu algılayan ve paylaşanların kutlu olacakları anlaşılmaktadır:** *Meryem Suresi, 31. ayet: "Nerede olursam (olayım,) beni kutlu kıldı ve hayat sürdüğüm müddetçe, bana namazı ve zekâtı vasiyet (emr) etti."* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Tarihsel boyut olarak namaz eskiden yoktu denilir, ancak bura söylenen salat olarak, yaratılışa şükran boyutu olduğu ve bunun paylaşımı ile olması da her sefer vurgulanmaktadır:** *Meryem Suresi, 55. ayet: Halkına, namazı ve zekâtı emrediyordu ve o, Rabbi Katında kendisinden razı olunan (bir insan).* NOT: Zekâtı vermek bir emir denilmektedir.
- **Geçmiş birçok topluma ayarı şekilde salat önerildiği de gözlenmektedir:** *Enbiya Suresi, 73. ayet: Ve onları, Kendi emrimizle hidayete yönelten önderler kıldık ve onlara hayrı kapsayan-fülleri, namaz kılmayı ve zekât vermeyi vahyettik. Onlar bize ibadet edenlerdi.* NOT: Zekâtı vermek bir vahiydir denilmektedir.
- **Sakınmak, yaratılışa uygun yerleşmek, eylemler de bu yolda olması ile paylaşması ve saygı duymaları da yinelenmektedir:** *Hac Suresi, 41. ayet: Onlar ki, yeryüzünde kendilerini yerleştirir, iktidar sahibi kılsak, dosdoğru namazı kılarlar, zekâtı verirler, ma 'rufu emrederler, münkirden sakındırırlar. Bütün işlerin sonu Allah'a aittir.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Her topluma uyarı yaparken aynı notların olduğu da dikkate alınmalıdır:** *Hac Suresi, 78. ayet: Allah adına gerektiği gibi mücadele edin. O, sizleri seçmiş ve din konusunda size bir güçlük yüklememiştir, atanız İbrahim'in dininde olduğu gibi). O (Allah) bundan daha önce de bunda (Kur'an'da) da sizi "Müslümanlar" olarak isimlendirdi; elçi sizin üzerinize şahit olsun, siz de insanlar üzerine şahitler olasınız diye. Artık dosdoğru namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a sarılın, sizin Mevla'nız O'dur. İşte ne güzel Mevla ve ne güzel yardımcı.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Paylaşım ve gelirden payın verilmesi, zorla değil, isteyerek ve paylaşılarak yapılması gereken boyut olmalıdır:** *Mü'minun Suresi, 4. ayet: Onlar, zekâta ilişkin (söz ve görevlerini mutlaka) yerine getirenlerdir;* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Her zaman ve yerde yaradılış ve bilim üzere olmak bir bakıma görevimizdir:** *Nur Suresi, 37. ayet: (Öyle) Adamlar ki ne ticaret ne alış-veriş onları Allah'ı zikretmekten, dosdoğru namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten 'tutkuya kaptırıp alıkoymaz'; onlar, kalplerin ve gözlerin inkılaba uğrayacağı (dehşetten allak bullak olacağı) günden korkarlar.* NOT: Zekâtı verin, korkmayın denilmektedir.
- **Rahmete ulaşmak için bir eylem olmalı ve bu eylemde insanlık be iyilikte olmalıdır ki burada salat ve zekât ana hatlarıdır olmaktadır:** *Nur Suresi, 56. ayet: Dosdoğru*

namazı kılın, zekâtı verin ve elçiye itaat edin. Umulur ki, rahmete kavuşturulmuş olursunuz. NOT: Zekâtı verin, rahmete kavuşturulmanız umulur denilmektedir.

- **Tarih bakan kişi kavrar, birçok kişi gelmiş, geçmiş ama anılan v hatırlanan, örnek alınanlar mutlaka topluma, insanlığa katkı sağlayan ve onunla paylaşım yapanlardır:** *Neml Suresi, 3. ayet: Ki onlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler ve onlar, ahirete kesin bilgiyle iman ederler.* NOT: Zekâtı verin, ahirete inanın denilmektedir.
- **Haksız kazanç kabul edilemez. Bir malı alıp, aradan onun değeri yitirildikten sonra aynı şekilde vermek de haksızlıktır, hakkını gasp etmektir:** *Rum Suresi, 39. ayet: İnsanların mallarından artsın diye, verdiğiniz faiz Allah Katında artmaz. Ama Allah'ın yüzünü (rızasını) isteyerek verdiğiniz zekât ise, işte (sevaplarını ve gelirlerini) kat kat arttıranlar onlardır.* NOT: Zekâtı verin hayırlarınız kat, kat artsın denilmektedir.
- **Her ölüm sonunda, yaşamda da öldükten sonra bir değerlendirme olacaktır. Mezarlıkta bile yardım eden ile etmeyene gösterilen saygı belirgin farklıdır:** *Lokman Suresi, 4. ayet: Onlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Ve onlar kesin bir bilgiyle ahirete inanırlar.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Süsler açığa çıkarmak için değil, hayrı ve iyilik için bir anlamı olmaktadır ve kiri, pisi gidermenin aracı olmalıdır:** *Ahzab Suresi, 33. ayet: Evlerinizde vakarla-oturun (evlerinizi karargâh edin), ilk cahiliye (kadınları)nun süslerini açığa vurma gibi, siz de süslerinizi açığa vurmayın; namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a ve elçisine itaat edin. Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden kiri (günah ve çirkinliği) gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Paylaşım ve toplum ile desteği yapmanın, nasıl olsa bundan dolayı yargılanmayacağım, o halde niye paylaşım yaklaşımın bir simgesi olmaktadır. Topluma olan borç denilmez ise bu hataya düşülür:** *Fussilet Suresi, 7. ayet: Ki onlar, zekâtı vermeyenler ve ahireti inkâr edenlerdir.* NOT: Zekâtı vermeyen ahireti inkâr ediyor denilmektedir.
- **Resul ile konuşurken, gizli olması için sadaka verilmeli denilince derhal caydıkları anlaşılmalıdır. Burada menfaat üzere olunmaması algılanmaktadır:** *Mücadele Suresi, 13. ayet: Gizli konuşmanızdan önce sadaka vermektен ürkünüz mü? Çünkü yapmadınız, Allah sizin tövbelerinizi kabul etti. Şu hâlde namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a ve O'nun Resul'üne itaat edin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Dua, şükür ve yaratılışın kavranması her zaman diliminde, zihinler boş iken yapılmasının daha anlamlı olduğunu bizlerde farkına varmışsınız:** *Müzzemmil Suresi, 20. ayet: Gerçekten Rabbin, senin gecenin üçte ikisinden biraz eksiginde, yarısında ve üçte birinde (namaz için) kalktığını bilir; seninle birlikte olanlardan bir topluluğun da (böyle yaptığını bilir). Geceyi ve gündüzü Allah takdir eder. Sizin bunu sayamayacağınızı bildi, böylece tövbenizi (O'na dönüşünüzü) kabul etti. Şu hâlde Kur'an'dan kolay geleni okuyun. Allah sizden hastalar olduğunu, başkalarının Allah'ın fazlından aramak için yeryüzünde gezip-dolaşacaklarını ve diğerlerinin Allah yolunda çarpışacaklarını bilmiştir. Öyleyse ondan (Kur'an'dan) kolay geleni okuyun. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a güzel bir borç verin. Hayır olarak kendi nefisleriniz için önceden takdim ettiğiniz şeyleri daha hayırlı ve daha büyük bir ecir (karşılık) olarak Allah Katında bulursunuz. Allah'tan mağfiret dileyin. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.* NOT: Zekâtı verin denilmektedir.
- **Burada belirtilen sanki kul/köle olmak gibi alınmamalıdır. Kelime insan olmak demek daha yerinde olacaktır. İnanışta olarak halis ve isteyerek ve bilerek yapmanın önemi açıktır:** *Beyyine Suresi, 5. ayet: Oysa onlar, dini yalnızca O'na halis kılan Hanifler (Allah'ı birleyenler) olarak sadece Allah'a kulluk etmek, namazı*

dosdoğru kılmak ve zekâtı vermekten başkasıyla emrolunmadılar. İşte en doğru (dimdik ve sapaşğlam) din budur. NOT: Zekâtı verin denilmektedir.

ÖZET: Sadaka, ihtiyacınızdan artan, gereksinimlerden artandır. Meblağ belirtilmemiş ama uygulanan bu iken, Peygamber ölünce isyan olmuş ve zekât %2,5 (1/40) olarak anlaşılmiş ve isyan yatışmıştır. Burada da zekâtı kullanılarak, aynı bölme işlemi yapılmaktadır.

Zekât: Aklanma, beraat, hayır işi yapma" sözcüğünden alıntıdır, mevcut malın, zenginliğin bir bakıma vergisi ve toplumla bir nevi paylaşımı ve ödentisidir. Genel anlamda, mevcut harcamaların arta kalanı dağıtılabılır. Kendi yediğinizden paylaşım olmalıdır. İsyân ile %2,5 olmuş ise de vergilerde olduğu gibi daha yüksek olması daha gerçekçidir. Ödenmesi gereken bir vergi gibi zorunlu olarak ama içten gelerek yapılması ele alınmalıdır.

Salat: Dua etmek, bir yaklaşım ve eylemdir. Bir kişi sınıfı geçmesi için çalışmalıdır, bu salattır, namaz Farsça olup, bunu yapması ile geçemez. Emek olmalıdır. İbadet tapınma değil, İslamda tapınma olmaz, çünkü Yaratan tanrı değildir ve ibadet etmek, çalışarak değer ve eser üretmedir.

3- Sünnetin âyet ile neshi: Beyt-ül-makdis'e doğru namaz kılınırken, Bekara süresinin, (**Yüzünü artık Mescid-i Haram [Kâbe] tarafına çevir**) mealindeki 144. ayeti ile nesh edildi. Kible Kâbe oldu.

YORUM: Ayet 2/144: *Biz senin, yüzünün habire göğe doğru çevrildiğini elbette görüyoruz. Hoşlanacağın bir kibleye seni elbette döndüreceğiz. Artık yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. Nerede olsanız yüzünüzü Mescid-i Haram yönüne döndürün. Kendilerine kitap verilenler, onun, Rablerinden bir gerçek olduğunu çok iyi bilirler. Allah onların yapıp ettiklerinden habersiz değildir.*

NOT: Yüzler bir eşya, bina veya bir yere değil, insanlar birbirlerinin yüzleri üzerinedir. Bu açıdan uçakta veya herhangi bir yerde giderken, yüzümü kibleye çevirdim demek yeterlidir. Hoşlanılan yere döndürülmelidir. Bu ayetin mesh edilmesi söz konusu olmamıştır.

4- Sünnetin sünnet ile neshi: Hadis-i şeriflerde buyuruldu ki: (**Kabir ziyaretini yasaklamıştım, bundan sonra ziyaret edin!**) [İbni Mace] (**Cehennemde en hafif azap Ebu Talip'e yapılır. Ayaklarında ateşten iki nahn olacak, bunların sıcaklığından beyni kaynakacaktır.**) [Müslim] Bu hadis-i şerif, imam-ı Kurtubi ve imam-ı Süyuti'nin bildirdiği (**Amcam Ebu Talib, diriltildi ve iman etti**) mealindeki hadis-i şerif ile nesh edilmiştir. (**Bazı âyetlerde olduğu gibi, hadislerimden de birbirini nesh eden olur.**) [Deylemi] Şimdi, Allah'a ve Resulüne dün böyle diyordun bugün niye değiştirdin, çelişki içindesin mi denir? Hatta, Allahü Teâlâ öteki dinlerde haram olan bazı şeyi bu ümmete helal kılmış, helal olanları da haram kılmıştır. Hâşâ Allah'a niye böyle yaptın denebilir mi? Nitekim Âdem Aleyhisselam'ın çocukları ikiz olmayan kız kardeşleri ile evlenmişlerdir. O zaman mubah kılmıştı, bugün ise yasakladı. Din Allah'ın değil mi? İstedliğini yapamaz mı? Mesela, Mutayı da üç defa mubah kılmış, üç defa da yasaklamıştır. Buna çelişki denir mi? Mutayı sonradan yasakladı diye Allah ve Resulü suçlanır mı?

YORUM: Geleceği kimse bilmez, bilemez, Mahşerde mahkeme olmadan da bir şey söylenemez. Bu verilenler ise, bir şirk kapsamına girmektedir. Resul kendisi zaten aktarmadığına göre, Kuran destekli de olamaz. Atasözü gibi ele alınca, bize ancak uyarı olabilir. Bir ağaç diktiniz, onun çıkardığı oksijen, gölgesi ve meyvesi ile tohumları ile yeni ağaç oluşması ile süreç Mahşere kadar gidecek, hesap, şefaât ancak o zaman kesilecektir.

Sual: Nesh edilen ahkâmı amel edilir mi? **CEVAP:** Hayır.

YORUM: **Neyi ortadan kaldırıyorsunuz, Kuran koymuş ise zaten kalkmış olmaz.** Ayet 5/3: ... *Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslim olmayı seçtim. Şu da var ki, her kim ciddi bir açıklıkla yüz yüze gelir de günaha kaçmak maksadı olmaksızın onlardan yemek zorunda kalırsa, elbette Allah Gafûr ve Rahîm'dir.*

Neshin dinimizdeki yeri: Sual: Peygamber efendimiz, Eshab-ı kiram, Tâbiîn ve sonra gelen Ehl-i sünnet âlimleri, Kur'an-ı kerimdeki neshi kabul ettikleri hâlde, günümüzdeki bazı kimseler, neshi niye inkâr ediyorlar?

CEVAP: Ehl-i sünnet olmayanlar, Mutezile'ye inananlar ve akli yanılmaz ölçü kabul edenler neshi inkâr ediyorlar. Neshi, bir yanlış düzeltme olarak anladıkları için kabul etmiyorlar. Hâşâ nesh, yanlış düzeltme değildir. Bir

hükümün yürürlükten kaldırılması veya başka bir hükümle değiştirilmesidir. İki âyet-i kerime mealî: **(Biz, daha iyisini veya onun gibisini getirmeden, bir ayeti nesh etmez veya unutturmayız.)** [Bekara 106] **(Allah neyi indireceğini çok iyi bilir. Biz bir ayeti [nesh edip] diğer bir ayetin yerine getirdiğimiz vakit, “Sen ancak bir iftiracısın” dediler. Hayır, onların çoğu [Kur’an’ın hakikatini ve hüküm değiştirilmesinin faydasını] bilmezler.)** [Nahl 101] Böyle bir âyet nazil olunca müşrikler, Resulullah “sallallahü aleyhi ve sellem” için, *(Bugün emrettiğini yarın yasaklayıp Eshabiyla eğleniyor. O, Kur’an’ı kendisi uyduran bir iftiracıdır)* derlerdi. Cenâb-ı Hak bu âdetiyle onlara cevap veriyor. (Tefsir-i Şehzade, Tefsir-i Râzî, Tefsir-i Medârik)

YORUM: *Ayet 16/101: Biz bir ayeti, bir başka ayetin yerine koyduğumuzda -ki Allah neyi indirmekte olduğunu daha iyi bilir- şöyle derler: "Sen düpedüz bir iftiracısın." Hayır, öyle değil. Bunların çokları bilmiyorlar. Ayet sadece sözel gelenler değil, bilimsel değişimler boyutudur da. Örnek olarak, atom en küçük bölünmez parça denirken, Atom bombası ile patlamıştır. Daha sonra Hidrojen Bombası ile de ilk defa enerjiden atom yapılmıştır. Bunlar yaratılışın tersi olarak değildir.*

Nesh, ancak kulların ihtiyaçları sebebiyle olur. (Tefsir-i Râzî, Tefsir-i Hâzin) Kurtubî tefsirinde nesh hakkında özetle deniyor ki: Neshi bilmenin faydası çok büyüktür. Neshi, ahmak cahillerden başkası da inkâr etmez. Çünkü ahkâma dair karşılaşılan meselelerde helâli, haramı bilmek gibi neshi bilmeyi gerektiren pek çok husus vardır. Hazret-i Ali, camide insanlara vaaz ve nasihat veren birini çağırıp, (Sen nâsihi, mensuhu yani nesh eden ve nesh edilen ayetleri biliyor musun?) diye sorar. O da (Hayır) deyince, Hazret-i Ali, (Kendini de başkalarını da helâk ediyorsun) diyerek mescitten çıkarır.

Ubey bin Ka'b ve Hazret-i Aişe bildiriyor ki: Ahzab suresi, uzunluk itibarıyla Bekara Suresi'ne denk uzunlukta idi. [Nesh edilerek bu hâle geldi.

Ebu Bekr el-Enbarî şunu zikreder: Adamın biri geceleyin Kur'an-ı kerimden bir sûre okumak üzere kalktı, fakat o sureden bir şey okuyamadı. Bir başkası kalktı, o da bir şey okumaya güç yetiremedi. Bir başkası da kalktı, o da o sureden bir şey okuyamadı. Sabah Resulullah'ın huzuruna gittiler. (Yâ Resulallah, geceleyin Kur'an-ı kerimden bir sûre okumak üzere kalktım da hiçbir şey okuyamadım) dedi. Bir diğeri de (Allah'a yemin ederim, aynı durum benim de başıma geldi) dedi. Öteki de (Allah'a yemin ederim, aynı durum benim de başıma geldi) dedi. Bunun üzerine Resulullah, (Bu, yüce Allah'ın dün nesh ettiği âyetlerdir) buyurdu. [Nitekim âyet-i kerimede, (Yenisini getirmeden eskisini unutturmayız) buyuruluyor. Ezberlenen âyetleri Allahü Teâlâ'nın unutturduğunu Peygamber efendimiz bildiriyor. Unutturma olmasaydı, (Eskisini unutturmayız) buyurulmazdı.]

Sonra gelen bazıları neshin caiz olduğunu kabul etmiyorlar. Hâlbuki Selef-i sâlihîn ismi verilen önceki âlimlerin şeriatında neshin olduğuna dair icma etmiş olmaları, susturucu bir delildir. [Bütün âlimlerce icma hâsıl olmuş iken, bu icmaya karşı direnmek, ilme aykırı, bâtıl bir davranıştır.]

Cumhur-u ulema bildiriyor ki:

Daha ağır bir hükümün hafifletilmesi caizdir. Cihatta on kişiye karşı sebat etme hükmünün iki kişiye karşı sebat etme hükmüyle değiştirilmesi gibi. (Enfal 65-66)

YORUM: *Ayet 8/65 Ey Peygamber! Müminleri çarpışmaya teşvik et! Sizden sabırlı yirmi kişi olsa, küfre sapanların iki yüzüne galip gelir; sizden yüz kişi olsa, onların binine galebe çalar. Çünkü onlar gereğince anlamayan bir topluluktur. 8/66 Şimdi, Allah yükünüzü hafifletti. Bilmiştir ki, sizde bir zaaf var. İcinizden sabırlı yüz kişi olsa, iki yüz kişiye galip gelir; sizden bin kişi olsa, Allah'ın izniyle iki bin kişiye galebe çalar. Allah, sabredenlerle beraberdir. Ayet kavramında eski düzen savaşlarda kişi sayı durumuna bakılırken, bunun önemli olmayacağı, ifadesi varken, eğer moral gibi bozukluk varsa daha az sayıda ama yine sizden fazla olanlara üstün olacaksınız demektedir. Nitekim, Kıbrıs savaşı sırasında 2 günde 1800 kişi çıkarılmış, karşı taraf ise, oraya inmesi ile 60bin kişi civarında imiş. Alana dağılan ve sınırlı mermileri olduğu için, 2 metre çukura girip, görerek tek, tek ateş etmişler. Korkutup geri çekilmeleri sağlanmayınca, yeni gelenler ile başarısız olunmuş. Bu savaşta oran geçerli olmamış, Kuran yalan mı beyan etmiştir?*

Daha hafif bir hükümün, daha ağır bir hükümle nesh edilmesi de caizdir. Aşüre günü orucunun Ramazan ayında oruç tutma hükmü ile nesh edilmesi gibi.

Ağırlık veya hafiflik itibarıyla birbirinin dengi olan hükümler de birbirini nesh edebilir. Kiblenin neshinde olduğu gibi. Bir hüküm nesh edilmekle birlikte onun yerine başka bir hüküm getirilmeyebilir. Resulullah efendimizle özel bir şekilde konuşmak için önce sadaka vermeyi emreden hükümün kaldırılması gibi. (Mücadele 12,13) Kur'an, Kur'an'la, sünnet de mütevatir hadisle nesh edilebilir.

YORUM: Ayet 58/12: *Ey iman edenler! Resulle gizlice konuşacağınız zaman, bu gizli konuşmanızdan önce bir sadaka verin! Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Eğer bu imkânı bulamazsanız bilin ki, Allah **Gafûr'dur, Rahîm'dir.** 58/13 Gizli konuşmanızdan önce, sadakalar vermekten ürperdiniz mi? Çünkü yapmadınız. Allah size tövbe nasip etti. Artık namazı/duayı yerine getirin, zekâtı verin, Allah'a ve resulüne itaat edin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.* Ayette belirtilen, sadaka anlamı saptırılmaktadır. Görüşme paralı olmalı anlamı taşımaz. Kim para vermiş, bağışta bulunmuştur ki. Selam vermek ve almak bir sadakadır. İnsanlık yaklaşımları bir sadaka anlamını taşır. O zaman ne yaptıklarına bir baksalar denilir.

Kur'an -ı kerim sünnetle de nesh edilebilir. Mesela Bekara sûresinin 180. âyeti, (**Mirasçıya vasiyet yoktur**) hadisiyle nesh edilmiştir. (Ebu Davud, Tirmizi, İbni Mâce)

Âyette had cezası olarak bildirilen zina edene sopa vurmak emri, evli olup da zina sebebiyle recmedileceklerde ayrıca sopa vurulması haddi de düşürülmektedir. Bunu düşüren ise Resulullah'ın uygulamadaki sünnetidir. Yani hem sopa hem de recm olmuyor. Sopa kaldırılmış oluyor.

Neshin her çeşidi Resulullah efendimiz hayatta iken yapılmıştır. Vefatından sonra neshin olamayacağı üzerinde İcma vardır.

Bekara sûresinin, iddeti bir yıl olarak tespit eden 240. âyetinin hükmü nesh edilmiş, fakat okunuşu kalmıştır. Bazen hüküm nesh olunmadan, tilavet nesh olunabilir. Recm âyeti gibi. Yani recm âyeti, metin olarak nesh edildiği hâlde, hükmü geçerlidir. Bazen hem tilavet hem de hüküm nesh olunabilir. Hazret-i Ebu Bekir'in şu sözü bunu ifade eder: (**Babalarınızdan yüz çevirmeyiniz, çünkü o bir küfürdür**) mealindeki âyeti biz okurduk. Bu âyet önce tilavet olunup sonradan nesh edilmiştir. (**Buhârî, Müslim**)

YORUM: Ayet 2/180 *İçinizden birine ölüm geldiğinde, eğer bir hayır bırakacaksa, üzerinize yazılan şudur: Ana-babaya, akrabaya, örfে uygun vasiyette bulunmak. Takva sahipleri üstüne bir hak olarak:* Ayet örfে atıfta bulunmaktadır ama hayır bir anlamda miras bırakın demektedir. Bırakılacak ceza ve eziyet değil, hayır olmalıdır vurgusu da vardır. Türk Medeni Kanunu kanunda yazılı olmayan durumlarda Örf, adet ve geleneklere başvuracağını ifade etmektedir. (A. Hukukun uygulanması ve kaynakları Madde 1- Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır. Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir. Hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır.) Olay basit anlamda budur.

Hukuk-u İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu isimli kitapta özetle deniyor ki: 353 — Nesh, aklen ve naklen caiz ve vâkidir. Allahü Teâlâ, kulları hakkında dilediği gibi tasarruf edebilir, kullarını bir zaman bir hükme, diğer bir zaman da başka bir hükme tâbi tutabilir, buna kimsenin itiraz hakkı yoktur. Nesh, naklen caiz ve sabittir. 357 — Kitap Kitap'la, sünnet sünnetle ve sünnet Kitap'la, Kitap da mütevatir veya meşhur sünnetle nesh edilmiş olabilir.

YORUM: Yarattığı bir sistem içinde, her birey kendi yaptığından sorumlu olur denilirken, Yaratan bir tanrı gibi istediği zaman kulları *hakkında dilediği gibi tasarruf edebilir, kullarını bir zaman bir hükme, diğer bir zaman da başka bir hükme tâbi tutabilir, buna kimsenin itiraz hakkı yoktur* denilmesi, bir dışlama ve bir zalim konuma sokmaktır. Makable şamil (Makable şümül, bir hukuk kuralıdır. Bir yasanın kabul edilmiş tarihinden önce gerçekleşmiş suçlara uygulanmasını sağlar. Yeni yasanın geçmişe uygulanması, ancak yasanın suçlu lehine olan veya söz konusu kişilere yeni haklar getiren maddelere söz konusu kişilerin talebi halinde mümkün olabilir) yoktur yaklaşımı bozulmaktadır. Ne kadar korkunç durum, Rahman ve Rahim sıfatı da kaldırılmaktadır.

Fahr-i âlem efendimize 9 zevceden başkası helâl olmayacağı âyeti kerimeyle beyan edilmişken, daha sonra dilediği kadar zevce edinmek mubah edilmiştir. Kitapla sabit olan bir yasağın hükmü, sünnetle nesh edilmiştir.

[**Yalnız Kur'an** diyenler, (Hadis, bir âyeti nasıl nesh eder?) diyorlar. Bunlar Kur'an-ı kerime inanmıyorlar. İnanan böyle söyleyemez. Allahü Teâlâ, Kur'an-ı kerimde, (**Resulüme tâbi olun, Resulüm neyi verdiyse alın, neyi yasakladıysa sakının. Onun** [dine ait] **her sözü vahye dayanır**) buyurmuyor mu? Allahü Teâlâ'nın Resulü, (Falan âyet nesh edildi) buyuruyor. Kur'an'a inanıp Resule tâbi olanın, inanması gerekmez mi? Üstelik onun sözü vahye de dayanıyor. Yani Allahü Teâlâ'nın bildirdiğini söylüyor. Demek ki bunlar, Kur'an-ı kerimdeki (**Resulüme uyun**) ayetlerine inanmıyorlar. Kur'an'a inanmayanların sözlerine de itibar edilmez.

YORUM: Ayete söylenen Yaratanın sözünü nakledene uyun iken, Allah dışlanarak tek onun adı olması da resul olmaktan çıkarmakta, Yaratana, Kurani yazan boyutundan çıkarılmaktadır. Maazallah. Söz zamanla atasözü olmuş olabilir, gerçek ile mukayese bile edilemez.

Konu ile ilgili Ayetler: Ayetlerde belirtilen Peygamber değil Resul, elçi denilmektedir. Elçinin görevi kendisine iletilenleri iletmektir, nakletmektedirler. Kendilerine ait bir boyut eklenmez ve yorumlanamaz. Bu tüm tarihte böyle yapılmakta iken, Kuran ayetlerini değiştirmeyi, peygamber sözü denilen, geçişi Kuran ile değil, nakleden kişilerin yalan söylemesine göre bağlanan bir geçiş ile, ayetler düşürülmektedir.

--Allah'a itaat etmesi için, elçinin getirdiklerine uymalıdır. Türkiye'ye hürmet etmek, onun elçisine hürmet etmekle olur. Elçide ayrı bir güç olduğunu tanımlamak, saptırmak olur: [Nisâ / 13. Ayet](#): *İşte bunlar Allah'ın belirlediği sınırlardır. Kim Allah'a ve Peygamber'ine itaat ederse Allah onu, içinde ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. İşte en büyük başarı ve kurtuluş budur.*

--Burada isyan etmek, konulan prensipler ve ilkelerdir, yoksa ölmüş olana isyan veya uymak söz konusu olamaz: [Nisâ / 14. Ayet](#): *Kim de Allah'a ve Peygamber'ine isyan eder ve O'nun sınırlarını aşarsa Allah onu, içinde devamlı kalacağı bir ateşe sokar. Onun için zelil ve perişan eden bir azap vardır.*

--Bu vurgu ile onlara nimet verildiği, ayrıca bir hüküm verme durumu olmadığı kaçırılmamalıdır: [Nisâ / 69. Ayet](#): *Kim Allah'a ve Peygamber'e itaat ederse, işte onlar Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler, Siddıklar, şehitler ve Salihlerle beraberdirler. Bunlar ne güzel arkadaşlardır!*

--Peygamber/Resul ile Kuran bütünleşmesi görülmektedir: [Nisâ / 80. Ayet](#): *Peygamber'e itaat eden, Allah'a itaat etmiş olur. Kim de itaatten yüz çevirirse aldirma! Çünkü biz seni, onların üzerine bekçi olarak göndermedik.*

--Burada elçi sadece tebliğ eden ise, burada uyum emir değil, öğüt ve uyarılar olmaktadır: [Mâide / 92. Ayet](#): *Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin ve onlara itaatsizlikten sakının. Eğer itaatten yüz çevirerseniz, bilin ki, elçimize düşen açıkça tebliğ etmekten ibarettir.*

--Burada öğüt ve uyarı varken, uymayan kişi, felakette bilimsel önlem almayanın başına gelenler gibi olacağı akla gelmektedir: [Enfâl / 20. Ayet](#): *Ey iman edenler! Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin. Söylediklerini işitip durduğunuz halde ondan yüz çevirmeyin!*

--İslam hayat verecek şeye çağırdığı ve gönül ile bütünleşme ile oluşacağı anlaşılmalıdır: [Enfâl / 24. Ayet](#): *Ey iman edenler! Allah ve Rasûlü sizi, size hayat verecek şeylere çağırdığı zaman onlara uyun. Şunu bilin ki Allah kişiyle kalbinin arasına girer. Sonra hiç şüphesiz, hepiniz O'nun huzurunda toplanacaksınız.*

--Bizler korkunca Yaratana sığınırız, burada korku değil, felaketten çekinme ve yaratılıştan felaket görmeme için, bilime ve mutluluğu yakalama için sığınma, bilimsel olmayı belirtmektedir: [Nur / 52. Ayet](#): *Kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat eder, Allah'tan korkar ve O'na karşı gelmekten sakınırsa, işte onlar ebedî başarı ve mutluluğa erenlerin tâ kendileridir.*

--Resul tebliğ ediyorsa, bunu yapacak, bilime uyacak olan biz olduğumuza göre yüz çevirmek, felakete çağırmaaktır. Uymak, bilimde olmak, doğru yol, huzura kavuşmak, korku ve endişeden çıkmak demektir: [Nûr / 54. Ayet](#): *De ki: "Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirecek olursanız şunu bilin ki, Peygamber kendi vazifesinden, siz de kendi vazifenizden sorumlu tutulacaksınız. Şu kadar ki, ona itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz. Peygamber'e düşen, Allah'ın emirlerini apaçık bir şekilde tebliğ etmektir.*

--Mahkemelerde her iki taraf dinlenir ve kanuna dayalı olarak hüküm verilir, artık uygulama zamanıdır, tüm itiraz yolları kapanmış olur. Bundan sonra yapılan yorum, adalet ve hukuk kavramı üzerine olacak ve sapıklık olarak yorumlanmaktadır, itirazlar daha önce yapılması şarttır: [Ahzâb / 36. Ayet](#): *Allah ve Rasûlü bir meselede kesin ve bağlayıcı*

bir hüküm verdiği zaman, Mü'min erkek veya Mü'min kadının, kendileriyle alakalı o meselede başka bir tercihte bulunma hakkı yoktur. Kim Allah ve Rasûlü 'ne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.

--Bir kişi söz verdiği de bilimse, yaratılışa uygun ve gerçekler üzerine olmalıdır. Hayal, fantezi ve rüya gibi boyutlara dayanarak söz verilemez, verilse de geçersiz olacak, mahcup ötesi zor durumda kalınacaktır: [Ahzâb / 70. Ayet](#): Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve her zaman doğru ve yerinde söz söyleyin.

--Burada bilim üzere olan, yaratılışa olanların amelleri, eylemlerinin boşa çıkmayacağıdır. Koruma, tedbir ve gözetme alan daima bir hoşnutlukta olur, korku ve endişe en azından duymaz: [Muhammed / 33. Ayet](#): Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin de sakın amellerinizi boşa çıkarmayın!

--Bir eyleme katılmama için bir gerekçe olmalı, bu bilimsel ve gerçeğe dayanmalıdır, yoksa kaçak olunmuş olur: [Fetih / 17. Ayet](#): Savaşa katılmama hususunda köre günah yoktur, topala günah yoktur, hastaya da günah yoktur. Kim Allah'a ve Rasûlü 'ne itaat ederse, Allah onu altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecektir. Kim de yüz çevirirse onu da can yakıcı bir azapla cezalandıracaktır.

--Kurala uyan, gönül ve aklı ile kabul etmemiş olan, eylem ve tutumda da bu oluşmayan kişiler, zorla yapan gibidirler: [Hucurât / 14. Ayet](#): Bedeviler: "İman ettik" dediler. De ki: "Siz henüz iman etmediniz. Fakat «biz, sadece boyun eğdik» deyin. Çünkü iman henüz tam olarak kalplerinize yerleşmemiştir. Eğer Allah'a ve Rasûlü 'ne itaat ederseniz, Allah sizin amellerinizden hiçbir şeyi boşa çıkarmayacaktır. Çünkü Allah, çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

--Bir bilim üzere, yaratılış gereği olanı yapmayan kişi bunun zararını çekecektir. Gelirinden paylaşmayan kişi, vergi ödemeyen ceza öteme ötesinde, kendisi iflas ederse ona kim bakacaktır? [Teğabün / 12. Ayet](#): Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Şayet yüz çevirecek olursanız bunun zararı sizedir. Çünkü Peygamberimize düşen Allah'ın buyruklarını açığa bildirmekten ibarettir.

Nesh dört kısma ayrılır:

1- Hem tilâveti hem de hükmü mensuh olan ayetler. Ahzab süresinin âyetleri, Bekara süresine eşitken, daha sonra bazılarının hükmüyle beraber tilâvetleri de nesh olunmuştur.

YORUM: Mensuh: TDK verilerine göre mensuh kelimesinin anlamı hükmü yok edilmiş ya da geçersiz kılınmış demektir. Mensuh kelimesinin TDK sözlük anlamı genel olarak hükmü ortadan kaldırılmış şeklinde ifade ediliyor. Ayrıca hükmü kaldırılan ayete mensuh ayet denmektedir. Ancak sunulanların hiçbiri bu kapsamda değildir.

2- Tilâveti mensuh olmayıp yalnız hükmü mensuh olan ayetler. Zina eden kadınların sözle cezalandırılması ve evlerinde hapsedilmeleri hakkındaki ayetin hükmü nesh edilip tilâveti bâki kalmıştır.

YORUM: Daha önce söylendiği gibi evlenmezler boyutu kanunla konulur. Nitekim evlilik töreninde, imza aşamasında, Memur; "Kendi rızanız ile evlenmek üzere başvurduunuz, bizim yaptığımız inceleme ile evlenmenize engel yok (evli ise engel vardır, resmi boşanmış ise yoktur), şahitler huzurunda şahitlerle imzalayarak bunu tescil edin" denilmektedir. Kısaca zaten bu yasal olarak uygulanmaktadır. Önce ve sonra arasında bir tezat yoktur:

Kuran ayetleri okunursa gözlenecektir.

- **Toplumda genetik olarak sahiplik ve bir söz ve güven boyutu öne alınmaktadır. Bunu bozulması toplumu bozar: 4/24 Evli kadınlar da size haram kılınmıştır. Anlaşmalarınızın kazandırdıkları ise size helaldir. Bu, üzerinize Allah'ın yazdığıdır. Bunlar dışındakileri; iffetsizliğe kaçmayan, zina etmeyen insanlar olarak mallarınızla yararlanmak suretiyle size helal kılınmıştır. Kendilerinden nimetlendiğiniz kadınların Mehirlerini onlara bir hak olarak verin. Kesinleşen antlaşmanın ardından karşılıklı**

hoşnutluğa bağlı hallerde üzerinize günah yoktur. Allah, her şeyi bilir, tüm hikmetlerin sahibidir

- **Evlenme, karşılıklı rıza ile zorla olmayan, mecbur kılınmayan kişiler ile olabilir. Karşılıklı hukuksal boyut ile hak edişi de verilmesi, resmi olması gerekir: 4/25** *İnanmış hür kadınları nikâhlama genişliğine gücü yetmeyeniniz, ellerinizin altındaki genç, mümin köle kızlardan biriyle evlensin. Allah sizin imanınızı daha iyi bilir. Hep birbirinizdensiniz. O halde, onları, ailelerinin izniyle nikâhlayın. Gizli dost edinmeyerek, zinadan uzak kalarak, iffetli hanımlar olmaları şartıyla onların ücretlerini örfe uygun bir biçimde verin. Evliliğe geçtikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara, hür kadınlara uygulanan cezasının yarısı uygulanacaktır. Bu, köle ile evlenme yolu, günaha ve sıkıntıya girmekten korkmanız içindir. Sabretmeniz sizin için daha hayırlıdır. Allah çok affedici, çok merhametlidir*
- **İffet, utanma, ar, haya demektir, kısaca kişinin kendi varlığı ve benliğini koruması ve gözetmesidir. Bu birey ve toplumun ana çekirdeği olan insan açısından en öne alınmalıdır: 5/5** *Bugün size bütün temiz/lezzetli/hoş nimetler helal kılındı. Kendilerine kitap verilmiş olanların yemekleri size helaldir. Sizin yemekleriniz de onlara helaldir. Mümin kadınların iffetlileriyle, sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanların iffetli hanımları da Mehirleri verdiğiniz takdirde; iffetinizi korumanız, zinadan uzak kalmanız ve şunu-bunu dost tutmamanız şartıyla size helaldir. İmanı tanımayıp nankörlük edenin ameli boşa gitmiştir. Ve o, âhirette de hüsrana uğrayanlardandır*
- **Bir kişi evli ve yuvası varken, başka birisi ile ilişkide olması, sanki eş gibi olması ile tüm aile, toplum değerlerini yıkan bir boyut olmaktadır. Toplum çekirdeği aile, ailenin de kişiler arasındaki sevgi ve güvene dayalı bağ iken, bunda abir ihanet, tüm öğeleri, değerleri yıkıcı olmaktadır: 17/32** *Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o iğrenç bir iştir; yol olarak da çok kötüdür*
- **Burada yapılan işin sert bir şekilde ceza görmesi ve işin bedensel karşılığının olmasıdır. Toplum açısından dışlanması ve zulüm boyutu da ortaya konulmalıdır: 24/2** *Zina eden kadınla zina eden erkeğin her birinin cildine yüz vuruş vurun! Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini konusunda bunlara acıma duygusu sizi yakalamasın. Müminlerden bir grup da bunların cezalarına tanık olsun*
- **Aldatan kişi, aldatanı bulur, ahlaksız olan da ahlaksız ile bir araya gelir. Bu durum toplum ve insanlık açısından birlikte olacağımız kişilere de dikkati öne çıkarmaktadır: 24/3** *Zina eden erkeği zina eden bir kadın veya putperest bir kadından başkası nikâhlanmaz. Zina eden kadına gelince, onu da zina eden bir erkek veya putperest bir erkekten başkası nikâhlanmaz. Müminlere bu, haram kılınmıştır.*
- **Bir kere evlilik durumunda ihanet bir dedikodu değil, tanıklarla oluşan, delille olmalıdır. Bu açıdan da bizzat şahitlik tek kişi değil, dört tane olması anlamlıdır, ki bu kısaca şahit olmaması demektir. Bunun anlamı, kişilerin kendilerinin ayrılması, boşanmasıdır: 24/6** *Kendi eşlerine bir zina isnat edip de kendilerinden başka tanıkları olmayanların her birinin tanıklığı, kendisinin kesinlikle doğru sözlülerden olduğu hususunda Allah'a yeminden ibaret dört kez tanıklık ikrarıdır*
- **Evlilikte ihanet ile bir canı almak, bir yaratılışa inanmamak ile eş tutulmaktadır. Birlikteliği bozan, insanlık boyutuna karşı çıkma, kültürel bir öğeyi, var oluşu yok saymak anlamındadır: 25/68** *Onlar Allah'ın yanında bir başka ilaha yakarmazlar/davet etmezler. Allah'ın saygıya layık kıldığı canı haksız yere almazlar. Zina etmezler. Bunları yapan, cezaya çarptırılır*
- **Bir evlilik, birliktelik için gerekli şartlar, yaratılış, Yaratan, bilime inanmaları, ortak koşmamaları, hırsızlık, güven dışı yaklaşım, hürmetsizlik yapmamaları, yaşama, varlığa saygı duymaları, ölüme yol açmamaları ile, iftira edip isyana sebep olmamalarını belirtmektedir: 60/12** *Ey Peygamber! İnanmış kadınlar sana gelip*

Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamaları, hırsızlık etmemeleri, zina etmemeleri, çocuklarını öldürmemeleri, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup ortaya sürmemeleri, iyilik ve güzelliği belirlenmiş bir işte sana isyan etmemeleri hususunda seninle bey'atleşmek isterlerse, onlarla beyatleş ve onlar için Allah'tan af dile! Kuşkusuz, Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir

3- Hükümü bâki kalıp yalnız tilâveti nesh edilen ayetler. (İhtiyar erkek ve kadın, zina ederlerse ikisini de Hak Teâlâ tarafından bir azap olarak recim ediniz) kavle-i şerifi, bir âyet iken sonra hükümü kalıp tilâveti nesh olunmuştur.

YORUM: Peygamber sözü iken kaldırıldı denilmiştir. Bu bir Yahudi adedidir, halen toplum birlikte yaptığı için, şahit olmadan, trafik kazası diyerek rapor edildiği belirtilmektedir. İslamda bir kişiyi öldürmek tüm insanlığı öldürmektir denilmektedir (5/32: *İşte bu yüzden biz, İsrailoğulları üzerine şunu yazdık: Kim bir kişiyi, bir kişiye karşılık yahut yeryüzünde bir fesat sebebiyle olmaksızın öldürürse, insanları toptan öldürmüş gibidir. Ve kim bir kişiye hayat verirse insanlara toptan hayat vermiş gibidir. Andolsun, resullerimiz onlara açık-seçik kanıtlar getirmişlerdir. Ama onlardan birçoğu bunun ardından da yeryüzünde zulüm ve azgınlığa sapmaktadır.*)

4- Yalnız tilâvetin neshindeki hikmet, ümmetin Allah'ın emrine ne derece uyduğunu göstermektedir. Çünkü tilâvet olunan bir nas bulunmadığı hâlde, onun mücerret rivayet edilen hükmüne uyulması, ümmetin ibadet hususundaki mükemmeliyetini gösterir.

Daha önce, Ramazan-ı şerif gecelerinde uyuduktan sonra yiyip içmek, zevceye yaklaşmak yasaktı. Sonra bunlar imsak vaktine kadar mubah oldu. İslâmiyet'in başlangıcında oruç tutmakla fidye vermek arasında muhayyer iken, sonra oruç tutmaya muktedir olanlar için muhakkak oruç tutmaları farz oldu. (Bu yazının tamamı Hukuk-u İslamiye ve İstilahta-ı Fikhîyse Kamusu isimli kitaptan alınmıştır.)

YORUM: Oruç tüm toplumda belirli amaç ile uygulanmıştır. Beslenme bir insanlık boyutu ise, bunun yokluğunun algılanması da insanlığı kavramak için önemli katkı olmaktadır. Bizim yaşamımızda uygun olan bir şeyi, bir nimeti algılamak, bir nevi perhiz ötesi, onun yokluğu ile bir farkındalık yaşama boyutudur. Yaratılış en ideal kavrama nimet ile olur boyutunu, geçici yok etme ile daha net algılamak olmaktadır.

Bu bir zayıflama değildir. Oruç konusundaki ayetler:

- **Burada oruç bir bakıma korunma olduğu, bunun bir süre nimeti algılama boyutuna dönüşmesi şeklinde de yorumlanabilir:** 2/183 *Ey iman sahipleri! Siyam/yaşam/ekonomi/sadaka/Oruç sizden öncekiler üzerine yazıldığı gibi sizin üzerinize de yazılmıştır. Bu sayede korunmanız umulmaktadır. Ayet orucun bir korunma olduğu vurgusunu yapmaktadır. Oruç tutuyorum diye güvende olunmaz. Hız, arabayı gereksiz şekilde hızlı kullanmak, emniyet kemeri takınca, sizi koruyacak diyerek yapılamaz.*
- **Burada tutulmayanların daha sonra imkana göre yapılması ile bir kolaylık sağlanmaktadır. Yapılmaz ise de bir bireyi doyurmanın anlamı öne çıkmaktadır:** 2/184 *Sayıli günlerdir. Sizden kim hasta olur veya yolculuk halinde bulunursa tutamadığı gün sayısınca başka günlerde tutar. Oruca zorlukla dayananlar üzerine düşen, fidye olarak bir yoksulu doyurmaktır. Kim bir mecburiyeti olmaksızın içinden gelerek iyilik yaparsa bu onun için daha hayırlı olur. Ve oruç tutmanız, eğer bilerseniz, sizin için daha hayırlıdır. Ayet oruç, bir fidye vermek ile, korunmanın sosyal boyutunu da ortaya koymaktadır. Bu açıdan oruç tutanlar ayrıca sosyal zekât da yapmaktadırlar.*
- **Belirli ayda yapılması ile bir nevi perhizin önüne de geçilmiş olmaktadır. Bu ayda birey bir bakıma yeniden doğması, bir yenilenme yapması arzu edilir:** 2/185 *Ramazan o aydır ki; insanlara kılavuz olan, iyi-kötü ayırımıyla hidayetten kanıtlar getiren Kur'an, onda indirilmiştir. O halde, bu aya ulaşmanız onu oruçlu geçirin. Hasta olan veya yolculuk halinde bulunan, tutamadığı gün sayısınca başka günlerde tutsun. Allah sizin için kolaylık ister; O sizin için zorluk istemez. Tutulmamış olan günleri tamamlamanızı, sizi doğru yola kılavuzladığı için Allah'ı yüceltmenizi ister. Ve sizin şükretmeniz umulmaktadır. Ayet tüm*

bu yaklaşımların şükretmek için olduğu ifadesi ile, yaratılış ve insancıl ihtiyaçlarını elde etmenin bir şükür olduğunu vurgulamaktadır.

- **Nimetten ara vermek, tümünden değil, sadece bir süreç olması da bizlere zaman ve mekân konusunda uyarıları hatırlatmaktadır:** *2/187 Oruç gecesini, kadınlarınıza cinsel yaklaşım size helal kılınmıştır. Onlar sizin için giysidir/eştir, siz de onlar için giysisiniz/eşsiniz. Allah sizin öz benliklerinize yazık etmekte olduğunuzu bilmiş, tövbelerinizi kabul edip sizi affetmiştir. Artık şimdi onlara yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazdığı şeyi arayın. Tanyerinin beyaz ipliği siyah ipliğinden sizce seçilinceye kadar yiyin için; sonra da orucu gece oluncaya değin tamamlayın. Mescitlerde itikâfta bulunduğunuz sırada zevcelerinizle cinsel temas kurmayın. İşte bunlar Allah'ın yasaklarıdır, bunlara yaklaşmayın. Allah, ayetlerini insanlara işte böyle açıklar ki korunabilsinler. Ayet oruç sadece bir yemek değil, tüm bedensel ihtiyaçların sabırla dizginlenmesidir. Ancak bu belirli süre ile sınırlandırılmaktadır.*
- **Bir arada olmak için olana toplantı, konferans ve yaklaşımlarda, Mahşer boyutu hatırlatılarak yeniden Dünya yaşamı irdelenmesi beklenilmelidir:** *2/196 Haccı da umreyi de Allah için tamamlayın. Eğer engellenirseniz, esir veya köle âzatlama, Kâbe'ye kurbanlık hayvan veya başka bir şey sunmak şeklinde bağışta bulunmanın kolayınıza geleni yeterlidir. Bağış, kendi yerine varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. İçinizden hasta olan yahut başından rahatsızlığı bulunan oruç tutarak yahut sadaka vererek veya kurbanlık hayvan keserek/Allah'a yakınlık için Kâbe'ye bir şey bağışlayarak fidye yoluna gitsin. Güvene kavuştuğunuzda, hacca kadar umreden yararlanmak isteyen, esir veya köle âzatlama, Kâbe'ye kurbanlık hayvan veya başka bir şey sunmak türünden kolayına gelen bir bağışta bulunsun! Bunu bulamayan oruç tutsun: Bu, üç günü hacda, yedi günü döndüğünüzde, tam on gündür. Bu, ailesi Mescid-i Haram 'da oturmayan kişi içindir. Allah'tan sakının ve bilin ki, Allah'ın azabı çok şiddetlidir. Ayet orucu bir kendini dinginleşmek olduğu vurgusu yapmaktadır.*
- **Bir kimsenin öldürülmesi tüm insanlığın öldürülmesi olduğu, bir kişinin kurtarılması da tüm insanlığın kurtarılmış olacağı algısı varken, ölüm ancak yanlışlık, kaza ile oluşabilmesi de hatırlatılmaktadır:** *4/92 Yanlışlık hali müstesna, bir müminin bir mümini öldürmesi olacak şey değildir. Yanlışlıkla bir mümini öldürenin, özgürlüğü elinden alınmış bir mümini özgürlüğüne kavuşturması, ölenin ailesine de üzerinde anlaşmaya varılacak tatmin edici bir diyet vermesi gerekir. Vârislerin, diyeti bağışlaması hali müstesna. Eğer öldürülen, mümin olmakla birlikte size düşman bir topluluktan ise o zaman öldürenin, özgürlüğünden yoksun bir mümini özgürlüğüne kavuşturması gerekir. Öldürülen, sizinle aralarında antlaşma bulunan bir toplumdan ise o durumda, öldürülenin ailesine tatmin edici bir diyet verme yanında, hürriyetinden yoksun bir mümini hürriyetine kavuşturmak da gerekli olur. Bunlara imkân bulamayan, Allah'a tövbe olarak iki ay kesiksiz oruç tutar. Allah, gereğince bilendir, hikmeti sonsuzdur. Ayet temelde öldürmenin hiçbir şekilde kabul edilmediğinin vurgusu ile bazı durumlarda irdelenmesidir. Burada Hukuk boyutunda amaç ve saiki altına yapılan eylemin irdelenmesi gibi bir boyut ele alınmaktadır. Bu bize hukuk yaklaşımımıza bir örnektir.*
- **Söz ve yeminlerin boş değil, bir hukuksal boyut olduğu, olmasının gerektiği net vurgulanmaktadır:** *5/89 Allah sizi yeminlerinizdeki boş lakırdıdan ötürü hesaba çekmez, ama bilinçli olarak gerçekleştirdiğiniz yeminlerden sizi sorumlu tutar. Böyle bir yeminin kefareti, ailenize yedirmekte olduğunuzun orta derecesinden on yoksulu doyurmak yahut onları giydirmek yahut da özgürlüğünden yoksun kalmış bir benliği özgürlüğüne kavuşturmasıdır. Bunlara imkân bulamayan üç gün oruç tutar. Yemin ettiğinizde yeminlerinizin kefareti işte budur. Yeminlerinizi koruyun. Allah size ayetlerini böyle açıklar ki şükredebilesiniz. Boş konuşma suç kapsamında değilken, bilinçli yapılanlar ise sorumluluk taşıyor ve ceza kapsamındadır. Bunun için, bir tazminat öne sürülmektedir.*

- **Bazı zamanlarda hayvanların bile avlanmaması belirtilmektedir:** 5/95 *Ey iman sahipleri! İhramda olduğunuz zaman av öldürmeyin. Sizden kim kasten onu öldürürse cezası şudur: Öldürdüğü hayvana denk deve-sığır, davar cinsinden, Kâbe'ye varacak kurbanlık bir hediye ki, içinizden adalet sahibi iki kişi belirleyecektir. Yahut yoksullara yedirme şeklinde bir kefarete yahut buna denk oruç. Ta ki yaptığının vebalini tatsın. Allah, geçmişte affetmiştir. Kim bir daha yaparsa, Allah ondan öc alacaktır. Allah çok güçlüdür, öc alıcıdır.* Ayet öldürme bir gerekçe ve uygun ise olmalıdır. Av hayvanlarının avlanma yasağı, onların üremesi açısından gereklidir. Bu gibi bazı biyolojik dönemlere vurgu yaptığı anlaşılmaktadır.
- **Bir kişinin yaşamında çeşitli olay ve durumlarda kötülükten sakınmasının anlamı belirtilmektedir:** 9/112 *Tövbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, seyahat ederken oruç tutanlar, rükû edenler, secdeye kapananlar, iyiliğe özendirip kötülükten sakındıranlar, Allah'ın sınırlarını koruyanlar. Müjdele o müminleri.* Ayet oruç, aç kalmak değil bir yaratılışın algılanması olarak görülmelidir.
- **Orucun sadece yiyecek değil iletişimde de olacağı belirtilmektedir. Bizler bazı ortam ve kişiler ile temasta bulunmak istemez, bir bakıma kaçırız:** 19/26 *"Artık ye, iç. Gözün aydın olsun. Eğer insanlardan birini görürsen şöyle söyle: 'Ben Rahman için oruç adadım. Onun için bugün, insan cinsinden hiç kimseyle konuşmayacağım.'" Ayet sadece yemek ile değil, bazı yaklaşımları yapmamak da bir nevi oruçtur.*
- **Burada hemen her durumda yaratılış üzere olmanın bir af ve ödül kazanmak olduğu anlaşılmaktadır:** 33/35: *Allah şu kişiler için bir affediş ve büyük bir ödül hazırlamıştır: Müslüman erkekler, Müslüman kadınlar, mümin erkekler, mümin kadınlar, itaat eden erkekler, itaat eden kadınlar, özü-sözü doğru erkekler, özü-sözü doğru kadınlar, sabreden erkekler, sabreden kadınlar, Allah korkusuyla ürperen erkekler, Allah korkusuyla ürperen kadınlar, sadaka veren erkekler, sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler, oruç tutan kadınlar, ırz ve iffetlerini koruyan erkekler, ırz ve iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çok anan erkekler, Allah'ı çok anan kadınlar.* Ayet oruç tutmak için değil, bir gelişim ve değişim için olura, ödül olduğu da algılanmalıdır.

SONUÇ: Oruç sadece aç kalmak değil, her boyutta bir normal yapılması gereken iken, bir hayır, iyilik ve güzellik için bazı ihtiyaçlardan vaz geçmedir. Bu açıdan yorumlarda saptırma kabul edilemezdir.

Şâmil Ansiklopedisinde özetle deniyor ki: Yahudiler, nesh şiddetli karşı çıkmışlardı. Zira Yahudiler, neshi kabul ettikleri takdirde bunun, kendi şeriatlarının nesh edilmiş olduğu neticesine varacağını anlıyorlardı. Müşrikler de neshi İslâm için bir kusur olarak görüp, Peygamber efendimize, (*Eshabına dün emrettiğini bugün değiştiriyor; bugün yapılmasını emrettiği bir şeyi yarın kaldırıyor*) diyerek alay ediyorlardı. [Günümüzde de **Yalnız Kur'an** diyenler, neshi hâşâ Allah'ın, yanlışını düzeltmesi olarak görmekte, bu yönden müşriklerle benzemektedir.]

Yeni kurulmaya başlanan İslâm toplumunun inkişaf ve tekâmülü icabı emir ve yasakları ihtiva eden bazı âyetlerin hükümlerinin sonradan kaldırılmasından daha tabii ne olabilir? Kaldı ki nesh, ebedî olan inançlara dokunmayıp sadece ahkâmındaki emir ve yasaklara inhisar etmektedir. Bu değiştirmeye müminlerin dinî vecibeleri daha kolay ve pratik bir şekilde sokulmuştur.

Bazı âlimler, Necm sûresinin, (**O, kendi arzusuna göre konuşmaz. O'nun sözü kendisine gelen vahiyden başka bir şey değildir**) mealindeki 4. ve 5. âyetlerin delil göstererek, Hazret-i Peygamber'in sözlerinin de nihayet vahye müstenit olduğunu, lafzı Hazret-i Peygamber'e, manası Allahü Teâlâ'ya ait kudsî hadislerin bulunduğunu, dolayısıyla bunların da vahye dayandığını söyleyerek Hazret-i Peygamber'in sözlerinin bazı âyetleri nesh ettiğini bildirdiler.

YORUM: Ayet sözün kişiden değil, Yaratandan geldiğini tanımlıyor. Sadece elçi olarak aktarıyor, Kuran oluşturabilen veya benzerini söylemiyor. (53/3: *O; kuruntudan, keyfinden konuşmuyor*, 53/4: *İndirilmiş bir vahiyden başkası değildir o*, 63/5 *Kuvvetleri çok müthiş olan belletip öğretti onu ona*, 53/6 *Akıl, güzellik ve güç sahibidir. Doğrulup dikildi*)

SONUÇ: Kuran temelinden yaklaşımları değiştirerek, sanki Resul sıfatını bozarak, Kuran gibi ayet indirdiği belirtilerek, dinin maliki boyutu değiştirilmektedir. Bu Ortak Akıl, Kamu Vicdanı, jüri sistemiği mantığıdır. Bir bakıma Resul tanrılaştırılmakta, Hz. İsa boyutuna toplumun yaklaşımı ile Resul değil, Tanrı oğlu olarak çıkarılmaktadır.

--Kuran 5/3: Ayetine tam ters bir yaklaşım, toplum kendi isteği ve kamu vicdanı ile olayı yorumlamasıdır. 5/3: ... Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak **İslam**'ı/Allah'a teslim olmayı seçtim. Şu da var ki, her kim ciddi bir açıklıkla yüz yüze gelir de günaha kaçmak maksadı olmaksızın onlardan yemek zorunda kalırsa, elbette Allah **Gafûr** ve **Rahîm**'dir.

--Kuran'ın sözünü değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur derken, nereden, hangi akla, düşmesi, kalkması iddiasında bulunuluyor, en azından akıl yoksunu olmuşlar denilebilir: 6/115 Rabbinin sözü hem doğruluk hem de adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur. En iyi işiten, en iyi bilendir O.

Nesh edilen ayetler hakkında: <http://quran.al-shia.org/tr/F&Q/sorular/238.htm>¹¹

NEŞEDİLMİŞ ÂYETLERDEN ÖRNEKLER

Cevap-: Muhterem kardeşim, Kur'an'daki nesh olayı hakkında üç görüş ortaya atılmıştır:

- 1- Bir görüş neshi tamamen inkara dayanmaktadır.
- 2- İkinci görüş neshi kabul eden ve buna kendilerine göre sayısı yüzlerce varan örnekler zikretmektedirler.
- 3- Üçüncü görüş neshi sadece sınırlı bazı ayetlerde kabul etmektedir. Şia alimlerinin çoğunluğu bu üçüncü kategoride yer almaktadırlar. Elbette nesh konusunda işlenmesi gereken geniş başlıklar vardır ki şu anda maalesef buna fırsatım yoktur. Sadece sizin sorduğunuz konuya (nesh edilen ayetler) kısaca değinip bazı örnekleri açıklamaya gayret edeceğim:

YORUM: Kuran ayetlerinden birinin değiştirilmesini kabul etmek bile, olayı, değiştirebilen kişi ve kurumun yetkili olduğunun kabulüdür. Bu bir jüri sistemiğinin hukuk ve inanca yansıtılmasıdır. Karşı çıkan değil, iddia ispat etmelidir. Malik Allah ise, buna karşı bir iddian varsa sunulanlara bakarız, buna göre karar verilir denilmektedir.

NEŞ EDİLEN AYETLERDEN BAZI ÖRNEKLER

1- Bu ayetlerden birisi Mücadele suresinin 12. ayetidir ki bu surenin 13. ayetiyle nesh edilmiştir. Ayetin iniş sebebi kısaca şöyledir: Müslümanlardan bazıları sık sık Allah Resul'üne (s.a.v) gelerek Resulullah'tan özel görüşme talebinde bulunuyorlardı. Görüşünce de öyle çok önemli olan konulardan bahsetmiyor ve bu vesileyle hem Resulullah'ın değerli vaktini telef ediyorlardı, hem de eziyetine sebep oluyorlardı. Bu durum böyle devam edince Allah'ı Teala söz konusu ayeti indirerek hem bu vesileyle samimi olanlarla olmayanları imtihan etti, hem de Resulullah'a yönelik olan eziyeti bertaraf kıldı. 12. ayetle getirilen hüküm şuydu ki artık kim Resulullah'la özel görüşme isterse, önce sadaka vermeli daha sonra görüşmeye gelmelidir. Bu hüküm indikten sonra, ona Hz. Ali (a.s)'dan başka kimse amel etmemiştir. İmam (a.s)'dan bu konuda şöyle nakledilmiştir: "Bu ayet nazil olduğunda benim bir dinarım vardı. Onu on dirheme bozdurdum. Her gün bir dirhem sadaka verdikten sonra Resulullah'ın huzuruna varıp istifade ediyordum. Benim dirhemlerim bittiğinde bu hüküm de kaldırıldı."

Söz konusu ayetlerin metni şöyledir:

"Ey iman edenler! Peygamber ile gizli-özel bir şey konuşmak istediğiniz zaman, bu konuşmanızdan önce bir sadaka veriniz. Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şayet bir şey bulamazsanız, artık Allah bağışlayan ve merhamet edendir." (Mücadele,12)

Dediğimiz gibi bu ayetle Allah-u Teala Resulullah'la özel görüşmenin ön şartı olarak sadaka vermeği emretmişti. Ancak Hz. Ali (a.s) dışında kimse amel etmeyince veya edemeyince, hükmü bir sonraki ayetle kaldırmış ve onları affetmiştir. Ayetin metni şöyledir:

"Gizli (özel) bir şey konuşmanızdan önce sadaka vermektен korktunuz da mı yerine getirmediniz? Fakat Allah da sizi affetti. Şu hâlde namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır." (Mücadele,13)

Not: İstilah olarak birinci ayete mensuh (nesh edilmiş), ikinci ayete ise nesih (nesh eden) denir.

YORUM: Daha önce işlenmiştir, bir kişi görüşmek için ücret ödemesi olarak görüyorum algısı, ne kadar hatalı olduğu kaçırılmaktadır. Sadaka, bir selam, bir niyet, bir dilektir.

2- Nesh edilen ayetlerin bir diğer örneği, miras konusudur. İslam'ın ilk yıllarında miras konusunda Mü'minler birbirlerinden miras alıyorlardı. Bu hüküm Enfal suresinin 72. ayeti gereği uygulanıyordu:

"Gerçekten de iman edip hicret eden, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihat veren, onları barındırıp yardım edenler, işte bunlar birbirlerinin velileridir. (Ancak onlar birbirlerinden miras alabilirler.) İman ettiği halde henüz hicret etmemiş olanlar, hicret edinceye kadar onlar üzerinde herhangi bir velayet hakkınız yoktur. Bununla beraber dinde sizden yardım isterlerse, sizinle arasında anlaşma bulunanlar aleyhine bir durum olmadıkça, onlara yardım etmeniz de üzerinize borçtur. Allah bütün yaptıklarınızı görüp duruyor." (Enfal, 72)

Daha sonra akrabalık bağları üzerine bina edilen miras hükümleri nazil olarak bu ayetin hükmü nesh edilmiştir. Örneğin şu ayet:

"Peygamber, müminler için kendi nefislerinden daha evladır. O'nun hanımları da onların analarıdır. Akraba olanlar da (miras konusunda) Allah'ın kitabında birbirlerine, diğer müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar. Ancak dostlarınıza bir maruf (uygun bir vasiyet) yapmanız müstesnadır. Bu, kitapta yazılıdır." (Ahzab, 6)

YORUM: Bu konuda incelenmiş, vasiyet, bir hak iken, bunu bazılarını dışlama gerekçesi olarak almak hatalı, hukuk dışı ve kul hakkını zedelemektir. Tanımlamalarda bir hata da yoktur:

3- Diğer bir örnek de eşi ölen kadınlar içindi. Bu konuda ilk uygulanan hüküm şuydu: Eşi ölen kadınlar eşlerinin vefatından bir yıl geçinceye kadar, onun evinde kalıp bıraktığı mallardan istifade edebiliyor ve bunun dışında başka bir miras falan alamıyordu. Bu hüküm şu ayette beyan edilmişti:

"İçinizden hanımlarını geride bırakarak vefat edecek olanlar, eşleri için senesine kadar evlerinden çıkarılmaksızın kendilerine yetecek bir mal vasiyet etsinler. Bununla birlikte eğer kendileri çıkarlarsa, kendi haklarında yaptıkları meşru bir hareketten dolayı size bir sorumluluk yoktur. Allah çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir." (Bakara, 240)

Daha sonra bu hüküm iddet ve miras hükümleriyle nesh edilmiştir:

YORUM: Ayet 2/240 *İçinizden ölüp de geriye eşler bırakan erkekler, eşlerinin evden çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin sağlanmasını vasiyet etsinler. Eğer kendileri çıkarlarsa, onların kendileri için yararlı gördüklerini yapmaları yüzünden size bir günah yoktur. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.* Bırakın bir yılı, eşler devamlı bir ana gibi korunma ve gözetilmelidirler. Burada eşin karar vermesi için tanınan bir süredir. Anlam saptırması yapılmaktadır.

"İçinizden vefat edip de geride eşler bırakan kimselerin hanımları, kendi başlarına dört ay on gün beklerler. İddet (bekleme) sürelerini bitirdikleri zaman, artık kendileri hakkında meşru bir şekilde yapacakları hareketten size bir günah yoktur. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." (Bakara, 234)

YORUM: İddet süresi tıbbi bir boyuttur, bu açıdan bireye göre yaklaşım esastır.

"Eğer hanımlarınızın çocukları yoksa, bıraktıkları mirasın yarısı sizindir. Şayet bir çocukları varsa o zaman mirasın dörtte biri sizindir. Bu paylar, ölenin vasiyeti yerine getirildikten ve varsa, borcu ödendikten sonra verilir. Eğer siz çocuk bırakmadan ölürseniz, geriye bıraktığınız mirasın dörtte biri hanımlarınızındır. Şayet çocuklarınız varsa o zaman bıraktığınız mirasın sekizde biri hanımlarınızındır. Bu paylar, yaptığınız vasiyetler yerine getirilip ve varsa borcunuz ödendikten sonra verilir. Eğer ölen bir erkek veya kadının çocuğu ve babası bulunmadığı halde Kelale olarak (yan koldan) mirasına konuluyor ve kendisinin bir erkek veya kız kardeşi bulunuyorsa, bunlardan her birinin miras payı terekenin altıda biridir. Eğer mevcut olan kardeşler bundan daha çok iseler, bu takdirde kardeşler mirasın üçte birini zarara uğratılmaksızın aralarında eşit olarak taksim ederler. Bu paylar ölenin vasiyeti yerine getirilip ve varsa borcu ödendikten sonra verilir. Bunlar, Allah tarafından bir emirdir. Allah her şeyi bilen ve yarattıklarına çok yumuşak davranandır." (Nisâ, 12)

YORUM: Ayet bir sunum, taktim, yasalar da buna göre yapılır. Bunun aksine olura söz konusu edilebilir. Bu gerçek olmadığı açık ve ortada değildir.

- Başka bir örnek, zina eden kimsenin cezasıyla ilgilidir. İlk uygulanan hüküm şuydu: Bir kimse zina ettiğinde onlara uygulanan hüküm eziyet ve kınama idi.

"Sizlerden zina edenlerin her ikisine de eziyet edin. Eğer onlar tövbe edip kendilerini ıslah ederlerse onlardan vazgeçin. Çünkü Allah tövbeleri kabul eden ve çok merhamet edendir." (Nisâ,16)

Daha sonra bu hüküm hapsedme ve aç susuz bırakma hükmüyle nesh edildi:

"Kadınlarınızdan zina edenlere karşı, içinizden dört şahit getirin. Eğer onlar, şahitlik yaparlarsa, bu kadınları, ölüm alıp götürünceye kadar veya Allah onlara bir çıkış yolu açıncaya kadar evlerde hapsedin." (Nisâ,15)

Bir müddet sonra da kırbaçlama ve recim hükümleriyle bu da nesh edilmiştir:

"Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz kırbaç vurun; Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah dini (ni tatbik) hususunda sizi sakın acıma duygusu kaplamasın! Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun." (Nur, 2)

Elbette kırbaç hükmü bekar zina-karlara aittir; ama evli olan zina-karların hükmü recim (öldürme)dir ki gayri Kur'anî vahiyle Resulullah'a bildirilmiştir.

YORUM: Daha önce irdelendiği gibi bir kalıp yerine olaya ve olguya göre karar verilmesini ön görmektedir. Domuz da olduğu gibi, haddi aşmamak, haramı helal yapmamak üzere esneklikler tanınmaktadır.

- İslam'ın ilk yıllarında İslam ve Müslümanların o günkü maslahatı dikkate alınarak kafirlere ve müşriklere karşı toleranslı davranma izni verilmişti. Bu hükümler örneğin şu ayetlerde bildirilmiştir:

"Ey Muhammed! İman edenlere söyle: Allah'ın cezalandıracağı günlerin geleceğini ummayanları şimdilik bağışlasınlar. Çünkü Allah her kavmi kazandıklarıyla cezalandıracaktır." (Câsiye, 14)

"Ehl-i kitaptan birçoğu arzu etmektedir ki, sizi imanınızdan sonra çevirip kâfir etsinler: Hak kendilerine iyice belirdikten sonra bile sırf nefsanîyetlerinden ve kıskançlıktan dolayı bunu yaparlar. Buna rağmen siz şimdi af ile, hoşgörülle davranın, tâ Allah emrini verinceye kadar. Şüphe yok ki Allah her şeye kâdirdir." (Bakara, 109)

Bu ayetler, onlarla savaşmaya izin veren ve buna teşvik eden ayetlerle nesh edilmiştir:

YORUM: Ayetlerde çelişki yoktur, temel olan cihat olmasıdır. Savaşı teşvik eden değil, savunmayı esas aldığı dikkatlerden kaçırılmaktadır.

"Kendilerine savaş açılan kimselere (kâfirlere karşı koymak için) izin verildi. Çünkü onlar zulme uğradılar. Şüphesiz Allah onları zafere ulaştırmaya kadirdir." (Hac, 39)

"Ey Peygamber! Müminleri cihada teşvik eyle. Eğer sizden sabredekcek yirmi kişi olursa iki yüze galip gelirler ve eğer sizden yüz kişi olursa kâfirlere bin kişiye galip gelirler. Çünkü onlar hakkı ve akibeti düşünmeyen anlayışsız bir kavimdirler." (Enfâl, 65)

"Şu haram aylar bir çıktı mı artık o müşrikleri nerede bulursanız öldürün, yakalayın, hapsedin ve bütün geçit başlarını tutun. Eğer Tevbe ederler ve namaz kılp zekâtı verirlerse onları serbest bırakın. Muhakkak ki, Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Tevbe, 5)

"Kendilerine kitap verilenlerden oldukları halde ne Allah'a ne ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram tanımayan ve hak dini din edinmeyen kimselere alçalmış oldukları halde elden cizye verecekleri hale gelinceye kadar savaş yapın." (Tevbe, 29)

YORUM: Burada savaş demek, kelime anlamı olarak mücadele etmektir. Kelime anlamı çarptırılmaktadır.

- Önceleri Müslümanlara Allah-u Teala'nın hükmü kafir ve müşriklerle müdara edip onlarla yaptıkları anlaşmaya sadık kalmalarıydı; bu hüküm örneğin şu ayetlerde beyan edilmiştir:

"Onlar, küfür işledikleri gibi, sizin de küfür işleyip kendileriyle bir olmanızı arzu ettiler. Onun için, onlar Allah yolunda hicret edinceye kadar içlerinden dost edinmeyin. Eğer bundan yüz çevirirlerse onları yakalayın ve bulduğunuz yerde öldürün; onlardan ne bir dost ne de bir yardımcı edinmeyin." (Nisâ, 89)

"Ancak o kimselere dokunmayın ki, sizinle aralarında anlaşma olan bir kavme sığınmış bulunurlar. Yahut ne sizinle ne de kendi kavimleriyle savaşmayı gönüllerine sığdıramayıp tarafsız olarak size gelmişlerdir. Eğer Allah dileseydi, onları size musallat kıları, onlar da sizinle savaşırlardı. Eğer onlar sizden uzak dururlar, sizinle savaşmayı size barış teklif ederlerse, Allah, sizin için onlar aleyhine bir yol vermemiştir." (Nisâ, 90)

"Hata dışında bir mümin, diğer bir mümini öldüremez. Ve kim bir mümini yanlışlıkla öldürürse, mümin bir köle Azad etmesi ve ölenin ailesine (varislerine) teslim edilecek bir diyet vermesi gerekir. Ancak ölünün ailesinin bağışlaması müstesnadır. Eğer öldürülen, mümin olmakla beraber size düşman bir kavimden ise, o zaman, öldürenin bir köle azat etmesi gerekir. Eğer öldürülen sizinle aralarında antlaşma olan bir kavimden ise, öldürenin, ölenin ailesine diyet vermesi ve mümin bir köle azat etmesi gerekir. Bunlara gücü yetmeyen de Allah tarafından tövbesinin kabulü için arka arkaya iki ay oruç tutması gerekir. Allah, Alimdir (her şeyi bilendir), Hakimdir (hüküm ve hikmet sahibidir)." (Nisâ, 92)

"Gerçekten de iman edip hicret eden, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihat veren, onları barındırıp yardım edenler, işte bunlar birbirlerinin dostlarıdır. İman ettiği halde henüz hicret etmemiş olanlar, hicret edinceye kadar onlar üzerinde herhangi bir velayet hakkınız yoktur. Bununla beraber dinde sizden yardım isterlerse, sizinle arasında antlaşma bulunanlar aleyhine bir durum olmadıkça, onlara yardım etmeniz de üzerinize borçtur. Allah bütün yaptıklarınızı görüp duruyor." (Enfâl, 72)

"Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldiği zaman, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz de onların inanmış kadınlar olduğunu öğrenirseniz onları kâfirlere geri

döndürmeyin. Bunlar onlara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar. Onların (kocalarının) sarfettiklerini (Mehirleri) geri verin. Mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın, sarfettiğinizi isteyin. Onlar da sarfettiklerini istesinler. Allah'ın hükmü budur. Aranızda O, hükmeder, Allah bilendir, hikmet sahibidir." (Mümtehine, 10)

Bu ayetlerdeki hüküm (sözleşmelere sadık kalma) beraat (Tevbe) suresinin ilk ayetleriyle nesh edilmiştir.

YORUM: Ayet 9/1 Allah ve resulünden, kendileriyle antlaşma yapmış bulunduğunuz müşriklere bir ulti matomdur bu; 9/2 Yeryüzünde dört ay daha dolaşın ve bilin ki siz, Allah'ı âciz bırakamazsınız. Şu da bir gerçek ki, Allah inkârcı nankörleri rezil eder: Ayet durumu açıklamaktadır, barış ancak bilimsel ve yaratılışa göre olur, bu anlamda eğer bunun dışına çıkarsanız, felakete uğrarsınız ulti matomudur.

"Allah'tan ve Resul'ünden bir ulti matomdur bu, kendileriyle antlaşma yaptığınız müşriklere:

"Bundan böyle yeryüzünde dört ay daha istediğiniz gibi gezip dolaşın. Şunu da bilin ki, Allah'ı aciz bırakacak değilsiniz. Allah kâfirleri mutlaka perişan edecektir." (Tevbe, 1-2)

- Savaşın meşruluğu ve tedrici ligini beyan eden ayetler de neshin bir diğer örneğidir. Evet savaşla ilgili hükümler tedrici ve birkaç aşamada inmiş ve her birisinde inen ayetler bir öncekini nesh etmiştir. Bu aşmaları şöyle sıralayabiliriz:

a) Salt izin:

"Kendilerine savaş açılan kimselere (kâfirlere karşı koymak için) izin verildi. Çünkü onlar zulme uğradılar. Şüphesiz Allah onları zafere ulaştırmaya kadirdir."

"Onlar "Rabbimiz Allah'tır" demelerinden başka bir sebep olmaksızın haksız yere yurtlarından çıkarıldılar. Eğer Allah insanların bir kısmını bir kısmı ile defetmeseydi manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çok anılan mescitler elbette yıkılırdı. Şüphesiz Allah kendi (dini) ne yardım edene yardım edecektir. Şüphesiz Allah çok güçlüdür, çok izzetlidir (her şeye galiptir)." (Hac, 39-40)

b) Misillemeye izin:

"Diğer birtakım kimseleri de bulacaksınız ki hem sizden emin olmak hem de kavimlerinden emin olmak isterler. Fitne için her davet olunuşlarında onun içine baş aşağı dalarlar. Eğer bunlar sizden çekinmezlerse, kendilerini bulduğunuz yerde yakalayın ve öldürün. İşte bunlar aleyhinde size açık bir ferman verdik." (Nisâ, 91)

"Eğer onlar barıştan yana olurlarsa, sen de barıştan yana ol! Ve Allah'a güven. Çünkü işiten ve bilen O'dur." (Enfâl, 61)

c) Yakın olan müşrik ve kafirlerle savaşmanın önceliği:

"Ey iman edenler, önce yakın çevrenizdeki kâfirlerle savaşın ki, sizde bir güç ve kuvvet olduğunu görsünler. Ve iyi bilin ki, Allah muttakilerle beraberdir." (Tevbe, 123)

d) Bütün müşrik ve kafirlerle savaşmak:

"Şu haram aylar bir çıktı mı artık o müşrikleri nerede bulursanız öldürün, yakalayın, hapsedin ve bütün geçit başlarını tutun. Eğer Tevbe ederler ve namaz kılp zekâtı verirlerse onları serbest bırakın. Muhakkak ki, Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Tevbe, 5,

"Kendilerine kitap verilenlerden oldukları halde ne Allah'a ne ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram tanımayan ve hak dini din edinmeyen kimselere kendilerine kitap verilenlerden oldukları halde ne Allah'a ne ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram tanımayan ve hak dini din edinmeyen kimselere alçalmış oldukları halde elden cizye verecekleri hale gelinceye kadar savaş yapın. alçalmış oldukları halde elden cizye verecekleri hale gelinceye kadar savaş yapın." (Tevbe, 29)

İşte bunlar istediğiniz mensuh ayetlerden birkaç örnektir. Allah'a emanet olun.

YORUM: Yaratılış üzere olmayan bugün değil, bir zaman sonra belaya, azaba çarpılır. Fay üstünde ev yapanın evi bir zaman sonra yerle bir olur, olacaktır. Bunun gibi bir uyarı abartılmamalıdır.

SONUÇ: Uçaktan atladım, ölmedim diyen kişi, Kuran dışı değil, paraşüt kullanmaktadır. Bu açıdan mutlaka bir üst akıl olmalıdır diyen bir kültürün yaklaşımı olarak irdelenmelidir. Gerçek olmadığı da açıktır.

Alkol Konusu Kuranda geçen yaklaşım

Alkol ilk planda yasak değilken, sonra yasaklandı diyenler galiba Ayetleri okumamakta, daha doğrusu düşünmemektedirler. Alkol çıkarımız olan bir maddedir ve yerinde hekimler kullanmaktadırlar. Aklı örten, sadece alkol ve uyuşturucu değildir, diğer sosyal birey haklarının gaspı da söz konusu olabilir. Bir derste bile verilen bilgilerdeki amaç aklı örtmek, ezberletme olmamalı, düşünme daha ileri öğrenme isteği oluşturma hedeflenmelidir.

- **Bir konuda fayda olsa bile zarar büyük ise kaçınmak gerekir. Ayrıca yardım boyutunda da kendimize yeterli olandan artanı verilmelidir. Kısaca ihtiyaç fazlası da bir nevi zarardır, örneğin, aklımıza şişmanlık gelmektedir: 2/219: Sana uyuşturucuyu/şarabı ve kumarı sorarlar. De ki: "Bu ikisinde büyük bir günah vardır; insanlar için çıkarlar da vardır. Ama onların kötülüğü yararlarından çok daha büyüktür." Ve sana neyi infak edeceklerini de soruyorlar. De ki: "Helal kazancınızın size ve bakmakla yükümlü olduklarınıza yeterli olanından artanını verin." Allah, ayetleri size işte böyle açıklar ki, derin derin düşünebilesiniz.** Burada vurgu, aklı örten demektir. Bu sadece uyuşturucu değil, ikna, söz vermemek, görüşleri dikkate almamak gibi eylemlerde vardır. Ayrıca alkol sarhoş olunca aklı örter. Bu açıdan yarar, zarar ötesinde tedbir için tıbbi temelde gerekçe olmadan alınamaz. Ayeti alkölü alabilirsin diye yorumlamak ne kadar hatalıdır. Bunun geçersiz kabul edilecek hali olamaz, doğru ve gerçektir.
- **Bir kişi geleceği sıklıkla bilmek için bazı şeylere başvurması, kendisini az veya çok felakete götürür, kayıptadır, uzak durursa da kurtuluştadır: 5/90: Ey iman edenler! Uyuşturucu/şarap, kumar, tapılmak için dikilen taşlar, fal okları şeytan işi birer pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.** Hamara, humur örtüdür. Bu açıdan ele alınarak, burada haram kılındı denilemez, uyuşturucu bağımlılığı ile anestezi, ilaç alma bir tutulamaz.
- **Bazı şans oyunları toplumda kişiler arasında bir düşmanlık ve nefret doğurmaktadır. Ona çıktı da bana niye çıkmadı denilmektedir. Bu bir çözülemeyecek bir çatışma konusudur: 5/91 Şeytan; uyuşturucu ve kumara sokularak aranıza düşmanlık ve şiddetli nefret yerleştirip sizi Allah'ı anmaktan, namazdan/duadan geri çevirmek ister. Artık son veriyorsunuz değil mi? Ayet belirli görüşleri birbiri ile çatıştırmaktan ve Kur'anı geçersiz saymaktan vaaz geçtiniz değil mi sorusunu her halde Kur'an ayetleri düşmüştür diyenler dinlemeli ve kendilerine almalıdırlar.**
- **Bir kimse sarhoş, kendi aklında değil, kullanamıyorsa, artık kaçınması, yıkanması ve temizlenmesi gerekir. Bir kayıpta, bırakarak kurtulmalıdır: 4/43: Ey iman edenler! zereyken, ne söylediğinizi bilinceye kadar, cünüpken de -yolculuk halinde olmanız müstesna- boy abdesti alıncaya kadar namaza/duaya yaklaşmayın. Eğer hastalanırsanız yahut yolculuk halinde bulunursanız yahut biriniz tuvaletten gelmişse yahut kadınlara dokunmuşsanız, bütün bu durumlarda su da bulamamışsanız, temiz bir toprakla **teyemmüm** edin. Yani yüzlerinizi ve ellerinizi meşhedin. Allah **Afıvv'dür**, günahları affeder, **Gafûr'dur**, hataları bağışlar.** Temizlenme ile birçok eylemin yapılması olanak sağlamak, vaki değil, her zaman yapmamız gerektir. Elimiz kirli iken yemek, yemek, eldeki kirleri de yemiş oluruz.

YORUM: Bir biyolojik madde yapısı irdelenmektedir. İlaçlar zehirdir, bunu faydalı kılan Tıp Biliminin bireye göre uyarlaması, gerekçelenmesi ile olmaktadır.

Kuran'da Nesh Edilen Ayet Yoktur: <https://www.kurandaceliskiilmaz.net/kuranda-nesh-edilen-ayet-var-mi/12>

Nâsihi, hükmü kaldıran ayet, Mensuh ise hükmü kaldırılan ayet manasına gelir. Nasih, ayeti hükümsüz bırakmak, hükmün içini boşaltmaktır. Allah, ayetlerini güçsüz bırakanlar için Sebe Suresi 38'de şöyle diyor: "Ayetlerimizi

etkisiz bırakmak için çaba harcayanlar; işte onlar da azabın içine getirilmişlerdir.” Nasih Mensuh felaketine inanan kişiler, bazı ayetlerin hükmü var ama ayeti yok, bazıları da ayeti var ama hükmü kalktı diyorlar. Recm hurafesi ve içki ayetlerini de bunlara örnek gösteriyorlar.

Bazı din adamları 750, bazıları da 5 ayetin nesh edildiğini iddia ediyor. Zaten Kuran’da 750 tane hüküm konusu yok. Allah Fussilet Suresi 42’de mealen,” Ona (Kuran’a)görünen görünmeyen hiçbir iptal edici şey gelemey diyor. Çünkü Kuran her hükmünde isabetli olan Allah tarafından indirilmiş mesajdır” diyor. Nisa Suresi 82’de,” Onlar hala Kur’an’ı iyice düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah’tan başkasının Katından olsaydı, kuşkusuz içinde birçok aykırılıklar (çelişkiler, ihtilaflar) bulacaklardı.” diyor. Allah ayette, insanların Kuran’ı düşünmek gibi bir konuları olsun diyor. Ayetin devamında ise Kuran’ın içinde çelişkiler olmadığını vurguluyor. Kuran bir gün helal dediğine bir gün haram demez. Bir gün var dediğine bir gün yok demez. Bunlar çelişkidir ve Kuran’da böyle çelişki yok diyor Allah.

YORUM: Kişiler kaynağı Kuran almadıkları için, çelişki yok denilmesini zaten ortadan kaldırarak söylüyorlar. Büyü, sihir yoksa, o zaman niye sihir duası vardır, sihirbaz o zaman ne iş yapar gibi ters algılar ortaya atarak karıştırtıyorlar. Bu açıdan bu dualarında sihir konusu olmadığı, sihirbazların yaklaşımlarının oluşması için bilimi kullanması, el çabukluğu ile örtmeleri söz konusudur. Bu açıdan aldatan ile bir masada anlaşama söz konusu edilemez.

Allah Hicr Suresi 9. ayette,” Hiç şüphesiz, zikri (Kur’an’ı) biz indirdik biz; onun koruyucuları da gerçekten Biziz.” diyor. Allah’ın koruduğunu söylediği Kitabın bazı ayetlerinin nesh edildiğini iddia etmek, felakete sebep olacak yollar açar. Mesela İmam Süyuti’nin aktardığı yanlış bilgiye göre; Sözde Hz. Ayşe demiş ki, Ahzab suresini önceden 200 ayet okurduk, Hz. Osman döneminde 73 ayete indi. Bu, ayetlerin 127 tanesi yok oldu demektir. Böyle bir şeyi söylemek, kaydetmek, nakletmek büyük bir hatadır. Mesela besmeleler hariç Kuran’da 6232, besmele dahil 6348 ayet vardır. Ama sorulduğunda 6666 ayet var denir. Aradaki fark kadar ayet nesh oldu derler. Bu Kuran’a yapılmış büyük bir iftiradır. Zalimlikdir.

YORUM: İlk 4 Halife, Resul ailesi, Resul/peygamber sözü istiyorsanız, Kurana bakın, o bir elçidir demişlerdir.

Şimdi Nasih konusunu biraz daha detaylandırabilirim. 5 tür nesih vardır.

1- Ayetin ayeti neshi. Bu mümkün değildir. Çünkü Kuran noksansız, çelişkisi olmayan, kıyamete kadar korunan, istisnasız her ayetinden sorumlu olduğumuz Hak Kitaptır.

2- Sünnet- hadis, Kuran’ı neshi. Bu da mümkün değildir. Allah “...Kendi hükmünde hiç kimseyi ortak kılmaz.” (Kehf suresi 26)” Hüküm, yalnızca Allah’ındır...” (Yusuf Suresi, 40) Peygamberin, farz ve haram hüküm verme ve ayeti geçersiz kılma yetkisi yoktur.

3- Sünnetin sünneti neshi. Bu olabilir. Peygamberimiz, bir dönem yaptığı bir uygulamayı daha sonraki dönem kaldırmış olabilir. Mesela savaş dönemi ekmek yenmesi ve def çalınmasını yasaklamış. Ancak daha sonra bu uygulamayı kaldırmış. Ya da bir dönem kabir ziyaretini yasaklamış, daha sonra serbest bırakmış.

4- Sünneti ayetin neshi. Bu da olabilir. Peygamberimizin herhangi bir konuda yaptığı uygulama ayetin hükmü ile kaldırılabilir. Örneğin önceden Kudüs’e doğru namaz kılınıyordu. Allah ayetle, Kabe’ye doğru dönülmesi gerektiğini buyurdu ve sünnetin hükmü kalktı.

5- Kuran’daki bazı hükümlerin, geçmiş şartları ki bazı hükümleri kaldırması. Bu da olur. Mesela kısas konusu. Kısas, adam öldürmeye verilen cezadır. Tevrat’ta bu hem kısas hem diyetti. İncil’de sadece kısas. Kuran’da ise ya kısas ya diyetti.

YORUM: Hukuk uygulamasında Ceza kanununda kıyas, yorum yasaktır. Ancak taksir cezalarında yapılan zarar kadar ceza verilir boyutu bir kısası tanımlar. Hüküm, kanıt, bilime dayalı gerçeklik üzerine verilir.

Bakara Suresi 106. ayette Allah,” Biz, daha iyisini veya benzerini getirmediğimiz bir delili (ayeti) yürürlükten kaldırmaz (nesh-etmez) veya onu unutturmayız. Allah’ın her şeye gücü yettiğini bilmedin mi” buyurur. Ayetlerin nesh edildiğini savunanlar, genellikle delil olarak bu ayeti gösterirler. Ayet kelimesi tekil olarak Kuran’da 84 yerde zikredilir. Ve bunların tümünde” mucize, delil, belge, işaret ve Risalet, yani peygamberlik ve sistem” manalarında kullanılmıştır. Hiçbir yerde Kuran ayetleri için kullanılmamıştır. Ayet kelimesinin çoğulu olan “ayat” ifadesi Kuran ayetleri manasında kullanılır. Tekil olan “ayet”kelimesinin geçtiği ayetlerin listesi şöyle: 2:106, 118, 145, 211, 248, 259; 3:13, 41, 49, 50; 5:114; 6:4, 25, 35, 37, 109; 7:73, 106, 132, 146, 203;10:20, 92, 97; 11: 64, 103; 12:105; 13:7, 27, 38; 15:77; 16:11, 13, 65, 67, 69, 101; 17:12; 19:21; 20:22,47, 133; 21:5, 91; 23:50; 25:37; 26:4, 8, 67, 103, 121, 128, 139, 154, 158, 174, 190, 197; 27:52; 29:15,35, 44; 30:58; 34:9,15; 36:33, 37, 41, 46; 37:14; 40:78; 43:48; 51:37; 54:2,15; 79:20.

YORUM: Ayet bir belge demektir, bir hüküm demektir. Kuran kelime olarak anlamı, zaten, okunacak kitap, öğüt, taktim, sunum demektir. Kuran kendisi öncekini nesh etmektedir.

Bu listede sunduğum ayetlerin tümünde aynı kelime” mucize, **delil**” olarak çevrilmişken, Bakara 106’da her ne hikmetse Kuran ayeti şeklinde çevrilmiş. Hatta bazı meallere hüküm kelimesi de eklenmiş ve ayetin hükmünün kalktığı algısı oluşturulmuş.

Allah Bakara Suresi 106’da” **...bir delili (ayeti) yürürlükten kaldırmaz (neshetmez) veya onu unutturmayız.**” diyor. Unutturduk ve yerine yenisini getirdik demiyor. Mesela İsra Suresi 86. ayette Allah;” **Andolsun, eğer dilersek, sana vahyettiklerimizi gerçekten gideriveririz, sonra bunun için bize karşı bir vekil bulamazsın.**” diyor. Burada kullanılan ifade diledik ve yaptık manasına gelmiyor. Dilersek yaparız manasına geliyor. İki çok farklı. Allah burada Kendi kudretine işaret ediyor. Yine Zümer Suresi 65’de” **Andolsun, sana ve senden öncekilere vahyolundu (ki): “Eğer şirk koşacak olursan, şüphesiz amellerin boşa çıkacak ve elbette sen, hüsrana uğrayanlardan olacaksın.”** der. Bu ayette Allah peygambere,” eğer müşrik olursan amellerini sileriz” diyor. Ayetten,” peygamber müşrik oldu ve amelleri silindi” sonucu çıkmıyor.

Bir ayeti anlamak için ayetin önüne ve arkasına bakmak gerekiyor. Bakara 106’yı anlamak için de 105’e bakmak şart. Bakara Suresi 105’de diyor ki;” **Kitap Ehlinden olan kafirler ve müşrikler, Rabbinizden üzerinize bir hayrın indirilmesini arzu etmezler. Allah ise, dilediğine rahmetini tahsis eder. Allah büyük fazl sahibidir.**” Burada Ehl-i Kitaptan olan müşrikler ve kafirler müminler için neyi istemiyor? Müminler kaç vakit namaz kılsın, yüzlerini nereye dönsünler, borç hukuku vs... Elbette ilgilendikleri ve müminler için istemedikleri konular bunlar değil. Çünkü bu konular onlarla alakalı değil. Onlar Kuran’ın tümünü ve peygamberi istemiyorlardı. Bu ayetin arkasından Bakara 106’ya bir daha bakalım;” **Biz bir ayeti kaldırırsak, yerine daha iyisini getiririz**” diyor mealen. Burada bahsedilen ayet,” **Risalet, peygamberliktir**”. Allah demiş oluyor ki,” böyle bir unutturma (Risalet konusunda) olursa bu, bizim gücümüz dahilindedir”. Ayetin sonunda” **Allah’ın her şeye gücü yettiğini görmüyor musun**” diyor.

YORUM: Ayet ön ve arkası dışlanarak, anlam sapıtılması yapılmaktadır.

Rad Suresi 39’da” **Allah, dilediğini ortadan kaldırır ve bırakır. Kitabın anası O’nun Katındadır.**” der. Burada ayet kelimesi geçmiyor. Ancak bazı kişiler bu ayete,” bir kısım ayeti bırakır bir kısmını siler” manası yüklüyor. Halbuki burada, üzerinden yürüyüp geçtiğimiz kâinat ayetleri ile ilgili bir anlatım var. Mesela gece ayeti gelir, gündüz ayeti silinir. Güneş ayeti gelir, ay ayeti silinir gibi...

YORUM: Burada yaratılış gereği oluşanlardan örnek verilmektedir. Kara delik boyutu, yıldızları, galaksileri ortadan kaldırmaktadır. Bu bir örnek olarak ele alınabilir.

Sonuç olarak Kuran’da hükmü kalkan tek bir ayet yoktur. Kuran bir süreç içinde vahyolunsa dahi tek seferde inmiş bir Kitaptır. Allah zamanın ve mekânın dışındadır. Ve gelmiş geçmiş tüm olaylara aynı anda hakimdir. Dolayısıyla Allah’ın, Kitabın vahiy sürecinde zamanın şartlarına göre yeni ayetler belirlemesi veya hükmünü kaldırması söz konusu değildir. Bu iddia, Allah’ın kudretini kavrayamamaktan ileri gelir. Kuran’ı bölümlere ayırıp parça parça kılmak ve bir kısmını kabul, bir kısmını inkâr etmek şirktir. Şirk ise Allah’ın affetmeyeceği tek günahdır. Dikkat!

YORUM: Önce olumsuz görüşün iddialarına bakılmış, Kuran temelinde irdelenmiştir. Burada da yoktur görüşü izlenmektedir. Konular sunum arkasından irdelenmiştir.

Kurani değiştirenlere Kuran Hükümü:

- **Kuran bir gerçek ise, bunu örtenler nankör, inkârcı ve bunların hiçbir zaman iman etmediğini, 49/14 ayetinde olduğu gibi kalıba uyanlar olduğu vurgusu vardır: 8/55 Allah katında canlıların en kötüsü, gerçeği örten nankörler/inkârcılardır. Bunlar iman etmezler**
- **Kuran ayetlerini örten, nesh edenler için, nankör olmaları yanında, başkalarını evliya olarak niteleyip, ancak inkâr edenlerin olduğu yerlerde olabilirler denilmektedir: 18/102 Gerçeği örten o nankörler, bazı kullarımı benim yanımdan-yöremden evliya edineceklerini mi sandılar? Biz, cehennemini bir konuk evi olarak o kâfirler için hazırladık**
- **Bir kişi okurken de Kuranda çok farklı algıları her ayrı okuyuşta görebilmektedir. Bu yaklaşımında başka yerlere ulaşmamalı, kaynak olarak almamalıdır. Bu Makalede de sadece Kurana ayetleri ele alındığı gözlenecektir: 28/86: Sen bu kitabın sana indirileceğini ummuyordun; Rabbinden bir rahmet olarak geldi. O halde, gerçeği örten nankörlere/inkârcılara sakın destekçi olma**
- **Her benzetme ile, sanki yeni gelip, eskisini nesh ettiği kaldırdığı algısı yaratıldığı belirtilmektedir. Burada bazı ayetler sanki kendisi arasında çekiliyor**

gösterilmesine karşı bir uyarı niteliğindedir: *30/58 Yemin olsun ki, biz bu Kur'an'da insanlar için her türlü benzetmeyi yaptık. Sen onlara bir mucize getirsen, gerçeği örten nankörler/inkâr edenler mutlaka şöyle diyeceklerdir: "Siz, eskiyi hükümsüz kılanlardan başkası değilsiniz"*

NOT: Resul/elçi olan Muhammet Peygambere saygı gerekçesi adı altında, resul elçi ve verileri ileten demek iken, bir bakıma Yaratana gibi Kuran hükümlerini ortadan kaldıracak sözlerinin olduğu, yaşarken yok iken, daha sonra bunların dikkate alınarak, sanki Yaratıcı işlevi olduğu tanımlanmaktadır. Bu Hz. İsa'nın tanrının oğlu yapılmasının ilk aşamalarındandır.

İslam kavramı tümünden değiştirilmeye çalışılmakta, gerekçe de kamu vicdanı, toplumdaki bazı kişilerin görüşleri ile ortak akıl yöntemi ile yapılmaktadır. Bu işlev Hristiyanlık ve diğer inanışlarda da tarih içinde gözlenmiştir.

Kültürel yapı gözlemlendiğinde göçebe yapıdan, kabile anlayışı ile olayları ve konuları kabile olarak, farklı çözerken, bu durum Tarım Kültürü olunca, bir kalıba ve sisteme oturtulmalı, bunu yapacak olanlarda Hocalar/toplumda bilirkişi, jüri olarak olmalıdır. Birey Hakkı ve kişiliğin bağımsızlığı söz konusu edilemez. Kul hakkı demek, onu Yaratana ibadet ile ilgili olmalıdır. Etimolojik ibadet çalışarak değer üretmek iken, tapınmak olmalıdır. Namaz bir kural ile yapamayın (107/4) yaklaşımı da öncelikle elbette kaldırılmalı, geçersiz ilan edilmelidir.

107/1 Gördün mü o, dini yalan sayanı? 107/4 Vay haline o namaz kılanların/dua edenlerin ki. 107/5 Namazlarından/dualarından gaflet içindedir onlar! 107/6 Riyaya sapanlar onlar/gösteriş yaparlar. 107/7: Ve onlar, kamu hakkına/yardıma/zekâta/iyiliğe engel olurlar. Ayet tüm boyutu açıklamaktadır. Toplum amaçlı bireyi kontrol derken, kamu hakkına da zarar vermektedirler. Dinin Maliki Allaha olduğu geçersiz mi kalacaktır sanırlar.

Kötü söz kişiye döner, bu amaçla, yapılan, domuz haram tanımlayan ayetlerde olduğu gibi, helalleştirme yapmadan, haddi de aşmadan yenilebileceği gibi yorum yapmak istiyorlar. Ama kültürleri buna onay vermemekte, mutlaka değişim ile yapabileceğini, kısaca ortak akıl olmadan, bir üst akıl olmadan yapamayacağını söylemektedirler. Bu bir çabadır ama metot hatalıdır.

İslam, Wikipedia¹³

Etymology

The primary range of meanings of the [Arabic](#) word *šarīʿah*, derived from the root *š-r-ʿ*, is related to religion and religious law.^[27] The lexicographical tradition records two major areas of use where the word *šarīʿah* can appear without religious connotation.^[30] In texts evoking a pastoral or nomadic environment, the word, and its derivatives refer to watering animals at a permanent water-hole or to the seashore, with special reference to animals who come there.^[30] Another area of use relates to notions of stretched or lengthy.^[30] This range of meanings is cognate with the Hebrew *sara*^[clarification needed] and is likely to be the origin of the meaning "way" or "path".^[30] Both these areas have been claimed to have given rise to aspects of the religious meaning.^[30]

Some scholars describe the word *šarīʿah* as an archaic [Arabic](#) word denoting "pathway to be followed" (analogous to the [Hebrew](#) term [Halakhah](#) ["The Way to Go"]),^[31] or "path to the water hole"^{[32][33]} and argue that its adoption as a metaphor for a divinely ordained way of life arises from the importance of water in an arid desert environment.^[33]

Use in religious texts

In the Quran, *šarīʿah* and its cognate *širʿah* occur once each, with the meaning "way" or "path".^[27] The word *šarīʿah* was widely used by Arabic-speaking Jews during the Middle Ages, being the most common translation for the word *torah* in the 10th-century Arabic translation of the [Torah](#) by [Saʿadya Gaon](#).^[27] A similar use of the term can be found in Christian writers.^[27] The Arabic expression *Sharīʿat Allāh* (شريعة الله "God's Law") is a common translation for תורת אלוהים ('God's Law' in Hebrew) and νόμος τοῦ θεοῦ ('God's Law' in Greek in the New Testament [Rom. 7: 22]).^[34] In Muslim literature, *šarīʿah* designates the laws or message of a prophet or God, in contrast to *fiqh*, which refers to a scholar's interpretation thereof.^[35] In older English-language law-related works in the late 19th/early 20th centuries, the word used for Sharia was *sheri*.^[36] It, along with the French variant *chéri*, was used during the time of the [Ottoman Empire](#), and is from the [Turkish](#) *şerʿ(i)*.^[37]

Historical origins

A similar legal concept *Eye for an eye* first recorded in the [Code of Hammurabi](#). [Qisas](#) was a practice used as a resolution tool in inter-tribal conflicts in pre-Islamic Arab society. The basis of this resolution was that a member from the tribe to which the murderer belonged was handed over to the victim's family for execution, equivalent to the social status of the murdered person.^[38] The "condition of social equivalence" meant the execution of a member of the murderer's tribe who was equivalent to the murdered, in that the murdered person was male or female, slave or free, elite or commonone. For example, only one slave could be killed for a slave, and a woman for a woman. In other cases, *compensatory payment* (*Diyya*) could be paid to the family of the murdered person. On top of this pre-Islamic understanding added a debate about whether a Muslim can be executed for a non-Muslim during the Islamic period.

The main verse for implementation in Islam is Al Baqara, 178 verse: "Believers! Retaliation is ordained for you regarding the people who were killed. Free versus free, captive versus captive, woman versus woman. Whoever is forgiven by the brother of the slain for a price, let him abide by the custom and pay the price well."

According to the traditionalist (*Atharī*) Muslim view, the major precepts of Sharia were passed down directly from the Islamic prophet [Muhammad](#) without "historical development"^[39] and the emergence of Islamic jurisprudence (*fiqh*) also goes back to the lifetime of Muhammad.^{[51][6]} In this view, his [companions](#) and followers took what he did and approved of as a model ([sunnah](#)) and transmitted this information to the succeeding generations in the form of [hadith](#).^{[51][6]} These reports led first to informal discussion and then systematic legal thought, articulated with greatest success in the eighth and ninth centuries by the master jurists [Abu Hanifah](#), [Malik ibn Anas](#), [Al-Shafi'i](#), and [Ahmad ibn Hanbal](#), who are viewed as the founders of the [Hanafi](#), [Maliki](#), [Shafi'i](#), and [Hanbali](#) legal schools (*madhhabs*) of Sunni jurisprudence.^[6]

Modern historians have presented alternative theories of the formation of *fiqh*.^{[51][6]} At first Western scholars accepted the general outlines of the traditionalist account.^[40] In the late 19th century, an influential [revisionist](#) hypothesis was advanced by [Ignac Goldziher](#) and elaborated by [Joseph Schacht](#) in the mid-20th century.^[6] Schacht and other scholars^[41] argued that having conquered much more populous agricultural and urban societies with already existing laws and legal needs, the initial Muslim efforts to formulate legal norms^[note 2] regarded the Quran^[note 3] and Muhammad's hadiths as just one source of law,^[note 4] with jurist personal opinions, the legal practice of conquered peoples, and the decrees and decisions of the caliphs also being valid sources.^[46]

According to this theory, most canonical hadiths did not originate with Muhammad but were actually created at a later date, despite the efforts of hadith scholars to weed out fabrications.^[note 5] After it became accepted that legal norms must be formally grounded in scriptural sources, proponents of rules of jurisprudence supported by the hadith would extend the [chains of transmission](#) of the hadith back to Muhammad's companions.^[6] In his view, the real architect of Islamic jurisprudence was [Al-Shafi'i](#) (d. 820 CE/204 AH), who formulated this idea (that legal norms must be formally grounded in scriptural sources) and other elements of classical legal theory in his work *al-risala*,^{[6][40]} but who was preceded by a body of Islamic law not based on primacy of Muhammad's hadiths.

While the origin of hadith remains a subject of scholarly controversy, this theory (of Goldziher and Schacht) has given rise to objections, and modern historians generally adopt more cautious, intermediate positions,^[40] and it is generally accepted that early Islamic jurisprudence developed out of a combination of administrative and popular practices shaped by the religious and ethical precepts of Islam.^{[48][51][49]} It continued some aspects of pre-Islamic laws and customs of the lands that fell under Muslim rule in the aftermath of the [early conquests](#) and modified other aspects, aiming to meet the practical need of establishing Islamic norms of behavior and adjudicating disputes arising in the early Muslim communities.^[50] Juristic thought gradually developed in study circles, where independent scholars met to learn from a local master and discuss religious topics.^{[50][51]} At first, these circles were fluid in their membership, but with time distinct regional legal schools crystallized around shared sets of methodological principles.^{[51][51]} As the boundaries of the schools became clearly delineated, the authority of their doctrinal tenets came to be vested in a master jurist from earlier times, who was henceforth identified as the school's founder.^{[51][51]} In the course of the first three centuries of Islam, all legal schools came to accept the broad outlines of classical legal theory, according to which Islamic law had to be firmly rooted in the Quran and hadith.^{[51][52]}

Traditional jurisprudence (*fiqh*)

Fiqh is traditionally divided into the fields of [usūl al-fiqh](#) (lit. the roots of *fiqh*), which studies the theoretical principles of jurisprudence, and *furū' al-fiqh* (lit. the branches of *fiqh*), which is devoted to elaboration of rulings on the basis of these principles.^{[6][12]}

Principles of jurisprudence (*usūl al-fiqh*)

Classical jurists held that human reason is a gift from God which should be exercised to its fullest capacity.^[53] However, they believed that use of reason alone is insufficient [to distinguish right from wrong](#), and that rational argumentation must draw its content from the body of transcendental knowledge revealed in the Quran and through the sunnah of Muhammad.^{[11][53]}

Traditional theory of Islamic jurisprudence elaborates how scriptures should be interpreted from the standpoint of linguistics and rhetoric.^[6] It also comprises methods for establishing authenticity of hadith and for determining when the legal force of a scriptural passage is [abrogated](#) by a passage revealed at a later date.^[6] In addition to the Quran and sunnah, the classical theory of Sunni fiqh recognizes two other sources of law: juristic consensus (*ijma*) and analogical reasoning (*qiyas*).^[48] It therefore studies the application and limits of analogy, as well as the value and limits of consensus, along with other methodological principles, some of which are accepted by only certain legal schools.^[6] This interpretive apparatus is brought together under the rubric of [ijtihad](#), which refers to a jurist's exertion in an attempt to arrive at a ruling on a particular question.^[6] The theory of [Twelver Shia](#) jurisprudence parallels that of Sunni schools with some differences, such as recognition of reason (*'aql*) as a source of law in place of *qiyas* and extension of the notion of sunnah to include traditions of the [imams](#).^{[11][54]}

Sources of Sharia

Islamic scholar [Sayyid Rashid Rida](#) (1865 - 1935 C.E) lists the four basic sources of Islamic law, agreed upon by all [Sunni Muslims](#):

"the [well-known] sources of legislation in Islam are four: the [Qur'an](#), the [Sunnah](#), the [consensus](#) of the [ummah](#) and [ijtihad](#) undertaken by competent jurists"^[55]

Some researchers suggests that primary sources may have evolved similarly to fiqh, contrary to traditional knowledge; [Gerd R. Puin](#), [Lawrence Conrad](#), [Patricia Crone](#), and [Joseph Schacht](#) reached these conclusions by examining [sirah](#) books,^[56] hadith terminology,^[57] and the chains of narration of hadith,^[58] respectively.

- [Quran](#): In Islam, the Quran is considered to be the most sacred source of law.^[59] Classical jurists held its textual integrity to be beyond doubt on account of it having been handed down by many people in each generation, which is known as "recurrence" or "concurrent transmission" (*tawātur*).^{[48][59]} Only several hundred verses of the Quran have direct legal relevance, and they are concentrated in a few specific areas such as inheritance, though other passages have been used as a source for general principles whose legal ramifications were elaborated by other means.^{[51][59]}
- [Sunnah / Hadith](#): The body of hadith provides more detailed and practical legal guidance, but it was recognized early on that not all of them were authentic.^{[51][59]} Early Islamic scholars developed a methodology for evaluating their authenticity by assessing trustworthiness of the individuals listed in their transmission chains.^[59] These criteria narrowed down the vast corpus of prophetic traditions to several thousand "sound" hadiths, which were collected in several canonical compilations.^[59] The hadiths which enjoyed concurrent transmission were deemed unquestionably authentic; however, the vast majority of hadiths were handed down by only one or a few transmitters and were therefore seen to yield only probable knowledge.^{[59][48]} The uncertainty was further compounded by ambiguity of the language contained in some hadiths and Quranic passages.^[59] Disagreements on the relative merits and interpretation of the textual sources allowed legal scholars considerable leeway in formulating alternative rulings.^[5]
- [Ijma](#): It is the consensus that could in principle elevate a ruling based on probable evidence to absolute certainty.^{[61][5]} This classical doctrine drew its authority from a series of hadiths stating that the Islamic community could never agree on an error.^[61] This form of consensus was technically defined as agreement of all competent jurists in any particular generation, acting as representatives of the community.^{[61][5][62]} However, the practical difficulty of obtaining and ascertaining such an agreement meant that it had little impact on legal development.^{[61][5]} A more pragmatic form of consensus, which could be determined by consulting works of prominent jurists, was used to confirm a ruling so that it could not be reopened for further discussion.^[5] The cases for which there was a consensus account for less than 1 percent of the body of classical jurisprudence.^[61]
- [Qiyas](#): It is the Analogical reasoning that is used to derive a ruling for a situation not addressed in the scripture by analogy with a scripturally based rule.^[48] In a classic example, the Quranic prohibition of drinking wine is extended to all intoxicating substances, on the basis of the "cause" (*'illa*) shared by these situations, which in this case is identified to be intoxication.^[48] Since the cause of a rule may not be apparent, its selection commonly occasioned controversy and extensive debate.^[63] Majority of [Sunni Muslims](#) view [Qiyas](#) as a central Pillar of [Ijtihad](#).^[64] On the other hand; [Zahirites](#), [Ahmad ibn Hanbal](#), [Al-Bukhari](#), early [Hanbalites](#), etc rejected [Qiyas](#) amongst the Sunnis.^{[65][66][67]} Twelver Shia jurisprudence also does not recognize the use of *qiyas*, but relies on reason (*'Aql*) in its place.^{[11][12]}

Ijtihad

The classical process of *ijtihād* combined these generally recognized principles with other methods, which were not adopted by all legal schools, such as *istihsan* (juristic preference), *istislah* (consideration of public interest) and *istishab* (presumption of continuity).^[48] A jurist who is qualified to practice *ijtihād* is known as a *mujtahid*.^{[68][49]} The use of independent reasoning to arrive at a ruling is contrasted with *taqlid* (imitation), which refers to following the rulings of a *mujtahid*.^[49] By the beginning of the 10th century, development of Sunni jurisprudence prompted leading jurists to state that the main legal questions had been addressed and the scope of *ijtihād* was gradually restricted.^{[49][69]} From the 18th century on, leading Muslim reformers began calling for abandonment of *taqlid* and renewed emphasis on *ijtihād*, which they saw as a return to the vitality of early Islamic jurisprudence.^[69]

Decision types (*aḥkām*)

Fiqh is concerned with ethical standards as much as with legal norms, seeking to establish not only what is and is not legal, but also what is morally right and wrong.^{[14][15]} Sharia rulings fall into one of five categories known as "the five decisions" (*al-aḥkām al-khamsa*): **mandatory** (*farḍ* or *wājib*), **recommended** (*mandūb* or *mustaḥabb*), **neutral** (*mubāḥ*), **reprehensible** (*makrūh*), and **forbidden** (*ḥarām*).^{[51][12]}

It is a sin or a crime to perform a forbidden action or not to perform a mandatory action.^[5] Reprehensible acts should be avoided, but they are not considered to be sinful or punishable in court.^{[51][70]} Avoiding reprehensible acts and performing recommended acts is held to be subject of reward in the afterlife, while neutral actions entail no judgment from God.^{[51][70]} Jurists disagree on whether the term *halāl* covers the first three or the first four categories.^[5] The legal and moral verdict depends on whether the action is committed out of necessity (*ḍarūra*) and on the underlying intention (*niyya*), as expressed in the legal maxim "acts are [evaluated according] to intention."^[5]

As can be seen in many examples, classification is relative. For example, believing in the existence and miracles of *Awliya* is presented as a "condition" for orthodox Islam by many prominent Sunni creed writers such as *Al-Tahawi* and *Nasafi*^{[71][72]} and is accepted in traditional Sunnis and Shi'ism. However, this understanding, along with expressions of respect and visits to the graves of saints, are seen as unacceptable heresy by puritanical and revivalist Islamic movements such as *Salafism*, *Wahhabism* and *Islamic Modernism*.^[73]

Aims of Sharia and public interest

Maqāsid (aims or purposes) of Sharia and *maṣlaḥa* (welfare or public interest) are two related classical doctrines which have come to play an increasingly prominent role in modern times.^{[74][75][76]} They were first clearly articulated by *al-Ghazali* (d. 1111), who argued that *maṣlaḥa* was God's general purpose in revealing the divine law, and that its specific aim was preservation of five essentials of human well-being: religion, life, intellect, offspring, and property.^[77] Although most classical-era jurists recognized *maṣlaḥa* and *maqasid* as important legal principles, they held different views regarding the role they should play in Islamic law.^{[74][76]} Some jurists viewed them as auxiliary rationales constrained by scriptural sources and analogical reasoning.^{[74][78]} Others regarded them as an independent source of law, whose general principles could override specific inferences based on the letter of scripture.^{[74][79]} While the latter view was held by a minority of classical jurists, in modern times it came to be championed in different forms by prominent scholars who sought to adapt Islamic law to changing social conditions by drawing on the intellectual heritage of traditional jurisprudence.^{[74][48][75]} These scholars expanded the inventory of *maqasid* to include such aims of Sharia as reform and women's rights (*Rashid Rida*); justice and freedom (*Mohammed al-Ghazali*); and human dignity and rights (*Yusuf al-Qaradawi*).^[74]

Branches of law (*furū' al-fiqh*) : *Topics in Sharia law*

The domain of *furū' al-fiqh* (lit. branches of fiqh) is traditionally divided into *ibādāt* (rituals or acts of worship) and *mu'āmalāt* (social relations).^{[61][49]} Many jurists further divided the body of substantive jurisprudence into "the four quarters", called rituals, sales, marriage and injuries.^[80] Each of these terms figuratively stood for a variety of subjects.^[80] For example, the quarter of sales would encompass partnerships, guaranty, gifts, and bequests, among other topics.^[80] Juristic works were arranged as a sequence of such smaller topics, each called a "book" (*kitab*).^{[61][80]} The special significance of ritual was marked by always placing its discussion at the start of the work.^{[61][80]}

Some historians distinguish a field of Islamic criminal law, which combines several traditional categories.^{[51][81][12]} Several crimes with scripturally prescribed punishments are known as *hudud*.^[5] Jurists developed various restrictions which in many cases made them virtually impossible to apply.^[5] Other crimes involving intentional bodily harm are judged according to a version of *lex talionis* that prescribes a punishment analogous to the crime (*qisas*), but the victims or their heirs may accept a monetary compensation (*diya*) or pardon the perpetrator instead; only *diya* is imposed for non-intentional harm.^{[51][81]} Other criminal cases belong to the category of *ta'zīr*, where the goal of punishment is correction or rehabilitation of the culprit and its form is largely left to the judge's discretion.^{[51][81]} In practice, since

early on in Islamic history, criminal cases were usually handled by ruler-administered courts or local police using procedures which were only loosely related to Sharia.^{[61][81]}

The two major genres of *furū'* literature are the *mukhtasar* (concise summary of law) and the *mabsut* (extensive commentary).^[61] *Mukhtasars* were short specialized treatises or general overviews that could be used in a classroom or consulted by judges.^{[61][51][82]} A *mabsut*, which usually provided a commentary on a *mukhtasar* and could stretch to dozens of large volumes, recorded alternative rulings with their justifications, often accompanied by a proliferation of cases and conceptual distinctions.^{[61][82]} The terminology of juristic literature was conservative and tended to preserve notions which had lost their practical relevance.^[61] At the same time, the cycle of abridgement and commentary allowed jurists of each generation to articulate a modified body of law to meet changing social conditions.^[82] Other juristic genres include the *qawā'id* (succinct formulas meant to aid the student remember general principles) and collections of fatwas by a particular scholar.^[51]

Classical jurisprudence has been described as "one of the major intellectual achievements of Islam"^[83] and its importance in Islam has been compared to that of [theology](#) in [Christianity](#).^[note 6]

Schools of law

The main Sunni schools of law (*madhhabs*) are the [Hanafi](#), [Maliki](#), [Shafi'i](#) and [Hanbali](#) madhhabs.^[49] They emerged in the ninth and tenth centuries and by the twelfth century almost all jurists aligned themselves with a particular madhhab.^[86] These four schools recognize each other's validity and they have interacted in legal debate over the centuries.^{[86][49]} Rulings of these schools are followed across the Muslim world without exclusive regional restrictions, but they each came to dominate in different parts of the world.^{[86][49]} For example, the Maliki school is predominant in North and West Africa; the Hanafi school in South and Central Asia; the Shafi'i school in Lower Egypt, East Africa, and Southeast Asia; and the Hanbali school in North and Central Arabia.^{[86][49][51]} The first centuries of Islam also witnessed a number of short-lived Sunni madhhabs.^[61] The [Zahiri](#) school, which is commonly identified as extinct, continues to exert influence over legal thought.^{[61][49][86]} The development of Shia legal schools occurred along the lines of theological differences and resulted in formation of the [Twelver](#), [Zaidi](#) and [Ismaili](#) madhhabs, whose differences from Sunni legal schools are roughly of the same order as the differences among Sunni schools.^{[61][51]} The [Ibadi](#) legal school, distinct from Sunni and Shia madhhabs, is predominant in Oman.^[49]

The transformations of Islamic legal institutions in the modern era have had profound implications for the madhhab system.^[86] Legal practice in most of the Muslim world has come to be controlled by government policy and state law, so that the influence of the madhhabs beyond personal ritual practice depends on the status accorded to them within the national legal system.^[86] State law codification commonly utilized the methods of *takhayyur* (selection of rulings without restriction to a particular madhhab) and *talfiq* (combining parts of different rulings on the same question).^[86] Legal professionals trained in modern law schools have largely replaced traditional [ulema](#) as interpreters of the resulting laws.^[86] Global Islamic movements have at times drawn on different madhhabs and at other times placed greater focus on the scriptural sources rather than classical jurisprudence.^[86] The Hanbali school, with its particularly strict adherence to the Quran and hadith, has inspired conservative currents of direct scriptural interpretation by the [Salafi](#) and [Wahhabi](#) movements.^[86] Other currents, such as networks of Indonesian ulema and Islamic scholars residing in Muslim-minority countries, have advanced liberal interpretations of Islamic law without focusing on traditions of a particular madhhab.^[86]

Pre-modern Islamic legal system

Jurists

Sharia was traditionally interpreted by [muftis](#). During the first few centuries of Islam, muftis were private legal specialists who normally also held other jobs. They issued [fatwas](#) (legal opinions), generally free of charge, in response to questions from laypersons or requests for consultation coming from judges, which would be stated in general terms. Fatwas were regularly upheld in courts, and when they were not, it was usually because the fatwa was contradicted by a more authoritative legal opinion.^[87] The stature of jurists was determined by their scholarly reputation.^{[88][89]} The majority of classical legal works, written by author-jurists, were based in large part on fatwas of distinguished muftis.^[88] These fatwas functioned as a form of legal [precedent](#), unlike court verdicts, which were valid only for the given case.^[90] Although independent muftis never disappeared, from the 12th century onward Muslim rulers began to appoint salaried muftis to answer questions from the public.^[91] Over the centuries, [Sunni](#) muftis were gradually incorporated into state bureaucracies, while [Shia](#) jurists in Iran progressively asserted an autonomous authority starting from the early modern era.^[92]

Islamic law was initially taught in study circles that gathered in mosques and private homes. The teacher, assisted by advanced students, provided commentary on concise treatises of law and examined the students' understanding of the text. This tradition continued to be practiced in [madrasas](#), which spread during the 10th and 11th centuries.^{[93][94]} Madrasas were institutions of higher learning devoted principally to study of law, but also offering other subjects such as theology, medicine, and mathematics. The madrasa complex

usually consisted of a mosque, boarding house, and a library. It was maintained by a *waqf* (charitable endowment), which paid salaries of professors, stipends of students, and defrayed the costs of construction and maintenance. At the end of a course, the professor granted a license (*ijaza*) certifying a student's competence in its subject matter.^[94] Students specializing in law would complete a curriculum consisting of preparatory studies, the doctrines of a particular madhhab, and training in legal disputation, and finally write a dissertation, which earned them a license to teach and issue fatwas.^{[91][93]}

Courts

A *judge* (qadi) was in charge of the qadi's court (*mahkama*), also called the Sharia court. Qadis were trained in Islamic law, though not necessarily to a level required to issue fatwas.^{[51][95]} Court personnel also included a number of assistants performing various roles.^[96] Judges were theoretically independent in their decisions, though they were appointed by the ruler and often experienced pressure from members of the ruling elite where their interests were at play.^[91] The role of qadis was to evaluate the evidence, establish the facts of the case, and issue a verdict based on the applicable rulings of Islamic jurisprudence.^[5] The qadi was supposed to solicit a fatwa from a mufti if it was unclear how the law should be applied to the case.^{[51][97]} Since Islamic legal theory does not recognize the distinction between private and public law, court procedures were identical for civil and criminal cases, and required a private plaintiff to produce evidence against the defendant. The main type of evidence was oral witness testimony. The standards of evidence for criminal cases were so strict that a conviction was often difficult to obtain even for apparently clear-cut cases.^[5] Most historians believe that because of these stringent procedural norms, qadi's courts at an early date lost their jurisdiction over criminal cases, which were instead handled in other types of courts.^[98]

If an accusation did not result in a verdict in a qadi's court, the plaintiff could often pursue it in another type of court called the *mazalim* court, administered by the ruler's council.^[5] The rationale for *mazalim* (lit. wrongs, grievances) courts was to address the wrongs that Sharia courts were unable to address, including complaints against government officials. Islamic jurists were commonly in attendance and a judge often presided over the court as a deputy of the ruler.^{[51][91]} *Mazalim* verdicts were supposed to conform to the spirit of Sharia, but they were not bound by the letter of the law or the procedural restrictions of qadi's courts.^{[51][97]}

The police (*shurta*), which took initiative in preventing and investigating crime, operated its own courts.^[91] Like the *mazalim* courts, police courts were not bound by the rules of Sharia and had the powers to inflict discretionary punishments.^[98] Another office for maintaining public order was the *muhtasib* (market inspector), who was charged with preventing fraud in economic transactions and infractions against public morality.^[91] The *muhtasib* took an active role in pursuing these types of offenses and meted out punishments based on *local custom*.^[98]

Socio-political context

The social fabric of pre-modern Islamic societies was largely defined by close-knit communities organized around kinship groups and local neighborhoods. Conflicts between individuals had the potential to escalate into a conflict between their supporting groups and disrupt the life of the entire community. Court litigation was seen as a last resort for cases where informal mediation had failed. This attitude was reflected in the legal maxim "amicable settlement is the best verdict" (*al-sulh sayyid al-ahkam*). In court disputes, qadis were generally less concerned with legal theory than with achieving an outcome that enabled the disputants to resume their previous social relationships. This could be accomplished by avoiding a total loss for the losing side or simply giving them a chance to articulate their position in public and obtain a measure of psychological vindication.^{[99][100]} Islamic law required judges to be familiar with local customs, and they exercised a number of other public functions in the community, including mediation and arbitration, supervision of public works, auditing waqf finances, and looking after the interests of orphans.^{[95][98]}

Unlike pre-modern cultures where the ruling dynasty promulgated the law, Islamic law was formulated by religious scholars without involvement of the rulers. The law derived its authority not from political control, but rather from the collective doctrinal positions of the legal schools (madhhabs) in their capacity as interpreters of the scriptures. The *ulema* (religious scholars) were involved in management of communal affairs and acted as representatives of the Muslim population vis-à-vis the ruling dynasties, who before the modern era had limited capacity for direct governance.^[101] Military elites relied on the *ulema* for religious legitimation, with financial support for religious institutions being one of the principal means through which these elites established their legitimacy.^{[102][101]} In turn, the *ulema* depended on the support of the ruling elites for the continuing operation of religious institutions. Although the relationship between secular rulers and religious scholars underwent a number of shifts and transformations in different times and places, this mutual dependence characterized Islamic history until the start of the modern era.^{[103][101]} Additionally, since Sharia contained few provisions in several areas of public law, Muslim rulers were able to legislate various collections of economic, criminal and administrative laws outside the jurisdiction of Islamic jurists, the most famous of which is the *qanun* promulgated by Ottoman sultans beginning from the 15th

century.^[16] The [Mughal](#) emperor [Aurangzeb](#) (r. 1658–1707) issued a hybrid body of law known as [Fatawa-e-Alamgiri](#), based on [Hanafi](#) fatwas as well as decisions of Islamic courts, and made it applicable to all religious communities on the [Indian subcontinent](#). This early attempt to turn Islamic law into semi-codified state legislation sparked rebellions against Mughal rule.^[104]

Women, non-Muslims, slaves

In both the rules of civil disputes and application of penal law, classical Sharia distinguishes between men and women, between Muslims and non-Muslims, and between free persons and slaves.^[5]

Traditional Islamic law assumes a patriarchal society with a man at the head of the household.^[105] Different legal schools formulated a variety of legal norms which could be manipulated to the advantage of men or women,^[106] but women were generally at a disadvantage with respect to the rules of inheritance, blood money (*diya*), and witness testimony, where in some cases a woman's value is effectively treated as half of that of a man.^[105] Various financial obligations imposed on the husband acted as a deterrent against [unilateral divorce](#) and commonly gave the wife financial leverage in divorce proceedings.^[106] Women were active in Sharia courts as both plaintiffs and defendants in a wide variety of cases, though some opted to be represented by a male relative.^{[107][5]}

Sharia was intended to regulate affairs of the Muslim community.^[5] Non-Muslims residing under Islamic rule had the legal status of [dhimmi](#), which entailed a number of protections, restrictions, freedoms and legal inequalities, including payment of the [jizya](#) tax.^[108] Dhimmi communities had legal autonomy to adjudicate their internal affairs. Cases involving litigants from two different religious groups fell under jurisdiction of Sharia courts,^[5] where (unlike in secular courts)^[109] testimony of non-Muslim witnesses against a Muslim was inadmissible in criminal cases^[110] or at all.^[111] This legal framework was implemented with varying degree of rigor. In some periods or towns, all inhabitants apparently used the same court without regard for their religious affiliation.^[5] The Mughal emperor Aurangzeb imposed Islamic law on all his subjects, including provisions traditionally applicable only to Muslims, while some of his predecessors and successors are said to have abolished jizya.^{[104][112]} According to Ottoman records, non-Muslim women took their cases to a Sharia court when they expected a more favorable outcome on marital, divorce and property questions than in Christian and Jewish courts.^[113] Over time, non-Muslims in the Ottoman Empire could be more or less likely to use Islamic courts. For example, in 1729 at the Islamic court in [Galata](#) only two percent of cases involved non-Muslims whereas in 1789 non-Muslims were a part of thirty percent of cases.^[114] Ottoman court records also reflect the use of Islamic courts by formerly non-Muslim women.^[115] As it was illegal for non-Muslims to own Muslims and for non-Muslim men to marry Muslim women in the Ottoman empire, conversion to Islam would have been an option for non-Muslim women to free themselves of a spouse or master they did not want to subject to.^[115] However, this would likely lead to them being shunned by their former community.^[115]

Classical fiqh acknowledges and regulates slavery as a legitimate institution.^[105] It granted slaves certain rights and protections, improving their status relative to Greek and Roman law, and restricted the scenarios under which people could be enslaved.^{[116][117]} However, slaves could not inherit or enter into a contract, and were subject to their master's will in a number of ways.^{[116][117]} The labor and property of slaves were owned by the master, who was also entitled to sexual submission of his unmarried slaves.^{[117][118]}

Formal legal disabilities for some groups coexisted with a legal culture that viewed Sharia as a reflection of universal principles of justice, which involved protection of the weak against injustices committed by the strong. This conception was reinforced by the historical practice of Sharia courts, where peasants "almost always" won cases against oppressive landowners, and non-Muslims often prevailed in disputes against Muslims, including such powerful figures as the governor of their province.^{[119][120]} In family matters the Sharia court was seen as a place where the rights of women could be asserted against their husband's transgressions.^[5]

Modern legal reforms

Under colonial rule

Starting from the 17th century, European powers began to extend political influence over lands ruled by Muslim dynasties, and by the end of the 19th century, much of the Muslim world came under colonial domination. The first areas of Islamic law to be impacted were usually commercial and criminal laws, which impeded colonial administration and were soon replaced by European regulations.^[121] Islamic commercial laws were also replaced by European (mostly French) laws in Muslim states which retained formal independence, because these states increasingly came to rely on Western capital and could not afford to lose the business of foreign merchants who refused to submit to Islamic regulations.^[5]

The first significant changes to the legal system of [British India](#) were initiated in the late 18th century by the governor of Bengal [Warren Hastings](#). Hastings' plan of legal reform envisioned a multi-tiered court system for the Muslim population, with a middle tier of British judges advised by local Islamic jurists, and a lower tier of courts operated by qadis. Hastings also commissioned a translation of the classic manual of Hanafi fiqh, [Al-Hidayah](#), from Arabic into Persian and then English, later complemented by other

texts.^{[122][123]} These translations enabled British judges to pass verdicts in the name of Islamic law based on a combination of Sharia rules and [common law](#) doctrines, and eliminated the need to rely on consultation by local ulema, whom they mistrusted. In the traditional Islamic context, a concise text like *Al-Hidayah* would be used as a basis for classroom commentary by a professor, and the doctrines thus learned would be mediated in court by judicial discretion, consideration of local customs and availability of different legal opinions that could fit the facts of the case. The British use of *Al-Hidayah*, which amounted to an inadvertent codification of Sharia, and its interpretation by judges trained in Western legal traditions anticipated later legal reforms in the Muslim world.^{[122][124]}

British administrators felt that Sharia rules too often allowed criminals to escape punishment, as exemplified by Hastings' complaint that Islamic law was "founded on the most lenient principles and on an abhorrence of bloodshed".^[122] In the course of the 19th century, criminal laws and other aspects of the Islamic legal system in India were supplanted by British law, with the exception of Sharia rules retained in family laws and some property transactions.^{[122][123]} Among other changes, these reforms brought about abolition of slavery, prohibition of child marriage, and a much more frequent use of capital punishment.^{[125][123]} The resulting legal system, known as *Anglo-Muhammadan law*, was treated by the British as a model for legal reforms in their other colonies. Like the British in India, colonial administrations typically sought to obtain precise and authoritative information about indigenous laws, which prompted them to prefer classical Islamic legal texts over local judicial practice. This, together with their conception of Islamic law as a collection of inflexible rules, led to an emphasis on traditionalist forms of Sharia that were not rigorously applied in the pre-colonial period and served as a formative influence on the modern identity politics of the Muslim world.^[123]

Ottoman Empire

During the colonial era, Muslim rulers concluded that they could not resist European pressure unless they modernized their armies and built centrally administered states along the lines of Western models. In the [Ottoman Empire](#), the first such changes in the legal sphere involved placing the formerly independent [waqfs](#) under state control. This reform, passed in 1826, enriched the public treasury at the expense of the waqfs, thereby depleting the financial support for traditional Islamic legal education. Over the second half of the 19th century, a new hierarchical system of secular courts was established to supplement and eventually replace most religious courts. Students hoping to pursue legal careers in the new court system increasingly preferred attending secular schools over the traditional path of legal education with its dimming financial prospects.^[126] The [Tanzimat](#) reforms of the 19th century saw reorganization of both Islamic civil law and sultanate criminal law after the model of the [Napoleonic Code](#).^[49] In the 1870s, a codification of civil law and procedure (excepting marriage and divorce), called the *Mecelle*, was produced for use in both Sharia and secular courts. It adopted the Turkish language for the benefit of the new legal class who no longer possessed competence in the Arabic idiom of traditional jurisprudence. The code was based on Hanafi law, and its authors selected minority opinions over authoritative ones when they were felt to better "suit the present conditions". The Mecelle was promulgated as a *qanun* (sultanate code), which represented an unprecedented assertion of the state's authority over Islamic civil law, traditionally the preserve of the ulema.^[126] The 1917 [Ottoman Law of Family Rights](#) adopted an innovative approach of drawing rules from minority and majority opinions of all Sunni madhhabs with a modernizing intent.^[26] The [Republic of Turkey](#), which emerged after the [dissolution of the Ottoman Empire](#), abolished its Sharia courts and replaced Ottoman civil laws with the [Swiss Civil Code](#),^[49] but Ottoman civil laws remained in force for several decades in Jordan, Lebanon, Palestine, Syria, and Iraq.^{[26][49]}

Nation states

Westernization of legal institutions and expansion of state control in all areas of law, which began during the colonial era, continued in nation-states of the Muslim world.^[127] Sharia courts at first continued to exist alongside state courts as in earlier times, but the doctrine that sultanate courts should implement the ideals of Sharia was gradually replaced by legal norms imported from Europe. Court procedures were also brought in line with European practice. Though the Islamic terms *qadi* and *mahkama* (qadi's/Sharia court) were preserved, they generally came to mean judge and court in the Western sense. While in the traditional Sharia court all parties represented themselves, in modern courts they are represented by professional lawyers educated in Western-style law schools, and the verdicts are subject to review in an appeals court. In the 20th century, most countries abolished a parallel system of Sharia courts and brought all cases under a national civil court system.^[5]

In most Muslim-majority countries, traditional rules of classical fiqh have been largely preserved only in family law. In some countries religious minorities such as Christians or Shia Muslims have been subject to separate systems of family laws.^[5] Many Muslims today believe that contemporary Sharia-based laws are an authentic representation of the pre-modern legal tradition. In reality, they generally represent the result of extensive legal reforms made in the modern era.^[127] As traditional Islamic jurists lost their role as

authoritative interpreters of the laws applied in courts, these laws were codified by legislators and administered by state systems which employed a number of devices to effect changes,^[5] including:

- Selection of alternative opinions from traditional legal literature (*takhayyur*), potentially among multiple madhhabs or denominations, and combining parts of different rulings (*talfiq*).^{[127][128]}
- Appeal to the classical doctrines of necessity (*darura*), public interest (*maslaha*), and the objectives (*maqasid*) of Sharia, which played a limited role in classical fiqh, but were now given wider utilitarian applications.^{[127][128][124]}
- Changes in administrative law that grant the courts discretionary powers to restrict certain practices which are not forbidden by substantive law (e.g., polygamy), in some cases imposing penal sanctions as additional deterrence.^{[127][128]}
- Modernist interpretation of Islamic scriptures without adherence to the rules or methodologies of traditional jurisprudence, known as *neo-ijtihad*.^{[127][128]}

The most powerful influence on liberal reformist thought came from the work of the Egyptian Islamic scholar [Muhammad 'Abduh](#) (1849–1905). Abduh viewed only Sharia rules pertaining to religious rituals as inflexible, and argued that the other Islamic laws should be adapted based on changing circumstances in consideration of social well-being. Following precedents of earlier Islamic thinkers, he advocated restoring Islam to its original purity by returning to the Quran and the sunna instead of following the medieval schools of jurisprudence.^[26] He championed a creative approach to *ijtihad* that involved direct interpretation of scriptures as well as the methods of *takhayyur* and *talfiq*.^{[6][26]}

One of the most influential figures in modern legal reforms was the Egyptian legal scholar [Abd El-Razzak El-Sanhuri](#) (1895–1971), who possessed expertise in both Islamic and Western law. Sanhuri argued that reviving Islamic legal heritage in a way that served the needs of contemporary society required its analysis in light of the modern science of [comparative law](#). He drafted the civil codes of Egypt (1949) and Iraq (1951) based on a variety of sources, including classical fiqh, European laws, existing Arab and Turkish codes, and the history of local court decisions.^{[26][104]} Sanhuri's Egyptian code incorporated few classical Sharia rules, but he drew on traditional jurisprudence more frequently for the Iraqi code.^[104] Sanhuri's codes were subsequently adopted in some form by most Arab countries.^[26]

Aside from the radical reforms of Islamic family law carried out in Tunisia (1956) and Iran (1967), governments often preferred to make changes that made a clear break from traditional Sharia rules by imposing administrative hurdles rather than changing the rules themselves, in order to minimize objections from religious conservatives. Various procedural changes have been made in a number of countries to restrict polygamy, give women greater rights in divorce, and eliminate child marriage. Inheritance has been the legal domain least susceptible to reform, as legislators have been generally reluctant to tamper with the highly technical system of [Quranic shares](#).^{[26][104]} Some reforms have faced strong conservative opposition. For example, the 1979 reform of Egyptian family law, promulgated by [Anwar Sadat](#) through presidential decree, provoked an outcry and was annulled in 1985 by the supreme court on procedural grounds, to be later replaced by a compromise version.^[26] The [2003 reform of Moroccan family law](#), which sought to reconcile universal human rights norms and the country's Islamic heritage, was drafted by a commission that included parliamentarians, religious scholars and feminist activists, and the result has been praised by international rights groups as an example of progressive legislation achieved within an Islamic framework.^{[129][26]}

Islamization

The [Islamic revival](#) of the late 20th century brought the topic of Sharia to international attention in the form of numerous political campaigns in the Muslim world calling for full implementation of Sharia.^{[5][130]} A number of factors have contributed to the rise of these movements, classified under the rubric of [Islamism](#) or [political Islam](#), including the failure of authoritarian secular regimes to meet the expectations of their citizens, and a desire of Muslim populations to return to more culturally authentic forms of socio-political organization in the face of a perceived cultural invasion from the West.^{[130][131]} Islamist leaders such as [Ayatollah Khomeini](#) drew on leftist anticolonialist rhetoric by framing their call for Sharia as a resistance struggle. They accused secular leaders of corruption and predatory behavior, and claimed that a return to Sharia would replace despotic rulers with pious leaders striving for social and economic justice. In the [Arab world](#) these positions are often encapsulated in the slogan "Islam is the solution" (*al-Islam huwa al-hall*).^[130]

Full implementation of Sharia theoretically refers to expanding its scope to all fields of law and all areas of public life.^[5] In practice, Islamization campaigns have focused on a few highly visible issues associated with the conservative Muslim identity, particularly women's [hijab](#) and the *hudud* criminal punishments (whipping, stoning and amputation) prescribed for certain crimes.^[130] For many Islamists, *hudud* punishments are at the core of the divine Sharia because they are specified by the letter of scripture rather than by human interpreters. Modern Islamists have often rejected, at least in theory, the stringent procedural constraints developed by classical jurists to restrict their application.^[5] To the broader

Muslim public, the calls for Sharia often represent, even more than any specific demands, a vague vision of their current economic and political situation being replaced by a "just utopia".^[131]

A number of legal reforms have been made under the influence of these movements, starting from the 1970s when Egypt and Syria amended their constitutions to specify Sharia as the basis of legislation.^[130] The [Iranian Revolution](#) of 1979 represented a watershed for Islamization advocates, demonstrating that it was possible to replace a secular regime with a [theocracy](#).^[130] Several countries, including Iran, Pakistan, Sudan, and some Nigerian states have incorporated hudud rules into their criminal justice systems, which, however, retained fundamental influences of earlier Westernizing reforms.^{[5][26]} In practice, these changes were largely symbolic, and aside from some cases brought to trial to demonstrate that the new rules were being enforced, hudud punishments tended to fall into disuse, sometimes to be revived depending on the local political climate.^{[5][132]} The supreme courts of Sudan and Iran have rarely approved verdicts of stoning or amputation, and the supreme courts of Pakistan and Nigeria have never done so.^[132] Nonetheless, Islamization campaigns have also had repercussions in several other areas of law, leading to curtailment of rights of women and religious minorities, and in the case of Sudan contributing to the breakout of a civil war.^[26]

Advocates of Islamization have often been more concerned with ideology than traditional jurisprudence and there is no agreement among them as to what form a modern Sharia-based "[Islamic state](#)" should take. This is particularly the case for the theorists of [Islamic economics](#) and [Islamic finance](#), who have advocated both free-market and socialist economic models.^[26] The notion of "Sharia-compliant" finance has become an active area of doctrinal innovation and its development has had a major impact on business operations around the world.^[130]

Contemporary applications

Sharia plays no role in the judicial system.

Sharia influences personal status (family) laws.

Sharia influences personal status and criminal laws.

Regional variations in the application of sharia.

Muslim-majority countries

The legal systems of most Muslim-majority countries can be classified as either secular or mixed. Sharia plays no role in secular legal systems. In mixed legal systems, Sharia rules are allowed to influence some national laws, which are codified and may be based on European or Indian models, and the central legislative role is played by politicians and modern jurists rather than the [ulema](#) (traditional Islamic scholars).

Saudi Arabia and some other Persian Gulf states possess what may be called classical Sharia systems, where national law is largely uncodified and formally equated with Sharia, with ulema playing a decisive role in its interpretation. Iran has adopted some features of classical Sharia systems, while also maintaining characteristics of mixed systems, like codified laws and a parliament.^[133]

Constitutional law

Constitutions of many Muslim-majority countries refer to Sharia as a source or the main source of law, though these references are not in themselves indicative of how much the legal system is influenced by Sharia, and whether the influence has a traditionalist or modernist character.^{[5][6]} The same constitutions usually also refer to universal principles such as democracy and human rights, leaving it up to legislators and the judiciary to work out how these norms are to be reconciled in practice.^[134] Conversely, some countries (e.g., Algeria), whose constitution does not mention Sharia, possess Sharia-based family laws.^[6] Nisrine Abiad identifies Bahrain, Iran, Pakistan, and Saudi Arabia as states with "strong constitutional consequences of Sharia "on the organization and functioning of power".^[135]

Family law

Except for secular systems, Muslim-majority countries possess Sharia-based laws dealing with family matters (marriage, inheritance, etc.). These laws generally reflect influence of various modern-era reforms and tend to be characterized by ambiguity, with traditional and modernist interpretations often manifesting themselves in the same country, both in legislation and court decisions.^[25] In some countries (e.g., parts of Nigeria), people can choose whether to pursue a case in a Sharia or secular court.^{[25][136]}

Criminal law

Countries in the Muslim world generally have criminal codes influenced by civil law or common law, and in some cases a combination of Western legal traditions. Saudi Arabia has never adopted a criminal code and Saudi judges still follow traditional Hanbali jurisprudence. In the course of Islamization campaigns, several countries (Libya, Pakistan, Iran, Sudan, Mauritania, and Yemen) inserted Islamic criminal laws into their penal codes, which were otherwise based on Western models. In some countries only *hudud* penalties were added, while others also enacted provisions for *qisas* (law of retaliation) and *diya* (monetary compensation). Iran subsequently issued a new "Islamic Penal Code". The criminal codes of Afghanistan and United Arab Emirates contain a general provision that certain crimes are to be punished according to

Islamic law, without specifying the penalties. Some Nigerian states have also enacted Islamic criminal laws. [Laws in the Indonesian province of Aceh](#) provide for application of discretionary (*ta'zir*) punishments for violation of Islamic norms, but explicitly exclude *hudud* and *qisas*.^[137] [Brunei](#) has been implementing a "Sharia Penal Code", which includes provisions for stoning and amputation, in stages since 2014.^{[138][139]} The countries where *hudud* penalties are legal do not use stoning and amputation routinely, and generally apply other punishments instead.^{[15][132][140]}

Property law

Sharia recognizes the concept of *haqq*.^[141] *Haqq* refers to personal rights of the individual and the right to generate and accumulate wealth. The various ways in which property can be acquired under Sharia are purchase, inheritance, bequest, physical or mental effort, *diya* and donations.^[142] Certain concepts relating to property under Sharia are *Mulk*, *Waqf*, *Mawat* and *Motasarruf*.^[142]

Muslim-minority countries

Sharia also plays a role beyond religious rituals and personal ethics in some countries with Muslim minorities. For example, in Israel Sharia-based family laws are administered for the Muslim population by the [Ministry of Justice](#) through the Sharia Courts.^[143] In India, the Muslim Personal Law (Shariat) Application Act provides for the use of Islamic law for Muslims in several areas, mainly related to family law.^[144] In England, the [Muslim Arbitration Tribunal](#) makes use of Sharia family law to settle disputes, though this limited adoption of Sharia is controversial.^{[145][146][147]}

Court procedures

Sharia courts traditionally do not rely on lawyers; [plaintiffs](#) and [defendants](#) represent themselves. In Saudi Arabia and Qatar, which have preserved traditional procedure in Sharia courts, trials are conducted solely by the judge, and there is no jury system. There is no pre-trial [discovery](#) process, and no [cross-examination](#) of witnesses. Unlike common law, judges' verdicts do not set binding [precedents](#)^[148] under the principle of *stare decisis*.^[149] and unlike civil law, Sharia is left to the interpretation in each case and has no formally [codified](#) universal statutes.^[150]

The [rules of evidence](#) in Sharia courts traditionally prioritize oral testimony, and witnesses must be Muslim.^{[151][152][153][154][155]} In criminal cases, women witnesses are unacceptable in stricter, traditional interpretations of Sharia, such as those found in [Hanbali](#) jurisprudence, which forms the basis of law in Saudi Arabia.^[151]

Criminal cases

A confession, an oath, or the oral testimony of Muslim witnesses are the main evidence admissible in traditional sharia courts for hudud crimes, i.e., the religious crimes of adultery, fornication, rape, accusing someone of illicit sex but failing to prove it, [apostasy](#), drinking intoxicants and theft.^{[156][157][158][159]}

According to classical jurisprudence, testimony must be from at least two free Muslim male witnesses, or one Muslim male and two Muslim females, who are not related parties and who are of sound mind and reliable character. Testimony to establish the crime of adultery, fornication or rape must be from four Muslim male witnesses, with some [fiqhs](#) allowing substitution of up to three male with six female witnesses; however, at least one must be a Muslim male.^[160]

[Forensic evidence](#) (i.e., fingerprints, ballistics, blood samples, DNA etc.) and other [circumstantial evidence](#) may likewise be rejected in [hudud](#) cases in favor of eyewitnesses in some modern interpretations. In the case of regulations that were part of local Malaysian legislation that did not go into effect, this could cause severe difficulties for women plaintiffs in rape cases.^{[161][162]} In Pakistan, DNA evidence is rejected in paternity cases on the basis of legislation that favors the presumption of children's legitimacy, while in sexual assault cases DNA evidence is regarded as equivalent to expert opinion and evaluated on a case-by-case basis.^[163]

Civil cases

Quran [2:282](#) recommends written financial contracts with reliable witnesses, although there is dispute about equality of female testimony.^[151]

Marriage is solemnized as a written financial contract, in the presence of two Muslim male witnesses, and it includes a brideprice ([Mahr](#)) payable from a Muslim man to a Muslim woman. The brideprice is considered by a Sharia court as a form of debt. Written contracts were traditionally considered paramount in Sharia courts in the matters of dispute that are debt-related, which includes marriage contracts.^[164] Written contracts in debt-related cases, when notarized by a judge, is deemed more reliable.^[165]

In commercial and civil contracts, such as those relating to exchange of merchandise, agreement to supply or purchase goods or property, and others, oral contracts and the testimony of Muslim witnesses historically triumphed over written contracts. Islamic jurists traditionally held that written commercial contracts may be forged.^{[165][166]} [Timur Kuran](#) states that the treatment of written evidence in religious courts in Islamic regions created an incentive for opaque transactions, and the avoidance of written contracts in economic

relations. This led to a continuation of a "largely oral contracting culture" in Muslim-majority nations and communities.^{[166][167]}

In lieu of written evidence, oaths are traditionally accorded much greater weight; rather than being used simply to guarantee the truth of ensuing testimony, they are themselves used as evidence. Plaintiffs lacking other evidence to support their claims may demand that defendants take an oath swearing their innocence, refusal thereof can result in a verdict for the plaintiff.^[168] Taking an oath for Muslims can be a grave act; one study of courts in Morocco found that lying litigants would often "maintain their testimony right up to the moment of oath-taking and then to stop, refuse the oath, and surrender the case."^[169] Accordingly, defendants are not routinely required to swear before testifying, which would risk casually profaning the Quran should the defendant commit perjury.^[169]

Diya

In classical jurisprudence monetary compensation for bodily harm (*diya* or blood money) is assessed differently for different classes of victims. For example, for Muslim women the amount was half that assessed for a Muslim man.^{[170][171]} *Diya* for the death of a free Muslim man is twice as high as for Jewish and Christian victims according to the Maliki and Hanbali madhhabs and three times as high according to Shafi'i rules.^[172] Several legal schools assessed *diya* for Magians (*majus*) at one-fifteenth the value of a free Muslim male.^[172]

Modern countries which incorporate classical *diya* rules into their legal system treat them in different ways. The Pakistan Penal Code modernized the Hanafi doctrine by eliminating distinctions between Muslims and non-Muslims.^[173] In Iran, *diya* for non-Muslim victims professing one of the faiths protected under the constitution (Jews, Christians, and Zoroastrians) was made equal to *diya* for Muslims in 2004,^[174] though according to a 2006 US State Department report, the penal code still discriminates against other religious minorities and women.^[175] According to Human Rights Watch and the US State Department, in Saudi Arabia Jewish or Christian male plaintiffs are entitled to half the amount a Muslim male would receive, while for all other non-Muslim males the proportion is one-sixteenth.^{[176][177][178]}

Role of fatwas

The spread of codified state laws and Western-style legal education in the modern Muslim world has displaced traditional muftis from their historical role of clarifying and elaborating the laws applied in courts.^{[179][180]} Instead, fatwas have increasingly served to advise the general public on other aspects of Sharia, particularly questions regarding religious rituals and everyday life.^{[179][181]} Modern fatwas deal with topics as diverse as insurance, sex-change operations, moon exploration and beer drinking.^[181] Most Muslim-majority states have established national organizations devoted to issuing fatwas, and these organizations to a considerable extent replaced independent muftis as religious guides for the general population.^[182] State-employed muftis generally promote a vision of Islam that is compatible with state law of their country.^[92]

Modern public and political fatwas have addressed and sometimes sparked controversies in the Muslim world and beyond.^[92] Ayatollah Khomeini's proclamation condemning Salman Rushdie to death for his novel *The Satanic Verses* is credited with bringing the notion of fatwa to world's attention,^{[92][181]} although some scholars have argued that it did not qualify as one.^[note 7] Together with later militant fatwas, it has contributed to the popular misconception of the fatwa as a religious death warrant.^[184]

Modern fatwas have been marked by an increased reliance on the process of *ijtihad*, i.e. deriving legal rulings based on an independent analysis rather than conformity with the opinions of earlier legal authorities (*taqlid*),^[184] and some of them are issued by individuals who do not possess the qualifications traditionally required of a mufti.^[92] The most notorious examples are the fatwas of militant extremists.^[184] When Osama bin Laden and his associates issued a fatwa in 1998 proclaiming "jihad against Jews and Crusaders", many Islamic jurists, in addition to denouncing its content, stressed that bin Laden was not qualified to either issue a fatwa or proclaim a jihad.^[92] New forms of *ijtihad* have also given rise to fatwas that support such notions as gender equality and banking interest, which are at variance with classical jurisprudence.^[184]

In the internet age, a large number of websites provide fatwas in response to queries from around the world, in addition to radio shows and satellite television programs offering call-in fatwas.^[92] Erroneous and sometimes bizarre fatwas issued by unqualified or eccentric individuals in recent times have sometimes given rise to complaints about a "chaos" in the modern practice of issuing fatwas.^[181] There exists no international Islamic authority to settle differences in interpretation of Islamic law. An International Islamic Fiqh Academy was created by the Organisation of Islamic Cooperation, but its legal opinions are not binding.^[180] The vast amount of fatwas produced in the modern world attests to the importance of Islamic authenticity to many Muslims. However, there is little research available to indicate to what extent Muslims acknowledge the authority of different muftis or heed their rulings in real life.^[184]

Role of hisba

The classical doctrine of *hisba*, associated with the Quranic injunction of *enjoining good and forbidding wrong*, refers to the duty of Muslims to promote moral rectitude and intervene when another Muslim is

acting wrongly.^{[185][186]} Historically, its legal implementation was entrusted to a public official called *muhtasib* (market inspector), who was charged with preventing fraud, disturbance of public order and infractions against public morality. This office disappeared in the modern era everywhere in the Muslim world, but it was revived in Arabia by the first Saudi state, and later instituted as a [government committee](#) responsible for supervising markets and public order. It has been aided by volunteers enforcing attendance of daily prayers, gender segregation in public places, and a conservative notion of [hijab](#).^[185] Committee officers were authorized to detain violators before a 2016 reform.^[187] With the rising international influence of [Wahhabism](#), the conception of *hisba* as an individual obligation to police religious observance has become more widespread, which led to the appearance of activists around the world who urge fellow Muslims to observe Islamic rituals, dress code, and other aspects of Sharia.^[185] In Iran, *hisba* was enshrined in the constitution after the [1979 Revolution](#) as a "universal and reciprocal duty", incumbent upon both the government and the people. Its implementation has been carried out by official committees as well as volunteer forces (*basij*).^{[185][190]} Elsewhere, policing of various interpretations of Sharia-based public morality has been carried out by the [Kano State Hisbah Corps](#) in the Nigerian state of [Kano](#),^[191] by *Wilayatul Hisbah* in the Aceh province of [Indonesia](#),^[192] by the [Committee for the Propagation of Virtue and the Prevention of Vice](#) in the Gaza Strip, and by the [Taliban](#) during their 1996–2001 and 2021– rule of Afghanistan.^[185] Religious police organizations tend to have support from conservative currents of public opinion, but their activities are often disliked by other segments of the population, especially liberals, urban women, and younger people.^[193] In Egypt, a law based on the doctrine of *hisba* had for a time allowed a Muslim to sue another Muslim over beliefs that may harm society, though because of abuses it has been amended so that only the state prosecutor may bring suit based on private requests.^[194] Before the amendment was passed, a *hisba* suit brought by a group of Islamists against the liberal theologian [Nasr Abu Zayd](#) on charges of [apostasy](#) led to the annulment of his marriage.^{[195][196]} The law was also invoked in an unsuccessful blasphemy suit against the feminist author [Nawal El Saadawi](#).^[194] *Hisba* has also been invoked in several Muslim-majority countries as rationale for blocking pornographic content on the internet and for other forms of faith-based censorship.^[197]

Support and opposition

Support

A 2013 survey based on interviews of 38,000 Muslims, randomly selected from urban and rural parts in 39 countries using area probability designs, by the [Pew Forum on Religion and Public Life](#) found that a majority—in some cases "overwhelming" majority—of Muslims in a number of countries support making "Sharia" or "Islamic law" the [law of the land](#), including Afghanistan (99%), Iraq (91%), Niger (86%), Malaysia (86%), Pakistan (84%), Morocco (83%), Bangladesh (82%), Egypt (74%), Indonesia (72%), Jordan (71%), Uganda (66%), Ethiopia (65%), Mali (63%), Ghana (58%), and Tunisia (56%).^[198] In Muslim regions of Southern-Eastern Europe and Central Asia, the support is less than 50%: Russia (42%), Kyrgyzstan (35%), Tajikistan (27%), Kosovo (20%), Albania (12%), Turkey (12%), Kazakhstan (10%), Azerbaijan (8%). Regional averages of support were 84% in South Asia, 77% in Southeast Asia, 74% in the Middle-East/North Africa, 64%, in Sub-Saharan Africa, 18% in Southern-Eastern Europe, and 12% in Central Asia.^[198]

However, while most of those who support implementation of Sharia favor using it in family and property disputes, fewer supported application of severe punishments such as whippings and cutting off hands, and interpretations of some aspects differed widely.^[198] According to the Pew poll, among Muslims who support making Sharia the law of the land, most do not believe that it should be applied to non-Muslims. In the Muslim-majority countries surveyed this proportion varied between 74% (of 74% in Egypt) and 19% (of 10% in Kazakhstan), as percentage of those who favored making Sharia the law of the land.^[199]

In all of the countries surveyed, respondents were more likely to define Sharia as "the revealed word of God" rather than as "a body of law developed by men based on the word of God".^[200] In analyzing the poll, [Amaney Jamal](#) has argued that there is no single, shared understanding of the notions "Sharia" and "Islamic law" among the respondents. In particular, in countries where Muslim citizens have little experience with rigid application of Sharia-based state laws, these notions tend to be more associated with Islamic ideals like equality and social justice than with prohibitions.^[201] Other polls have indicated that for Egyptians, the word "Sharia" is associated with notions of political, social and gender justice.^[202]

In 2008, [Rowan Williams](#), the Archbishop of Canterbury, has suggested that Islamic and [Orthodox Jewish](#) courts should be integrated into the British legal system alongside ecclesiastical courts to handle marriage and divorce, subject to agreement of all parties and strict requirements for protection of equal rights for women.^[203] His reference to the sharia sparked a controversy.^[203] Later that year, [Nicholas Phillips](#), then [Lord Chief Justice of England and Wales](#), stated that there was "no reason why sharia principles [...] should not be the basis for mediation or other forms of alternative dispute resolution."^[204] A 2008 YouGov poll in the United Kingdom found 40% of Muslim students interviewed supported the

introduction of sharia into British law for Muslims.^[205] [Michael Broyde](#), professor of law at [Emory University](#) specializing in [alternative dispute resolution](#) and [Jewish law](#),^[206] has argued that sharia courts can be integrated into the American religious arbitration system, provided that they adopt appropriate institutional requirements as American rabbinical courts have done.^[207]

Opposition

In the [Western world](#), Sharia has been called a source of "hysteria",^[208] "more controversial than ever", the one aspect of Islam that inspires "particular dread".^[209] On the Internet, "dozens of self-styled counter-jihadis" emerged to campaign against Sharia law, describing it in strict interpretations resembling those of Salafi Muslims.^[209] Also, fear of Sharia law and of the ideology of extremism among Muslims as well as certain congregations donating money to terrorist organizations within the Muslim community reportedly spread to mainstream conservative [Republicans](#) in the United States.^[210] Former [House Speaker Newt Gingrich](#) won ovations calling for a federal ban on Sharia law.^[210] The issue of "liberty versus Sharia" was called a "momentous civilisational debate" by right-wing pundit [Diana West](#).^[211] In 2008 in Britain, the future Prime Minister ([David Cameron](#)) declared his opposition to "any expansion of Sharia law in the UK."^[212] In Germany, in 2014, the Interior Minister ([Thomas de Maizière](#)) told a newspaper (*Bild*), "Sharia law is not tolerated on German soil."^[213]

Some countries and jurisdictions have explicit bans on sharia law. In Canada, for example, sharia law has been explicitly banned in [Quebec](#) by a 2005 unanimous vote of the National Assembly,^[214] while the province of [Ontario](#) allows family law disputes to be arbitrated only under Ontario law.^[215] In the U.S., opponents of Sharia have sought to ban it from being considered in courts, where it has been routinely used alongside traditional Jewish and Catholic laws to decide legal, business, and family disputes subject to contracts drafted with reference to such laws, as long as they do not violate secular law or the U.S. constitution.^[216] After failing to gather support for a federal law making observing Sharia a felony punishable by up to 20 years in prison, anti-Sharia activists have focused on state legislatures.^[216] By 2014, bills aimed against use of Sharia have been introduced in 34 states and passed in 11.^[216] A notable example of this would be 2010 Oklahoma State Question 755, which sought to permanently ban the use of Sharia law in courts. While approved by voters, the Tenth Circuit Court of Appeals placed an injunction on the law. Citing the unconstitutionality of the law's impartial focus on a specific religion, the law was struck down and never took effect.^[217] These bills have generally referred to banning foreign or religious law in order to thwart legal challenges.^[216]

According to Jan Michiel Otto, Professor of Law and Governance in Developing Countries at [Leiden University](#), "[a]nthropological research shows that people in local communities often do not distinguish clearly whether and to what extent their norms and practices are based on local tradition, tribal custom, or religion. Those who adhere to a confrontational view of Sharia tend to ascribe many undesirable practices to Sharia and religion overlooking custom and culture, even if high-ranking religious authorities have stated the opposite."^[218]

Contemporary debates and controversies

Compatibility with democracy

It has been argued that the extent to which Sharia is compatible with democracy depends on how it is culturally interpreted,^[219] with a cultural position that Sharia represents the human attempt to interpret God's message associated with a greater preference for democracy than an Islamist interpretation that Sharia law is the literal word of God.^[219]

General Muslim views

Scholars [John L. Esposito](#) and [DeLong-Bas](#) distinguish four attitudes toward Sharia and democracy prominent among contemporary Muslims:^[220]

- Advocacy of democratic ideas, often accompanied by a belief that they are compatible with Islam, which can play a public role within a democratic system, as exemplified by many protestors who took part in the [Arab Spring](#) uprisings;
- Support for democratic procedures such as elections, combined with religious or moral objections toward some aspects of Western democracy seen as incompatible with sharia, as exemplified by Islamic scholars like [Yusuf al-Qaradawi](#);
- Rejection of democracy as a Western import and advocacy of traditional Islamic institutions, such as [shura](#) (consultation) and [ijma](#) (consensus), as exemplified by supporters of absolute monarchy and radical Islamist movements;
- Belief that democracy requires restricting religion to private life, held by a minority in the Muslim world.

According to Polls conducted by [Gallup](#) and [PEW](#) in [Muslim-majority](#) countries; most Muslims see no contradiction between democratic values and religious principles, desiring neither a theocracy, nor a secular democracy, but rather a political model where democratic institutions and values can coexist with the values and principles of Sharia.^{[221][222][223]}

Islamic political theories

Muslih and Browers identify three major perspectives on democracy among prominent Muslims thinkers who have sought to develop modern, distinctly Islamic theories of socio-political organization conforming to Islamic values and law.^[224]

- The rejectionist Islamic view, elaborated by [Sayyid Qutb](#) and [Abul A'la Maududi](#), condemns imitation of foreign ideas, drawing a distinction between Western democracy and the Islamic doctrine of *shura* (consultation between ruler and ruled). This perspective, which stresses comprehensive implementation of Sharia, was widespread in the 1970s and 1980s among various movements seeking to establish an Islamic state, but its popularity has diminished in recent years.
- The moderate Islamic view stresses the concepts of *maslaha* (public interest), *adl* (justice), and *shura*. Islamic leaders are considered to uphold justice if they promote public interest, as defined through *shura*. In this view, *shura* provides the basis for representative government institutions that are similar to Western democracy, but reflect Islamic rather than Western liberal values. [Hasan al-Turabi](#), [Rashid al-Ghannushi](#), and [Yusuf al-Qaradawi](#) have advocated different forms of this view.
- The liberal Islamic view is influenced by [Muhammad Abduh](#)'s emphasis on the role of reason in understanding religion. It stresses democratic principles based on pluralism and freedom of thought. Authors like [Fahmi Huwaidi](#) and [Tariq al-Bishri](#) have constructed Islamic justifications for full citizenship of non-Muslims in an Islamic state by drawing on early Islamic texts. Others, like [Mohammed Arkoun](#) and [Nasr Hamid Abu Zayd](#), have justified pluralism and freedom through non-literalist approaches to textual interpretation. [Abdolkarim Soroush](#) has argued for a "religious democracy" based on religious thought that is democratic, tolerant, and just. Islamic liberals argue for the necessity of constant reexamination of religious understanding, which can only be done in a democratic context.

European Court of Human Rights

In 1998 the [Constitutional Court of Turkey](#) banned and dissolved Turkey's [Refah Party](#) over its announced intention to introduce Sharia-based laws, ruling that it would change Turkey's secular order and undermine democracy.^[225] On appeal by Refah the [European Court of Human Rights](#) determined that "sharia is incompatible with the fundamental principles of democracy".^{[226][227][228]} Refah's Sharia-based notion of a "plurality of legal systems, grounded on religion" was ruled to contravene the [European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms](#). It was determined that it would "do away with the State's role as the guarantor of individual rights and freedoms" and "infringe the principle of non-discrimination between individuals as regards their enjoyment of public freedoms, which is one of the fundamental principles of democracy".^[229] In an analysis, Maurits S. Berger found the ruling to be "nebulous" and surprising from a legal point of view, since the Court neglected to define what it meant by "Sharia" and would not, for example, be expected to regard Sharia rules for Islamic rituals as contravening European human rights values.^[230] Kevin Boyle also criticized the decision for not distinguishing between extremist and mainstream interpretations of Islam and implying that peaceful advocacy of Islamic doctrines ("an attitude which fails to respect [the principle of secularism]") is not protected by the European Convention provisions for freedom of religion.^[231]

Compatibility with human rights

Governments of several predominantly Muslim countries have criticized the [Universal Declaration of Human Rights](#) (UDHR) for its perceived failure to take into account the cultural and religious context of non-Western countries. Iran declared in the UN assembly that UDHR was "a [secular](#) understanding of the [Judeo-Christian](#) tradition", which could not be implemented by Muslims without trespassing the Islamic law.^[232] Islamic scholars and Islamist political parties consider 'universal human rights' arguments as imposition of a non-Muslim culture on Muslim people, a disrespect of customary cultural practices and of Islam.^{[233][234]} In 1990, the [Organisation of Islamic Cooperation](#), a group representing all Muslim-majority nations, met in Cairo to respond to the UDHR, then adopted the [Cairo Declaration on Human Rights in Islam](#).^{[235][236]}

[Ann Elizabeth Mayer](#) points to notable absences from the Cairo Declaration: provisions for democratic principles, protection for religious freedom, freedom of association and freedom of the press, as well as equality in rights and equal protection under the law. Article 24 of the Cairo declaration states that "all the rights and freedoms stipulated in this Declaration are subject to the Islamic *shari'a*".^[237]

In 2009, the journal [Free Inquiry](#) summarized the criticism of the Cairo Declaration in an editorial: "We are deeply concerned with the changes to the [Universal Declaration of Human Rights](#) by a coalition of Islamic states within the [United Nations](#) that wishes to prohibit any criticism of religion and would thus protect Islam's limited view of human rights. In view of the conditions inside the Islamic Republic of Iran, Egypt, Pakistan, Saudi Arabia, the Sudan, Syria, Bangladesh, Iraq, and Afghanistan, we should expect that at the top of their human rights agenda would be to rectify the legal inequality of women, the suppression

of political dissent, the curtailment of free expression, the persecution of ethnic minorities and religious dissenters—in short, protecting their citizens from egregious human rights violations. Instead, they are worrying about protecting Islam."^[238]

[H. Patrick Glenn](#) states that Sharia is structured around the concept of mutual obligations of a collective, and it considers individual human rights as potentially disruptive and unnecessary to its revealed code of mutual obligations. In giving priority to this religious collective rather than individual liberty, the Islamic law justifies the formal inequality of individuals (women, non-Islamic people).^[239] Bassam Tibi states that Sharia framework and human rights are incompatible.^[240] Abdel al-Hakeem Carney, in contrast, states that Sharia is misunderstood from a failure to distinguish *Sharia* from *siyasa* (politics).^[241]

Blasphemy

- Subnational restrictions
- Fines and restrictions
- Prison sentences
- Death sentences

In classical fiqh, [blasphemy](#) refers to any form of cursing, questioning or annoying God, Muhammad or anything considered sacred in Islam,^{[242][243][244][245]} including denying one of the [Islamic prophets](#) or scriptures, insulting an [angel](#) or refusing to accept a religious commandment.^[246] Jurists of different schools prescribed different punishment for blasphemy against Islam, by Muslims and non-Muslims, ranging from imprisonment or fines to the death penalty.^{[242][247][248][249]} In some cases, sharia allows non-Muslims to escape death by converting and becoming a devout follower of Islam.^[250] In the modern [Muslim world](#), the laws pertaining to blasphemy [vary by country](#), and some countries prescribe punishments consisting of fines, imprisonment, [flogging](#), [hanging](#), or [beheading](#).^[251]

Blasphemy laws were rarely enforced in pre-modern Islamic societies, but in the modern era some states and radical groups have used charges of blasphemy in an effort to burnish their religious credentials and gain popular support at the expense of liberal Muslim intellectuals and religious minorities.^[252]

Blasphemy, as interpreted under Sharia, is controversial.^[253] Representatives of the [Organisation of Islamic Cooperation](#) have petitioned the United Nations to condemn "defamation of religions" because "Unrestricted and disrespectful freedom of opinion creates hatred and is contrary to the spirit of peaceful dialogue".^[254] The [Cairo Declaration on Human Rights in Islam](#) subjects free speech to unspecified Sharia restrictions: Article 22(a) of the Declaration states that "Everyone shall have the right to express his opinion freely in such manner as would not be contrary to the principles of the Shariah."^[255] Others, in contrast, consider blasphemy laws to violate freedom of speech,^[256] stating that freedom of expression is essential to empowering both Muslims and non-Muslims, and point to the abuse of blasphemy laws in prosecuting members of religious minorities, political opponents, and settling personal scores.^{[257][258][259]} [In Pakistan](#), [blasphemy laws](#) have been used to convict more than a thousand people, about half of them [Ahmadis](#) and [Christians](#).^{[260][259]} While none have been legally executed,^[260] two Pakistani politicians, [Shahbaz Bhatti](#) and [Salmaan Taseer](#), have been assassinated over their criticism of the blasphemy laws. The Pakistani blasphemy laws are based upon [colonial-era legislation](#) which made it a "crime to disturb a religious assembly, trespass on burial grounds, insult religious beliefs or intentionally destroy or defile a place or an object of worship", with these laws being modified between 1980 and 1986 by the [military government](#) of General [Zia-ul Haq](#) to make them more severe. A number of clauses were added by the government in order to "[Islamicise](#)" the laws and deny the Muslim character of the [Ahmadi](#) minority.^[259]

Apostasy

According to the classical doctrine, apostasy from Islam is a crime as well as a sin, punishable with the [death penalty](#),^{[262][263]} typically after a waiting period to allow the apostate time to repent and to return to Islam.^{[262][264][265][266]} [Wael Hallaq](#) writes that "[in] a culture whose lynchpin is religion, religious principles and religious morality, apostasy is in some way equivalent to high treason in the modern nation-state".^[267] Early Islamic jurists set the standard for apostasy from Islam so high that practically no apostasy verdict could be passed before the 11th century,^[268] but later jurists lowered the bar for applying the death penalty, allowing judges to interpret the apostasy law in different ways,^[268] which they did sometimes leniently and sometimes strictly.^[269] In the late 19th century, the use of criminal penalties for apostasy fell into disuse, although civil penalties were still applied.^[262]

According to Abdul Rashied Omar, the majority of modern Islamic jurists continue to regard apostasy as a crime deserving the [death penalty](#).^[264] This view is dominant in conservative societies like Saudi Arabia and Pakistan. A number of liberal and progressive Islamic scholars have argued that apostasy should not be viewed as a crime.^[270] ^{[271][262][272]} Others argue that the death penalty is an inappropriate punishment,^{[273][274]} inconsistent with the Qur'anic verses such as "[no compulsion in religion](#)",^[270] and/or that it was a man-made rule enacted in the early Islamic community to prevent and punish the equivalent of desertion or treason,^[275] and should be enforced only if apostasy becomes a mechanism of public

disobedience and disorder (*fitna*).^[276] According to [Khaled Abou El Fadl](#), moderate Muslims do not believe that apostasy requires punishment.^[277] The death penalty^{[278][279]} or other punishment for apostasy in Islam is a violation of universal [human rights](#), and an issue of [freedom of faith](#) and conscience.^{[273][280]}

Twenty-three Muslim-majority countries, as of 2013, penalized apostasy from Islam through their [criminal laws](#).^[281] As of 2014, apostasy from Islam was a capital offense in Afghanistan, Brunei, Mauritania, Qatar, Saudi Arabia, Sudan, the United Arab Emirates, and Yemen.^{[282][283]} In other countries, Sharia courts could use family laws to void the Muslim apostate's [marriage](#) and to deny [child-custody](#) rights as well as [inheritance](#) rights.^[284] In the years 1985–2006, four individuals were legally executed for apostasy from Islam: "one in Sudan in 1985; two in Iran, in 1989 and 1998; and one in Saudi Arabia in 1992."^[270] While modern states have rarely prosecuted apostasy, the issue has a "deep cultural resonance" in some Muslim societies and Islamists have tended to exploit it for political gain.^[270] [In a 2008–2012 Pew Research Center poll](#), public support for capital punishment for apostasy among Muslims ranged from 78% in Afghanistan to less than 1% in Kazakhstan, reaching over 50% in 6 of the 20 countries surveyed.

LGBT rights

[Death penalty](#)

Death penalty on books but not applied

Up to [life in prison](#)

Imprisonment

Prison on books but not enforced

Homosexual intercourse is illegal in classical Sharia, with different penalties, including capital punishment, stipulated depending on the situation and legal school. In pre-modern Islam, the penalties prescribed for homosexual acts were "to a large extent theoretical" according to the [Encyclopaedia of Islam](#), owing in part to stringent procedural requirements for their harsher (*hudud*) forms and in part to prevailing social tolerance toward same-sex relationships.^[285] Historical instances of prosecution for homosexual acts are rare, and those which followed Sharia rules are even rarer.^[286] Public attitudes toward homosexuality in the Muslim world turned more negative starting from the 19th century through the [gradual spread](#) of [Islamic fundamentalist movements](#) such as [Salafism](#) and [Wahhabism](#),^{[287][288][289]} and under the influence of sexual notions prevalent in Europe at that time.^{[290][291]} A number of Muslim-majority countries have retained [criminal penalties for homosexual acts](#) enacted under colonial rule.^{[292][293]} In recent decades, prejudice against LGBT individuals in the Muslim world has been exacerbated by increasingly conservative attitudes and the rise of Islamist movements, resulting in Sharia-based penalties enacted in several countries.^[293] The [death penalty for homosexual acts](#) is currently a legal punishment in Brunei, Iran, Mauritania, some northern states in Nigeria, Pakistan, Qatar, Saudi Arabia, parts of Somalia, and Yemen, all of which have Sharia-based criminal laws. It is unclear whether the laws of Afghanistan and United Arab Emirates provide for the death penalty for gay sex, as they have never been carried out.^{[294][295]} Criminalization of consensual homosexual acts and especially making them liable to capital punishment has been condemned by international rights groups. [According to polls](#), the level of social acceptance for homosexuality ranges from 52% among Muslims in the U.S. to less than 10% in a number of Muslim-majority nations.

Women

Personal status and child marriage

Shari'a is the basis for personal status laws in most Islamic-majority nations. These personal status laws determine [rights of women](#) in matters of marriage, divorce and child custody. A 2011 [UNICEF](#) report concludes that Sharia law provisions are discriminatory against women from a human rights perspective. In many countries, in legal proceedings relating to Sharia-based personal status law, in certain cases a [woman's testimony is worth half of a man's](#) before a court.^[154]

The 1917 codification of Islamic family law in the [Ottoman empire](#) distinguished between the age of competence for marriage, which was set at 18 for boys and 17 for girls, and the minimum age for marriage, which followed the traditional Hanafi limits of 12 for boys and 9 for girls. Marriage below the age of competence was permissible only if proof of sexual maturity was accepted in court, while marriage under the minimum age was forbidden. During the 20th century, most countries in the Middle East followed the Ottoman precedent in defining the age of competence, while raising the minimum age to 15 or 16 for boys and 13–16 for girls. Marriage below the age of competence is subject to approval by a judge and the legal guardian of the adolescent. Egypt diverged from this pattern by setting the age limits of 18 for boys and 16 for girls, without a distinction between competence for marriage and minimum age.^[296]

Property rights

Islamic law granted Muslim women certain legal rights, such as property rights which women in the West did not possess until "comparatively recent times".^{[297][298][299]} Starting with the 20th century, Western legal systems evolved to expand women's rights, but women's rights in the Muslim world have to varying degree remained tied to the Quran, hadiths and their traditional interpretations by Islamic jurists.^{[300][301]} Sharia

grants women the [right to inherit property](#) from other family members, and these rights are detailed in the Quran.^[302] A woman's inheritance can be unequal if she inherits from her father as a daughter's inheritance is usually half of that of her brother's.^{[Quran 4:11][303]}

Domestic violence

The vast majority of the ulama across the Sunni schools of law inherited the Prophet's unease over domestic violence and placed further restrictions on the evident meaning of the 'Wife Beating Verse'. A leading Meccan scholar from the second generation of Muslims, [Ata' bin Abi Rabah](#), counseled a husband not to beat his wife even if she ignored him but rather to express his anger in some other way. [Darimi](#), a teacher of both [Tirmidhi](#) and [Muslim bin Hajjaj](#) as well as a leading early scholar in Iran, collected all the Hadiths showing Muhammad's disapproval of beating in a chapter entitled 'The Prohibition on Striking Women'. A thirteenth-century scholar from Granada, Ibn Faras, notes that one camp of ulama had staked out a stance forbidding striking a wife altogether, declaring it contrary to the Prophet's example and denying the authenticity of any Hadiths that seemed to permit beating. Even [Ibn Hajar](#), the pillar of late medieval Sunni Hadith scholarship, concludes that, contrary to what seems to be an explicit command in the Qur'an, the Hadiths of the Prophet leave no doubt that striking one's wife to discipline her actually falls under the Shariah ruling of 'strongly disliked' or 'disliked verging on prohibited'.^[304]

The [Surah 4:34](#), in the Quran, has been debated for domestic violence and also has been the subject to [varied interpretations](#).^{[305][306]} According to some interpretations, Sharia condones certain forms of domestic violence against women, when a husband suspects [nushuz](#) (disobedience, disloyalty, rebellion, ill conduct) in his wife only after admonishing and staying away from the bed does not work.^[307] These interpretations have been criticized as inconsistent with women's rights in domestic abuse cases.^{[308][309][310][311]} [Musawah](#), [CEDAW](#), [KAFA](#) and other organizations have proposed ways to modify Sharia-inspired laws to improve women's rights in Muslim-majority nations, including women's rights in domestic abuse cases.^{[312][313][314][315]}

Others believe that wife-beating is not consistent with a more modernist perspective of the Quran.^[316] Many Imams and scholars who learned Shariah in traditional Islamic seminaries object to the misuse of this verse to justify domestic violence. Muslims for [White Ribbon Campaign](#) was launched in 2010 with Imams and Muslim leaders committing to join with others to work to end violence against women.^[317] [Khutbah](#) campaigns were held in many parts of the world to speak out against domestic violence and encourage Muslim congregants to eradicate domestic abuse.^{[318][319][320]}

Rape

Rape is considered a serious crime in the Sharia law since the Islamic prophet Muhammad ordered rapists to be punished by stoning.^[321] while in countries like, Saudi Arabia and United Arab Emirates, rape victims who press charges can risk being prosecuted for extramarital sex ([zina](#)) if the rape cannot be proven.^{[154][322][323]}

Slavery

Sharia recognizes the basic inequality between master and slave, between free women and slave women, between believers and non-believers, as well as their unequal rights.^{[324][325]} Sharia authorized the institution of slavery, using the words *abd* (slave) and the phrase *ma malakat aymanukum* ("that which your right hand owns") to refer to women slaves, seized as captives of war.^{[324][326]} Under Islamic law, Muslim men could have sexual relations with female captives and slaves.^{[327][300]} Slave women under sharia did not have a right to own property or to move freely.^{[328][329]} Sharia, in Islam's history, provided a religious foundation for enslaving non-Muslim women (and men), but allowed for the [manumission](#) of slaves. However, manumission required that the non-Muslim slave first convert to Islam.^{[330][331]} A slave woman who bore a child to her Muslim master (*umm al-walad*) could not be sold, becoming legally free upon her master's death, and the child was considered free and a legitimate heir of the father.^{[332][333]}

Terrorism

Some [extremists](#) have used their interpretation of Islamic scriptures and Sharia, in particular the doctrine of [jihad](#), to justify acts of war and terror against Muslim as well as non-Muslim individuals and governments.^{[334][335][336]} The expert on terrorism [Rachel Ehrenfeld](#) wrote that the "Sharia's finance ([Islamic banking](#)) is a new weapon in the arsenal of what might be termed [fifth-generation warfare \(5GW\)](#)".^[337] However, sharia-complaint financing actually requires a person to stay away from weapons manufacturing.^{[338][339][340]}

In classical fiqh, the term *jihad* refers to armed struggle against oppressors.^{[341][342]} Classical jurists developed an elaborate set of rules pertaining to jihad, including prohibitions on harming those who are not engaged in combat.^{[343][344]} According to [Bernard Lewis](#), "[a]t no time did the classical jurists offer any approval or legitimacy to what we nowadays call terrorism"^[345] and the terrorist practice of suicide bombing "has no justification in terms of Islamic theology, law or tradition".^[346] In the modern era the notion of jihad has lost its jurisprudential relevance and instead gave rise to an ideological and political discourse.^[347] While modernist Islamic scholars have emphasized defensive and non-military aspects of

jihad, some radicals have advanced aggressive interpretations that go beyond the classical theory.^[347] For al-Qaeda ideologues, in jihad all means are legitimate, including targeting Muslim non-combatants and the mass killing of non-Muslim civilians.^[334]

Some modern ulema, such as [Yusuf al-Qaradawi](#) and [Sulaiman Al-Alwan](#), have supported attacks against Israeli army reservists and hence should be considered as soldiers, while [Hamid bin Abdallah al-Ali](#) declared that suicide attacks in Chechnya were justified as a "sacrifice".^{[334][348]} Many prominent Islamic scholars, including al-Qaradawi himself, have issued condemnations of terrorism in general terms.^[349] For example, [Abdul-Aziz ibn Abdullah Al ash-Sheikh](#), the [Grand Mufti of Saudi Arabia](#) has stated that "terrorizing innocent people [...] constitute[s] a form of injustice that cannot be tolerated by Islam", while [Muhammad Sayyid Tantawy](#), [Grand Imam of al-Azhar](#) and former [Grand Mufti](#) of Egypt has stated that "attacking innocent people is not courageous; it is stupid and will be punished on the Day of Judgment".^{[334][350]}

Comparison with other legal systems

Jewish law

Islamic legal tradition has a number of parallels with [Judaism](#). In both religions, revealed law holds a central place, in contrast to [Christianity](#) which does not possess a body of revealed law, and where theology rather than law is considered to be the principal field of religious study.^{[31][351]} Both Islamic and Jewish law ([Halakha](#)) are derived from formal textual revelations (Quran and [Pentateuch](#)) as well as less formal, orally transmitted prophetic traditions ([hadith](#) and [mishna](#)). According to some scholars, the words *sharia* and *halakha* both mean literally "the path to follow". The *fiqh* literature parallels [rabbinical law](#) developed in the [Talmud](#), with fatwas being analogous to [rabbinic responsa](#).^{[352][182]}

However, the emphasis on *qiyas* in classical Sunni legal theory is both more explicitly permissive than Talmudic law with respect to authorizing individual reason as a source of law, and more implicitly restrictive, in excluding other, unauthorized forms of reasoning.^[352]

Western legal systems

Early Islamic law developed a number of legal concepts that anticipated similar such concepts that later appeared in English [common law](#).^{[353][354]} Similarities exist between the royal English [contract](#) protected by the action of [debt](#) and the Islamic *Aqd*, between the English [assize of novel disseisin](#) and the Islamic *Istihqaq*, and between the English [jury](#) and the Islamic *Lafif* in classical Maliki jurisprudence.^{[353][355]} The [law schools](#) known as [Inns of Court](#) also parallel [Madrasahs](#).^[353] The methodology of legal [precedent](#) and reasoning by [analogy](#) (*Qiyas*) are also similar in both the Islamic and common law systems,^[356] as are the English [trust](#) and [agency](#) institutions to the Islamic *Waqf* and *Hawala* institutions, respectively.^{[357][358][354]}

Elements of Islamic law also have other parallels in Western legal systems. For example, the influence of Islam on the development of an international law of the sea can be discerned alongside that of the Roman influence.^[359]

[George Makdisi](#) has argued that the madrasa system of attestation paralleled the legal scholastic system in the West, which gave rise to the modern university system. The triple status of *faqih* ("master of law"), *mufti* ("professor of legal opinions") and *mudarris* ("teacher"), conferred by the classical Islamic legal degree, had its equivalents in the medieval Latin terms *magister*, *professor* and *doctor*, respectively, although they all came to be used synonymously in both East and West.^[360] Makdisi suggested that the medieval European doctorate, *licentia docendi* was modeled on the Islamic degree *ijazat al-tadris wa-l-ifta'*, of which it is a word-for-word translation, with the term *ifta'* (issuing of fatwas) omitted.^{[360][361]} He also argued that these systems shared fundamental freedoms: the freedom of a professor to profess his personal opinion and the freedom of a student to pass judgement on what he is learning.^[360]

There are differences between Islamic and Western legal systems. For example, Sharia classically recognizes only [natural persons](#), and never developed the concept of a [legal person](#), or [corporation](#), i.e., a legal entity that [limits the liabilities](#) of its managers, shareholders, and employees; exists beyond the lifetimes of its founders; and that can own assets, sign contracts, and appear in court through representatives.^[362] Interest prohibitions imposed secondary costs by discouraging record keeping and delaying the introduction of modern accounting.^[363] Such factors, according to Timur Kuran, have played a significant role in retarding economic development in the Middle East.^[364] However, the rise of monopoly wealth and corporations have proven to also be detrimental to the economic equality of a society. Ziauddin Sardar also suggests that the promotion of equitable wealth distribution and suppression of monopoly capital are a part of Islam's message that emphasises genuine equity and justice.^[365]

Yorum

İslam etimolojisi; teslimiyet anlamında iken, bunu kurallara, kalıplara ve belirli kişilere teslim olmak olarak algılayanlar tümünden yanılığ içindedirler. Kuran'a uyumdur, Yaratan ve yaratılış üzere olmak, bilime uymak olarak ele alınmalıdır.

Genel olarak temel yaklaşımlar, toplumun fikri ve oluşan durum olarak bakılmamalı, onun felsefesi ve gerekçesi önemlidir. Zaman içinde toplum farklı algılamış olabilir, ama kaynak ifadesi önemlidir.

Peygamber zamanında, ben Resul/Elçiyim, ben sadece bana iletilenleri sunarım demiştir. Eşi de onun sözleri değil, Kuran ifadesine bakın denilmiştir. Burada kendi ifadesinin kaynağı da yok ise ret edilmiştir.

İki örnek verilebilir: a) Mekke alınması için gidildiğinde anlaşma söylemesi, emir olarak değil, sunulmuş, her birey, nasıl olsa alacağız demiştir. Fetih suresi dayanak olunca karşı çıkamamışlar ama fetih kavramını bilmediklerini ifade etmişler. Savaşı bile kazanmadan öyle başarı elde etmeleri de onları sorgulamıştır, hatta Medine’de biz kazanmadık ama Kuran öyle demiyor denilmiştir.

Ayrıca b) Hendek savaşında liderleri toplayıp, mali bedel ödeyip, bir nefes alalım demiş, Kuran kaynağı olmayınca, onlarda tükendi, biz de tükendik dayanalım demişlerdir. Nitekim fırtına çıkınca işgal gücü çekilmiştir.

Bu açıdan yönetimde kural sorumlu olanlara konunun açılması, gerekçe ve emir değil, görüş alıp, gerekçe durumuna göre uygulanmasıdır. Atatürk Büyük Taarruz için 14 komutanına görüş sorduğunda her birey karşı çıkmış, bunları dikkate alıp yapalım kararı oluşmuştur. Atatürk biriniz bu mükemmel dese idi onu vuracaktım diye de eklemiştir. Askerlikte aldatma ve yalan bir ihanet gibi görülür.

Bizim Hukuk yapımızda, Türk Ceza Kanunu, kısaca ceza veren kanında, yorum, kıyas ve şüpheli durum da olmaz, kesin, somut kişiye ve olaya dair kanıt olmalıdır. Medeni Kanun kanunda olmadığı durumlar için, toplumun örf ve adedine bakabilir. Bu ceza değil, sosyal uyum içindir. Dolayısıyla şeriat bir hukuki usuldür, ancak bizde uygulama belirtildiği gibi değildir. Hiçbir zamanda olmamıştır.

Genel usul Kuran, yoksa Hadis, Uzman Hoca görüşü, komisyon görüşüne göre karar vermektir. Bu Medeni Kanun’da geçerli olabilir ama ceza kanunlarında yeri olmaz ve olmamıştır. Bu yöntem Katolik yöntemidir. Siz bilemezsiniz sizin yerinize sizin papaz karar versin denilir.

Şeriat etimolojik olarak (Wikipedia), Şeriat, (çoğulu "şerâyi"), Arapça şerea' kökünden bir sözcük olup "yol, mezhep, metod, âdet, insanı bir ırmağa, su içilecek bir kaynağa ulaştıran yol" anlamına gelir ve hüküm koymak manasında kullanılır. Ceza Kanunu boyut mutlaka zarar ve suçun sabit ve ispatlı olması ile gerekirken, kasıt, dikkat ve özen eksikliği, hata kavramı ile bireyin amacı ve güdüsü ile kişi hakkı temelinde saptanırken, sosyal boyut, kurallar geçerli olamaz.

Klasik şeriat ise, yorum, kıyas ve kamu vicdanına dayandığı için, ancak Medeni Kanun temelinde, kanun olmaz ise yaklaşım yapılabilir. Kanun dinde Kuran olduğuna göre bu esas alınmalıdır. Kısaca haram denilenlerde bile, “*Ama zorda kalanın, sınırı aşmadan, şuna-buna haksızlık ve tecavüze gitmeden yemesinde kendisi için günah yoktur*” gerekçesi ile ceza zaten değil, dışlanma bile öngörülmemektedir.

Burada önce İslam anlamını tanımlama yapmak gerekir.

İslam etimolojisi (<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/islam>)¹⁴: Arapça *slm* kökünden gelen *İslam* (özellikle Tanrıya) teslim olma, boyun eğme, 2. bir din" sözcüğünden alıntıdır.

NOT: Selam da aynı kökenlidir ve teslim olma değil, burada barışık olmak, yaratılışa uyan, bilim üzere olan, ona boyun eğen, anlamında olarak yorumlanması daha yerinde olacaktır.

Wikipedia’da belirtilenlere katılamaz. (*İslam* (Arapça *el-İslām*, *İslamiyet* veya *Müslümanlık*, *tek Tanrı inancına* dayalı en yaygın *İbrahimî dinlerden* birisidir. *Allah'ın resulü* ve son *peygamber* olduğuna inanılan *Muhammed* tarafından 610 yılında, *Arabistan'ın Mekke şehrinde* kurulmuş ve yayılmıştır. *Takipçilerine*, "*iman* etmiş" veya "*inanan*" anlamlarına gelen

mümin veya "Allah'a teslimiyet gösteren" anlamına gelen *Müslüman* denir. Günümüzde İslam, 2 milyarı aşkın takipçi sayısı ile yeryüzünün *Hristiyanlıktan* sonraki en kalabalık dinidir.

Bunlar: 1) İslam selam ve barışık, yaratılışa uyan demek iken, müslim teslim olan anlamındadır. Eğer Eslemna/müslüman anlamında ise iman etmiş bile denilemez. (49/14: *Bedeviler: "İman ettik." dediler. De ki: "Siz iman etmediniz. Ancak 'Müslüman' olduk deyin. İman sizin kalplerinize girmemiştir*) 2) Tek inanış, tek din gelmiştir, diğerleri toplum tarafından değişime uğramıştır. Hristiyanlık bile İbrahimi dinidir denilebilir. İlk defa 610 yılında değil, Hz. Adem'den beri vardır. 3) Mümin, inanan, inançlı olana denir ama, kalplere girip, davranışta olmasıdır. 4) Her sevgi ve inanışta olana İslam üzeredir denilir. Bunlar Hristiyan, Yahudi ve hatta güneşe tapan bile olsa, imanlı kabul edilir (2/62: *Şu bir gerçek ki, iman edenlerden, Yahudilerden, Hristiyanlardan, Sabilerden Allah'a ve âhiret gününe inanıp barışa ve hayra yönelik iş yapanların, Rableri katında kendilerine has ödülleri olacaktır. Korku yoktur onlar için, tasalanmayacaklardır onlar*). O halde barışa ve hayra yönelik iş yapan olanları kapsamaktadır. Müslüm bu açıdan yaratılışa teslim olan denilebilir.

Kerbela olayından sonra İslam öldü, yeni din geldi denilmiş, kurallara bağlı bir yapı oluşturulmuştur. Emevi yaklaşımı temel olmuştur.

Bu açıdan tarihsel irdeleme İslam değildir. Kuran temelinde irdeleme yapılmalıdır. Dinin Maliki Yaratan ise, bu esaslarda yaklaşım İslam'ı tanımlamalıdır.

Burada, Kuran dışındaki olanların geçerli kabul edilmemesi gereklidir. Burada ise bu kaynaklar altında yapılmaktadır. Birçok ayetin iptali ve değişimini kabul etmek, bu bozulmanın bir geçiğidir.

Tarihsel yorumlar irdelenmeyecektir. Burada okunması için konulmaktadır.

Mevcut Ülkelere bakılınca da onların da bir değişim içinde olması, Kurana temelinden sapmış olmaları nedeni ile yorumlanmayacaktır.

Burada Kuran değil, başka yaklaşımın esas alınması olmasa bile dikkate alınması, ortak akıl, kamu vicdanı denilerek, bir kültürel sapmayı dine sokulmaktadır.

Jüri sistematığı yok iken, bazı görüşlerin toplumca konması bu sayede yapılır olmuştur. Şeriat, bir yol usul iken, bunun kalıplaştığı görülmektedir.

Dinin Maliki be resul/elçi ile sunulan bir yapıda, Kuran ile eşit gibi sözler/hadis, Halifeler ve daha sonra geçersiz denilip, yakılmış iken 200 yıl sonra toplanıp, rakip ve esas gibi konulması, Resul/Elçi/Peygambere bir saygısızlık ötesidir. Peygamber tanrılaştırılmaktadır.

Oruçtan sonra Ramazan'da, namaz kılınmasını tek bir sefer 4 rekât olarak tek başına kılan Resul, bu kural olur diye, bir daha kılmamış, ama bugün 20 rekât olarak zorunluluk gibi toplu kılınmaktadır.

Görüşler ve yorumlar da katılmış, ortak toplum kararları, meclis yapısı ile oluşturulmuş ve zorunluluk içine sokulmuştur. Bu İslam yapısı olmadığı da açıktır.

Toplum, yeni yorum yerine yeni kural, içtihat diyerek Kuran temelinden çıkmışlardır. İslamda şeriat usulleri yok, Jüri sistemi uygulayan Ülkeler olarak vardır, inanışa yansıtılmıştır. Sistem Katolik yapısına benzemektedir.

Tarikatlar ve mezheplerin İslam kaynaklı dense bile Kuran kaynaklı olmamaları ile dışlanmalıdırlar. Nitekim Ülkemiz yapmıştır. Kuran dışı temelleri kabul etmemektedir, Daha önce danışman olan, Divana görüş belirten Hilafet makamı, bugün ise TBMM görüş ileten Diyanet kurumu vardır, Meclise görüş sunar. Müftüler görüş sunarken, Diyanet görüş sunmaktadır. Osmanlı dahil Kanunilik İlkesi geçerlidir, kanunda olmayan kabul edilemez, sadece Medeni Kanun'da örf, adedin yeri, eğer kanunda yoksa anlamı vardır. Mahkemeler

yorum, kıyas ve diğer yaklaşımlara kapalıdır. Bu görüş oluşmasını engeller, somut kanı temelinde yaklaşılır.

Toplum birbirinin kardeşidir bu açıdan sosyal yardım ve destek bir gereklilik, zorunluluktur.

Kadın hakları temel iken, bunun ülkelerde engellenmesi, Kuran dışı yaklaşımdır, burada işlenmeyecektir. Kölelikte karşı çıkılan boyuttur.

Türkiye Cumhuriyeti Kanunları Osmanlı düzenini değiştirmiş denilse de gerçekte, Hilafet Diyanet denilerek, daha önce olduğu gibi Meclise (eskiden Divan) bağlanmıştır. Halife kaldırılmıştır. Türkçe Arap Alfabeti yerine Latin Alfabetine dönülmüş, dil ve kuralları korunmuştur. Hukuk sistematığı de adı değişmiş ama Türk yapısındadır. İddia ispat ile yükümlü, hür yargılanma ve cezalar da kanunlara dayalı verilmektedir.

Modernleşme gerçek bilim ve gelişimde oluşturulmuştur ve halen aynı şekilde devam etmektedir.

Burada jüri sistemi geçersiz derken, uygulanan usuller şeriat şeklindedir. Toplum ortak akıl her boyutta rol oynamaktadır. Birey hakkını değil, kamu, toplum hakkını gözetmektedir. Gerçekte bu zamanda kamu, kurum ve kuruluşlardan kişi hakları korunmalı ve gözetilmelidir.

Halen seküler denilen boyut, değil, birey hakkını gözetene diye ele alınmalıdır. Kuran bir kanun değil, insanlar kendilerine göre oluşturmuşlardır. Türkiye’de hiçbir kanın Kurana ters değildir

Anayasa 622 Medine Sözleşmesi gibi olması gerekirken, bunun dışlanmış olması, adına Kuran desteklendi denilse bile algı hatası yapılmaktadır.

Aile, Hukuk ve Ceza Mahkemeleri de aynı şekilde Ülkemizde sosyal kişilik boyutunda ele aldığı görülmektedir. Kişi hakkı ön planda olmalıdır.

Her kişi eşit ve hür ise, inanışlarında bir sorgusu olamaz. Sadece suç işlerlerse, kanuna göre yaklaşım yapılır.

İddia makamı, savunma ve diğer uzman hukukçular olmadan jüri önünde olmak, bir nevi çıplak olmaktır. Doğrudan savunma istenir, gerçekte ise önce ispat edilmelidir. Bu nedenle konu şeriat ile değil, hukuk usulündedir.

Medeni Kanun’da yazılı usul yoksa, örf ve âdet düzenine sanki hâkim kanun koyucu ve koruyucu gibi yaklaşım yapar. Daha sonra bu örneklerden yasa yapılabilir.

Tazminat da buna özgü kanuna göre, önce suç tanımlaması ile gündeme gelmektedir.

Hukukta daha önce karar verilmiş ve Yargıtay, Üst mahkeme onaylamış ise, bu bir emsal olabilmektedir.

Birey Hakkı temel iken, bunun topluma göre uyarlanması ve bu konuda yorum yapılması anlamsız olarak görülmektedir.,

Kuranda dinde zorlama yoktur (Bakara) ve 109/6 senin dinin sana, benimki bana derken, burada inanışın sorgulanması ve yargı konusu edilmesi, ülkenin Kuran dışı yaklaşımdır. Temelde Kuran laiktir, dini açıdan ele alınamaz.

Hristiyanlıkta 7 ölümcül Günah adı altına öldürme boyutu hukuka bir zamanlar girmiş iken, aynısını İslamda olduğu iddia etmek bir saçmalık olmaktadır. Ülkeler yapmış ise bu Batı taklidinden oluşmuştur.

İnsana karşı işlenen suçlarda da bir yumuşama olmamalıdır. Irza geçme, kölelik, toplumda ve aile içi şiddet farkı yorumlanamaz ama yapılmaktadır. Kişi haklarının kamudan korunması, kadın hakları ve bireyin özel ve özgünlüğü bırakın bozmayı, korunma ve gözetilmelidir.

İnsanlığa karşı işlenen suçlar ortak dışlanması ve cezalandırılması gerekirken, Suriye’de ABD desteği ile varlığını sürdürmesi, Suriye’nin %70’ini elinde buldurmaları hiçbir kural ve yasaya uymamaktadır.

Bazı dini gerekçe ile yasa boyutuna bakılması, Hristiyan ve Yahudilerde, kendi kabile ve inamış dışındakini kabul edilmemesi ile insan hakları ortadan kalkmaktadır. Buna göre birey hakkı öncelikli ve geçerlidir diyen hukuk yapısı dışındakiler kabul edilemez.

Batı yasal sistem, yazılı olarak üstün iken, uygulamada sessiz kalınması ile tam bir hukuksuzluk oluşturulmaktadır. Örnek soykırım düzeyinde olan Kosova, Filistin konusudur.

Buna karşın, Birinci Dünya Sonunda yargılama yapan Malta İngiliz Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları mahkemesinde de yapılan karar ile Osmanlının Ermeni Soykırımını yoktur ifadesine karşın kabul edilmemesi, meclislerinde karar alması da onların hukuk yapısı ve düzeni hakkında görüş sunmaktadır.

Kültürlere göre ortak akıl kavramı¹⁵

Burada her toplumun bir yapısı vardır. Bu özel ve özgün olsa bile, ortak bazı noktaları vardır. Bu yapıya kültürel yapı demekteyiz.

Kültür grupları: Burada genel yapılar sunulacaktır.

- **Göçebe, kabile Kültürü:** Bu yapıda aile ve kabile gibi kararlar, bu grup tarafından verilir. Bir lider, baba rolü oynayan yaşlı kişi, iddiaları alır, dinler, görüşler alır ve son karardan önce de gençlerin görüşünü ele alarak karar verir. Ortak Akıl kavramı, sıklıkla olayı analiz eden çocuklarda olur, bu açıdan son yorum o bakımdan önemlidir. *Ama Baba bize hırsızlık yapmayın demiyor musunuz* denilmesi özetlemiş olur.
- **Tarım Kültürü:** Burada her toplumun, genel olarak o yerin, yerleşimin bir özellikleri, kendine göre örf ve adedi vardır. Buna göre suçlanır, savunma değil, ibret olarak cezalanması gerekir. Af nadir düşünülür, çünkü kesilen parmak acımaz.
- **Endüstri Kültürü:** Burada Mahalle Kültürü devreye girer. Fabrika bir mahalle gibidir, kurulan kuralları bilmeli ve uymalısın denilir.
- **Yüksek Teknoloji Kültürü:** Bu yapıda üst bir akıl vardır. Bu kamu vicdanı denilerek, İnsan Hakları ve diğer uluslararası bildireleri belirtir ama bizden ve sizden kavramına göre işler. Demokrasi der ama uygulamaları baskıcı ve yargılayıcıdır. Her bireyin inancına karışılmaz der ama senin inancın nedir diye sorar.
- **Birey Hakkı Kültürü:** Burada İnsan Hakları temelinde, rutin, doğal olarak davranır, görevim bilgilendirme der, rıza ve sorumluluk onundur demektir. Zorlama yapmaz, sorgulamaz, yorumlamaz. Bir suç unsuru görürse ise ayağa kalkar. Kamu vicdanı bir genel yaklaşımdır, birey onu kendisine göre yorumlamalıdır.
- **Karma Kültürel yapı:** Burada toplumda farklı katmanlardaki değişim kültürel yapı nedeni ile hepsine uymasa bile bizden ve sizden diyerek bir yapı içinde olur. Toplumda bir taraf olarak suçlanır, yargılanır.

Kültürel Öğeler: Bazı sosyal yapılarda bu oluşumda etkili olmaktadır. Bunlar aşağıda sunulmaktadır.

- **Aile yapısı:** Burası kişinin yaşadığı yerdir. Tek başına olması bile bir aile olmasını gerekli kılar. Uyanır kendi çayını yapar, kendi seçtiği gazeteyi okur ve düşünür.
- **Kültür Kaynakları:** Burada her insanın aldığı eğitim ötesinde, örnek olana, ideal gördüğü kavramlar ve olayları misal alır. Tersini olanları da ders olarak ibretlikler.
- **Çevre:** Burası yaşadığı yerdir. Sevmesi veya sevmemesi gerekçeleri ile bir bütünlük yaşanır.
- **Eğitim:** Bu aldığı diploma değil, gönül, akıl ve davranışlara yansıyan, sevgi ve insanlık boyutu ve buradaki çalışarak yaptığı değerler ve eserlerdir.

- **Yönetim öğeleri: Din, Devlet ve Yargı:** Bir kişiye eğer hırsızlık yapma denirse, aynı eylem olduğu için, bu ister günah ister suç denilsin, aynı kapsamda ve bireyi etkileyecektir. Hangisi onu kurtarıyorsa bu kavrama kayar. Bu açıdan kaynak birinden değil, ortak olmalıdır. Ortak akıl değil, ortak tutumda burada olunması beklenir. Din ve devlet işlerini ayrılması bile tercihin birinin bakışından bakmak olmaktadır.
- **İnsan Yapısı:** Bu her bireye özel ve özgündür. İşlenmiş demir pas tutmaz algısı ile yetiştirilme ömür boyu sürmelidir. Ortak Akıl adı altında bir kalıba sokulmamalıdır.
- **Sağlık:** Yaşam sağlıklı vücut, sağlıklı akıldadır. Aynı zamanda gönül ve davranışların da insancıl olması beklenir.
- **Teknoloji:** Bu emel yapı olarak insanı en fazla içinde olduğudur. Kullandığı araba onu mu güder, yoksa arabayı o mu kullanmaktadır kavramı, yorumlarda öne alınmalıdır. Teknolojik yaklaşım, etkin, verimli ve etkin olma, kaliteli yaklaşım ile memnun ve mutlu olmayı sağlamayı, ekonomik ile beğeniye bütünleştirme amaçtır. Bu açıdan en basit tekniği bile tercih etse, memnuniyet oranı kendisine göre yüksek olmalıdır.

Burada Ortak Akıl ve Kamu Vicdanı kavramlarını daha detaylı irdelersek:

- **Göçebe, kabile Kültürü:** TOY veya Aile Meclisi denilen yerlerde ortak karar alınır. Bu ortak davranışı tanımlar. Toplantı yapılmısa bile, Baba veya Dede kavramlarının oluşturduğudur. Anne ise katılmaz ise itiraz eder ve uygulanmaz.
  - **Aile yapısı:** Bu yapı, geniş ailedir, adı da Pediatri Ailesi gibi bir geniş yapıda da olabilir. Büyüklere saygı ve onların dediğini yapmak, ortak akla uymaktır. Çünkü onlara ortak aklın temsilcisi ve bildiricisidirler.
  - **Kültür Kaynakları:** Sen öncelikle Babamı ve aile büyüklerini örnek almalısın, bunları incelemelisin denilmelidir.
  - **Çevre:** Bir kişinin içinde olduğu, hısım akraba bağı olan gruptur. Bazı topluluklarda, meslek aynı kapsamda ele alınarak yapılanmaktadır.
  - **Eğitim:** Burada diploma değil, görüş bildiren önemlidir. Beceri ve yetenek sunan olanlar önemlidir. Diploma değil, söz ve davranış temelde daha geçerlidir.
  - **Yönetim öğeleri: Din, Devlet ve Yargı:** Burada karar oluştururken, uzmanlardan fikir alınır, buna göre yaklaşım yapılır. Temel karar, aile ve kabilenin devamlılığıdır. Gerekçe Kuran derler ama hiç anlamı yoktur, çünkü ek açıklamalar ile onu nesh etmişler, başkasını onun yerine koymuşlardır.
  - **İnsan Yapısı:** Birbirlerine kıyafetleri ile uyan, konuşma usulleri de bir olan bir yapı vardır. Fikir ve düşüncelerde, kamu vicdanı denilen yapı dışında fikir öne sürenler dışlanırlar.
  - **Sağlık:** İşlevi olan sağlıklı olmalı ve bunlar korunma ve gözetilmelidir.
  - **Teknoloji:** Burada farklı teknoloji yapısında olabilirler. Genel toplum yapısından sıyrılmaları beklenmelidir.
- **Tarım Kültürü:** Burada bir şehir gibi toplumun yapısı önemlidir. Karar bu meclisin yapısındadır. Dolayısıyla bir konuda Kuran değil, bu meclisin yorumu ve kararına göre uygulanır. Meclis birey hakkı değil Kamu hakkı temelinde, kamu vicdanı diyerek ancak bireye bakabilir.
  - **Aile yapısı:** Bu geniş bir yapıda olup, sen bilemezsin, topluma sor o karar verir. Aynı zamanda onun kamu vicdanı temeldir denir.
  - **Kültür Kaynakları:** Vatani için canını verenler önemlidir. Vatan bireylerden oluşmasına karşın, önemli olan birey değil Kamu, Devlet ve Vatandır.
  - **Çevre:** Burada her birey aynı şehir ve ortamdadır. Eğer ters düşerseniz, aynı yere nasıl dönersiniz?
  - **Eğitim:** Standart öğrenim esas, söyleneni anlama ve yapma üzeredir.

- **Yönetim öğeleri: Din, Devlet ve Yargı:** Burada yönetime karışamaz, belirli bir yetişmiş kişiler vardır, Bunların temelinde olan insan olmasına karşın, geçerli olan belirli boyuttur. Bu açıdan her çözüm bireye yüklenmiş olacaktır. Gerekçe hazırdır, ortak akıl, Kamu Vicdanı dikkate alınarak emredilmektedir.
- **İnsan Yapısı:** Aynı düşünce ve yapıda asker gibi bir durum olmalıdır.
- **Sağlık:** Burada sağ olanlar bizdendir ilkesi ile hasta olanlar dışlanır, uzaklaştırılır.
- **Teknoloji:** Burada amaca uygun teknoloji kullanılır. Amaç o hizmeti yapabilmektir. Ancak yaparken Kamu hakkı, başka deyişle vergi verilmelidir.
- **Endüstri Kültürü:** Teknoloji, belirli cihaz kullanılması şart koşunca, insanlar bunun esir mi olacak, yoksa bunu kullanacaklar mıdır? Burada araba kullanan kişiliği nasıl etkilenecektir? Bir cemiyet, bir sınıf oluşmaktadır. Bunun temel kuralları da toplum böyle istiyor. Ortak Akıl ve Kamu Vicdanını en sık kullanan kültür grubu olmaktadır.
  - **Aile yapısı:** Bir aynı işi yapan, aynı cihazı kullananlar bir ailedir. Oluşturulan esaslara uymalıdır. Kanun gibi olmasa da Ortak Akla uyması kendi lehine olacaktır.
  - **Kültür Kaynakları:** Belirli yazım ve iletişim ile beyin yıkama işlevi oluşur. Kişi kendisi, birey hakkının Ortak Akılda olması ile buna yun demektedir. Birey düşüncesi anlamsız ve hatta zararlı denilebilir.
  - **Çevre:** Farklı konuşanla dışlandığı için, çevresi aynı kanaatte ve aynı görüştedirler.
  - **Eğitim:** Burada eğitim, aynı konuları okumak ve yaymak için gereklidir. Aykırı olanlar başka yerde oturmalıdırlar. Politika bu açıdan bizden ve sizden diye ayrılır. Görüş odağının gerekçesi Ortak Akıldır, ama biri sağ, diğeri de sol kökenlidir. Birey hakkı dışlamışlardır.
  - **Yönetim öğeleri: Din, Devlet ve Yargı:** Önce felsefe, ideoloji oluşturulur, buna göre yapılandırılır. Bu açıdan bir bizden, sizden kavgası geçerlidir. Gerekçe açıktır, siz nasıl buna onay verirsiniz, Kamu Vicdanı açısından sizin düşünceniz insanlık dışıdır denilir.
  - **İnsan Yapısı:** Burada kendisini bulamayan, bir gruba girmek zorunda hisseden kişi vardır.
  - **Sağlık:** Burada dengelemek zor olduğu için, sağlığı tehlikeye attığı bilirse bile bazı durumlar ters olsa da yapılır. Sosyal içicilik, bir arada içki içmek, sarhoş olmak, eylemek en büyük hedef, amaç olabilmektedir.
  - **Teknoloji:** Burada içinde oldukları teknolojik yapı onları gütmektedir. Hekim olan kişi, birey ve insan üzere olacak iken, ben bilimimi yapar, onları ise bana uyması gereken bir kişilerdir denilmemelidir.
- **Yüksek Teknoloji Kültürü:** Globalleşme ile bir bütünlük sağlanması amaçlanmış, ortak İnsan Hakları ve diğer ilkelerde bütünleşme istenmiştir. Ama bir kalıp olarak, diğerlerini ezme boyutu gündeme gelmiştir. Filistin davası dahil, kendilerini ateşe atmayan, belirli kesimin aleyhine olmasını da bu durum bir Ortak Akıl ve zorunluluktur diyerek karşı ses çıkarılmamaktadır.
  - **Aile yapısı:** Artık Dünya ferdisiniz, her birey bu sayede güvendedir denilir ama şart bir sistem içinde olmaktır. Tüm yaşam verilen borcu ödemek ile geçecektir. Tüm araba, ev istemeden kredi açılarak verilir. Bu sayede kişi Kamuya bağlı olacaktır. İsyan edemez. Merak etmesin Kamu Vicdanı onu koruyacaktır.
  - **Kültür Kaynakları:** Burada tün Eren kaynaktır denilir ama ezilenlere yönelik bir yaklaşım gözlenmez. Ortak Akıl temel bir kaynaktır.
  - **Çevre:** Gerekten çevre geniştir ama kişi bir türlü mutlu değildir. Tüm Dünyayı gezenlerde bunu belirtirler. Bütünleşme ortak akıl, düşünce ve yaklaşımda

- olmalıdır. Her yerde aynı içecek, Kola ve yiyecek Hamburger yiyebilmelidir, bu lezzette de ortak akıl ile sağlanabilir.
- **Eğitim:** Ayakta kalabilmek için en üst akademik eğitim vardır. Akıllı olanların ortak yaşamı ve düşüncesini paylaşmalıdır.
  - **Yönetim öğeleri: Din, Devlet ve Yargı:** Burada her birim özel ve özerk, yasalar ile görevleri ayrılmıştır denir ama toplumda en üst benim demek için çeşitli şartları da kullanırlar. Ülkemizde Anayasa Mahkemesi en üst benim der. 1960 öncesi Yüce Divan TBMM ait iken bir tebliğ ile Yassıada Mahkemesine verilmiş, Anayasal değişiklik bu tebliğ ile yapılabilir olmuştur. Zamanımızda da Yargıtay ile Anayasa Mahkemesi ile Meclise atıfta bulunarak oluşan mekanizma, hangimiz üstündür kavgasıdır. Birey hakkında ise birey üstündür. Bu açıdan bunların dayanakları da Ortak Akıl, Genel Uluslararası Kurallar ve Kamu Vicdanı şeklinde olacaktır. Usule bakarlar, konuya bakmazlar. Kimin dediği doğru diyeceğinize olay terör ise, ispatlı ise, bunun yorumu olmamalıdır. Tipik yönetim çatışmasıdır. Olaya, hastaya bakılmalıdır, olay olmuş ve suç ise, tartışmanın anlamsızlığı ortadadır. Hasta tedavi olmuş veya ölmüş ise buna göre irdelenir, ben üstünüm değil, yaratılış, bilim üstün denir.
  - **İnsan Yapısı:** Burada hedef en düzey eğitimde Aristokratik kişi olmaktır. Dolayısıyla, ist, orta ve alt yapıda kalmak yerine bir üstüne çıkma çabasında olmaktır. Alt kesimler kendi isteği ile olmakta, bireylere Devlet baksın, ben karışmam ser. Burada Kamu Vicdanı gerekeni yapmalıdır derler.
  - **Sağlık:** Sağlık sınıfa göre, toplumun yapılanmasına göre bakım yapılır. Eşit sağlık hakkı değil, imkana göre ödeme yapılır. Ücretlidir.
  - **Teknoloji:** Burada internet, global yapı öne çıkar. Artık mağazalar değil, onlar gösteri ve seçim internetten olarak yapılır. Global bir Pazar vardır.
- **Birey Hakkı Kültürü:** Burada birey hakkı üstündür demek değil, davranış ve eylem olarak gerçekleşmesi önemlidir. İnsan Haklarına uyuyoruz, peki Filistin davası değil, daha önceki soykırımı varan ve sonra mahkemelerde soykırım kararı alınan, Kosova dahil durumlarda hiç karşı çıkmadınız neden? 622 Medine sözleşmesi ile olan durum, şimdi her Anayasada varken, uygulamada olmaması bir üzücü durumdur. Gerçeğine bakılmalıdır. Kamu vicdanı değil, Ortak Akla uy değil, sen bilgi ver, aydınlat ama karar, rıza bende olmalıdır. Ayrıca bu kararı duruma göre değiştirebilmeliyim.
  - **Aile yapısı:** Birey ile aile oluşur. İster tek veya aile elemanları ile olması fark etmez. Kişi bir ailenin parçası, ailenin kendisidir. Başkası hakkında, çocuğu bile olsa, onun namına değil, ona sadece öneri görür. Bir oyuncak alırken, beğenmez ise, iade etmeyi öngörmelisin. Parasetamol torun için aldım, muz aromalı imiş, orman meyveli olmasını istiyormuş, 5 eczane dolaştım öyle buldum. Niye ve al içi bile demedim, diyemedim.
  - **Kültür Kaynakları:** Burada tercih ve yapılacaklar çok olabilir ama kişinin geçmişi ve istediği önemlidir. Kaynak kendisidir.
  - **Çevre:** Birey çevresini kendi yapmaktadır. Merkezindedir. Bir başka yer göç yapsa bile çekirdek kendisidir.
  - **Eğitim:** Bir diploma değil, gerçek, faydalı bilgi olduğu için devamlı internet ve sorgulama ile gerçeği yakalama peşindedir.
  - **Yönetim öğeleri: Din, Devlet ve Yargı:** Burada suç bellidir, zarar ve zulüm belirgindir. Bu açıdan başkasının belirttiği Ortak Akıl ve Kamu Vicdanı kendisi değerlendirip karar verecektir. Haddi aşmamalı, hayırlı ve iyiliklerde kalmalıdır. Hekimler zararlı, zehir olan ilacı kullanıyorlarsa, bilimsel yapı temelinde, bunda dayanarak yapmalıdırlar.

- **İnsan Yapısı:** Burada ne şekilde olursa olsun, engelli olması bile anlamı yoktur. Varlığı saygıya layıktır.
- **Sağlık:** Var olduğu için, sağlıklı olmalı ve bunun için tam ücretsiz bakılmalıdır.
- **Teknoloji:** Teknolojik, ekonomik, kısaca etkin, verimli, kullanılabilir olmalı ve kendisine kalite ve uygulama ile memnuniyet bırakmalıdır. Kendi irdelemesi önemlidir.
- **Karma Kültürel yapı:** Burada kişi büyük karmaşa içindedir. Batı ülkelerinde 1-2 farklı iken, Türkiye’de 5 farklı kültür bir arada olmaktadır. Bunlar ortak yaşamayı öğrenmelidirler. Ama bazı politikacılar ayrımcılık ve hâkim olmak için, saygı yerine emir ve yaptırıma girerler. Bu nedenle ancak %10-20 oranında halk oyunu alabilirler.
  - **Aile yapısı:** Burada kişi hangisini özliyorsa onu yapmak ister ama farklıdır, tam oluşamaz. Genel amaç, ortak aklı hâkim kılmaktır.
  - **Kültür Kaynakları:** Bu yapıda farklı kaynaklar vardır, kişi kendisine uygun olanı alır, benimser ve örnek olarak sunar. Amaç Kamu Vicdanı yaratmak bir ortak yapıda toplamak olmaktadır.
  - **Çevre:** Burada içinde olduğu çevre, teknoloji ile bir arada olan grup olarak, bütünleşme, grubu bir arada tutma ilkesi olarak, oluşturulan veya sahip çıkılan ile bağlanma sağlanmaya çalışılır. İşçisin, işçi kalacaksın, meslek ötesi bir prensiptir.
  - **Eğitim:** Burada istenene göre yapı önemlidir. Gerekirse uzmanlık, gerekirse profesörlük olmalı ve bu toplum iletişimde kullanılmalıdır. Çünkü teorik olanın kabul görmesi için bir ortak boyut yapılmaktadır.
  - **Yönetim öğeleri: Din, Devlet ve Yargı:** Burada işine yarayan, onun yaptığına olur diyen yapı kabul görür. Kabul ederken de yüksek, yüce sözler ile pekiştirilir.
  - **İnsan Yapısı:** Bu yapıda çok farklı kişiler olabilmektedir. Sosyal duruma, topluma isyan ederler bu karma kültürün sıfatlarından yararlanırlar.
  - **Sağlık:** Batsın bu Dünya kavramında olan sağlığına dikkat etmez, aşırı alkol ve sigara tüketir ve sonuçta birçok sorunu olmaktadır.
  - **Teknoloji:** Farklı teknolojik cihazlar olduğu için, kişiler, yapılarını buna göre uyarlamaya çalışır ve zor gelir, niye bu yapıdayım sorgusu ile isyanda olurlar.

SONUÇ: Kültürel yapı içinde bunlara kızmak değil, konuyu anlatmak ve açıklamak gerekir. Zorlama kaybetmektir, savaş değil, fetih öngörülmekte, kazanmak esas olmalıdır. Dinlemeleri bile bir başarı boyutudur.

Bağımsızlık ve bireyin başkaldırımı sık olduğu zamanımızda Birey Hakkı ilkeleri kabul edilebilir görünmektedir. Sevgi ile tatlılık ve insanlık ile sınımlı. Davranışlarda da belirgin olmalıdır.

Temel olan insan, birey, kişidir ve onu baskı altında tutmak değil, bilgi ve gerçeği tanımlamak, öğüt vermek görev olsa da karışmak değildir.

Değerlendirme

Toplumun algısına göre yaklaşanlar, atalarımızın yaptığı, Mahalle Kültürü gerekçeleri ön sürenlerin tümü bir sosyal kalıbı empoze etmek isterler.

Kalıp Eslenna boyutu olarak tanımlanarak (49/14), bunların inanmış olmadığı, gönüllerine ve davranışlarına yansımadağı vurgusu vardır. Bir kuralı yapmak değil, ona uymak ile ona köle olunmamalıdır.

Dini simgelerde toplum kesin kurallar koyar. Bir örnek verince Kuran ifadesi ile yaklaşım farkı ortaya konulmak istenmektedir. Seçilen konu domuz etidir.

- **Haramdır ancak zorda kalanın, sınır aşmadan, haksızlık yapmadan ve helal kabul etmeden yiyebilir demektir. Bu diğer haramlar için emsal alınabilir veya özgün sorumluluk ile irdelenebilir:** 2/173 Allah size leşi, kanı, domuz etini, Allah'tan başkası adına kesileni haram kılmıştır. Ama zorda kalanın, sınırı aşmadan, şuna-buna haksızlık ve tecavüze gitmeden yemesinde kendisi için günah yoktur. Allah çok affedici, çok merhametlidir. Burada temel alınanlar; 1) yaratılış ve insanlık dışında olanların haram olmasıdır. Bu sadece domuz değil, diğer kapsamlarda ve özellikle hayvan canı alma konularındadır. 2) İstisna olarak Mahkemelerde sunulan kanuni gerekçe, amaç ve saiki/güdü konusudur. Bunlar da tanımlanmıştır. Başlıcaları; a) Zorda kalanın, b) Sınırı aşmadan, c) Herhangi bir haksızlık ve tecavüze gitmeden, d) Kendisi için günah yoktur diyerek yemesinde bir günah/suç olmadığıdır. Burada eylem genel değil, bireyseldir, kendisi için vurgusu vardır, genelleştirmemek gerekir.
- **Burada dinin tamamlandığı yaklaşımı ile, varlıkların mutlaka bir gerekçe ile öldürülebileceği algısı yaratılmaktadır:** 5/3: *Şunlar size haram kılınmıştır: Boğazlanmayarak ölmüş hayvanın eti, kan, domuz eti, üzerine Allah'tan başkasının adı anılmış, boğulmuş, vurulmuş, yuvarlanmış, süsülmüş, canı üzerineyken yetişip kestikleriniz müstesna olmak üzere canavar tarafından yırtılmış ve dikili adak taşları üzerinde boğazlanmış hayvanlar ve bir de fal oklarıyla kısmet paylaşmanız. Bütün bunlar birer sapıştır. Küfre batmış olanlar bugün dininizden ümitlerini kestiler. Artık onlardan korkmayın, benden korkun! Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslim olmayı seçtim. Şu da var ki, her kim ciddi bir açlıkla yüz yüze gelir de günaha kaçmak maksadı olmaksızın onlardan yemek zorunda kalırsa, elbette Allah **Gafür** ve **Rahim**'dir.* Haram kılınan şeyler tanımlanmaktadır. Burada dikkat edilecek nokta: 1) Bazı yiyecekler, 2) İnsanlık ve yaratılış gereği olmayan can almalar, 3) Leşler, besin değerini yitirip, kokmuş, ölmüş olanlar, 4) Ek olarak sunak olarak sunulanlar, burada kurban yakınlaşma demek iken, onu bir sunakta, dikili taş veya benzeri boyutlarda kesmek aynı kalıba girecektir, aman dikkat diyerek, ayrıca, 5) Fal oklarıyla kısmet paylaşmak denilmektedir. Kısaca istatistiksel tercih ile belirli kişiler değil, tüm katılanlar ve diğer muhtaçlara paylaşmak gerektiği vurgusu vardır. Bunları bir sapış olarak görmekte, karşı çıkanlar için bizden ümit kesildiği vurgusu vardır. Günaha kaçmamak amacı ile yenilebileceği belirtilmektedir. Bir değerlendirme yapalım, zamanımızda da bazı yiyecekler kapsadığı maddeler nedeni ile yasaklanmaktadır. Başlıca A, B, C, D ve E gruplarına ayrılır. A grubu herhangi bir zarar olmadığı, zarar saptanmadığı yiyecekler, B grubu bazı uyarıların olduğu yiyecekler, C grubu, dikkat edilmeli, zarar izole edilerek yenilmelidir, D grubu önerilmeyen ama uzmanlarca öngörülenler, E ise yasak kapsamıdır. Türkiye A Grubu dışında kabul etmez, bu nedenle hiçbir ülkede TSE damgalı olanlar kontrole gerek duyulmaz. Örnek bir pirinç ithal edilecekti, B grubu, genetiği oynanmış olduğu için, biz almadık, Almaya aldı. Bazı şekerler (Mars) Ülkemize giremez, ama benzeri olan (Albeni) sakıncalı madde olmadığı için satışa izin verilmektedir. TV konuşanlar, üretilen tavuk etinin 35 milyonu Yurtdışı ihraç iken, Ülkemizde tüketilen 5 milyondur ve her seferinde Yabancılar bakıp, belirtilenlerin olmadığı için almaya devam ederler. Zaten ülkemizde tüm gıda ürünleri paket üstünde uyarılar verilmektedir. Gerekçe yaratılışa uygun ve bilimsel olmalıdır. Domuz etindeki doymuş yağlar, bir kitle olarak hücrede birikir ve hücreyi patlatabilir. Bitkisel yağlar şilo-mikron olarak birikirler. Yağ, gıdamızda olması gereken %35 kaloriyi oradan almalıyız, ama kullanabileceğimiz yağı, depo edip, şişman yapacak yağı almamızın da bir bilimsel veya sosyal gerekçesi olmalıdır.

Bu kişilerin durumu için Kuran (5/87: *Ey iman sahipleri! Allah'ın size helal kıldığı şeylerin temiz/lezzetli/taze/hoş olanlarını haramlaştırmayın; azıp sınırı aşmayın, Allah, azıp sınırı aşanları sevmez. 5/88 Allah'ın size helal ve temiz olarak verdiği rızıklardan yiyin. Kendisine iman ettiğiniz Allah'tan sakının*) ifadelerini kullanmaktadır. Suç kanunlarında yazılıdır, burada da Kuran'da yazılıdır, kıyas, yorum veya diğer somut kesin kanıt olmadıkça da iddia bile edilemez. Sınır aşılmamalıdır. TV çıkıp konuşanların ilgi çekmesi için söyledikleri için, örneğin Tavukçular Derneği gibi kuruluşlara ilettim. *Hukuk, onlar öğretim üyesi karışmamız doğru olmaz, ancak siz belirterek karşı çıkabilirsiniz dediler. TV tek taraflı, sansasyonel yayın yaptığı için bizi yayına almadılar.*

- **Burada pislik olanların yenilmemesi belirtilmektedir. Domuz eti insanda hücrede tek bir yağ kitlesi yaparak o hücrenin ölümüne kadar neden olmaktadır:** 6/145 *De ki: "Bana vahyolunanlar içinde, bu haram dediklerinizi yiyecek birine yasaklanmış bir şey bulamıyorum. Yalnız şunlardan biri olursa başka: Leş, akıtılmış kan, domuz eti -ki o bir pisliktir- Allah'tan başkası adına boğazlanmış bir murdar."* Zorunluluk haline düşen, başkasının hakkına dokunmamak, zorunluluk sınırını da aşmamak şartıyla bunlardan yiyebilir. Çünkü senin Rabbin çok bağışlayıcı, çok merhametlidir. Burada haram yiyecek ve yasaklanmış bir şey bulamıyorum ifadesi, ilk sunulması da önemlidir. Mutlaka gerekçe olmadan yasak konulamaz. Diyabette şeker yasak değil, belirli bir oranı ve fazlası, kısaca zararlı olan yasaktır. Karbonhidratlardan alınması daha önerilen olmaktadır. Vücudun çalışması, kan şekeri ve kalori için gereklidir.
- **Burada da aynı vurgu vardır, tekrarlanmaktadır. Ölü, leş ve diğer besin değeri olmayanların önce belirtilmesi dikkat çekicidir:** 16/115 *O size ancak şunları haram kılmıştır: Ölü/hayvan/leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına kesilen hayvan. Bununla birlikte, zorda kalan, başkasının hakkına tecavüz etmemek, sınırı da aşmamak şartıyla bunlardan yerse, Allah bağışlayacak, merhamet edecektir.* Başkasının hakkına tecavüz etmemek, geniş anlamda, şişmanların temel unsuru, fazla yemek ile başkasının hakkına zarar vermektedirler. Her birey gereksinimine göre yemelidir, eşyayı veya cihazı kullanmalıdır.

Konu genel değil, birey üzerine yapılanmalıdır. Bu nedenle kişiye uyarlanmadan, terzilik yapılmadan olanları zarar veya fayda olarak nitelemek bilimsel ve gerçek ile uyumsuz.

Kuran dışı kaynak arayanlara Kuran tanımı

Kültürel kalıba uyması için Kuran değişime uğratılmaktadır. Bu çeşitli şekilde olduğu ve zamanla da ilerlediği belirgindir. Tarikat ve diğer ayrımlar bu görüşlere dayandığı da gözlenmektedir.

Kuran ayetleri:

- **İndirilene uyulması, başka kaynak ve veli aranmamalıdır:** 7/3: *Rabbinizden size indirilene uyun; O'nun berisinden birtakım velilerin ardına düşmeyin. Siz ne kadar da az öğüt alıyorsunuz.*
- **Kuran değiştirmek, isyan etmek ve azapta olmaktır:** 10/15: *Ayetlerimiz onlara açık-seçik parçalar halinde okunduğu zaman, bize ulaşmayı ummayanlar şöyle dediler: "Bundan başka bir Kur'an getir yahut bunu değiştir." De ki: "Onu kendiliğimden değiştirmem benim için söz konusu olamaz. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum. Rabbime isyan edersem, büyük bir günün azabından korkuya düşerim."*
- **Başka şefahtçi aramak, kabul edilemez:** 10/18: *Allah'ın yanında bir de kendilerine zarar veremeyen, yarar sağlayamayan şeylere kulluk ediyorlar ve*

şöyle diyorlar: "Bunlar bizim Allah katındaki şefaatçılarımızdır." De onlara: "Allah'a, göklerde ve yerde bilmediği şeyleri mi haber veriyorsunuz?" Şanı yücedir O'nun, ortak koştuklarından arınmıştır O

- **Anlamı olmayan kaynak en zayıf ve geçersiz dayanaktır:**29/41 Allah'ın berisinden veliler edinenlerin durumu, bir ev edinen dişi örümceğin durumuna benzer. Ve evlerin en güvensizi/en zayıfı elbette ki, dişi örümceğin evidir. Keşke bilselerdi!
- **Yalancı, nankör kişiyi iyiye ve güzele kılavuzlamaz:** 39/3: Gözünüzü açip kendinize gelin! Arı-duru din yalnız ve yalnız Allah'ındır! O'nun yanında birilerini daha veliler edinerek, "Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk etmiyoruz." diyenlere gelince, hiç kuşkusuz, Allah onlar arasında, tartışıp durdukları konuyla ilgili hükmü verecektir. Şu bir gerçek ki, Allah, yalancı ve nankör kişiyi iyiye ve güzele kılavuzlamaz.
- **Kuran dışı kaynak, yaratılış ve bilime ters düşmektir:**42/7: O'nun berisinden veliler edinenlere gelince, onlar üzerine gözcü de Allah'tır. Sen değilsin onlara vekil
- **Kuran dışı olanlar, bilim dışı olanlar perişanlıktadırlar:**42/9: Yoksa O'ndan başka veliler mi edindiler? Allah! O'dur gerçek dost. Ölülerini O diriltir. O her şeye güç yetirir.
- **Bize ancak yaratılış üzere bilimsel tedbir ve korunma/takva kutarabilir:**42/46: Onların Allah'tan başka kendilerine yardım edecek velileri yoktur. Allah'ın saptırdığı kimse için artık hiçbir yol yoktur
- **Felakette olan bilim dışı olanlar, aynen Kuran dışı arayanlar gibi azap olurlar:**45/10: Arkalarından cehennem! Kazanmış oldukları da Allah dışında edindikleri veliler de onlara hiçbir yarar sağlamayacaktır. Çok büyük bir azap vardır onlar için
- **Sapıktırlar ve bundan habersizdirler:** 46/5: Kıyamet gününe kadar kendisine cevap vermeyecek birilerine, Allah'ın berisinden yalvarıp durandan daha sapık kim vardır? Ve o yalvardıkları, onların yakarışından habersizdirler.

Makalelerde niye başka kaynak aramadığımız sorulursa, yukarıdaki cevaplar açık ve nettir.

Kurana üzere kendi yorumumuz ve Kuran ayeti sunularak açıklamalar yapılmıştır. Birilerinin görüşü, sözü ve toplum kararı gibi gerekçelere dayanmak kabul edilemezdir.

Kuran Yorumu: Her bir olay ve durumda, konunun Kuran ayeti ile irdelenmesi, etik ve doğru, bilimsel felsefede isek, yorumu yapmamıza, düşünmemize olanak sağlamaktadır. Başka kaynak aramak konusunda Kuran: 68/36, 37, 38: *Neniz var sizin, nasıl hüküm veriyorsunuz? Yoksa sizin bir kitabınız var da ondan ders mi görüyorsunuz? Onda, keyfinize uyan her şeyi rahatça buluyorsunuz yaklaşımı ile kapıları kapatmaktadır.* Ayrıca; 1) 47/24: *Peki bunlar, Kur'an'ın anlamını inceden inceye düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpler üzerinde o kalplerin kilitleri mi var?* 2) 4/82 *Kur'an'ı, iyice okuyup düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başka birinin katından gelseydi, elbette ki onun içinde birçok ihtilaf bulacaklardı,* 3) Kuran 4 yerde aynı ayeti vurgulamaktadır: 54/17, 22, 32, 40: *Yemin olsun ki, biz, Kur'an'ı öğüt ve ibret için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?* 4) Net ifade ile: 6/114 *Allah size kitabı ayrıntılı kılınmış bir halde indirmişken, Allah'ın dışında bir hakem mi arayayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz, onun, Rabbinden hak olarak indirildiğini biliyorlar. Sakın kuşkuya düşenlerden olma,* 5) 45/6: *İşte bunlar, Allah'ın ayetleridir ki, onları sana hak olarak okuyoruz. Hal böyle iken Allah'tan ve onun ayetlerinden sonra hangi hadise/söze inanıyorlar?* 6) 49/16 *De ki: "Siz Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? Oysaki Allah, gökte ne var, yerde ne var hepsini bilir.*

Allah her şeyi çok iyi bilmektedir, 7) Resul ifadesi ile; 25/30 Resul de şöyle der: "Ey Rabbim, benim toplumum, bu Kur'an'ı terk edilmiş/dışlanmış halde tuttular.

Sonuç

Bilgiyi al, toplum ve daha önceki yapılanlar, sonuçlarını da al irdele, ama uygularken, kişiye, bireye göre yapılmalıdır. Bilgi bilimsel, kaynağı doğru, kanıtlı olmalıdır.

Yaklaşımlar sevgi temelinde olmalıdır. Sevgi ve mutluluk yaratmayanlar, zamanımızda ekonomik görülmemekte, memnuniyet oranı temel alınmaktadır. Etkin, verimli, kullanılabilir, kaliteli olması, fiyatın önüne geçmektedir.

Daha sonra insancıl olması, etik ilkeler ile uygulanmalıdır. Etik ilkeler, uzmanlarca konu temelinde doğru nedir olguların saptanmış olduğu, ancak uygularken birey doğrusal ne yapmalıyım diye sorumluluk aldığı bir durumdur.

Hukuk, suç ve ceza ağırlıklı olduğundan, kanunların yazılı ve net somut olmayanlar suç kapsamına alınamaz. Şüphe olmaz, kesin kanıtlı olmalıdır. Yorum, kıyas da geçerli değildir. Bu açıdan şeriat ve diğer sosyal yaklaşımlarda olduğu, yapılan kıyaslama, yorum geçersiz, bu yaklaşım, kamu vicdanı ve ortak akıl ceza kapsamında geçerli ele alınamaz. Bilir kişi görüş değil, kanıtı ortaya koymak için vardır.

Kul Hakkı derken, bunun toplum tarafından oluşturulması ile bozulacağı ortadadır. Dinde zorlama yoktur, senin inancın sana, benimki bana derken, belirli kurala ve yapı ile sınırlandırılması ile bu bireyin bağımsızlığı ve kendi kararının oluşması ile korunma ve gözetilmesi ile, yapılanma yapılırken, bunun topluma bırakılması kabul edilemez boyuttur. Jüri yapısı, ortak akıl ve kamu vicdanı yaklaşımı, bireyin haklarını ortadan kaldıran onu kalıba sokan bir yaklaşımdır.

Yazar olarak ortak akıl diyen kişi suçlanmaz, toplumun bir görüşünü iletmektedir. Ancak bu durum birey hakkını yok etmek hakkını tanımamaktadır.

Hekimlik Bakışı

Hasta Var, Hastalık Yoktur, Kitabı değil, hastayı tedavi edeceksiniz vurguları genel yaklaşım yerine bireye özgü olmasını öngörür, Tıp Bilimini hastaya terzilik yapmaktır.

Bu konu Ortak Akıl boyutu ile dergi hekimlik üzerine Tıp Dergisi olduğuna göre konu bu bakışa bağlanmalıdır.

Birey varken toplum görüşü niye ihtiyaç olur, hekim karar veren kişidir, bilim bize bir usul ve yöntem, bilgi sunar ama karar hekime aittir. Hekim terzilik yapar ve hastaya göre tanı ve reçetesini oluşturur ve izlem ile irdeler.

Sonuç: İstatistiksel mega analizlerde bile, %5 ve hatta %15 hata düşünülür. Bu nedenle sevgi ve ümitle yaklaşılır, niyet ifade eden konuşmalar yapılır, yapılmalıdır.

Bir mühendis arkadaşım, akademik olarak profesör olan komşum, genel yayınları okumuş ve pankreas başı ve yaygın metastazlı olan olguların 2 ay yaşadığını öğrenmiş. Tedavi olmamayı istediğini belirterek görüşümü istedi. Biz öneri, öğüt ve danışmanlık yaparız, rıza, karar sana aittir diyerek söylediklerim: 1) Bir kür doz al ve aldığın neticeye göre karar ver, 2) Ağrı ve sızı olacak, bunlar tedavi olanda daha az olur, huzurlu ve rahat olursun, 3) İstersen ailenin görüşünü de alabilirsin dedim.

İlk doz tedavi ile %50'den fazla küçülme oldu, hemen, hemen tüm ağrıları önlenmiş oldu, ailesi ise, sert ve katı olduğu için sevmiyorlarmış ve birden tutum değiştirdiler, babalarına

sahip çıktılar. Plasebo birçok önerileri oldu, faydası yok, deneylerde kontrol madde olarak kullanırız, ama aile katılım var demesi için usulen kullan zararlı olmasın önerimi yaptım. Bir yıldan fazla yaşadım, tüm sülale geldi, helalleşti, aile dahil ilk defa kendisini tanımış, insancıl karakteri olduğunu da öğrendi. Cenaze büyük bir törenle kaldırıldı.

Hekimlik mesleğinde kanıta dayalı Tıp boyutu (Google Search)¹⁶

Şekil 1: Kanıt Piramidinde, hayvan verilerinden meta analiz sunulmaktadır.

Birey varken, bilim kitabı verileri ve istatistik bile olsa, Hekimlikte %100 olmaz, vardır diyen varsa karıştırmaktadır. Birisi köprüden atlamış ama ölmemiş dedi. Okudum, giydiği palto bir paraşüt gibi açılmış, süzölmüş ve suda bir kayık varmış o hemen kurtarmış, suni teneffüs yapmasını da biliyormuş. Bilim üzeredir ve beklenir, doğaldır ve yaratılış kanununa zıt değildir.

Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinde doğrudan hekimlere serbestçe hareket etmesi, bilimsel kanaati ve vicdanıyla hareket etmesini önerir. Ayrıca kendisi bağımsız ekibini de seçer.

Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi/Tüzüğünde de (1960) bu konu irdelenmektedir¹⁷.

Umumi kaide ve esaslar

--Görev; bir kalıp değil, bireyin sağlığı, hayatı, şahsiyetine ihtimam ve hürmet etmesidir:

Madde 2 – Tabip ve dış tabibinin başta gelen vazifesi, insan sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermektir.

--Ortak akıl bazı toplumsal kriterleri öngörür ama hekim, hiçbir şekilde ayrımcılık olmayacağı, Tıp Bilimine göre azami dikkat ve ihtimam gösterileceğini hukuksal vurgular: Tabip ve dış tabibi; hastanın cinsiyeti, ırkı, milliyeti, dini ve mezhebi, ahlaki düşünceleri, karakter ve şahsiyeti, içtimai seviyesi, mevki ve siyasi kanaati ne olursa olsun, muayene ve tedavi hususunda azami dikkat ve ihtimamı göstermekle mükelleftir.

--Genel Ortak Akıl, 112 haber ver ve ona bırak der, ancak tüm acil yardımda uzmanlığı ne olursa olsun ilk yardımda bulunur: Madde 3 – Tabip, vazifesi ve ihtisası ne olursa olsun, gerekli bakımın sağlanamadığı acil vakalarda, mücbir sebep olmadıkça ilk yardımda bulunur.

--Ortak akılda, karar oluşturma için olayı bilmek ister, ancak birey hakkı temelinde, hasta verisi sırdır, hukuki zorunluluk, mahkeme dışında, yoksa Kamu Vicdanı gibi bir geçrekçe de belirtilemez: Madde 4 – Tabip ve dış tabibi, meslek ve sanatının icrası vesilesiyle

muttali olduğu sırları, kanuni mecburiyet olmadıkça, ifşa edemez. Tıbbi toplantılarda takdim edilen veya yayınlarda bahis konusu olan vakalarda, hastanın hüviyeti açıklanamaz.

--Toplum ekibi tayin ederken, hasta bile hekimini zorunluluk dışında kendi seçer: Madde 5 – Sağlık müesseselerinde tatbik olunan usul ve kaideler mahfuz olmak üzere, hasta; tabibini ve dış tabibini serbestçe seçer.

--Ortak Akıl nasıl olurda hekim serbestçe, vicdani ve mesleki kanaatine göre hareket eder diye sorgular, toplumun görüşü alınmalı demektedir: Madde 6 – Tabip ve dış tabibi, sanat ve mesleğini icra ederken, hiçbir tesir ve nüfuza kapılmaksızın, vicdani ve mesleki kanaatine göre hareket eder. Tabip ve dış tabibi, tatbik edeceği tedaviyi tayinde serbesttir.

--Başka meslek etiği dışında da olsa etik dışı yaklaşımlardan kaçınır. Kamu Vicdani ahlak diyerek, kendi kalıplarını dayatır ve bunları uygulamalı der: Madde 7 – Tabip ve dış tabibi sanat ve mesleğinin icrası dışında dahi olsa, meslek ahlak ve adabı ile telif edilemeyen hareketlerden kaçınır.

--Ortak Akıl hekim toplumda üst düzey olmalı ve bu nedenle geliri yüksek olmalı der ve hekimliği bir bakıma ticari yaklaşım olarak görür: Madde 8 – Tabiplik ve dış tabipliği mesleklerine ve tedavi müesseselerine, ticari bir veçhe verilemez. Tabip ve dış tabibi, yapacağı yayınlarda tababet mesleğinin şerefini üstün tutmaya mecbur olup, her ne suretle olursa olsun, yazılarında kendi reklamını yapamaz. Tabip ve dış tabibi, gazetelerde ve diğer neşir vasıtalarında, reklam mahiyetinde teşekkür ilanları yazdıramaz.

--Ortak Akıl hemen bir sağlık sorunu olduğunda medya ve internet kanalı ile duyurur ve kamu görüşü ve vicdani oluşturur. Devamlı suçlamalarda bulunur, olumlu ve oluşuz reklam yaptığının farkına da varma. Gerçekte ise, sağlık mensupları reklam veremez, sadece adını, uzmanlığını yazar: Madde 9 – Tabip ve dış tabibi, gazete ve sair neşir vasıtaları ile yapacağı ilanlarda ve reçete kağıtlarında, ancak ad ve soyadı ile adresini, Tababet İhtisas Nizamnamesine göre kabul edilmiş olan ihtisas şubesini, akademik unvanını ve muayene gün ve saatlerini yazabilir. Muayenehane kapılarına veya binaların dışına asılacak tabelaların ebadı ve adedi, mahalli tabip odaları tarafından tespit edilebilir. Tabipler ve dış tabipleri, tabip odalarının bu husustaki kararlarına riayet etmekle mükelleftirler. Tabelalarda en çok iki renk kullanılabilir. Işık verici vasıtalarla tabelaları süslemek yasaktır.

--TV devamlı falanca çay kanseri iyileştiriyormuş, zakkum tedavi etti der, bunlar plasebo olup, kontrol ve kanıtlanmamış maddelerdir. Hekim Etik Deklarasyonu göre yeni uygulamaları, Faz IIB ve Faz IV ise uygularken onlar bilim dışı önerilerde TV’de sunarlar. Hekim yapmadı diye de kızarlar: Madde 10 – Araştırma yapmakta olan tabip ve dış tabibi, bulunduğu teşhis ve tedavi usulünü, yeter derecede tecrübe ederek faydalı olduğuna veya zararlı neticeler tevhit etmeyeceğine kanaat getirmediği, tatbik veya tavsiye edemez. Ancak, yeter derecede tecrübe edilmemiş olan yeni bir keşfin tatbikatı sırasında alınacak tedbirler hakkında ilgililerin dikkatini celbetmek ve henüz tecrübe safhasında olduğunu ilave etmek şartı ile, bu keşfi tavsiye edebilir. Bir keşif hakkında yanlış kanaat uyandıracak ifadeler kullanılması yasaktır.

--İnsanlar üzerine tecrübe ve deney yapılamaz, daha önce belirli düzeyde çalışması olan ve zararlı olmadığı saptanmışları uygular. Olgu sunumları tek bireydir genelleştirilemez. Kardiyoloji uzmanı diyetisyen gibi yaklaşır, dahiliye uzmanı farmakognozi gibi öneriler sunar, patolog uzmanı da adli tabip gibi karar verirse, aynı zamanda biz öğretim üyesiyiz gerekçesine dayanırsa, o zaman hekimin hukuki işi ve durumu oldukça zorlaşmaktadır. Şiddetin kaynağı da bu gibi yaklaşımlardır: Madde 11 – Tecrübe maksadı ile insanlar üzerinde hiçbir cerrahi müdahale yapılamayacağı gibi aynı maksatla, kimyevi, fiziki veya biyolojik şekilde herhangi bir tedavi de tatbik edilemez. Klasik metotların bir hastaya fayda vermeyeceği klinik veya laboratuvar muayeneleri neticesinde sabit olduğu takdirde, daha önce, mutad tecrübe hayvanları üzerinde kâfi derecede denenmek suretiyle faydalı tesirleri anlaşılmış olan bir tedavi usulünün tatbiki caizdir. Şu kadar ki, bu tedavinin tatbik edilebilmesi için

hastaya faydalı olacağı ve muvaffakiyet elde edilmemesi halinde ise mutad tedavi usullerinden daha elverişsiz bir netice alınmayacağı muhtemel bulunması şarttır. Evvelce tecrübe edilmiş olmamakla beraber, zarar vermesine ihtimal bulunmayan ve hastayı kurtarması kati görülen bir müdahale yapılabilir

--Hekim; 1) Haksız menfaat temini yapamaz, 2) Karşılıklı ücretli hasta gönderemez, 3) Diğer sağlık elemanları, eczacı dahil, menfaat ilişkisi olamaz, 4) Hastanın tıp bilimi dışında tavassut edemez, 5) Ücretler konusunda aracı olamaz. Kamu Vicdanı diyenler bunları isterler: Madde 12 – Tabip ve diş tabiplerinin: A) Hastalara, herhangi bir suretle olursa olsun, haksız bir menfaat teminini istihdaf eden fiil ve hareketlerde bulunmaları; B) Birbirlerine, muayene ve tedavi için hasta göndermeleri mukabilinde ücret alıp vermeleri; C) Kendilerine hasta temini maksadıyla, eczacı, yardımcı tıbbi personel ve diğer her hangi bir şahsa tavassut ücreti ödemeleri; D) Şahsi bir menfaat düşüncesi veya gayrimeşru bir gaye ile ilaç, tıbbi alet veya vasıtalar tavsiye etmeleri yahut sağlık müesseselerine hasta sevk etmeleri veya yatırmaları; E) Muayene ve tedavi ücretinin tespiti ve bunun ödenmesi hususunda, üçüncü şahısların tavassutunu kabul etmeleri; caiz değildir.

Meslektaşların hastaları ile münasebetleri

--Hekim her hastasını tedavi edecek garantisi veremez. Aldatıcı teşhis ve tedavi olamaz. Hasta arzusu olsa bile, hastaya zararlı bir madde veremez. Bunları topluma açıklayamazsınız ve mahkemede iddia, suçlamaların düşmesi de bundan olmaktadır: Madde 13 – Tabip ve diş tabibi, ilmi icaplara uygun olarak teşhis koyar ve gereken tedaviyi tatbik eder. Bu faaliyetlerinin mutlak surette şifa ile neticelenmemesinden dolayı, deontoloji bakımından muahze edilemez. Tababet prensip ve kaidelerine aykırı veya aldatıcı mahiyette teşhis ve tedavi yasaktır. Tabip ve diş tabibi; teşhis, tedavi veya korunmak gayesi olmaksızın, hastanın arzusuna uyararak veya diğer sebeplerle, akli veya bedeni mukavemetini azaltacak herhangi bir şey yapamaz.

--Hastaya sıhhi ihtimam gösterirken, mümkün olmayan durumlar için, ıstırabını azalmaya, dindirmeye çalışır ve ümit ve teselli eder, hasta isterse, yakınlarına da net konuşmaz, isterse bilgi verilir. TCK dikkat ve özen eksikliği ve taksir ile suçlanan hekimler bunları niye kullanmadılar diye iddialardır, tıbbi bir yanı bilimsel yoktur: Madde 14 – Tabip ve diş tabibi, hastanın vaziyetinin icap ettirdiği sıhhi ihtimamı gösterir. Hastanın hayatını kurtarmak ve sıhhatini korumak mümkün olmadığı takdirde dahi, ıstırabını azaltmaya veya dindirmeye çalışmakla mükelleftir. Tabip ve diş tabibi, hastasına ümit vererek teselli eder. Hastanın maneviyatı üzerinde fena tesir yapmak suretiyle hastalığın artması ihtimali bulunmadığı takdirde, teşhise göre alınması gereken tedbirlerin hastaya açıkça söylenmesi lazımdır. Ancak, hastalığın, vahim görülen akıbet ve seyrinin saklanması uygundur. Meşum bir pronostik hastanın kendisine çok büyük bir ihtiyatla ihdas edilebilir. Hasta tarafından, böyle bir pronostiğin ailesine açıklanmaması istenilmemiş veya açıklanacağı şahıs tayin olunmamış ise, durum ailesine bildirilir.

--Hastaya bakmak üzere eve çağırılması ile, mesuliyetlerini önce belirtir. Ortak Akıl eve gelen hekimden ayrıca özel bir yaklaşım ister, hekim yapamayınca da olaylar çıkar: Madde 15 – Hastaya bakmak üzere bir aile nezdine veya herhangi bir müesseseye çağrılan tabip, korunmayı da sağlamaya çalışır. Tabip, hastalara ve onlarla birlikte yaşayanlara, kendilerine ve muhitlerine karşı mesuliyetlerini bildir

Tabip icabında, tedaviye devamı reddetmek pahasına da olsa, hijyen ve korunma kaidelerine riayeti temin için gayret sarfeder.

--Rapor hasta ile yaptıklarını kapsar, hatır için verilmez. Bunu Kamu Vicdanına kabul ettiremezsiniz: Madde 16 – Tabip ve diş tabibi bir kimsenin sıhhi durumu hakkında, ilmi metotları tatbik suretiyle bizzat yaptığı muayene neticesinde edindiği vicdani ve fenni kanata

ve şahsi müşahedesine göre rapor verir. Hususi bir maksatla veya hatır için rapor veya herhangi bir vesika verilemez.

--Yardım Hastanın husus ve ailevi işlerine karışmaz, ama istenirse mümkün olan kolaylığı ve desteği sağlar. Her şeyimi öğrendi, özellikle psikiyatri grubunda bir aile danışmanı ve çobanı olmasını ister: **Madde 17** – Tabip ve dış tabibi, hastanın hususi veya ailevi işlerine karışamaz. Ancak, hayati ehemmiyeti haiz bulunan veya sağlık bakımından zaruri görülen hallerde, mümkün olan kolaylığı ve manevi yardımı sağlar.

--Tıbbi gerekçeler hariç olmak üzere, mesleki ve şahsi sebeplerle hastaya bakmayabilir. Bakmaz ise doğrudan mahkemeye verilir: **Madde 18** – Tabip ve dış tabibi, acil yardım, resmi veya insani vazifenin ifası halleri hariç olmak üzere, mesleki veya şahsi sebeplerle hastaya bakmayı reddedebilir.

--Hekim hastayı devredeceği hekim, vaktinden önce haberdar eder, her türlü bilgiyi de sunar. Hekim hastayı ölünceye kadar benimsemeli ve bu görevden de kaçamaz, Ortak Akıl bilgisidir: **Madde 19** – Tabip ve dış tabibi mesleki veya şahsi sebeplerle, tedaviyi bitirmeden hastasını bırakabilir. Ancak, bu gibi hallerde, diğer bir meslektaşın tedavi veya müdahalesine imkân verecek zamanı evvelden hesaplayarak hastayı vaktinde haberdar etmesi şarttır. Hastanın bırakılması halinde hayatının tehlikeye düşmesi veya sıhhatinin zarara uğraması muhtemel ise, diğer bir meslektaş temin edilmedikçe, hastayı terk edemez. Hastayı bu suretle terk eden tabip veya dış tabibi, lüzum gördüğü veya hasta tarafından talep edildiği takdirde, tedavi zamanına ait müşahede notlarını verir.

--Faydasını bilmediği ilacı veremez, teselli için tavsiyelerde bulunabilir, maddi durum açısından da dikkatli olmalıdır. Kamu Vicdanı verse ne olur der. Zakkum olayında hekimler çok zorlanmışlardır: **Madde 20** – Tabip ve dış tabibi, faydasızlığını bildiği bir ilacı, hastaya veremez. Ancak, esaslı bir tedavi yapılması mümkün olmayan hallerde, teselli bakımından bazı ilaçlar tavsiye edebilir. Mali vaziyetleri müsait olmayan hastalara, mutlak zaruret olmadıkça, pahalı teselli ilaçları verilmesi caiz değildir. Tabip ve dış-tabibi, hastaya lüzumsuz ve füzuli masraflar yaptırmıyacağı gibi faydası olmayacağını ve hastanın mali kudretinin kâfi gelmeyeceğini bildiği bir tedaviyi tavsiye edemez.

--Hekim beraber çalışacağı ekibi seçer. Olur mu, biz Ortak Akıl seçecek ve hekimi kontrol etmiş olacağız derler: **Madde 21** – Başkalarının yardımı ile yapılacak cerrahi ameliyeler ile diğer tedavilerde, operatör, müdavi tabip ve dış tabibi, beraber çalışacağı elemanları seçmekte serbesttir. Götürü ücret şartı müstesna olmak üzere, yardımcı tıbbi personelin ücretleri, hasta tarafından ödenir. Hasta tarafından çağırılmamış olan müdavi tabip veya dış tabibi, ameliyatta hazır bulunmaktan dolayı ayrıca ücret isteyemez. Umumi, mülhak ve hususi bütçeli daireler ile belediyelere, iktisadi Devlet teşekküllerine veya bunlara bağlı müesseselere ait sağlık tesislerinde olan usul ve esaslar mahfuzdur

Meslektaşların birbiri ile ve para-medikal meslek mensup ile münasebetleri:

--İyi münasebetler kurmalı, anlaşmazlıkları kendi aralarında çözmeye çalışmalı, yoksa tabip odalarına haber vermelidir. Biz toplumuz, Ortak Akıl oluşturunca Hekim bize uymalı bizim bir kulumuz olmalıdır denir: **Madde 37** – Tabip ve dış tabipleri, kendi aralarında iyi meslektaşlık münasebetlerini idame ettirmeli ve manevi bakımdan birbirine yardım etmelidirler. Meslekle ilgili anlaşmazlıklarını, evvela kendi aralarında halletmeğe çalışmalı ve bunda muvaffak olamadıkları takdirde mensup oldukları tabip odalarına haber vermelidirler.

--Hekim meslektaşlarını zemmedemez, haysiyet kırıcı hücumlardan da meslektaşlarını korur. Hekim topluma da karşı çıkamaz uymalı, Ortak Akla karşı olura cezalandırılmalıdır denir: **Madde 38** – Tabip ve dış tabibi, meslektaşlarını zemmedemeyeceği gibi onları küçük düşürecek diğer tavır ve hareketlerde de bulunamaz. Tabip ve dış tabibi, herhangi bir şahsın haysiyet kırıcı hücumlarına karşı meslektaşlarını korur.

--Başka hekimlerin hastalarını elde etmeye çalışmaz. Ortak Akıl bunu da kabul etmez, bir Kamu Vicdan temsilcisiyim diyen kişi, hastaneleri basar, hastaları kaçıır, şiddet de uygular: *Madde 39 – Tabip ve dış tabibi, meslektaşlarının hastalarını elde etmeğe matuf hareket ve teşebbüslerde bulunamaz.*

--Sağlık personelinin, kim olursa olsun, mesleki münasebetlerinde bağımsız olmalarını ihlal etmemeli, nezaket göstermeli ve müşkül duruma sokmamalıdır ve elbette Ortak Akıl bizim dediğimizi de uygulamalıdır, yoksa mahkemeye verilir, olmaz ise disiplin cezası alır denir: *Madde 40 – Tabip ve dış tabibi, para-medikal meslek mensupları ile mesleki münasebetlerinde, onların bağımsızlığını ihlal etmemeli, kendilerine nezaket göstermeli, onları, hastalarına karşı müşkül bir duruma koyabilecek hareketlerinden sakınmalıdır.*

NOT: Ortak Akıl ve Kamu Vicdanı denilen toplumun görüşleri, hekim değil, bir köle, işlerini yapacak bir hizmetçi aramaktadır. Zamanımızda hizmetçi ve köle gibi kişiler kabul edilmediğine göre ancak öğüt ve öneri verilirken, bunlar kural ve emir sunarlar, uymazsa da cezalandırılmalıdır, yoksa şiddetle dövülmelidir denilir. TV yayınlarında Oh olsun diyenler de olduğu gözlenmektedir.

Kaynaklar

- 1) 622 Medine Sözleşmesi, Wikipedia
- 2) Kuran: Kuranı Kerim çözümü, www.ahmedhulusi.org. 2008.
- 3) Kuran, Türkçe: Y. N. ÖZTÜRK, Kur'anı Kerim Meali. www.yeniboyut.com/meal.asp.
- 4) Common sense, Wikipedia
- 5) Sağduyu, Vikipedi
- 6) Judiciary, Wikipedia
- 7) Separation of Powers, Kuvvetler Ayrılığı, Wikipedia
- 8) Sharia, Wikipedia
- 9) *Kur'an'da nesh var mıdır?* <https://dinimizislam.com/>
- 10) Zekât (<https://www.haberturk.com/kuran-fihristi/zekat-ile-ilgili-ayetler>)
- 11) Nesh edilen ayetler hakkında: <http://quran.al-shia.org/tr/F&Q/sorular/238.htm>
- 12) Kuran'da Nesh Edilen Ayet Yoktur: <https://www.kurandaceliskiolmaz.net/kuranda-nesh-edilen-ayet-var-mi/>
- 13) İslam, Wikipedia
- 14) İslam etimolojisi (<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/islam>)
- 15) B. Güvenç. İnsan ve Kültür. Boyut Matbaacılık, İstanbul. 2018
- 16) Kanıta Dayalı Tıp. (Google Search)
- 17) Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi/Tüzüğünde de (1960). www.mevzuat.gov.tr